MARCI TULLII CICERONIS EPISTOLAE AD FAMILIARES.

A Dionyſio Lambino Monſtrolienſi ex codicibus manuſcriptis emendatæ.

Eiuſdem D. Lambini annotationes, ſeu emendationum rationes.

ITEM PAULI MANUTII ANNOtationes breuiſſimæ, in Margine adſcriptæ.

LONDINI,
Excudebat Robertus Robinſonus,
Impenſis. R. D.

Cum Privilegio Regiæ Maieſtatis.
1595.

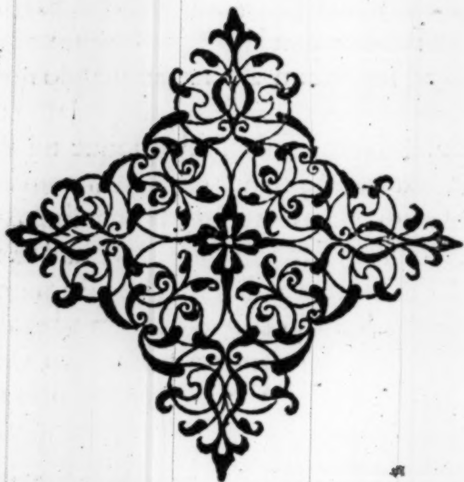

BODLEIAN
P
- 5 MAY 1973
LIBRARY

AD MATTHÆVM SENAREGAM, AMBROSIJ filium, in Ciceronis epi-
stolas Familiares Pauli Ma-
nutii præfatio.

SAepe rogatus à te, quid sentirem de ijs annotatiunculis, vt appellant, quas hominũ eruditorum falso, vt opinor, nomine in harum Epistolarum margine adscriptas videmus: respondi demum id, quod res erat, leues omnino, miniméque dignas, quæ legerentur mihi videri. tum tu cur igitur ipse his quæ tibi non probantur, deletis, eas, quæ plus habeant ponderis, quarumque nos vtilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra caussa solum, sed filioli quoque tui Aldi: qui qua ætate nunc est iam harum Epistolarum libros te auctore in manibus cœperit habere: si modo stas in eo quod te sæpe confirmantem audiuimus, hoc Primum Ciceronis libro puerilem ætatem ad eloquentiam esse informandam, victus sum Mathęe tuo studio, iniecta præsertim de filio mentione. quem ijsdem quibus nos itineribus ire volumus. itaque, dũ huic rei inseruirem, dies aliquot maiorum rerum occupationi-

bus ſurripui : notaui cum alia paucis verbis in margine, quæ fuſius fortaſſe tractata, in vulgatis commentarijs reperientur : in quo placuit ſtudioſorum commodo breuitati conſulere : tum, vt arbitror, non nulla quæ partim aliqua in legendo vtilitas, partim nouitas ipſa commendabit. quod ſi ita erit : optimarum litterarum ſtudioſis gratulabor : tibi, qui me diu recuſantem, ad hoc, quidquid operis fuit, impuliſti, quaſi de litteris, ac dicam etiam de me ipſo, bene merito gratias habebo, publicum enim beneficium ſemper cum meo beneficio coniunctum eſſe dixi. Venetijs.

HISTORIA DE PTOLOMAEO AEGYPTI Rege ad intelligentiam Primi Libri.

Ex Aegypti Ptolomaeus, cognomento Auletes, quia tibiis canere, praeter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolomaei, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatrae, notissimae feminae, eiectus ab Aegyptiis propter flagitia, maximéq; ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam venit consulatũ gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorum societate, veterrimoque, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, vt restituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeij gratia, regis caussam adiuuantis, eique non solum amicitia, Mithridatico bello contracta sed etiam hospitio coniuncti: vel, quod eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicumque appellasset, iniurias vlcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam vtile, speciosumque videbatur. Accedebant merita. nam, vt à Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudaeam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolomaeus, nullo reipub. sumptu, praesidio miserat. His de caussis fit. S. C. referente consule P. Lentulo, vt sortiantur consules, vter cum in regnum reducat. Prior exijt sors Lentuli, simul eum administratione Ciliciae. nam Hispania, quae metello Nepoti, eius collegae obtigit, longe ab Aegypto remota, cum reductione regis Alexandrini coniungenda non fuit. huius & S. C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his verbis: Auderet Gabinius si non acerrimè fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cum auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi tum adsciscere, cum, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen, & exẽpla, & grauissimae legum poenae vetarent? Postea per C.

Catonem, tribunum pleb. obiecta senatui religio est, prolato è Sybillinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur: si fiat malo publico futurum. tum fit alterum S. C. referente Marcellino consule: regem cum multitudine reduci, periculosum reip. videri. deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. alii cum honorem Lentulo, quem iam antea, & S. C. sortis beneficio acceperat, cum conseruabant: alii Pompeio mandandum, alii aliter censebant. Varietas opinionum rem extraxit, Catonis verò, tribuni pleb. audacia disturbauit penitus, atque peruertit. nam & ab initio tribunatus, vt Fenestella docet apud Nonium, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lentulo conflauit: & mox lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgato, animas eorum, qui Lentulo fauebant, à minore cura ad summum timorem traduxit: Pompeium vero, in senatu aspere, & acerbè accusatum, eò redegit, vt consilium reducendi regis abiiceret. itaque rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriæ proconsulem: à quo, promissis decem talentorum millibus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodum pro eo contendente, facile impetrauit, vt restitueretur. ex quo postea Gabinius maiestatis accusatus, quod prouinciæ suæ finibus, contra legem. Corneliam de maiestate, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est. mox tamen de repetundis in iudicium vocatus, defendente, Pompeii rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maxime prioris iudicii damnatus publicatus bonis in exsilium abiit: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum oblique coniecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collega eius, L. Pisonem: Seipsum fasces suos, exercitum populi Rom. numen, interdictumque deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi & nomen, ac dignitatem imperii regi Aegyptio vendidit: in Aegyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium

binium, Pompeio tertium consule, de maiestate damnatum putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pompeii tercium consulatum, Domicio & Appio cos. damnatus est, non de maiestate, quo crimine, corruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio maxime iudicii de maiestate, quod corruptum esse constabat. vtrumque, docet Dionis historia, lib. XXXIX. cui si fides abrogatur, ipse certe non refelletur Cicero, quo ego, presertim in rebus illius ætate gestis, locupleciorem testem non quæro. is in epistola XVI. ad Atticum, lib. IV. & lib. III. ad Q. Fratrem, epistola IV. prorsus patefacit ἀνιστορησίαν appiani. pulsus est Ptolomæus è regno post quatuor ferè annos, quam regnare cœperat, Romamque venit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem è Ciceronis agraria in Rullum licet coniicere: in qua non huic Auletem Ptolemæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse, id inter omnes conuenire. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Preterea socius, & amicus populi Romani Cæsare consule appellatus est. quod ipse Cæsar scriptum reliquit lib. III. de bello ciui. & Cicero epistola XVI lib II. ad Atticum idem significat. vt videatur paullo ante regnũ accepisse quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quod si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit consule Cicerone, vt ex eius agraria oratione ostendimus: sequitur vt quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam venerit, quo anno, ut dixi iam, consulatum gerebat Spinther Lentulus, & Metellus nepos. id quod non modo Liuius, ut ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolomæum Gabinio Syriam obtinente, eique successisse Archelaum, Gabinii familiarem, vxore ducta trium Ptolomæi filiarum maxima Berenice, quam postea cũ Archelao restitutus à Gabinio

binio Ptlomeus intcrremit. honor autem ille societatis, & amicitiæ populi Romani, à Ptolomæo, sicuti à reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, caussam attulit, vt anno proximo ab Aegyptis eijceretur. emit enim societatem à Cæsare consule eiusque genero Pompeio, vt Suetonius prodidit, sex prope talentorum millibus: quæ sunt, nummo nostro, scutatorum tricies & sexcenta millia: communi lingua tres milliones, & sexcenta millia. quam pecuniam mutuatus à feneratoribus, & amicis, quorum è numero fuit C. Rabirius Postumius, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, vt creditoribus satisfaceret Aegyptiis imposuit. ex quo, multitudine concitata, pulsus est, neque vero tantam pecuniam Cæsari primum à Ptolomæo datam, vt ei regnum societate, & amicitia populi R. confirmaretur: deinde Gabinio, vt exactus restitueretur, quisquam mirabitur, qui ex annuis Aegyptii vectigalibus quantum caperet, animaduertet. capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id est scutatorum septuagies quingenta millia: quantum hodie vniuersi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuocissimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod à Varrone traditum scripsit Plinius, hunc Ptolomæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum sua pecunia tolerauisse, mille conuiuas, totidem aureis potioris, mutantem vasa cum ferculis saginasse.

Epistolæ quas familiares vocant, scriptæ sunt omnes post consulatum ante exilium, in exilio, post exilium: ante exilium quinque, Prima omnium quæ, Pompeio Magno inscribitur: altera, Quæ Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quinta ad P. Sextum: quæ libro v. omnes leguntur: in exilio, ad Terentiam vxorem quinque, libro xiv. post exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum libro I. diuersis temporibus, id est, toto triennio scriptæ sunt: sex quidem primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima & octaua Pompeio & Crasso: nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obseruatione cognoscitur historiæ.

CICERONIS Epistolarum ad Lentulum

Liber I.

Argumentum Epistolae.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam pro consulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda Regis Ptolomæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationẽ affert, est autem excusatio multiplex, & quia rex ipse à Pompeio restitui cupiat: & quia Pompeius idem cupere videatur: & quia consulares totã rem odio habeant: postremò, quia ipse cũ Lentulo debeat, authoritatis in causa Regia non satis habeat.

M. T. Cicero P. Lentulo procos. S. D.

ERGO omni officio, ac potius [1] pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt: [2] Ammonius Regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem [3] creditores, per quos, cùm tu aderas, agebatur. Regis causa si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, sed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia comprobat. Pompeium & hortari, &

1 Pietas erga optime meritos, nõ solũ erga Deum, & parentes epistola 9. huius libri in principio: & 6. lib. 2.

2 Excusatio rei non perfectæ.

3 A quibus pecuniam & Ptolemæus, & Rabirius sumpserat vt Ptolomęus daret

& orare, etiam liberius accusare, & monere, vt magnam infamiam [4] fugiat, non desistimus. Sed planè nec precibus nostris, nec monitionibus reliquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palàm sic egit causam tuam, vt neq; [5] eloquentia maiore quisquam, neq; grauitate, neq; studio, neq; contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. [6] Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat accipimus. Quod instituit referre de [7] religione, & sæpe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est: nam hæc Idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S.C. quod te referente factum est tibi decernit, vt regem reducas, [8] quod commodo Reip. facere possis: vt exercitum religio tollat, te authorē senatus retineat. Crassus tres legatos decernit nec excludit Pompeium. Censet enim etiam ex iis, qui [9] cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui cōsulares, præter [10] Seruilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium qui Lupo referente, Pompeio decernit: & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget [11] suspicionem Pompeii voluntatis: Nam animaduertebantur Pompeii familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer, inclinata res est. [12] Libonis & Hypsæi non obscura concursatio & contentio, omniumq; Pōpeii familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, [13] non sunt amici. Nos in causa authoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. [14] Vt in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam à consularibus exagitatis

4 Ne corruptus à rege videatur.

5 Tria coniungit: quia nec eloquentia sine grauitate multum posset, nec sine studio grauitas.

6 Hic erat ex iis qui regem restitui nolebant.

7 Parendum esse religioni, quæ vetabat regem cum exercitu reduci.

8 Antiqua locutio, alibi vsurpata, vide scholia in extremo libro

9 Vide Festum.

10 Isauricum consularem & triumphalem.

11 Pompeij cupiditatem notat

12 Opinor, tribun pl. hoc enim de Hypsæo tradit Dio. li. 39 ep. 2. li. 2. ad Q. Fratrem.

13 Paulatim Lentulo regis restituendi spem præcidit.

14 Rei difficultatem ostendit.

gitatis, & in summam [15] inuidiam adductis, ita versamur. Nostram in te fidem omnes, amorem tui absentes cognoscent. si [16] esset in iis fides in quibus summa esse debebat, non laboremus. Vale.

15 Propter apertam regis largitionem.
16 Ita se excusat vt culpam in alios reijciat.

ARGVMENTVM.

Scribit quid actum sit in senatu de causa regia, ostendit de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere tribuni pl. ne quid moliri contra possint, prouisum est.

M. T. Cicero P. Lentulo pro consul. S. D. 2

IDib. Ian. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione [1] Lentuli cos. & Caninii tribuni pleb. Eo die nos quoq; multa verba fecimus maximéq; visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commouere. Itaque postridie placuit vt breuiter sententias diceremus. videbatur enim [2] reconciliata nobis voluntas senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisq; perspexeram. Itaque cum sententia prima [3] Bibuli pronuntiata esset, vt tres legati regem reducerent, secunda Hortentii, vt tu sine exercitu reduceres. tertia Volcatii, vt Pompeius reduceres: postulatum est, vt bibuli sententia diuideretur. quatenus de [4] religione dicebat, cui quidē rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est, de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus tribunus pleb. quod ipse de Pompeio retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm consules. eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum est, erat enim & iniqua, & noua. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum, perspiciebant enim in Hortensii sententiam [5] multis partibus plures ituros: quanquam aperte Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum consulibus

1 Hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.
2 Alienata iam ob regiam largitionem.
3 Iure trium consularium sententiæ primum pronuntiatæ sunt.
4 Quæ vetabat regem cum exercitu restitui.
5 Id est, multo plures epi. 6. l. 8.

sulibus inuitis, nam ei Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controuersia vsque ad noctem ducta, senatus est dimissus: & ego eo die casu apud Pompeium cenaui: nactúsque tempus hoc magis idoneum, quàm vnquam antea, quòd post [6] tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere.[7] Quem ego ipsum cùm audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis, cùm autem eius familiares omnium ordinum video, perspicio id quod iam omnibus est apertum, totam rem istã iampridem à certis hominibus non inuito rege ipso consiliariisq; eius esse corruptam. Hæc scripsi ad [8] xvi Kalendas Febru. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodum spero, dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Quòd ad [9] popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, vt ne quid agi cum populo aut saluis auspiciis, aut saluis legibus, aut denique sine vi posisit. De his rebus pridie quàm hæc scripsi, senatus authoritas grauissima intercessit: cui cùm [10] Cato & Caninius intercessissent, tamẽ est perscripta: eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus quidquid erit actum, scribam ad te: & vt quàm rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

6 Iuerat Lentulus in Cicileam proconsul.

7 Excusat Pompeium de se bene meritum, & culpam confert in eius familiares.

8 Altero post Idus die: cum Ianuarius haberet tantum vndetricenos dies.

9 Timebat à tribunis, pleb.

10 Hi erant tribuni pleb. Lentulo infensi.

ARGVMENTVM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitẽ Romanum. Huius autem generis epistolarũ quatuor partes solent esse: vt amicum nostrum ostendamus eũ quem commendamus, vt bonum virum, & dignum qui commendetur: vt æquitatem rei, de qua scribimus: denique vt beneficij memorem futurum, simulque nos ipsos significemus, quæ in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

M. T. Cicero P. Lentulo pro consul. S. D. 3.

AVlo [1] Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia,

1 Ex equestri ordine.

gotia, & ampla, & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter. Is cùm antea semper & suo [2] splendore, & nostra, ceterorumque amicorum commendatione gratiosissimus in prouincia [3] fuit, tum hoc tempore propter tuum in me amorem nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis literis se apud te gratiosum fore, quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo, commendóque tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, [4] familiam: in primísque, vt, quæ T. [5] Appius de eius re decreuit, ea comprobes: omnibúsque rebus eum ita tractes, vt intelligat meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

2 Diuitias, & liberalitatem significat. ep. 26. lib. 12.
3 Tua Cicilia, & Asia parte.
4 Seruos ep. 29. lib. 12.
5 Forte is est, ad quem scribit epi 12 lib. 6 & epi. 29. li. 10. & epi. 11. li. 8. ad Att.

ARGVMENTVM.

Laudat officium suum, tum subiungit de calumnijs aduersariorum, per quos steterit, quo minus res conficeretur: à senatu ostendit se bene sperare: sed eum habitum iri non nisi post multos dies. vim timet. postremo loco, senatum, & populum bene sentire de Lentulo, significat.

M. T. Cicero P. Lentulo procos. S. D.

AD xvi. kalendas febru. cùm senatu pulcherrimè staremus, quod illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus, vnumque certamen esset relictum cum sententia [1] Volcatii: res ab aduersariis nostris extracta est variis calumniis. causam enim frequēti senatu, in magna [2] varietate magnaq; inuidia eorū, qui à te causam regiā aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus [3] Curionem, Bibulum multo iustiorem, penè etiam amicum. Caninius & Cato negarunt se legem vllam ante [4] comitia esse laturos. Senatus haberi ante kalendas Feb. per legem [5] Pupiā, id quod scis, non potest, neque mense Feb. toto, nisi perfectus, aut reiectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi Rom. à tuis inuidis atque obtrectatoribus nomen [6] inductum

1 Vt Pompeius regem reduceret.
2 Sententiarum.
3 Consularem, & triumphalē
4 Quæ habebantur Sextili mēse.
5 De comitialibus diebus epi 2 & 12 .li. 2 ad Q. fratrem.

6 Cum dicerent Sibyllæ versibus regis restitutionem prohiberi. Dio. li. 39.
7 A quibus extracta res est varijs calumnijs.
8 His comitialibus diebus ep. 2 .li. 2. ad Q. fratrem.
9 Artificiose suum officium extollit, & aliorum iniurias insectatur.
10 Qui si fortes essent, vim prohibere possent.

[6] inductum fictæ religionis, non tam vt te impediret, quàm vt nequis, propter exercitus cupiditatem, Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem tuæ nemo quin existimet habitam esse rationem à senatu, nemo est enim qui nesciat, quo minus discessio fieret, per 7 aduersarios tuos esse factum: qui [8] nunc populi Rom. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, vt nequid saluis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. 9 Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum iniuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate [10] magistratuum, præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus & populi Rom. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Semper exorditur à commemoratione officij sui, subiungit de Cat. trib. pl. lege promulgata, vt Lent. de Cilicia reuocaretur. caussam regiam a Pompeio depositam significat, quo maiorem spem Lentulus debeat.

M. T. Cicero P. Lentulo procos. S. D. 5

1 Vt in causa regia, & in Catonis iniuria.
2 Quia negauerat Cato se legẽ vllam ante Comitia laturum.
3 Grauius enim est eripi nobis, quod habemus, quàm non dari quod cupimus.

TAmetsi nihil mihi fuit optatius, quàm vt primùm abs te ipso, deinde à ceteris omnibus quã gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, vt & meam, & ceterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens [1] experirere. Te videre & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea [2] salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cùm maximè consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur, [3] subitò exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra

ſtra ſtudia impediceret, & animos à minore cura ad ſummum timorem traduceret.ſed tamen in eiuſmodi perturbatione rerum quanquam omnia ſunt metuenda,nihil magis quàm perfidiam timemus : & Catoni quidem(quoquo modo ſe res habet) profectò reſiſtimus.De Alexandrina re,cauſaq; regia tantum habeo polliceri,me tibi abſenti,tuiſq; præſentibus cumulatè ſatisfacturum.Sed vereor,ne aut [4] eripiatur cauſa regia nobis,aut deſeratur, quorum vtrum minus velim non facilè poſſum exiſtimare. ſed ſi res coget, eſt quiddam tertium, quod neque Selicio,neque mihi diſplicebat: vt neq; iacere regem pateremur,neque nobis repugnãtibus ad [5] eum deferri,ad quem propè iam delatum exiſtimatur. A nobis agentur omnia diligenter· vt neque,ſiquid obtineri poterit, non contendamus: neq; ſiquid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. [6] Tuæ ſapientiæ,magnitudiniſq; animi eſt omnem amplitudinem & dignitatem tuam in virtute, atq; in rebus geſtis tuis,atq; in tua grauitate poſitam exiſtimari: ſi quid de iis rebus,quas tibi [7] fortuna largita eſt, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi quam tibi,futurum. A me nullũ tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi: vtroq; ad omnia Q. Selicio.neque enim prudentiorem quenquam ex tuis,neque fide maiore eſſe iudico, neq; amantiorem tui.Hic quæ agantur,quæque acta ſint,ea te ex literis multorum,& nuncius cognoſſe arbitror.Quæ autem poſita ſunt in coniectura, quæq; mihi videntur fore,ea puto tibi à me ſcribi oportere.Poſteaquam Pompeius apud [8] populum ad. VIII. Idus Febr.cùm pro Milone diceret, clamore conuitioque iactatus eſt,in ſenatuq; a Catone aſperè & acerbè omnium magno ſilentio eſt accuſatus:viſus eſt mihi vehementer eſſe perturbatus. Itaque Alexandrina cauſa,quæ nobis adhuc integra eſt (nihil enim tibi detraxit ſenatus, niſi id, quod per eandem religionem dari alteri non poteſt) videtur ab illo planè eſſe depoſita.Nunc id ſperamus,idq; molimur, vt

rex

4 Vt vel alius reſtituat, vel tota re abiecta reſtituat nemo.

5 Pompeium ſignificat.

6 Conſolatur Lentulum,re penè deſperata.

7 Animi enim bona eripi non poſſunt.

8 Non dubium eſt,hoc eſſe principium alterius epiſtolæ cũ ſupra regem dicat ad pompeiũ eſſe delatum,infra verò à Pompeio rem depoſitam epi.3 lib. 2. ad Q. Fratr.

rex,cum intelligat sese, id quod cogitabat, vt à Pompeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectum fore,[9] proficiscatur ad te. quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulum modo ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis [10] tarditatem & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cęteris iniuriis, quæ propositæ sunt à Catone, facilè, vt spero,[11] resistemus. Amicum ex consularibus neminem esse tibi video, præter Hortensium & Lucullum, ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnóque sis: speréſque fore, vt facto impetu [12] leuissimi hominis tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

9 De te vno cogitet.

10 Non statim solebat Pompeius ostendere, quid vellet. ep. 1. l. 8.

11 Inuento tribuno pl. qui legi promulgatæ intercedat.

12 Catonis.

ARGVMENTVM.

Tota videtur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum, cum, in exilium pulsus, ad extremum & patriam & dignitatem recuperauit. & breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

M. T. Cicero P. Lentulo procos. S. 6

QVÆ geruntur, accipies ex [1] Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed & præfuit. Me in summo dolore, quem in [2] tuis rebus capio, maximè [3] scilicet consolatur spes: quòd valde suspicor fore, vt refringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum & ipsa die, quæ debilitat cogitationes & inimicorum & [4] proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm [5] mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, vt sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim quæ ne tu quidem vnquam timenda duxisti. Sed præsta te eũ qui mihi à teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis es cognitus.

1 Asiniæ gentis ep. 31. lib. 10.

2 Quia non præsto, quod tu in meis præstitisti. ep. 15. 1. li. 15. & vl. lib. 1. ad Q. Fratrem.

3 Quorum infidelitate laboramus epist. 1. huius libri.

4 Cum eiectus patria est, bonis publicatis.

5 Maior enim apparet virtus in rebus aduersis. ep. 10. lib. 3.

cognitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum iniuria. A me omnia summa in te studia, officiáq; expecta, non fallam opinionem tuam. vale.

ARGVMENTVM.

Lentuli literis respondet: de Alexandrina rescribit, quid Pompeio, ipsique videatur: vt tamen totum illud consiliũ Lentuli sapientiæ permittat. adiungit de Milone & Clodio, de statu reipub. de filiæ nuptijs.

M. T. Cicero P. Lentulo procos. S. D. 7

LEgi tuas literas: quibus ad me scribis gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facilè perspicias. Quorum alterum mihi, vt te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is [1] esse, quem tu me esse voluisti. alterum facio libenter, vt, quoniam interuallo locorum, [2] ac temporum disiuncti sumus per literas tecum quàm sæpissimè colloquar. quod si rarius fiet, quàm tu expectabis, id erit causæ, quòd non eius generis meæ literæ sunt, vt eas audeam temerè committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem, non prætermittam. Quòd scire vis, qua quisque fide in te sit, & voluntate, difficile dictu est de singulis. Illud vnum audio, quod antea tibi sæpe significaui, nunc quoq; re perspecta, & cognita scribere: vehementer quosdam homines, & eos maximè, qui te & maximè [3] debuerunt, & plurimùm iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimamq; in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem. vt quos tu reip. causa læseras, palàm te oppugnarent: quorum [4] authoritatem, dignitatem, voluntatémq; defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, vt perscripsi ad te antea, cognoui Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. [5] Racilium & fide & animo in te singulari. nã nostra propugnatio ac defensio dignitatis

1 Gratus pro tuo in me merito.

2 Erat enim annua prouinciarũ administratio: quod si longior, extra ordinem.

3 Perfidiam & hic notat. ep. 2. & 5. Loquitur de tempore exilij sui.

4 In consulares dictum videtur.

5 Tribunum pl. ep. 1. lib. 2 ad Qui. fratrem.

tatis tuæ,propter magnitudinem [6] beneficii tui fortasse plerisque officii maiorem authoritatem habere videatur,quàm sentētiæ.præterea quidem de consularibus [7] nemini possum aut studii erga te,aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium qui mecum sæpissimè non solum à me prouocatus, sed etiam sua [8] sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpè in senatu fuisse,cui quidem literæ tuæ quas proximè miseras,quod facilè intellexerim,periucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua vel summa potius sapientia, non iucunda solùm, sed etiam admirabilis visa est. virum enim excellentem, tibi tua præstanti in eum [9] liberalitate deuinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis te ab se abalienatum illa epistola retinuisti,qui mihi cùm semper tuæ laudi fauere visus est,etiam ipso suspicioeissimo tempore [10] Caniniano,tùm verò lectis tuis literis perspectus est à me,toto animo de te,ac de tuis ornamentis & cōmodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto,me cum illo re sæpè communicata,de illis ad te sententia atq; authoritate scribere: quoniam S. C. nullum extat,quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit,eaque,quæ de ea scripta est,authoritas,cui scis intercessum esse,vt nequis omnino regem reduceret,tantam vim habet,vt magis [11] iratorum hominum studium, quàm constantis senatus consilium esse videatur: te perspicere posse,qui Ciliciam, [12] Cyprumque teneas, quid efficere,& quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam atque Ægyptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato,te cum classe,atq; exercitu proficisci Alexandriam: vt, cùm eam pace, præsidiisq; firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore,vt per te restituatur,quemadmodum senatus initio [13] censuit:& sine multitudine reducatur,quēadmodū homines religiosi Sybillæ placere dixerunt.

Sed

6 Quia te referente atque adiuuante sum ab exilio reuocatus

7 Idem epist. 5.

8 In quo beneuolentiam significat.

9 Quia Lentulus eum ornauerat, vt est epi. 8 huius libri.

10 Alij, Catoniano, vt intelligatur tempus, quo Cato legem promulgauit de abroganda Lentulo prouincia.

11 Ob reges largitionem.

12 Ego & Cyprus à Cilicia pro consule regebatur, Cum a P. Clodio lege lata esset publicata. vt historia demonstrat.

13 Cum ipse Lentulus consul retulit de rege reducendo vt epist. prima.

Sed hæc sententia sic & illi,& nobis probabatur, vt ex euentu homines de tuo cõsilio existimaturos videremus: si cecidisset vt volumus & optamus, omnes te & sapienter & fortiter:sin aliquid esset [14] offensum eosdem illos & cupidè & temerè fecisse,dicturos.Quare quid assequi possis,non tam facile est nobis,quam tibi cuius prope in [15] conspectu Ægyptus est iudicare.Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni [16] potiri non esse cunctandum: sin dubium,non esse conandum illud tibi affirmo,si rem istam ex sententia gesseris,fore vt absens à multis:cùm redieris,ab omnibus collaudêre.offensionẽ esse periculosam propter interpositam authoritatẽ,[17] religionemq; video. sed ego te vt ad certam laudẽ adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeoq; ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tã ex consilio tuo,quã ex euentu homines esse facturos.Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur: placebat illud,vt,si Rex amicis tuis,qui per prouinciã tuam atq; imperii tui prouincias pecunias ei credidissent,fidẽ suam præstitisset,& auxiliis eũ tuis & copiis adiuuares:eã esse naturam & rationẽ [18] prouinciæ tuæ, vt illius reditum vel adiuuando confirmares,vel negligendo impedires.In hac ratione quid [19] res,quid causa,quid tẽpus ferat,tu facillimè, optimeq; perspicies: quid nobis placuisset,ex me potissimũ putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu,de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodii gratularis: minime miramur,te[20] tuis,vt egregium artificẽ,præclaris operibus lætari. quanquã est incredibilis hominum peruersitas,(grauiori enim verbo vti non libet) qui nos, quos fauendo in cõmuni causa retinere potuerunt,inuidẽdo abalienarunt:quorũ maleuolẽtissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturnaq; [21] sententia prope iã esse depulsos;non nos quidẽ vt nostræ dignitatis simus obliti,sed vt habeamus rationẽ aliquando etiam salutis. poterat vtrunque

14 Offensum esset,si,Alexandrinis regem reijcientibus,ventum esset ad arma.

12 Epi.lib.8

16 Vt Ægypti Ptolomæum recipiant.

17 Authoritas senatus tollebat restitutionẽ regis:religio Sybillinorum carminum restitui regem cum multitudine vetabat.

18 Ex Cilicia enim traijcitur in Ægyptum.

19 Latius patet quã causa, causam autem Alexandrinam significat,sic locutus etiam epi. 6.lib.5.

20 Cum enim per te maxime sim restitutus hæc maxime a te sunt.

21 Cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

que præclarè, si esset fides, si grauitas in hominibus [22] consularibus. sed tanta est in plerisque leuitas, vt eos non tam constantia in republica nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus his, quæ per te sum adeptus, sed & iam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simulque quod video, non, vt antehac putabam, [23] nouitati esse inuisum meæ: in te enim homine omnium [24] nobilissimo similia inuidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, euolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam, multum enim interest, vtrum laus imminuatur, an salus deseratur: me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. [25] curasti enim, vt plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te verò [26] moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, vt omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare: magnitudinémque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amaui, ne vnquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio [27] liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc, profectò vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit, [28] quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum atque imperium gerenda sunt: vt hæc multo ante meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas: sentiásque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse [29] obtinere summum atque altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio mouit, vt te ex nostris euentis communibus admonendum putarem, vt considerares in omni reliqua vita, quibus [30] crederes, quos caueres. Quod scribis

22 Eosdem, carpit ep. 5. & hac ipsa, in principio

23 Quia erat homo Arpinas.

24 Erat enim patriciæ gentis, & maioribus ortus clarissimis.

25 Cum me in patriam restituisti.

26 Timet ne Lentulus propter improborum iniurias abijciat reip. curam.

27 Quam ædilis ostenderat. lib. 2 de officijs.

28 Ita eum hortatur, vt multã velit cautionem adhibere.

29 Tueri & conseruare, iam enim dixit, adeptus.

30 Notat amicorum Lentuli perfidiam.

bis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam [31] qui plus opibus, armis potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia & inconstantia aduersariorum, vt etiam authoritate iam plus valerent. itaque, perpaucis aduersantibus omnia, quæ ne per [32] populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt, nam & stipendium Cæsari [33] decretum est, & decem legati: & ne ei lege [34] Sempronia succederetur, facile perfectum est quod ego ad te breuius scribo, quod me status hic reipub. non delectat: scribo tamen vt te admoneam, quod ipse literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discenda cognoui, vt tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem habendá nobis esse sine dignitate, neque dignitas sine salute. Quod mihi [35] de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: optoque & spero, nobis hanc coniectionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus [36] studuisti semper ipse, tùm in primis imitatione tui fac erudias, nulla enim erit hac præstantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus. Vale.

31 Factio Cæsaris & Pompeij, optimatibus aduersa.

32 Qui maxime Cæsari & Pompeio fauebat. Oratio de prouin.

33 Lex Sempronia erat, vt Annua tantum esset prouinciarũ administratio, oratio pro domo.

34 Cum ego dicerim in aduersa fortuna.

35 Filiam suam post mortem Pisonis Crassipedi collocauit.

36 Fuit enim literis instructus vide librum de claris orat.

ARGVMENTVM.

Tota est epistola contra mores immutatos: & hoc artificiosè; vt intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

M. T. Cicero P. Lentulo pro cos. S. P. D. 8.

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optimè ex [1] emplatorio cognosces: qui non solú, interfuit his rebus, sed etiá præfuit: neq; vllam officium erga te hominis [2] amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodẽ de toto sta-

1 Aut liberti nomen: aut mẽdosum fortasse C. Prætorio.

2 Tria requiruntur in curando negotio, amor prudentia, diligentia.

tu rerum communium cognosces quæ quales sint nõ facile est scribere: sunt quidẽ certè in amicorum nostrorum potestate, atq; ita, vt nullã mutationem vnquã hac hominum ætate habitura res esse videatur. ego quidẽ vt debeo, & vt tute mihi præcepisti, & vt me dignitas, vtilitasque cogit, me ad [3] eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. Sed te non præterit quam sit difficile, sensum in repub. præsertim rectum, & confirmatum, deponere. veruntamen ipse me conformo ad eius voluntatem, à quo [4] honeste dissentire non possum. neq; id facio, ut forsitan quibusdã videor simulatione. tantùm enim animi inductio, & meherclè amor erga Pompeiũ apud me valet, vt, quæ illi vtilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia iã & recta & vera videantur, neq; (vt ego arbitror) errarent [5] ne aduersarii quidẽ eius, si, cum partes esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiã illa res consolatur quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, vt vel ea defendam, quæ Põpeius velit, vel taceam: vel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam literarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quæ enim proposita fuerant nobis, cum & hominibus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. [6] capescenda ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut assentiendum est nulla cum grauitate [7] paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maxime scribo, vt iam [8] de tua quoq; ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est: quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si [9] quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris nihil est, quod cogitemus: amissa est culpa eorum, qui à senatu & [10] ordinem coniunctissimum, & hominem clarissimum abaliena-

3 Pompeium intelligit, qui Lentulum adiuuerat in restituendo Cicerone.
4 Cum ei plurimum debeam,
5 M. Catonem, Hortentium, & alios intelligit, Pompeij Cæsarisque potentiã oppugnantes.
6 Administranda.
7 Contra remp. suæ potẽtię causa sentientibus
8 De rege reducendo.
9 Maximè autẽ, M. Cato nimis in rep. seuerus.
10 De ordine equestri loquitur, & de Pompeio.

abalienarunt. Sed, vt ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Pompeium tibi valde amicum esse cognoui: & eo tu [11] consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis. quibus in rebus me ille sibi affixum habebit: neque à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui iocandum erit etiam propter id ipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quàm meæ res omnes: idque cum sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideo mihi [12] non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. expectabantur litteræ tuæ: de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in [13] conueniendis magistratibus, & senatoribus. cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm [14] debemus. vale

11 Consul enim erat cum M. Crasso.

12 Dixit idem initio primæ epistolæ.

13 vt supplicationes tibi decernantur.

14 Vincentur enim tuis meritis officia mea. idé alijs verbis ep. 4 lib. 6. in fine.

ARGVMENTVM.

Querenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causas exponit consilij sui, & ostendit velle se rationem tã salutis habere, quam dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optime meritis honeste dissentire non potest. Pompeium autem maximè significat.

Cicero S.D. Lentulo imp. 9

PEriocundæ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem. quid enim dicam, beneuolentiam? cum illud ipsum grauissimum & [1] sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem [2] abundantia quadam amoris, vt etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt, tibi autem multo notior atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo dis-

1 Proprie enim erga deos vsurpatur ep. 1.

2 Disce, quod sit officium boni viri, sua enim erga Lentulum benemeritum studia non modo non extollit sed quasi dissimulat.

iuncti fuimus, & vnà,& Romæ fuissemus. nam in eo ipso,quod te ostendis esse facturum,quodq; & in primis potes,& ego à te vehementer expecto,in sententiis senatoriis,& in omni actione atque administratione reipub. floruissemus. De qua ostendam equidem paulo pòst qui sit meus sensus & status:& rescribam tibi ad omnia,quæ quæris. Sed certè & ego te [3] authore amicissimo ac sapientissimo,& tu me consiliario fortasse non [4] imperitissimo,fideli quidem & beneuolo certe vsus esses. quanquam tua quidem caussa te esse [5] imperatorem prouinciamq; bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, vt video, lætor.Sed certè qui tibi ex me fructus debentur, eos vberiores & præstantiores præsens capere potuisses. In eis verò vlciscendis,quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuā propugnationē salutis meæ partim inuidere propter illius [6] actionis amplitudinem & gloriam,mirificū me tibi comitem præbuissem.quanquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus in te potissimum fractam illam & debilitatam vim suam contulit: [7] nostram vicem vltus est ipse sese: ea est enim cognatus,quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modò dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus esse expertum,quam etiam in tuis: tamen in [8] molestia gaudeo eandem fidem cognosse hominum non ita mrgna mercede, quam ego [9] maximo dolore cognôram. de qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari: vt tibi rescribam ad ea quę quæris. Certiorem te per literas scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in [10] gratia. teque id non reprehendere ascribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudarim. Quod tibi vt planius exponam,altius paulò rationem consiliorum meorum repetam necesse est. Ego [11] me, Lentule, initio rerum reip. restitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem

3 In conciliis capiendis.

4 Modesta suimet laudatio.

5 Ab exercitu post victoriam appellatum. vide epi. 10. lib. 2.

6 Quod à te cō. sule sum, restitutus.

7 Quob in illum nos facere oportuit, fecit ipsemet.

8 Sic tu contra dixeris, in voluptate doleo.

9 Idem significat. ep. 6. & 7.

10 Per Cn Pompeium: cuius filio Appij filia nupserat. Quintilianus.

11 Narratio altè repetita, vt inconstantiæ crimē à se depellat

bilem [12] quendam amorem,& omnia in ipsum summa ac singularia studia deberem,reip. quæ te in me restituendo multum adiuuisset,cum certè me animũ merito ipsius debere arbitrabar, quę antea tantummodo communi officio ciuium,non alio erga me singulari beneficio,debitum præstitisset,hac me mente fuisse,& senatus ex me,te consule [13] audiuit,& tu in nostris sermonibus, collocutionibusq; ipse vidisti. Etsi iam primis temporibus illis,multis rebus meus offendebatur animus: cùm te agente de reliqua nostra dignitate,aut occulta nonnullorum odia,aut obscura in me studia cernebam.nam neq; de monumẽtis meis ab iis adiutus [14] es,à quibus debuisti,neque de vi nefaria,qua cum fratre eram domo expulsus: neq; hercule in iis ipsis rebus,quę quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen à me minimi putabantur,in meis damnis ex authoritate senatus sarciendis,eam voluntatem,quam expectaram,præstiterunt. Quæ [15] cum viderem(neque enim erant obscura)nõ tamen tam acerba mihi hæc accidebant,quàm erant illa grata, [16] quæ fecerant.Itaq; quanquàm & Põpeio plurimum te quidem ipso prædicatore ac teste debebam:& cum nõ solum beneficio,sed amore etiam,& perpetuo quodam iudicio meo diligebam, tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam.Ego sedente Cn.Pompeio,cùm vt [17] laudaret P.Sextium,Pompeius introiisset in vrbem, dixissetq; testis Vatinius,me fortuna & felicitate C. Cesaris commotum, illi amicum esse cœpisse, dixi, me,eam [18] Bibuli fortunam,quam ille afflictam putaret,omnium triumphis victoriisq; anteferre,dixiq; eodẽ teste alio loco, eosdem esse qui Bibulum exire domo prohibuissent,& qui me coegissent.Tota verò interrogatio mea nihil habuit nisi reprehensionem illius [19] tribunatus:in qua omnia dicta sunt libertate,animóq; maximo de vi,de auspiciis,de donatione regnorũ: neq; vero hac in causa modo, sed cõstanter sæpe

12 Quasi dicat, quem tibi satis explicare non possum.

13 Postea quam restitutus à te sum eo ipso anno.

14 De domo recuperãda quam Clodius partim euerterat partim consecrarat.

15 Eadem verba in oratione pro Sextio.

16 Qui in me restituendo adiuuerunt.

17 In iuditio,cũ Sextius de via ac cusatus causam diceret.

18 Bibulus enim armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulo tenus.

16 Tribunus fuerat Vatinius consule Cæsare.

ſæpe in ſenatu. Quin etiam Macellino & Philippo Coſs.Nonis Apr.mihi eſt ſenatus aſſenſus, vt de [20] agro Campano frequenti ſenatu Idibus Maiis referretur.Num potui magis in arcem illius cauſæ inuadere, aut magis obliuiſci [21] temporum meorum, meminiſſe actionum? Hac à me ſententia dicta,magnus animorum motus eſt factus,cùm eorum, quorum oportuit,tum eorum, quorum nunquam putaram. Nam hoc S. C. in meam ſententiam facto,Pompeius,cum nihil mihi oſtendiſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam, & in Africam profectus eſt : eoq; itinere [22] Lucam ad Cæſarem venit: vbi multa de mea ſententia queſtus eſt Cæſar,quippe,qui etiam Rauennæ Craſſum ante vidiſſet,ab eoq; in me eſſet incenſus , ſane moleſte Pompeium id ferre conſtabat: quod ego cùm audiſſem ex aliis, maximè ex meo fratre cognoui. quem cùm in Sardinia Pompeius paucis poſt diebus, quàm Luca diſceſſerat,conueniſſet.Te,inquit,ipſum cupio: nihil oportunius potuit accidere: niſi cum Marco fratre diligenter egeris , dependendum tibi eſt,quod mihi pro illo ſpopondiſti. quid multa? queſtus eſt grauiter: ſua merita commemorauit , quid egiſſet ſæpiſsime de [23] actis Cæſaris cum ipſo meo fratre,quidq; ſibi is de me recepiſſet,in memoriam redegit,ſeq; quæ de [24] mea ſalute egiſſet voluntate Cæſaris egiſſe,ipſum meum fratrẽ teſtatus eſt: cuius cauſam,dignitatemq; mihi vt commendaret, rogauit,vt eam ne oppugnarem ſi nollem, aut non poſſem tueri. Hæc cum ad me frater pertuliſſet, & cum antè tamen pompeius ad me cum mandatis Vibullium miſiſſet,[25] vt integrá mihi de cauſa Cãpana ad ſuum reditum rem ſeruarem, collegi ipſe me,& cum ipſa quaſi rep.collocutus ſum,vt mihi tã multa pro ſe perpeſſo,atq; perfuncto concederet, vt officium meum,meorumq, in bene meritos animumq; fratris mei præſtarem,eumq; quem bonum ciuem ſemper habuiſſet, [26] bonum virum eſſe pateretur.In illis autem meis actionibus,ſententiiſq; omnibus,

20 Diuidendo: ep.8.lib.8.&ep. 20 lib.11.

21 Tempora pro calamitatibus & hic,& alibi non ſemel vſurpantur.

22 Prouinciæ Galliæ,cui præerat Cæſar,initiũ erant coloniæ duæ Luca ad inferum mare, ad Superum Rauenna

23 Confirmandis à ſenatu.

24 De me ab exilio reuocando.

25 Vt nihil agerem antequam ipſe rediiſſet.

26 Arguit ab honeſto.

omnibus, quæ [27] Pompeium videbantur offendere, certorum hominũ, quos iam debes suspicari, sermones referrebantur ad me. qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperq; sensissent, me tamẽ non satisfacere Pompeio, Cæsaremq; inimicissimũ mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo illud [28] magis, quod inimicũ meum (meum autem? immo verò legum, iudiciorũ, otii, patriæ, bonorum omnium) sic [29] amplectantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic me præsente osculabantur, non illi quidem vt mihi [30] stomachũ facerent, quem ego funditus perdidi, sed certè vt facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui circumspectis rebus meis omnibus, rationibusq; subductis, summam feci cogitationem mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus remp. teneri viderem sicut & [31] meis temporibus scimus, & nõnullis [32] aliis accidisse accepimus: non modo præmiis, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus vllis, quibus tamen mouentur etiã fortissimi viri, ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. [33] Cum autem in repu. Cn. Pompeius princeps esset, vir is, qui hanc potentiam & gloriã maximis in remp. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cuiusq; ego dignitatis adolescentia fautor, in [34] præturа autem & in consulatu adiutor etiam extitissem: cumq; idem authoritate, & sententia per se, consiliis & studiis tecum me adiuuisset, meumq; inimicum, vnum in ciuitate haberet inimicum. non putaui famã inconstantiæ mihi pertimescendã, si quibusdam in sententiis paulum me immutassem, meamq; voluntatem ad summi viri, de méque optimè meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, vt vides in cõiuncta & causa & dignitate. Hic multum valuit cum [35] vetus amicitia, quã tu non

27 Quia Cæsaris soceri sui, potentiæ faueret.

28 Arguit ab iniuria, vt excuset mutationem consilij sui.

29 Oratio de prouincijs.

30 Pro iram commouerunt.

31 Vt à Mario, & Sylla.

32 Vt à decem viris. Liu. lib. 3.

33 A Pompeij persona.

34 Prætor orationem habuit pro lege Manilia consul retulit de supplicationibus Pompeio decernendis bello Mithridatico confecto.

35 Oraio det prouincijs.

36 Quintus enim erat Cæsaris legatus in gallia.
37 Arguit a Cæsaris meritis in se, & in remp. in Gallia
38 Cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium non futurum, oratio de prouintiis.
36 Ep. 29, lib. 1 ò
40 Quo die consulatus inibatur.
41 Quo anno senatus authoritas a Cæsare imminuta.
42 Ex pretura, erat enim tunc Hispania citerior prouincia pretoria.
43 Mirifica, incredibilis, singularis, epithetorum copia.
44 Pompeium, designat, quidē seruitillum cum se & non defuturum promisisset
45 Idem sæpe in orationibus.

non ignoras mihi, & [36] Q. fratri cum Cæsare fuisse: tum humanitas eius ac liberalitas, breui tempore & literis, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quæ mihi videbatur contentionem, præsertim maximis rebus à Cæsare [37] gestis, cum illis viris nolle fieri, & ne fieret vehementer recusare. Grauissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeii fides, quam de me [38] Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant præterea hæc animaduertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus. quales in reip. Principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tenebam memoria nobis cōsulibus ea [39] fundamenta iacta ex [40] kalendis Ianuariis confirmandi senatus, vt meminem mirari oporteret: Nonis Decembris tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel authoritatis. idemq; memineram, nobis priuatis vsque ad Cæsarem & Bibulum [41] Cos. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, vnum fere sensum fuisse bonorum omnium. postea cùm tu Hispaniam citeriorem cum imperio [42] obtineres, neq; resp. consules haberet sed mercatores prouinciorum, & seditionem seruos ac ministros: iecit quidam casus caput meum quasi certaminis causa in mediam contentionem, dissentionemq; ciuilem, quo in discrimine, cum [43] mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset: non dicam quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa) tantum dicam breui non mihi exercitum, sed duces defuisse, in quo, vt iam sit in iis culpa, qui me non defenderunt. non minor est in iis, qui [44] reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendēdi sunt si qui se timere simularunt. Illud quidē certè nostrum consilium iure laudandum est, qui meos ciues & à me conseruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obiici [45] noluerim: declararique maluerim quanta vis esse potuisset in

consensu

consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cùm [46] afflictum excitare potuissent. Quorũ quidem animum tu non perspexisti solùm, cùm de me ageres, sed etiam confirmasti atq; tenuisti, qua in causa non modò non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter: vsus es [47] quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant iisdem in tenendo qua in sententia si constare voluissent, suam authoritatem simul cum salute mea recuperassent. recreati enim cùm essent boni viri consulatu tuo, & constantissimis atq; optimis [48] actionibus tuis excitati, Cn. Pompei [49] præsertim ad causam adiuncto, cum etiam Cæsar rebus maximis gestis singularibus ornatus, & [49] nouis honoribus ac iudiciis senatus, ad authoritatem eius ordinis adiungeretur, nulli improbo cui locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sint consecuta: primùm illa furta muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quàm tres [50] sorores, impunitatem scelerum est eorum sententiis assecutus, qui cùm [51] tribunus pl. pœnas à seditioso ciue per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub. [52] sustulerunt: iisdémq; postea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ sed operis locatio, mea fuerat) monumentum verò senatus, hostili [53] nomine, & cruentis inustum literis esse passi sunt. Qui me homines quòd saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum, sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed, vt [54] aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc vt Appelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in [55] capite meo solùm elaborarunt, reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam [56] inimicorum meorum: qui de vno acerrimo & fortissimo viro

46 Patria pulsum restituere:

47 Catonem inprimis & Bibulũ significat, Cæsaris inimicos vide infra.

48 Presertim in me restituendo.

49 Supplicatione primum xv. mox xx. dierum Plutarchus oratio de prouincijs Cesar lib. 2. de bel. Gal.

50 A fratre Clodio violatas.

51 Tribunus Milo accusauit Clodium de vi.

52 Cum Clodium de vi à Milone accusatum, in iudicium adduci vetuerunt, pro Sextio.

53 Vnde in oratione pro domo sua.

54 Qui certaturos athletas vngebant.

55 Cum me ab exilio, reuocarũt

56 Quibus satisfacere difficilius:

viro, meóq; iudicio, omnium magnitudine animi & constantia præstantissimo Q.[57] Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt, quem post reditum dictitant fracto animo & demisso fuisse. Est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neq; sanè redire curarit: eum ob id ipsum fractum fuisse: in quo cùm omnes homines, tum M. illum [58] Scaurum singularem virum constantia & grauitate superasset. Sed quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum respub. maiorem etiam mihi animum, quam vnquam habuissem, daret: quæ declarasset se non potuisse me vno ciue carere: cumq; Metellum vnius tribuni pl. rogatio, me vniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis [59] centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperauisset. Neque vero ego mihi postea quicquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quenquam non [60] maleuolentissimum iure possit offendere. tantùm enitor, vt neq; amicis, neq; etiam alienioribus opera consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem & speciem huius vitæ intuentur, solicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscurè queruntur, in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, [61] quod quasi desciuerim à pristrina causa. Ego autem cùm illa sequor, quæ paulo antè proposui, tum hoc in postremis de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus & afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idq; non solum fronte atq; vultu, quibus simulatio facillimè sustinetur, ij declarant, qui tũ nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiã sensu [62] sæpe iam [63] tabellaq; docuerunt. Itaque to-

57 Numidico, qui abire maluit in exilium quam in leges Saturnini iurare.

58 Quem fuisse Principem senatus, Cicero pro Sextio. Salust. in Iug. & Alconius 68 tradit.

59 Quæ erant comitia nobiliora, cum ijs maiores magistratus creari solerent.

60 Ne maleuolentissimus quidem se esse offensum a me, iure dixerit.

61 Quasi Cæsari magis, quam reib. studiam Oratio de prouincijs.

62 Consulatu primum Cæsaris deinde etiam magis Pisonis, & Gabinij, tribuno pl. Clodio

63 Sententia in senatu, tabella in iuditijs.

ta iam ſapientium ciuium, qualem me & eſſe & numerari volo,& ſententia & voluntas mutata eſſe debet. Id enim iubet [64] idem ille [65] Plato, quem ego authorem vehementer ſequor, *Tantum* contendere in rep. quantum probare tuis ciuibus poſsis: vim neque [66] parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendæ reipub. fuiſſe, quòd cùm offendiſſet populum Athenienſem propè iam deſipientem ſenectute, tum cum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cùm perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd neque deſipiente populo, [67] neque integra re mihi ad conſulendum, capeſſerémne remp. implicatus tenebar, ſed lætatus tamen ſum, quòd mihi liceret in eadem cauſa & mihi vtilia & cuiuis bono recta defendere. Huc acceſsit commemoranda quædam & diuina Cæſaris in me, [68] fratremque meum liberalitas: qui mihi, quaſcunque res gereret, tuendus eſſet: nunc in tanta felicitate, tantiſque victoriis, etiam ſi in nos is eſſet, qui eſt, tamen ornandus videretur. Sic enim te exiſtimare velim, [69] cùm à vobis meæ ſalutis authoribus [70] diſceſſerim, neminem eſſe, cuius officiis me tam eſſe deuinctum non ſolùm confitear, ſed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi expoſui, facilia ſunt ea, quæ à me de Vatinio & de Craſſo requiris. Nam de Appio quòd ſcribis, ſicut de Cæſare, te non reprehendere: gaudeo tibi conſilium probari meum. De [71] Vatinio autem primùm reditus interceſſerat in gratiam per Pompeium ſtatim, vt ille prætor eſt factus, cùm quidem ego eius petitionem grauiſsimis in ſenatu ſententiis oppugnaſſem, neq; tam illius lædendi cauſa, quàm defendendi atq; ornandi Catonis: poſt autem Cæſaris, vt illum defenderem, mira [72] contentio eſt cõſecuta. Cur autem laudarim, peto à te, vt id à me neue in hoc reo, néue in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam cùm veneris, tametſi poſſum vel abſenti. recordare enim quibus laudationem

[73] ex

64 A platonis authoritate.
65 In epiſt. ad Perdiccam.
66 Saluſt. de bello Iugurtino, in principio.
67 Iam enim antea me reip. dederam: vt integrum amplius non eſſet.
68 Cæſaris in Gallia legatum.
69 Ab ipſo Lentulo & a pompeio
70 vide epiſt. 11. lib. 6.
71 vatinius in preturę peticione Catonem ſuperauit. Plutarc in catone Vticenſi.
72 Quia Vatinius Cęſari conſuli tribunus pl. in omni re obſecutus. ep. li. 7.

73 Ex pronuncia tua Hispania citeriore, quæ Oceanum terrarum terminum attingit.

[73] ex vltimis terris miseris: nec hoc pertimueris: nam à me ipso & laudantur & laudabantur iidem. sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio cum illum defenderē, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi,

Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuò. siquando illa dicet, Phædriam in-
Tromittamus comesatum: tu Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contrà. denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.

Sic petiui à iudicibus, vt quoniam quidem nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum, meq; inspectante sæpè eum in senatu modo seuerè seducerent, modo familiariter atque hilare amplexarentur: quonianque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi [74] alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repugnare. neq; solum dixi, sed etiam sæpe facio dijs hominibusq; approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quod eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ causa, voluntaria quadam obliuione contriuerim: repentinam eius defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed cum me disputantem, non lacessentem læsisset: exarsi non solum præsenti (credo) iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cùm inclusum illud [75] odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & iisdem illi, [76] quos sæpe nutu significationeq; appello: cùm se maximum fructum cepisse dicerent ex liberalitate mea, meq; tum deniq; sibi esse visum reip. qualis fuissem, restitutum: cumq; ea contentio mihi magnum etiam [77] foris fructum tulisset, gaudere

74 Sinerent me defendere Pub. Vatinium, cum illi tantopere diligerent. P. Clod.

75 Odium meū ab illius iniurijs natum.

76 Eosdem significat supra in hac ipsa epist.

77 Vulgo: vt lib. 2. ad Q. fr. Foris plaudimur.

gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cùm ad me per homines honestissimos perferrentur, cùmque Pompeius ita contendisset, vt nihil vnquam magis, vt cum Crasso redirem in gratiam, Cæsarque per literas maxima se [78] molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassúsque, vt quasi testata populo Romano esset nostra gratia, penè à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cùm mihi [79] condixisset, cænauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem eius causam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam, [80] defendi in senatu sicut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quam rem, quámq; causam defenderim, quiq; meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. de quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. Nam neq; pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset, [81] summorum ciuium principatum, neq; permanendum in vna sententia, conuersis rebus ac [82] bonorum voluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendum. *Nunquam enim* præstantibus in republica gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio. Sed vt in nauigando tempestati obsequi [83] artis est, etiam si portum tenere non queas: cùm verò id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potiùs, quàm eo commutato, quo velis tamen peruenire: sic cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat id quod à me sæpissime dictum est, cum dignitate otium, *Non idem* semper dicere, sed idem [84] semper spectare debemus. Quamobrem, vt paulo antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. Cùm verò in hunc sensum & alliciat

78 Cum Crassi filij Marcus quæstor, Publius Cæsaris in Gallia legatus esset de bello Gal.

79 Denuntiasset, Festus.

80 Vide de hac defensione ep. 8. lib. 5.

81 Crassi, Pompeij Cæsaris in rep. consentientium.

82 De quibus vide supra.

83 Tuetur suum consiliũ à simili.

84 Semper bene sentire, & patriam diligere.

85 Pompeij, cuius voluntati obsistere non possum.
85 Epist.7.lib.5.
86 Cæsar.lib 5.
87 Apud populum.epist.7.
88 Epi.vlt.lib.3. ad Qu. Fra.
89 Exponit quod dixerat, moderationem naturæ.
90 Totum se ad Lentuli arbitrium confert.
91 Propriè socius agentem adiuuat, comes euntem sequitur.
92 Liberto.
93 Diuturno legendi labore deterritus.
94 Nescio an sim affectus. volui quidẽ certè.

[85] beneficiis hominum, & compellar iniuriis, facilè [85] patior, ea me de rep. sentire ac dicere, quæ cùm mihi maximè, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ego ac sæpius, quòd & Q. frater meus [86] legatus est Cæsaris, & nullum meũ minimum dictũ, non modo factum pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem. Itaq; eius omni & gratia, quæ [87] summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor vt meis: nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidiis, quæ semper habui, hanc etiam [88] potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consiliis si te præsentẽ habuissem, vt opinio mea fert, essem vsus iisdẽ: noui enim temperantiam & moderationẽ naturæ tuæ: noui animum tuum tum mihi amicissimum, tum [89] nulla in ceteros maleuolentia suffusum: contráq; cùm magnum & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdã in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. quæ me mouerunt, mouissent eadem te profecto. sed quocunq; tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, [90] tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidẽ certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerũ deniq; omnium [91] socium, comitemq; habebis: neq; mihi in omni vita res tam erit vlla proposita, quam vt quotidie vehementius te de me optimè meritum esse lætere. Quòd rogas, vt mea tibi scripta mittã, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædã quas [92] Menocrito dabo, neq; ita multæ, vt [93] pertimescas. Scripsi etiã (nam ab orationibus disiungo me ferè, referóq; ad mansuetiores musas, quæ me maximè, sicut iam à prima adolescentia, delectant) scripsi igitur Aristotelico more, [94] quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore nõ inutiles. abhorrent

rent

rent enim à 95 cõmunibus præceptis,& omnem antiquorum,& Aristotelicã & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de 96 temporibus meis: quos iampridẽ ad te misissem, si edendos putassem. sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum erga me tuorũ, meæq; in te pietatis.97 sed quia verebar nõ eos, qui se læsos arbitrarentur (etenim id feci parcè ac molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare, non misi, quos tamen ipsos libros, siquẽ cui rectè comittam inuenero, curabo ad te perferẽdos. Atque istam quidem 98 partẽ vitæ, consuetudinisq; nostræ totam ad te defero, quantum literis, quantũ studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuũ, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq; mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, vt me nolim admoneri, 99 rogari vero sine magno dolore vix possim. Quod de Q. fratris negotio scribis, te priore æstate, quod morbo impeditus in 100 Ciliciam non transieris, cõficere non potuisse, nunc autẽ omnia facturum vt cõficias: id scito esse eiusmodi, vt frater meus vere existimet, adiuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutũ. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lẽtuli tui, nostriq; studiis & 101 exercitationibus velim quã familiarissime certiorem, & quã sæpissime facias: existimesq; neminem cuiquam neque chariorem neq; iucundiorem vnquam fuisse, quam te mihi: idque me non modò vt tu sentias, sed vt omnes gentes, etiã vt 102 posteritas omnis intelligat, esse facturum. Apius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palàm, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibique se successurum: 103 legemque curiatam consuli ferre opus esse, sibi necesse non esse: se, quoniam ex S.C. prouinciam habere, lege Cornelia

95 Quæ vulgo docentur à venalibus magistris.

96 De exilio & restitutione:

97 Videtur subaudiendum, non misi.

98 Quod ad literas & studia mea pertinet;

99 Vide epi. 13, lib. 13.

100 Quæ erat pars Lentuli prouinciæ: nam etiam Asiæ partem regebat.

101 Oratoriis maxime.

102 Ostendit se in suis libris mẽtionem factur ũ beneficij à Lentulo accepti.

103 Lex curiata imperium, & milites dabat rectoribus prouinciarum. vide orationem 2. in Rullum;

nelia imperium habiturum, quoad in vrbem introiisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent posse te non discedere, quod sine lege curiata tibi succedatur. sunt etiam qui si decedas, à te 104 relinqui posse, qui prouinciæ præsit. Mihi non tam de iure certum est (quanquam ne id quidem valde dubium est (quàm illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, 105 liberalitatem, qua te scio libentissimè frui solere, pertinere, te sine vlla mora prouinciam successori concedere: præsertim cùm sine suspicione tuæ cupiditatis, non possis illius cupiditatem refutare. Ego puto vtrunque meum esse: & quid sentiam, ostendere: &, quod feceris, defendere. Scripta iam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis, quibus æquitatem tuam non potui non probare. Facilitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem ostenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis quàm grauiter inimici illi ipsi 106 Q. Scæuolæ fuerint. tibi tamen sum author, vt si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

104 Vt relliquit ipse Cicero Cælium quæstorem.

105 Hic non ad largitionem, sed ad quandum animi magnitudinem, & gratificandi cupiditatem refertur, epi 3. lib. 10.

106 Qui summa iustitia Asiam rexit, vt etiam ad honorem eius dies festi, Mutia, sint instituti.

ARGVMENTVM.

Iocosa est epistola, & salibus referta. vnum extra iocum, se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti, de officiis in ipsum.

M. T. Cicero S. D. L. Valerio. Iurisconsulto.

CVR [1] enim tibi hoc non gratificer: nescio: præsertim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat vti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas iam nostris literis vti, & nos aliquando reuisas, & tibi malis esse,

1 Iocatur. quasi iuris consultum eum appellauerit, non veritatis sed gratiç causa. Epist. lib. 3.

esse, vbi aliquo numero sis, quàm istuc, vbi solus sapere videare. quanquam qui istinc nunc veniunt: partim te [2] superbum esse dicunt, quod nihil respondeas: sed iam contumeliosum, quod male [3] respondeas: Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac vt quam primum venias. neque in Apuliam tuam accedas: vt possimus te saluum venisse gaudere: nam illò si veneris, tanquam Vlysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

2 Vide ep. 11 l. 7

3 Iocatur in valerij ignobilitatem, quasi a propinquis & amicis esset admodum inops.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

ad Curionem, & cæteros,

Liber. II.

ARGVMENTVM.

Quatuor partes habet hęc epistola, primum accusatus à Curione quod minus sæpe scriberet, excusationem affert cum officij sui commemoratione, deinde dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate lætitiam narrat. tertio loco ad laudem & virtutem hortatur. postremo commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad curionem quæstorem, præter vltimam quæ incipit. Sera gratulatio. quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. T. Cicero C. Curioni. S. P. D. I

VANQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen [1] non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum quam iucundum requiri: præsertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ se fers perfectum mihi quidem illum: sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te peruen-

1 Curio, Scribonior um cognomē Excusatio cum beneuolentiæ testimonio.

turum putarem, cui literas non dederim. etenim quis est tam in scribendo [2] impiger, quàm ego? à te vero bis, terue ad summum, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex: condemnabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles, te mihi [3] æquum præbere debes. Sed de literis hactenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. [4] Ego te abfuisse tam diu à nobis & doleo, quod carui fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quódq; in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. [5] tanta est expectatio vel [6] animi vel ingenij, tui, vt ego tè obsecrare obtestariq; non dubitem, sic ad nos confirmatus [7] reuertare, vt, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla vnquã delebit obliuio: te [8] rogo vt memineris, quantæcunq; tibi accessiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consilijs paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra iam [9] ingrauescens, in amore atque in adolescentia tua conquiescat. Vale.

2 non dixit diligens, sed impiger, magis vt excuset se, quam vt laudet.
3 Epist. 2, lib. 5.
4 Secunda pars epistolæ.
5 Tertia pars epistolæ.
6 Philip. 2.
7 Laudat simul & hortatur quia hortatio debet esse cum laude. ep. 12. lib. 15.
8 Quarta pars epistolæ.
9 Scripsit enim hæc annos natus 54.

ARGVMENTVM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur

M. T. Cicero. C. Curioni. S. P. D. 2

GRaui teste priuatus sum amoris summi erga te mei patre tuo clarissimo viro: qui cùm suis laudibus, tum verò te filio superasset omnium fortunã, si ei contigisset, vt te ante [1] videret, quàm è vita decederet. sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium dij fortunent. me certè habebis,

1 Post reditum è prouincia.

bis, cui charus æquè sis & iucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGVMENTVM.

Dissuadet à muneribus dandis in funere patris, dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. Cicero, C. Curioni. S. P. D. 3

RVpæ [1] studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum quicquam te absente fieri, quod tibi cùm venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditêre, imparatum te offendam, coráque contra [2] istam rationem, meam dicam, vt aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam quid senserim: vt si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. [3] Breuiter tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, vt iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt amplissima in rep. consequi possis, quàm muneribus: quorũ neq; facultatem quisquam admiratur: (est [4] enim copiarum non virtutis) neque quisquam est, quin facietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaq; à te expectari, quæ à summa virtute, summoq; ingenio expectanda sunt: ad quæ si es, vt debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximísque [5] muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuersos, & rempublicam afficies. Illud profectò cognosces mihi te neq; chariorem, neq; iucundiorem esse quemquam. Vale.

1 Libertus Curionis Rupa. & est declarare, quod ep. 8. lib. 9. ostendet it.

2 Quæ te adducit vt hæc munera danda populo existimes.

3 Dissuasio à muneribus dandis.

4 Quod est absque virtute, admiratione dignum non est.

5 Tacitè monet gratiora fore merita in remp. quàm munera gladiatoria.

ARGVMENTVM.

Hortatur Curionem ad studiũ summæ laudis, quod, exo-

riente iam bello ciuili timet ne se ad improbos ciues, deserta rep. conferat, quod euenit. grandi enim ære alieno à Cæsare liberatur, à senatu ad populum transijt.

M.T. Cicero C. Curioni. S. D. 4

EPistolarum genera multa esse non ignoras, sed vnum illud certissimum, cuius causa inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absentes, siquid esset quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset. Huius generis literas à me profectò non expectas. Tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sanè noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: vnum familiare & iocosum: alterum seuerum & graue. Vtro me minus deceat vti, non intelligo. Iocérne tecum per literas? ciuem mehercule non puto esse, qui [2] temporibus his ridere posit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod posit grauiter à Cicerone scribi ad Curioné, nisi de rep. atq; in hoc genere hæc mea causa est: vt neq; ea, quæ nunc sentio, velim [3] scribere. Quomobrem quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est: vtar ea [4] clausula, qua soleo: teq; ad studium summæ laudis cohortabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu vna re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus [5] artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem. & hoc, quicquid attigi, non feci inflamandi tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.

1 Epistolarum tria genera.

2 Temporibus ad ciuile bellum spectantibus.

3 Odiosa enim scriberem.

4 Epistolam concludam qua sententia soleo.

5 Quæ sunt morales virtutes, iustitia, fortitudo, temperantia quibus & nobis ipsis & patriæ consulimus.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non sit, vbi multa contra remp. committuntur, & ibi sit vbi ex recte factis magnã laudem consequatur, postremo eum ad suscipiendam remp. hortatur.

M. T. Cicero C. Curioni. S. P. D. 5

HÆc negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem

quidem audeo narrare tibi, etsi vbicunque es (vt scripsi ad te antea) in eadem es [1] naui: tamen quòd abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos: vel quòd excelso & illustri loco sita sit laus tua in plurimorum & sociorum, & ciuium conspectu: quæ ad nos nec [2] obscuro nec [3] vario sermone, sed [4] & clarissima, & [5] vna omnium voce perferunt: Vnum illud nescio, gratulérne tibi an timeam, quòd mirabilis est expectatio reditus tui: non quòd verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat, sed mehercle, ne, cùm veneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitatem iam, & propè extincta. Sed hæc ipsa nescio rectè-ne sint litteris commissa. quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen siue habes aliquam spem de rep. siue desperas: [6] para, meditare, cogita, quæ esse in eo ciue ac viro debent qui sit remp. afflictam & oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. Vale.

1 Nauem posuit pro periculo, μεταφορικῶς. Liu. lib. 44. Auticheta quatuor: 2 obscuro, 3 clarissima, 4 vario, 5 vna. 6 Vsitata Ciceronis clausula ad Curionem: cuius enim nouerat ingenium, ab eo iure metuebat.

ARGVMENTVM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus &, vt impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri possit

M. T. Cicero C. Curioni. S. P. D. 6

NOndum [1] erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex. Vllium Milonis mei familiarem cum his ad te literis misi: sed tamen cùm appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex [2] Asia Romam versus profectum esse constaret: magnitudo rei fecit, vt non vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has quamprimum ad te perferri literas magnopere vellemus. [3] Ergo si mea in te essent officia solùm, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderi solent, [4] verecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderim. *Graue* est enim homini prudenti petere aliquid magnum

1 Prima verba studium petentis declarant.

2 in qua Curio quæstor fuerat

3 Insinuatio ad petitionem.

4 A modestia.

magnum ab eo, de quo se bene [5] meritum putet: ne id quod petat, exigere magis, quã rogare, & in mercedis potius, quàm beneficij loco munere videatur. sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum [6] temporum clarissima & maxima beneficia extiterunt: Estque animi ingenui cui multùm debeas, eidem [7] plurimus velle debere: non dubitaui id à te per literas petere, quod mihi omnium esset maximũ, maximeq̀ue necessarium. neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem: [8] cùm presertim [9] considerem, nullam esse gratiam tantam, quam non animus meus vel in accipiendo capere, vel in remunerando cumulandoque illustrare posset. Edo omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locaui: [10] statuique in eo me non officij solùm fructum, sed etiam pietatis laudẽ debere quærere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ [11] curæ fuisse vnquam puto, quantæ mihi sit honos eius in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te vnũ tanto adiumento esse, si volueris, posse intelligo, vt nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia, bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (vt spero te intelligere) causam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam [12] munerum, liberalitatemq; naturæ: iuuentutis & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam: nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & iustam, & [13] debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & author opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. [14] Qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si [15] me memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum

5 A meritis suis dissimulanter.

6 Tempore exsilij sui.

7 A consuetudine bonorum.

8 Epist. 13 lib. 8. ad att. & 11. lib 11

9 A spe remunerandi.

10 Ab honesto.

11 A studio.

12 In quæ Milo tria patrimonia effuderat, oratio pro Milone & Ascon.

13 Ipsius in me meritis.

14 A laude Curionis.

15 A persona sua.

num denique tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, vt subuenias huic meæ solicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt verius dicam) propè saluti tuum studium dices. De ipso [16] T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiæ, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi [17] verò tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in [18] salute. Ego ni te videre scirem, cùm hæc ad te scriberem, quantum officij sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modò contentione, sed etiam dimicatione elaborandum: plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atque [19] causam, méque totum commendo atq; trado. Vnum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetrâro me pœnè plus tibi, quam ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua præcipuè sum ab illo adiutus, quàm pietas erit in referenda gratia iucunda. Eam autẽ vnius tui studio me assequi posse confido. Vale.

16 A persona Milonis.

17 A re sua.

18 Cum in me patriæ restituendo vehementer contendisti.

19 Causam & rem coniungit etiam ep. 7. lib. 1

ARGVMENTVM.

Hanc scripsit in Cilicia, cùm esset procõsul, gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit. postremò rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciæ administrationem patiatur.

M. T. Cicero Procos. C. Curioni tribuno Pleb. S. D. 7

SEra gratulatio reprehendi non solet, presertim si nulla negligentia prætermissa est. longè enim absum: audio serò. Sed tibi & gratulor: & vt sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: téque hortor, vt omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit te ipso. nunquam labêre, si te audies. [1] non scribo hoc temerè. cui scribã, video: noui animum, noui consilium tuum. non vereor, nequid

Tria seruat in officio gratulationis. primum gratulatur partam dignitatem deinde bene precatur: tum hortatur ad magistratum cum laude gerendum epist. 13. lib. 4.

2 timide,

[2] timide, nequid stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reip. tempus non incideris, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerũ, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita nihil noui: sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere; [3] te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera. Alteri qui melius dare consilium posset quam tu, non facilè inueniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dii immortales! cur ego non [4] adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei consilio te vt possem iuuare. Scribam ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: vt, quoniam sanè [5] feliciter, & ex mea sententia remp. gessimus, vnis literis totius ætatis res gestas ad senatum perscriberem. De [6] sacerdotio tuo quanquam curam adhibuerim, quamque difficili in re atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq; item in te singulari, rogo atque oro, ne [7] patiare mihi quicquam ad hanc prouincialem molestiam temporis prorogari. præsens tecum egi, cùm te tribunum pleb. isto anno fore non putarem: itemq; petiui sæpe per literas, sed tum quasi à senatore & nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc à tribuno pleb. & à Curione trib. non vt decernatur aliquid noui, quod non solet esse difficilius: sed vt nequid noui decernatur: & vt S.C. & [8] leges defendas: eáque mihi conditio maneat, qua [9] profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

2 Fortitudo, & prudentia in administrantibus remp. requiruntur

3 Timebat quod euenit, ne descisceret à reip. causa.

4 Si adfuisset forte Curio non se ad Cæsaris partes transtulisset.

5 De quo vide epst. 4 lib. 15.

6 Pontificatum opinor intelligi. Dio. lib. 40. suffectus autem est in patris locum. de harusp. responsis.

7 Poterat enim vt tribunus pl. intercedere.

8 Legibus annua erat prouinciarum administratio.

9 Profectus erat cum annuo imperio.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Leuiter Cælium obiurgat, qui commentarium misisset refertum leuissimis rebus, tum hortatur ad amicitiam Pompeij, emergente iam belli ciuilis initio, addit de suo in prouinciam itinere in extremo, ne sibi prouinciæ tempus prorogetur.

M. T. Cicero procos. M. Cælio S. P. D. 8.

QVid? tu [1] me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, vt Christi compellationem mitteres, & ea quę nobis, cùm Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo iudicio [2] tribuam (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alii, multi nuntiabunt, perferet multa etiã ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed vt ab homine longè in posterum [3] prospiciente, futura expecto: vt ex tuis literis cùm formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. neq; tamen adhuc habeo, quòd te accusem: neq; enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quàm quiuis nostrûm imprimisq; ego, qui [4] cum Pompeio complures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ ne possunt scribi, nec scribenda sunt: tantum habeto, ciuẽ egregium esse Pompeiũ, & ad omnia, quæ prouidenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. iam [5] iidem illi & boni & mali ciues videntur, qui nobis videri solent. Ego, cùm Athenis decem [6] ipsos dies fuissem, multumq; mecum C. noster Caninius: proficiscebar inde prid. Nonas Quint. cùm hoc ad te literarum dedi. tibi cùm omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tẽpus nobis prouinciæ [7] prorogetur. in eo mihi sunt omnia. Quid, quãdo, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optimè constitues. Vale.

1 Vide ep. 1. li. 8. Cui Cicero respondet.

2 Qui putem te futura prospicere.

3 Quod non nisi diuturno rerum vsu, ingenijque præstantia consequimur.

4 Larenti locutus erat cum Pompeio, vt est. ep. 6. & 7 lib. 5. ad atticum.

5 Quia non idem antea senserat.

6 i. decem integros dies, sic locutus 12 lib. 3. ad At. & in Bruto.

7 Quod metuebat emergente iam inter Cesarem & Pompeium discordia. vide ep. 5. lib. 8.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Gratulatur Cælio, quod superatis competitoribus, ædilis curulis designatus sit.

M. T. Cicero procos. M. Cælio Rufo ædili Cur. des. S. D. 9

PLurimum [1] tibi, vt debeo gratulor, lætorque cùm præsenti, tum etiam [2] sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium. in his enim sum locis, quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissimè omnia perferuntur: & cùm gratulor, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, [3] quòd ita factum sit, vt dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cùm primùm audiui, ego ille ipse factus sum (scis quem dicam) [4] egiq; omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer: Non ædepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris. quod quia præter opinionem mihi accideret, referebam me ad illud: [5] Incredibile hoc factu obijcitur. Repentè verò incessi omnibus lætitijs. in quo cum obiurgarer, quòd nimio gaudio pænè desiperem, ita me defendebam. Ego [6] voluptatem animi nimiam, Quid quæris? dum illum rideo, pæne sum factus ille. sed hæc pluribus, multáque alia & de te, & ad te, cùm primùm ero aliquid otij nactus. Te verò mi Rufe diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, vltorem non modò inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: vt eos partim scelerum suorum, partim etiam [7] ineptiarum pœniteret. Vale.

1 Vide ep. 23. lib. 7.
2 Ædilitatem enim prætura, præturam consulatus sequebatur.
3 Vide epist. 5. lib. 8.
4 Ipse mihi repræsentaui.
5 Verba Cæcilij Poetæ. vide lib. 2. de fine.
6 Subaudi errorem esse puto sumptum à Trabea comico Poeta, vt est lib 2. de fine & Tus. 5. Adimit enim voluptas mentem non minus quam molestia, itidem Plato lib 3. de rep. locutus est.
7 Fortasse ob Hircum in auguratu competitorem. ep. 3 lib. 8.

ARGVMENTVM.

Queri videtur de tabellarijs epistolas non reddentibus, re vera Cælium negligentiæ accusat, tum sua gesta magnificè narrat.

M. T. Cicero Imp. Cæl. Ruso ædi. Cur. Des. S. D. 10

TV vide, [1] quàm ad te literæ non perferantur. non

1 Antiquus liber, quamobrē mallem quare.

non enim adduci possum,vt abs te,posteaquàm ædilis factus es,nullas putem datas; præsertim cùm esset tanta res,tantæ gratulationes: de [2] te,quia quod sperabam: de Hillo(balbus enim sum)quod non putaram. Atqui sic habeto,nullam me epistolam accepisse tuã post comitia ista præclara,quæ me lætitia [3] extulerunt.Ex quo vereor ne idẽ eueniat in meas litteras. Equidem nunquam domum misi vnam epistolam,quin esset ad te altera·nec mihi est te iucundius quicquam, nec charius. Sed balbi non sumus. ad rem redeamus. Vt [4] optasti, ita est. velles enim, ais, tantummodo vt haberem negotij, quod esset [5] ad laureolam satis. Parthos times,quia diffidis copijs nostris,ergo ita accidit. nã Parthico bello nuntiato,locorum quibusdam angustijs, & natura montium fretus,ad Amanum exercitum adduxi,satis probè ornatum auxilijs,& quadam authoritate apud eos,qui me non norant, nominis nostri. multum est enim in his locis: Hiccine est ille,qui vrbem?quem senatus?nosti cetera.Cùm venissem ad Amanum,qui mons mihi cum Bibulo communis est,diuisus aquarum diuortijs,[6] Cassius noster,quod mihi magnæ voluptati fuit,feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus [7] prouinciam acceperat.interea cum meis copijs omnibus vexaui Amanienses hostes sempiternos. multi occisi,capti: reliqui dissipati.Castella munita improuiso aduentu capta & incensa.Ita victoria iustá [8] imperator appellatus apud Issum, quo in loco sæpe,vt ex te audiui,[9] Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum, abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & vigessimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis operibus,tantóque negotio, vt mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi [10] nomẽ oppidi Quod si,vt spero, cepero: tum vero literas publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, vt speres, te assequi id quod optasses,posse. Sed vt redeam ad Parthos:hæc

æstas

2 Respondet ad locum epistolæ Cælij,quæ est ep.4.lib.8.

3 Cum ea mihi aliorum literis cognita essent.

4 De exitu belli Parthici epist.5. lib.8.

5 Respondet ad locum epistolæ Cælij,vide ep.5. lib.8.

6 Hic est C.Cassius,qui mox Cæsarem occidit.

7 Syriam prouinciam suam.

8 Epist.1.lib.9.

9 Historicus Alexandri comes in expeditionibus Plin.lib.9. cap.31.Cic.lib.1 de leg. Quinctili lib.10.cap.1.

10 Ad Att.ep.25 lib.5.

æstas habuit tunc exitum satis felicem. ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare mi Rufe, vigila, primùm vt mihi succedatur: sin id erit, vt scribis, & vt ego arbitror,[11] spissius: illud, quod facile est nequid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis literis, vt antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam quàm diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

n.i, difficilius, vt in epist. ad fratrem, spissum opus.

ARGVMENTVM.

Suum declarat urbis desiderium & pantheras ait non posse capi, quas Cælius ædilis petierat, vt in suis ludis populo ostenderet.

M. T. Cicero Imp. M. Cælio ædili cur. S. D. 11

PVtaresne vnquam accidere posse, vt mihi [1] verba deessent, neque solum ista vestra oratoria; sed hæc etiam leuia nostratia? desunt autem propter hanc causam, quòd mirificè sum solicitus quidnã de prouinciis decernatur. mirum me desiderium tenet[2] vrbis, incredibile meorum, atq; in primis tui, satietas autem prouinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam accessio quærenda, quàm fortuna [3] metuenda sit: vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui maiora onera in rep. sustinere & possimus & soleamus: vel quia belli magni [4] timor impendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus: De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt, valde aiunt quæri quod nihil cuiquam [5] insidiarum in mea prouincia, nisi sibi fiat. Itaq; constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulo fit, & inprimis à Patisco. quicquid erit, tibi erit: sed quid esset planè, nesciebamus. Mihi mehercle magnæ curæ est ædilitas tua. Ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc [6] Megalesiis. Tu velim ad me de omni reip. statu quam diligentissimè perscribas. ea enim certissima putabo quæ ex te cognouero. Vale.

1 Nimia solicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus vt verba non suppetant.
2 Cupiebat sibi successorem mitti.
3 Ob expectationem belli Parthici.
4 Timor à Parthis æstate proxima, vt est in epistola præcedenti.
5 Sublata à se latrocinia festiuè significat. Epist. 6. lib. 8. & epist. 15. lib. 12. & Hirtius de bello Alex.
6 Quo die ludos Megalenses & Romanos dabant ædiles ante templum magnæ matris Deum. Eo igitur die Cicero admouebatur ludorum Romanorum quibus Pantheras Græcas dare Cælius cupiebãt. ep. 9. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Litteras à Cœlio requirit de rebus vrbanis,& hortatur eum vt vrbanos potius magistratus sequatur,quam prouinciales.

M. T. Cicero Imp. Cœlio ædili. S.D. 12

SOlicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuosæ conciones, ita [1] molestæ quinquatrus afferebantur.nam citeriora nondum audiebamus.Sed tamen nihil me magis solicitabat, quàm in his molestijs non me, siqua ridenda essent, [2] ridere tecum. sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. Illud molestè fero,nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare, etsi cum tu hæc leges, ego iam annuum munus confecero: tamen obuiæ mihi sint velim tuæ literæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam.hoc melius,[3] quàm tu facere nemo potest.Diogenes tuus,homo modestus,à me cum Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad Deiotarum regem:quanquam omnia nec [4] benigna, nec copiosa cognorant. Vrbem,mi Rufe, cole, & in ista luce viue.omnis peregrinatio(quod ego ab adolescentia iudicaui)obscura & sordida est ijs, quorum industria Romæ potest illustris esse.quod cum probe scirem,vtinam in sententia permansissem, [5] cum vna mehercle ambulatiuncula,atque vno sermone nostro omnes fructus prouinciæ non confero. spero me [6] integritatis laudem consecutum. Non erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata prouincia. Spes [7] triumphi, inquis? Satis gloriose triumpharem si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum.sed(vt spero)propediem te videbo. Tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

1 Quinque dies festi Mineruæ dicati.Varro.

2 Ob dementias nonnullorum.

3 Quo neminem πολιτικώτερον cognoui epi.8.

4 Male audiebat Deiotarus auaritiæ nomine,vide ep.12.li.9.

5 Laudat mansionem vrbanam ab vtili & suauitate.

6 Pro abstinentia posuit.

7 Non enim triumphari potest, nisi eatur in prouinciam.

ARGVMENTVM.

Respondet epistolæ Cælij,quæ noua est lib 8.eam lege si huius argumentum,atque etiam interpretationem quæris.

M.T.C. Imp. Cælio ædili Cur. S.P.D. 13

RAras [1] tuas quidem (fortasse enim non perferuntur)

1 Vide artificium cum paucis verbis accuset, excuset, laudet.

feruntur(sed suaues accipio literas: vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quàm multi & officij, & consilij. Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, vt tu admonebas: tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus [2] prudentibus fideliterquè suadentibus idem videri. Ego [3] Appium(vt sæpe tecum locutus sum(valde diligo: meque ab eo diligi statim cœptum esse vt simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me consul fuit, & suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς(vt opinor) accedit[4] Phania. & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi iam me[5] Pompeij totum esse scis: Brutũ à me amari intelligis. Quid causæ cur mihi non sit in optatis, cõplecti hominẽ florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis:[6] collegam meum præsertim, & in ipsa collegij laude, & [7] scientia studiosũ mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ literæ subdubitare te qua essẽ erga illud voluntate. Credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum [8] dissimilitudinem non nullã habet cum illius administratione prouinciæ. ex eo quidam suspicati fortasse sunt animorum contentione non opinionum dissentione me ab eo discrepare. Nihil autem feci vnquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. post hoc negotium autem, & temeritatem nostri [9] Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola [10] veternus ciuitatis. gaudebat sanè, & congelasse [11] nostrum amicum lætabor otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita viuam, [12] putaui. dij immortales quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine

2 Epist. li. 6.
3 fratrẽ P. Clod. à Milone occisi.
4 Appij libertas epi. 1. lib 3.
5 Ex duabus Appij filijs altera Pompeij filio nupserat, alter à Bruto, ep. 4. li. 3.
6 In auguratu.
7 Epist. 4. lib 3.
8 Vide ep. 8. li. 3.
9 Dolabella Appium accusauerat.
10 Epi. lib. 8.
11 Curionem significat. Vide 9 li. 8.
12 Cum de Curione & obscuritate n, & ob æs alienum hoc suspicarer.

ſine ſociorũ [13] vlla querela conſeruaram: priuatis, ſũmis, infimis fueram iucundus. proficiſci [14] in Ciliciã Nonis Maijs, &, cum primũm æſtiua attigiſſē militaréq; rem collocaſſem, [15] decedere ex S.C. cupio te ædilem videre: miroq; deſiderio me vrbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis. Vale.

13 Ad att. ep. 2. ii. 6.

14 Erat igitur in Aſia.

15 Senatus enim decreuerat, vt anno confecto decederet.

ARGVMENTVM.

Commendat Fabium à quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modeſtia, amicitia ſua.

M. T. Cicero Imp. Cælio ædili Cur. S. D. 14

MArco Fabio viro [1] optimo, & homine doctiſſimo familiariſſimè vtor, mirificéq; eum diligo, cum propter ſummũ eius ingenium, ſummãq; doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiã: eius negotiũ ſic velim ſuſcipias, vt ſi eſſet res mea. Noui ego vos magnos patronos. hominem [2] occidat oportet, qui veſtra opera vti velit. ſed in hoc homine nullã accipio excuſationē. Omnia relinques, ſi me amabis cũ tua opera Fabius vti volet. Ego res [3] Romanas vehementer expecto & deſidero: imprimiſq; quid agas, ſcire cupio. nam iam diu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

1 Coniungit bonitatem, & doctrinam, nã nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

2 Iocus cum laude Cælij.

3 In hoc nomine videtur eſſe ἔμφασις.

ARGVMENTVM.

Scribit de ſupplicationibus ſuis, de nuptijs filię & P. Cornelij Dolabellę, de ciuilibus diſcordijs, de rationibus quibus adductus C. Cælium quæſtorem ſuũ, prouinciæ præpoſuerit. reſpondet Cælij tribus epiſtolis primum quæ eſt 11. deinde 12. poſtremo 7. li. 8.

M. T. Cicero. Imp. M. Cælio ædili. Cur. S. D. 15

NON potuit accuratius agi, neque prudentius, quàm actũ eſt à te cum Curione de [1] ſupplicatione. & hercule confecta res eſt ex mea ſententia cum celeriter, tum quod [2] is qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, aſſenſus eſt ei qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Quare ſcito, me ſperare ea, [3] quæ ſequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellã à te gaudeo primũ laudari, deinde etiã amari. nam ea,

1 Vide epi. 11. lib. 8.

2 Hirrum intelligit, ſuam competitorem in auguratu

3 i. triumphum qui fere poſt ſupplicationes dabatur.

4 Vide ep. 9.& 12.li.8.
5 Tu enim bonũ mihi generum pro mutuo inter nos amore præstabis.
6 Ad extremum tamen Cæsarem secutus est, à quo etiam denique desciuit. Cæsar l. 3. de bel. ciui.
7 Epist. 18.
8 Pontinium & fratrẽ nominat quia prętorius. vterque,
9 Epist. 7. li. 8. & ad att. ep. 6. lib. 6.
10 Ad At. ep 6. li. 6. Pompeij & Cæsaris ad Att. ep. 6. lib. 6.
11 Vide ep. 7. l. 8
12 Ocellas autẽ vocatus ab oculorum paruitate Pli. ait. li. 11. cap. 37.

quæ speras Tulliæ meæ prudentia[4] temperari posse, scio cui tuæ epistolæ respondeat. Quid si meam legas quã ego tum ex tuis literis misi ad Appiũ? Sed quid agas? sic viuitur, quod actum est, dij approbent. Spero fore iucundum generum nobis: multúmq; in eo tua nos[5] humanitas adiuuabit. Resp. me valde solicitat. faueo Curioni. Cæsari honestissime cupio: pro Pompeo emori possum. Sed tamen ipsa rep. nihil mihi est charius: in quo tu non valde te[6] iactas. districtus enim mihi videris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego, de prouincia decedens, quæstorem Cælium præposui prouinciæ. Puerum, inquis? At quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium ferè exemplo: neque[7] erat superiore honore vsus, quem præficerẽ.[8] Pontinius multo antè discesserat, à Q. fratre impetrari non poterat quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, vt senatus voluisset, de prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse etiam illud adderem, senatum eos voluisse prouincijs præesse, qui antea[9] non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc solicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia[10] timerem. Postremo non tam mea sponte, quam potentissimorum[11] duorum exemplo, qui omnes Cassios, antoniosq; cõplexi sunt hominẽ adolescentem non tam allicere volui, quàm alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De[12] Ocella parũ ad me plane scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notę sunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter (vt spero) vos videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Huius epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cælij, quæ ante vltimam est, lib. 8. cui hæc respondet.

M. T. C. Imp. ædili Cur. S. D. 16

MAgno dolore me affecissent tuæ literæ, nisi iam &

& [1] ratio ipsa depulisset omnes molestias,& diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis [2] superioribus literis id suspicarere,quod scribis,nescio.quid enim fuit in illis præter querelã temporum, quæ non meum animum magis [3] solicitum haberent,quam tuum,nam non eam cognoui aciem ingenij tui quod ipse videam, te id vt putem videre.Illud miror,adduci potuisse te qui me penitus nosse deberes, vt me existimares,aut tam in prouidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam & propè iacentem [4] desciscerem:aut tam inconstantem,vt collectã gratiam florentissimi hominis effunderem, à méque ipse deficerem: & quod initio, semperque fugi,ciuili bello interessem. quod est igitur meum [5] triste consilium?vt discederem, fortasse in aliquas solitudines. nostri enim non modo stomachi mei cuius tu similem quondam habebas,sed etiã [7] oculorum in hominum insolentium indignitate fastidiũ. Accidit etiam molesta hæc pompa lictorum meorũ, nomenque [8] imperij quo appellor. eo si [9] onere carerem,quãuis paruis Italiæ latebris contentus essẽ. Sed incurrit hæc nostra [10] laurus non solũ in oculos sed iam etiam in voculas maleuolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus,cogitaui.Sed mea prædiola tibi nota sũt:in his mihi necesse est esse,ne amicis molestus sim.Quod ante in maritimis sum , facilè moueo nonnullis suspicionẽ velle me [11] nauigare.quod tamen fortasse nõ nollem,si possem ad otium. vnum ad bellum quidem [12] qui conuenit? presertim contra eum,cui spero me satis fecisse,ab eo cui tamen satisfieri nullo modo potest? deinde sententiam meã tu facillimè perspicere potuisti iam ab illo tẽpore,cum in Cumanum mihi [13] obuiam venisti. non enim te celaui sermonem T. Ampij.vidisti,quã abhorrerem ab vrbe relinquenda,quod cùm audissem,nonne tibi affirmaui,quiduis me potius perpessurum,quam ex Italia

1 Ratio multum potest ipsa per se,plus etiã cum consuetudine.
2 Quæ non extant.
3 Metu belli ciuilis dictum est autẽ solicitum haberent,pro, solicitarent,vt ep.1.li.16.ad. At.& Cic.li.3.de Rep.
4 a Cæsare ad Pompeium.
5 Ep.16.li.8.
6 Ep.16.l.8.
7 Epist.16.li.8. & 2.lib 9.
8 erat enim proconsul.
9 Honore,duo veteres libri,
10 Quam lictores post victoriã præterrebant,fascibus insertam.
11 In Græciam ad Pompeium.
12 Nauigauit tamen paulo post.
13 Cum ex prouincia redirem.

talia ad bellum ciuile exiturum? Quid [14] ergo accidit, cur consilium mutarem? nónne [15] omnia potius, cur in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quærere, nisi vt homines aliquando intelligant me nihil maluisse, quàm pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quàm arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore, vt nunquã pœniteat. Etenim memini in hoc genere [16] gloriari solitum esse familiarẽ nostrũ Q. Hortensium, quòd nunquã bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribuebatur ignauiæ; de nobis id existimare posse non arbitror. Nec me [17] ista terrẽt, quæ mihi à te ad timorem fidissimè atq; amantissimè proponuntur: nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hac orbis terrarum perturbatione impendêre videatur: quã quidem ego à rep. meis priuatis & domesticis incómodis libentissimè vel istis ipsis, quæ tu me mones vt cauẽã, redimissem. Filio meo, quem tibi charũ esse gaudeo, si erit vlla resp. satis amplum patrimoniũ relinquam memoriã nominis mei: sin autem nulla, erit, nihil accidet ei separatim à reliquis ciuibus. Nam quòd rogas vt respiciã [18] generũ meum: adolescentem optimum, mihiq; charissimum: an dubitas, cùm scias quanti cùm illũ, tum vero Tulliã meam faciam quin ea me cura vehementissimè solicitet? & eo magis, quòd in cómunibus miserijs hac tamen oblectabar specula, Dolabellã meum, vel potius nostrũ fore ab ijs [19] molestijs, quas libertate sua contraxerat, liberum. Velim quæras quos ille dies sustinuerit in vrbe dum fuit, quàm acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaq; [20] neq; ego hunc Hispaniensem casum expecto, de quo mihi exploratim est, ita esse, vt tu scribis: neq; quicquã astutè cogito. Si quando erit ciuitas, erit profectò nobis locus, sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse (vt arbitror) venies in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse [21] vaticinor: & hæc omnia meliores exitus

14 A constantia & studio pacis.
15 Re à Pompeio & Pompeianis in Italia male gesta.
16 Syllanis temporibus. ideo felicem appellat in Bruto.
17 Scripserat Cælius de Cæsare: Nihil, nisi atrox, & sæuum cogitat.
18 P. Cornelium Dolabellam.
19 Ab ære alieno.
20 Nuntius expectabatur de bello Hispaniensi, quod à Cæsare contra Pompeij legatos gerebatur.
21 Alucinor, insania, vt in orat. pro Sextio.

tus habebunt. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescẽte me. Eos ego fortasse nunc imitor, & vtor ætatis vitio. velim ita sit. sed tamen togam [22] prætextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dybaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc asperſi, vt scires, me tamen in [23] stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temerè faciemus. Tamen oramus, quibuscunque erimus in [24] terris, vt nos liberosque nostros ita tueare, vt amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

22 Magistratum pariri.

23 Ridere cum iracundia.

24 Discessum ex Italia significat. Mendosum, nam Caninius & Sal. lustius, duę familiæ simul esse nõ possunt: forte C. Salustio vel Caninio Salustiano quomodo locutus etiam est in inscriptione ep. 59. li. 13

ARGVMENTVM.

Respondet ad omnes partes epistolę Caninij: deinde altera epistola roganti vt se Bibulo commendet, causas affert, quare id facere non debeat, se tamen illi morem gessisse confirmat.

M. T. Cicero Imp. Caninio Sallust. Proquæ. S. P. D. 17

Literas à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad XVI. Kal. Sextiles: his ego ordine, vt videris velle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quenquam fore [1] arbitror. quin ad diem decedam, nulla causa est, præsertim sublato metu Parthico, cõmoraturum me nusquam sanè arbitror. [2] Rhodum causa puerorum accessurum puto: neq; id tamen certũ. ad vrbem velim quàm primùm venire: sed tamen iter meum [3] reip & rerum vrbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare vllo modo, vt tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodũ te nullã referre: quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legẽ Iuliam facere posse, quã Bibulus [4] certa quadã ratione non seruat: tibi magnopere seruandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare: molestéq; ferebam de ea re minus

1 Recte arbitratur, nemo enim successit.

2 Epist. lib 6. ad atticum.

3 fortasse enim si turbulenta audiero, subsistam in itinere.

4 Propter inimicitias cum Cæsare.

commodos sermones maleuolorum fuisse. Parthi[5] transierint nec ne, præter te, video dubitare neminem. Itaq; omnia præsidia, quæ magna, & firma parueram commotus hominum non dubio sermone dimisi. Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectæ. eas nos [6] Apameæ deponere cogitabamus. De præda [7] mea, præter quæstores vrbanos, id est populum Ro. ternuciū nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, vt & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de [8] drachmis ccc ɪɔɔɔ. nihil est, quod in isto genere cuiquam possum commodare. omnis enim pecunia ita tractatur, vt præda à præfectis: quæ autem mihi attributa est à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam: antea dubitabam, venturæ ne essent, nunc mihi non est dubium, quin si antea auditū erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidem [8] successorem tardè video esse venturum, propterea quod senatus ita decreuit, vt cum [9] legionibus iret. Vni epistolæ respondi: venio ad alterā. Petis à me, vt Bibulo te quā diligentissime commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecū [10] expostulandi. solus enim tu ex omnib. qui cū valde bibuli volūtas à me sine caussa abhorreret. permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochæ [11] metus esset, & magna spes in me, atq; in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, quā videri eguisse auxilio meo. Quòd ego officio quæstorio [12] te adductū reticere de [13] prætore tuo non molestè ferebā; quanquā, quemadmodū tractare audiebā. Ille autem cùm ad Thermū de parthico bello scriberet, ad me [14] literā nunquā misit, ad quē intelligebat eius belli periculū pertinere. tantùm de [15] auguratu filij sui scripsit ad me. in quo ego [16] misericordia cōmotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operā, vt ei quàm humanissimè

5 Euphratem, imperij Romani terminum, sed loquitur de trāsitu, discedentiū.
6 Vide epist. 20. lib. 5.
7 Vniuersa ab ipso in bello facta, nō quę ad ipsum propriè pertineret.
8 i. Centum millibus. drachma vero respondet fere denario Romano: denarius autem quatuor cōtinet sestertia
8 Saluſ. Bibulon. ciuili bello ex orto successit nemo
9 Liu. lib. 9 &
10 Quo plus humanitatis ostendat, primū expostulat, deinde morem illi à se gestum subiungit.
11 Parthorum aduentu ep. 10.
12 Vide epist. 9 lib. 13.
13 Quia prouinciæ præsit, non quia preturā gerat. sic Asc. de Scæuola.
14 Nedū literas.
15 Vt eum adiuuares: augur enim erat Cicero
16 Duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini. ideo dicit. Misericordia cōmotus. Val. Max lib. 4. c. 4. Cæs. li 3. de bello ciuili

missimè rescriberem. Ille si omnibus est maleuolus, quod nunquam existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienior: nihil tibi literæ meæ proderunt. nam, ad senatum quas Bibulus literas misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Se ait curasse, vt cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod meum erat proprium, vt [17] alarijs Transpadanis vti me negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quòd verò illius erat solius id mecum communicat: *Equitibus auxiliarijs*, inquit: *Cum amplius frumenti postularemus*. Illud verò, pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni, atque inanis, quod [18] Ariobarzanem, quia eum senatus per me regem appellauit, mihique commendauit, iste in literis nō regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morem gessi, literas ad eum scripsi, quas cùm acceperis, facies quod voles. Vale.

17 Equitibus, qui tanquam alę, vtrinque apud legiones in acie collocantur.
18 Regem Capadociæ.

ARGVMENTVM.

Suadet vt decedens præponat prouinciæ quęstorem potius, quam legatos. quod ipse quoque postea fecit. vide epi. 15.

Ioniam regebat epist. 13. lib. 5. ad Att.

M. T. C. Imp. Q. Ther. pro præt. S. P. D. 18

OFficium [1] meum erga Rhodonem, ceteraq; mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo: mihiq; scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuā: quæ quidē à te ipso integritate & clementia tua sic [2] amplificata est, vt nihil addi posse videatur. sed mihi magis magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristioni nostro, vt ad me venit ostendi, graues te suscepturum [3] inimicitias, si adolescens potens & nobilis à te ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, vt omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos,

1 Captat beneuolentiam à laude Thermi, & à studio suo erga illum.
2 in prouincia.
3 Vide ignominiā, & ex ea inimicitias, si legatos relinquat.

4 Quæstor enim legatum dignitate anteit. vnde epist. 5.

5 Quorum potestas multis calamitaté intulit.

6 Vide laudem, aut nullã certe reprehensioné si quæstorem relinquat.

7 Quæ tibi posterisque obesse possunt.

centissimos, legatos tuos, quos, quòd & [4] quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim iure, quos video deinceps [5] tribunos pl. per triennium fore. Tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulentia videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunatios, præsertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre? Qui si dignum se maioribus suis præbuerit, vt spero, tua [6] laus ex aliqua parte fuerit sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebat in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscabar existimaui me ad te scribere oportere. tu quod egeris, id vellem dij approbent. sed si me audies, vitabis [7] inimicitias & posteritatis otio consules. Vale.

Hic est, quẽ prouinciæ, cum decederet, præposuit. ep. 15.

ARGVMENTVM.

Ostendit optatiorem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse. & hortatur, vt maturet in prouinciam venire, ante quam ipse decedat.

M. T. M. F. Cl. Imp. C. Cælio. L. F. C. N. Caldoquæs. S. D. 19

CVM optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse, eo iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouiccia mecum fuisses. magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem quoque accedere. Postea cùm mihi nihil neque à te ipso, neque ab vllo alio de aduentu tuo scriberetur: verebar ne id ira caderet (quod etiam nunc vereor) vt ante quàm tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem. accepi autem à te missas literas in [2] Cilicia, cùm essem in castris. ad. x. Kal. Quintiles, scriptas humanissimè:

1 Quæstores ibant in prouincias aut sorte, aut S. C. aut lege vide Philip. 1.

2 Quæ erat pars prouinciæ suæ.

nissimè: quibus facilè & officium & ingenium tuum perspici possit: sed neque vnde: neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: neque is, qui attulerat, à te acceperat, vt ex eo scirem quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimaui tamen faciendum esse, vt ad te statores meos & [3] lictores cùm literis mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam, quam primum veneris. Nam quod ad me Curius consobrinus tuus mihi (vt scis) maximè necessarius, quòd item [4] C. Virgilius propinquus tuus familiarissimus noster de te accuratissimè scripsit: valet id quidem apud me multùm, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tuæ literæ, de tua præsertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor te optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem [5] quæcunque à me ornamenta in te proficiscentur: elaborabo vt omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ maiorumque tuorum dignitatis. Sed id iam facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale

3 Dictos ait Fest. quod fasces virgarum ligatos ferunt, quibus iussu magistratuũ plagas delinquentibus inferunt.

4 De quo Hirtius in bello Africo.

5 Quæqunque, I omnia, vt ad Att. lib. 12. & Virg. lib. 3. Æn. ep. 21. li. 3. & ad Att.

M. TVLLII

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM *ad Appium Claudium,* Liber. III.

ARGVMENTVM.

Totus est hic liber ad Appium P.Clodij fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat: in hac autem epistola scribit de duobus Appij libertis, Phania, & Cilice. intersērit quædam de sua beneuolentia. in extremo, commendat Valerium iurisconsultum cum ioco familiari. De Appij morte Val. Max. lib. 1. c. 6.

M. T. Cicero Appio Pulchro imp. S. D. 1

1 Appio gratificatur in liberti laude, & simul excusat breuitatem literarum suarum.

SI ipsa [1] resp. tibi narrare posset quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quàm ex liberto tuo Phania: ita est homo non modò prudens, verum etiam, quod iuuet curiosus; quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatem est aptius, & ad reliquas res [2] prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, charissimũ te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ, tum quòd ex tuis literis, & ex multorum sermonibus intelligo omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cùm ita sit, perficiam profectò, vt longi temporis vsuram, qua [3] caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia: celebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. Idq; me (quoniam tu ita vis) puto non inuita Minerua esse facturum: quam quidem ego si fortè de tuis sumpsero, non solùm Pallapa, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed vt mihi reddidit à te literas, plenas & amoris, & officij

2 Possunt enim in alienas manus literæ peruenire.

3 Cum viueret. P.Clodius, appij frater, Ciceronis inimicus.

ficij, mirificè ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cùm de anima, tum de sermonibus, quos de me haberes, quotidie narraret. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris: ita tamen, vt [4] Phaniam valde sim desideraturus. quē cùm Romā remittes (quod vt putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, madata des velim. L. [5] Valerium iurisconsultū valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus, melius enim ei cauere volo, quàm ipse alijs solet. valde hominem diligo: est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi [6] agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximū apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

4 Qui ei familiarior erat quam Cilix. vide epist 13 lib. 2.
5 Hic est ad quē scribit epistolā vi, lib. 1.
6 Quod ipse tua a sponte illū humanissimè tractares.

ARGVMENTVM.

Cum esset Appio successor in Ciliciç administratione creatus, rogat eum, vt prouinciam sibi quam maxime aptā explicatamque tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

M. T. Cicero. Procos. Appio Pulchro imp. S. D. 2

CVm & contra [1] voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, vt mihi cum imperio in prouinciam proficisci necesse esset: in multis, & varijs molestijs, cogitationibusq; meis hæc vna consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam [2] ego sum, quisquam posset succedere, neque ego ab vllo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quā maximè aptam, explicatamque tradere. quòd si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò nunquam fallet. A te magnopere pro nostra summa coniunctione, tuaq; singulari humanitate etiam atque etiam peto & quæso: vt quibuscunq; rebus [3] poteris (poteris autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. vides mihi [4] ex S. C. prouinciam esse habendā. si eam (quoad eius facere

1 Artificiosè exorditor à dissimulatione cupiditatis suæ.
2 Significat, omnia se facturum in prouincia, quæ ad appij dignitatem spectent, quo faciliusim petret ab eo quod deinceps petit.
3 Epist. 5, lib. 6.
4 Vide necessitatem

facere potueris) quàm expeditissimam mihi tradideris: [5]facilior erit mihi quasi decursus mei temporis: quid in eo genere efficere possis, tui [6] consilij est. ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem: si aut tua humanitas longiorem rationem expectaret, aut id fieri nostra [7] amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis prouisum à te esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale

5 Vide commodum.

6 Vide modestiam nominatim nihil petentis.

7 Vide artificiű ad colligendam beneuolentiam, & excusandam breuitatem literarum.

ARGVMENTVM.

Petit quod in proxima superiore epistola, vt in tradenda prouincia commodet sibi quam maximè potest, præcipuè ne numerum militum imminuat:

M.T.Cicero Procos. C.Appio Pulchro Imp. S.D. 3

AD XI. Kal. Iun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præstò fuit, eáq; me tuo mandato monuit, quæ non modò mihi ad quem pertinebant, sed & vniuerso senatui venerant in mentem, [1] præsidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes ferè, vt in Italia supplementum meis, & [2] Bibuli legionibus scriberetur. id cum Ser. Sulpitius cos. passurum se negaret, multa nos quidẽ questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, vt maturè proficisceremur, parendum vt fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petij literis ijs, quas Romè tabellarijs tuis dedi, velim tibi curæ sit, vt quæ successori [3] coniunctissimo & amicissimo cõmodare potest is, qui prouinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate erga te cura, ac diligẽtia tua complectare: vt [4] omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. Ex ijs literis, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti,

1 Ob metum parthici belli.

2 Cui decreta erat Syriæ administratio, Crasso à Parthis interfecto.

3 A sua in illum beneuolentia.

4 Ab hominum opinione.

luisti, sic intellexeram, permultas à te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, te id cogitasse facere: sed cùm ipse à te discederet, [5] integrum militum numerum fuisse. id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum imminueris. Qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quicquid feceris, [6] approbabo: sed te quoq; cõfido ea facturũ, quæ mihi intelliges maximè esse accommodata. Ego C. Pompeium legatum meum Brundisij expectabam: cumque ante Kalendas Iun. Brundisium venturum arbitror. qui cum venerit, quæ primùm nauigandi nobis facultas data erit, ea vtemur. Vale.

5 Falso, nam aberant cohortes vide ep. 6.

6 Ab Appij prudentia, & sua in illum voluntate: cui parem ab Appio volũtatem modeste poscit.

ARGVMENTVM.

Expectari à se scribit L. Clodium cum Appij mandatis, mutuam beneuolentiam, eiusque causas commemorat.

M. T. procos. Appio Pulchro. Imp. S. P. D. 4

PRidie nonas Iun. cùm essem Brundisij, literas tuas accepi, in quibus erat scriptum, te [1] L. Clodio mandasse, quæ illũ mecum loqui velles. Eũ sanè expectabam, vt ea, quæ à te afferret quam primùm cognoscerem. Meum [2] studium erga te, & officium tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen ijs maximè declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuo mihi existimationem & dignitatem charissimam esse. mihi & Q. [3] Fabius virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissimè M. Octauius Cn. F. demonstrauit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicarã, maximéque illo libro augurali, quem, ad me [4] amantissime scriptũ, suauissimũ misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia cõstabunt. nam cùm te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tũ accesserunt etiam coniunctiones necessariorũ

1 Præfecto fabrum. vide ep. 6

2 Studio voluntas, officio res ipsa declaratur.

3 A testibus.

4 Ab ipsa re ep. 9. & 11. Iam ante necem P. Clodij redierant in gratiam, vt est in oratione pro Milone.

cessariorũ tuorum. duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerum, & M. Brutum generum tuũ. Collegij quoque coniunctio præsertim tam[6] honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodium[7] conuenero, ex illus sermone ad te scribam plura: & ipse operã dabo, te vt quam primùm videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, vt me conuenires: id mihi,[8] ne mentiar, gratum est. Vale.

5 Erat enim augur vterque.
6 scripto ad me libro ep. 9. & 11
7 Quem expectabat.
8 Licet nihil te mea causa contra voluntatem meam velim facere.

ARGVMENTVM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, vt sibi expeditissimam prouinciam traderet, deinde rationem exponit itineris sui quo certius de congressu statuere Appius possit.

M. T. C. Procos. Appio Pulchro imp. S. D.

THralleis veni ad. VI Ka. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum literis, mandatisque tuis: quo quidẽ homine neminem[1] potuisti nec mihi amiciorem, nec (vt arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebat, aptiorem, prudentioremue mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucillium diligenter Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi tibi iucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse & re vera, confirmata amicitia, & perspecta[2] fide, commemoratio officiorum superuacanea est: eam partem orationis prætermittam: tibi tamen agam, vt debeo, gratias. animaduerti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem,[3] vt mihi consuleres, restitueresque & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam:[4] sequitur illud, vt te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam primũ vt ipse tu, tuique omnes, deinde

1 Captat beneuolentiam ab Appij prudentia.
2 Fidem nominat quia redierat in gratiam.
3 Vt mihi explicatum prouinciam traderes. ep. 2.
4 Gratum se fore pollicetur.

deinde etiam vt reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis hoc amimo nos esse, quam non intelligere videntur. sed profecto intelligent, neque enim obscuris [5] personis, nec prauis in causis agebat. sed hoc fieri melius, quam dici aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullã in dubitationem videtur adducere, visurus ne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brundisij cũ loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, vt dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primum esse venturum, quò te maximè velle arbitrarer. Tunc mihi illi dixit, classe te velle decedere, perfore accommendatum tibi, si ad Sibam, maritimam partem prouinciæ, nauibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi [6] mihi L. Clodius noster Corsyræ dixisset, minimè id esse faciendum: te [7] Laodiceæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo breuius, multoq; commodius, cùm præsertim te ita malle arbitrarer: tua ratio postea est commutata. Nũc quid fieri possit, tu facilimè statues: ego tibi meum consilium exponam. pridie Kal. Sextiles puto me [8] Laodiceæ fore perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad [9] exercitum vt circiter id. Sextiles putem me ad Iconium fore. sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re [10] ipsa, & à locis) simul ac progredi cœpero, quam celerimis, & quam creberimis potero literis faciã, vt tibi nota sit omnis ratio dierũ, atq; itinere meorũ. [11] Oneris tibi imponere nec audeo quidquã, nec debeo. sed quod commodo tuo fieri possit, Vtriusq; nostrũ magni interest, prius vt te conueniã, quàm decedas. Quam facultatẽ si quis [12] casus eripuerit, mea tamẽ in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam despero, coram me tecum agere posse Quod te à [13] Scæuola

5 Personati agebant histriones inde translatio. clares enim vterque, cum vterque consularis & augur esse

6 Excusatio in mutatione consilij.

7 Quæ Asiæ vrbs prouinciam ingredientibus prima occurrit epist, 6.

8 Epist. 15. & lib. 5 ad Att. 16.

9 Qui præsidij causa in prouincia solebat esse.

10 Quæ fortasse me diutius, quã puto detinebit. ad Att. ep. 16. lib. 5.

11 Non potuit neque verecundius petere, neque vehementius.

12 Quod de Appij voluntate suspicatur, id incasum confert.

13 Mutiæ generis cognomen.

uola petijsse dicis, vt dum tua abesse, ante aduentũ meum prouinciæ præesse: eum ego Ephesi vidi, fuitq; mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quicquam audiui, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisset obsequi voluntati tuæ; non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de suæ erga illum beneuolentia detractum.

M. T. Cicero. procos. Appio Pulchro imp. S. D. 6

1 Iter vtriusque considerat.

2 Epist. 5.

3 Honestiorem scilicet, quam reliqui liberti.

4 Inconstantiæ suę culpam in Clodij sermonē reijcit: epistola superiori.

5 Aliter esse res indicauit.

6 Hic erat præfectus fabrum apud Appium ep. 8.

CVm[1] meum factum cum tuo comparo: etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi, tamen multo magis meo facto delector, quàm tuo. ego enim [2] Brundisij quæsiui ex Phania, cuius mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse[3] locum, quē apud te is teneret, quam in partem prouinciæ maximè putaret te velle, vt in succedendo primum venirem. Cũ ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quàm si ad Sidam nauigassē: & si minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi esse facturum, idem ego cum L.[4] Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, vt mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse vt in eam partem, quam phania rogasset, primum venirem. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere à me petiuit, vt Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia velle esse, vt quam primum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu[5] cuperes videre, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidem erat consentaneum cum ijs literis, quas ego Romæ acceperam, ex quibus perspexisse mihi videbar, quàm festinares decedere. Respondi[6]

Clodio

Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quàm si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. Itaque & consilium mutaui, & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas quidem ex tuis intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, vbi me[7] quamprimum videre posses: sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidé possem triginta diebus, qui tibi ad decedendú lege (vt opinor)[8] Cornelia constituti essent: vt tuum factú illis, qui, quo animo inter nos simus ignorant, alieni hominis, vt leuissime dicam, & fugientis congressum meum viro coniunctissimi & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antequam in prouinciam venirem, redditæ sunt à te literæ, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spé mei conueniendi afferebas: cum interea credo equidem,[9] maleuoli homines (latè enim patet hoc vitium, & est in multis) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te forum[10] Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, cum posses iam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab ijs quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi successum iri putarent. Horum ego sermone non mouebar: quin etiam (credas mihi velim) si quid tu[11] ageres, leuari me putabam molestia: & ex annua prouincia, quæ mihi longa videretur, propè iam vndecim mensium prouinciā factā esse gaudebam, si absenti mihi vnius mensis labor detractus esset. illud (vere dicam) me mouet, in tanta militum[12] paucitate abesse tres[13] cohortes, quæ sint plenissimæ: nec me scire vbi sint. Molestissimè autem fero, quod te vbi visurus sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsú expectabā: cum interea ne literas quidem vnas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut vbi te visurus essé. Itaque

7 Disputat contra Appij factū.

8 Lex Cornelia magistratibus dabat, vt post annuam prouinciæ administrationem, per mensem præterea commorari possent.

9 Qui detrahendi studio delectentur. puto glossema: nec est in meo libro.

10 Ius dicere ep. 8. lib 10. & ad Att. ep. li. 5. & Festus. In Cilicia ep. 4. lib. 6 ad Att.

11 Dixit, si quid ageres, quasi non.

12 Facta seditione.

13 Epist. 4. lib. 15 epist. 5.

virum fortem, mihíque in primis probatum Antonium perfectum euocatorum misi ad te, cui (si tibi videtur) cohortes traderes: vt, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotij [14] gerere possem. in quo, tuo consilio vt me sperarem esse vsum, & amicitia nostra, & literæ tuæ fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. Sed plane, quando, aut vbi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. [15] Ego vt me tibi amicissimum esse & æqui & iniqui intelligant, cupio. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse: id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, vt habere rationem possis, quo loco me salua lege Cornelia conuenias: ego in prouinciam veni prid. kalendas Sext. iter in [16] Ciliciam facio per Cappadociam. Castra moui ab Iconio prid. kalendas Sext. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si [17] putabis me esse conueniendum, constitues quo loco id commodissimè fieri possit, & quo die. Vale.

14 Contra Amanienses ep. 10. lib. 2. & 4. lib. 15 & ad Att. ep. 10 lib. 5.

15 Conclusio cum beneuolentiæ significatione.

16 Vide Ciliciam fuisse partem prouinciæ.

17 Vt ego quidem puto ep. 5.

ARGVMENTVM.

Querelam Appij refellit: contraque ipse queritur, & ostendit se iuste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. Cicero. S. D. Appio pulchro. 7

PLuribus verbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. Hæc scripsi subito cum Bruti pueri Laodiceæ me connuenissent, & se Romam properare dixissent. Itaq; nulla s ijs, præterquam ad te, & ad Brutum dedi literas. Legati Apameani mihi [1] volumen à te plenum querelæ iniquissimæ reddiderunt, quod eorum [2] ædificationem literis meis impedissem. Eadē epistola petebas, vt eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatē ædificandi liberarem: & simul peracutè querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quàm ego re cognita permisissem,

1 Longissimas literas, ep. 30. lib. 12.

2 Templum extruere Appio vt de prouincia bene merito cogitabant.

sissem. genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primum cum ad me [3] aditum esset ab ijs, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent antè quam ego rem, causámque cognoscerem? [4] non poteram, credo, ante hiemem. sic enim scribis quasi verò ad cognoscendam ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tam longè, inquis? quid? cùm dabas ijs literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirē, quo minus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridiculè; quas enim literas afferebāt, vt opus æstate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito [5] & multo plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi velint: & me tamen, quod te velle existimem esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quòd tibi obuiam non prodijssem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cùm puer tuus ad me secunda ferè [7] vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nunciasset, incertumque vtra via, cum essent duæ: altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam perfectum fabrûm meum tibi obuiam misi. mandaui vtrique eorum, vt ante ad me excurrerent, vt tibi obuiam prodire possem. [8] currens Lepta vênit, mihíque nuntiauit, te iam castra prætergressum esse; confestim Iconium veni. Cetera iam tibi nota sunt. An [9] ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio [10] Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cùm in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quàm honos meus, & dignitas postulat. sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lētulo, Lentulus Ap-

3 Confutationis initium ab æquitate.

4 Obiectio cum dissolutione.

5 Aculeus in Appij ambitionem.

6 Alterum Appij querelæ caput.

7 Nox in tres vigilias distribuebatur, vigilia vero in quaterna horarum spatia. Macrobius Epi. 13 lib 9.

8 A facto.

9 Ab argumentis.

10 Ex gente patricia, claris maioribus summis honoribus perfuncto.

pio processit obuiā: [11] Cicero Appio noluit? Quæso, etiámne tu has ineptias homo (mea sententia) summa [12] prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vsu, addo [13] vrbanitatē quæ est virtus, vt Stoici rectissimè putant, vllam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quàm ornamenta virtutis existimas? cùm [14] ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina nunquam sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verò quàm ita & cepi & gessi maxima imperia, vt mihi nihil neque ad [15] honorem, neq; ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidē nunquā, sed parem vobis me speraui esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui vnquam fuerunt: vel P. Lentulum, quē mihi ipsi antepono: tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius (vt, quid sit ἐξοχὴ, quid sit εὐ-γένεια, intelligas) Athenodotus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, vt ad rem redeam, me tibi non amicum modò, verùm etiam amicissimum existimes velim. [16] Profectò omnibus meis officijs efficiam, vt ita esse verè possis iudicare. tu autem si id agis, vt minus mea causa, dum ego absum, debere videaris, quàm ego tua laborarim, libero te ista cura. * πάρ' ἔμοιγε ϗ ἄλλοι, Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα ζεύς. Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tua causa velim: hoc assequere, vt quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiaque, quàm te à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conseruabo. Vale.

11 In Ciceronis ignobilitatem.
12 Naturalem significat: quia separatim deinde rerum vsum nominat.
13 Quinct. li. 6. ca. 3. Summos magistratus.
14 Quasi Appius nobilis esset.
15 Summus enim honor consulatus, quem opprimenda coniuratione, gloriosissimè gesserat.
16 Concludit à beneuolentia sua, vt se non solum causa, sed etiam humanitate superiorem ostendat
* Agamemnonis verba apud Homerum contra Achillem. Ilia. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Querulis Appij literis respondet cum excusatione sui facti: ipsumq; Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit, aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi

ipsi in mentem veniant, alijs attribuat.

M.T.C. procos. S.D. Appio Pulchro Imp. 8

ETsi quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cùm ad [1] vrbem esses, esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium, tamē cùm tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putaui, vt tuis literis [2] breuiter responderem. sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodāmodo relinquenda sunt: nihil enim habent quod aut definitum sit, aut certum: nisi me [3] vultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idque pro tribunali cùm aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuijs intelligi potuisse. Hoc totū nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo: illud quidem scio, meos multos & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad [4] legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quàm vt sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine vlla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis ciuitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum [5] tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cùm essem, multarū ciuitatum principes ad me detulerūt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cùm soluendo [6] ciuitates non essent. Hic ego multa simul cogitaui. primùm, te hominem non solùm sapientē, verùm etiam (vt nunc loquimur) vrbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari idq; me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputauisse: primùm [7] Appium Claudium senatui, populóque Romano non Myndensium testimonio (de ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua

1 Quid sit, ad vrbem esse, declarat Alconius in 2. Verrina.

2 Longior fuit quam cogitabat

3 Non enim ex vultu, & taciturnitate de quiusquam animo possumus certo iudicare.

4 Questus erat Appius de legatis à Cicerone prohibitis.

5 Vt tibi benemerito gratias in senatu agerent. infra hac epistola.

6 A necessario, ne videatur temerè commotus.

7 Ab Appij laude.

 sponte

ſponte eſſe laudatum. deinde me iſta vidiſſe accidere multis, vt eorum cauſa legationes Romam venirent, ſed his legationibus non meminiſſe vllum [8] tempus laudandi, aut locum dari: ſtudia mihi eorũ placere, quod in te bene merito grati eſſent, conſilium totũ videre minimè neceſſariũ. ſi autem vellent declarare in eo officium ſuum, laudaturũ me, ſi quis ſuo ſumptu functus eſſet officio: conceſſurũ: ſi legitimo: non permiſſurũ, ſi infinito. Quid enim reprehendi poteſt? niſi quod addis, viſum eſſe quibuſdã edictum meum quaſi conſultò ad iſtas legationes impediendas eſſe accommodatũ. Iam non tã mihi videntur iniuriã facere ij, qui hæc diſputant, quàm ſi [9] cuius aures ad hanc diſputationẽ patẽt. Romæ cõpoſui edictum, nihil addidi, niſi quod publicani me rogarũt, cùm Samũ ad me venissent, vt de tuo edicto totidẽ verbis transferrẽ in meũ. Diligentiſſimè ſcriptum caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumptus [10] ciuitatũ: quo in capite ſunt quædã noua, ſalutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiuiſſe aliquid, in quo te offenderẽ, tranſlatiũ eſt. neq; enim eram tam [11] deſipiẽs, vt priuatæ rei cauſa legari putarẽ, qui & tibi non priuato, & pro re nõ priuata ſua, ſed publica: non in priuato, ſed in publico orbis terræ conſilio, id eſt in ſenatu vt gratias agerent, mittebantur. neq; cùm edixi, ne quis iniuſſu meo proficiſceretur, excluſi eos, qui me in [12] caſtra, & qui trans Taurum perſequi non poſſent. nam id eſt maximè in tuis literis irridendũ. quid enim erat, quòd me perſequerentur in caſtra. Taurúmne tranſirẽt, cùm ego Laodicea vſque ad [14] Iconium iter ita fecerim, vt me omnium illarum diœceſium, quæ cis Taurum ſunt, omniumq; earum ciuitatum magiſtratus, legationeſq; conuenirent? Niſi forte poſtea cœperunt legare, quàm ego Taurum tranſgreſſus ſum. quod certè non ita eſt, cùm enim [14] Laodiceæ, cùm Apameæ, cùm Synnadis, cùm Philomeli, cùm Iconij eſſem,

8 Ab ipſa re.

9 Is enim contentionem quærere videtur.

10 Quorum conſuli fortunis æquum fuit.

11 Oſtendit ſe non potuiſſe per ignorantiam peccare.

12 Ad Iconium. epiſt. 6.

13 Vbi caſtra erant ep. 5. & 6.

14 Laodiceę biduum, Apameæ dies quinque. Sinnadis triduũ. Philomeli dies quinque Iconij decem, ad att. li 5. epi. 20. etſi aliter ep. 16. eiuſdem lib.

essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil, nisi quod principes ciuitatum à me postulassent, ne in dictionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum atque ostiorum, inducerentur sumptus minimè necessarij. ego autem cùm hoc suscepissem, non solum iustitia, sed etiam [15] misericordia adductus, vt leuarem miseris perditas ciuitates, & perditas maximè per magistratus suos: non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. tu cùm istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non [16] debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, vt quæ tibi in mentem veniant, alijs tribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego si in prouincia de tua fama detrahere vnquã cogitassem, non ad generũ tuum Lentulum, neq; ad [17] libertũ Phaniam Brundisij, neque ad [18] perfectum fabrûm Clodium Corcyræ, quem in locum me venire velles retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus authoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere [19] *Disputabant: Ego contra disserebam. Dicebant: Ego negabam.* An mihi de te nihil esse dictum vnquã putas? ne hoc quidem, quod, cùm me [20] Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quòd ijsdem diebus meus conuentus erat Ampameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam [21] plura, ne, in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, vt sentio, si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa [22] culpa est: sin alij tecum hæc loquuntur: tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est, mea ratio in tota amicitia nostra cõstãs & grauis reperietur. Quòd si quis me astutiorem fingit, quid potest esse [23] callidus, quàm, cùm te absentem semper defenderim, cùm præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer

15 Ab officio suo.

16 Tacitè accusat Appium aut imprudentiæ, aut maleuoli animi.

17 Phaniam. epist. 5.

18 L. Clodium. epist. 5.

19 Videntur esse verba ex Attici literis.

20 Ad Attic. lib. 5. epi. 19. & 9.

21 Ne colligam ea, que mihi de te dicta sunt.

22 Qui fictis artibus oppugnes amicitiam nostram.

23 ἰμφατικῶς. quid enim stultius?

trarer, vt ego quoq; absens à te defendendus essem, nunc committere, vt tu [24] iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis: in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putẽ non nolle dici, si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut tribunorum mil. male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente vt aut grauius diceretur, aut in [25] plures, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus, cum in eo genere maximè quereretur, te [26] aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ergo sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendunt, lacessiui nunquam, sed non valde [27] repressi. Si quis est, qui neminẽ bona fide in [28] gratiam putet redire posse: non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulq; non de me is peius, quàm de te, existimat. Sin autem aliquem mea instituta in prouincia non delectant: & quadã [29] dissimilitudine institutorum meorum ac tuorum lædi se putat, cùm vterque nostrûm rectè fecerit, sed non idem vterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. [30] Liberalitas tua, vt hominis nobilissimi, latius in prouincia patuit: nostra si augustior est (& si de tua prolixa beneficaque natura limauit aliquid posterior annus, propter quendam tristitiam [31] temporum) non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, ijsdem ego mouear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus vrbanis quòd me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit: tum quòd significaui, tibi omnia mea mandata curæ fore. in quibus vnũ illud te præcipuè rogo, vt cures, nequid mihi ad hoc negotij, aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumq; nostrum [32] collegam, & familiarem, roges, si vt vnquam mea causa quicquam aut sensit aut fecit, de hac quoque sententia [33] bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso

Nonis

24 Læsus à me in prouincia.

25 In alios enim potius, quam in te.

26 Artificiosè Appium excusat.

27 Epist. 1. li. 8.

28 Sermonum hæc erat improbis hominibus causa.

29 Vide epist. 13. lib. 2.

30 Cum videatur eum laudare carpit vt ex alienis rebus liberalem.

31 Liberalitatẽ respuentium.

32 In auguratu Phi. 3. & in Bruto.

33 Vt prouinciæ ab ijsdem rectoribus per biennium regerentur

Nonis Octobribus Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie eius diei, cùm castra haberem in agro Mopsuhestiæ. si quid egero, scribam ad te: neque domum vnquam ad meos literas mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi velim. De parthis, quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt admixto [34] Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant vllum. Tu velim ad me quam sæpissimè & de tuis rebus scribas & de meis, & de omni reipub. statu: de quo sum solicitus eo magis, quòd ex tuis literis cognoui [35] Pompeium nostrum Hispaniam iturum. Vale.

34 Quo plus terroris inferrent.

35 Epi. 11. lib. ad Att.

ARGVMENTVM.

Appij literis, humanissimè scriptis, humanissimè & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium, supplicationes petit.

M. T. Cicero Appio Pulchro. S. D. 9

VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas [1] humanitatis, officij, diligentiæ. Aspectus videlicet vrbis tibi tuam pristinam vrbanitatē reddidit. Nā quas ex itinere antequā ex Asia egressus es, ad me literas misisti, vnas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de [2] Apameanorū ædificatione impedita, legi perinuitus. Itaq; cōscientia meę constantis erga te volūtatis rescripsi tibi subiratus. ijs verò literis lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, [3] cognoui, intellexiq;, in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent. Ad vrbē verò vt accesseris, vel potius vt primùm tuos videris, cognosse te ex ijs, qua in te absentē fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia & constantia fuissem. Itaq; quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis literis scriptū: si quid acciderit quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu

1 Appij proprium esse humanitatē ostendit.

2 Epist. 7.

3 Appium non sua sponte fuisse iniquiorem in se, sed improborum opera significat.

verò facilè facies: *Nihil* est enim, quod studio & beneuolentia, vel amore [4] potius, effici non possit. Ego etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam crebrò à meis per litteras certior: tamen maximam lætitiam cepi ex tuis literis de [5] spe minimè dubia, & planè explorata triumphi tui: neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequerer (nam id quidem [6] ἐπικίνδυνον est) sed mihercule, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa chara per se. Quare quoniā plures tu habes, quàm ceteri quos scias in hanc prouinciā proficisci, quòd te adeunt fere omnes, siquid velis gratissimū mihi feceris, si ad me, simul atq; adeptus eris quod & tu confidis, & ego opto, literas miseris. Longi [7] subsellij (vt noster Pompeius appellat) iudicatio, & mora si quem tibi item vnū, alterúmue diē abstulerit (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me literas, vt quàm primùm lætitia afficiar, mittito. Et velim, [8] reliquū quod est promissi ac muneris tui, mihi persoluas. Cùm ipsam cognitionē iuris [9] augurij consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribúsque delector. Quod autem à me tale quiddam desideras: sanè mihi [10] considerandum est, quoniam te remunerer potissimum genere. nam profectò non est meum, qui scribendo (vt soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, vt negligens in scribendo fuisse [11] videar · præsertim cùm id non modò negligentis, sed ingrati etiam crimen futurum sis. verùm hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaq;, & pro nostra nō instituta, sed iam inueterata amicitia, cures, enitare, vt [12] supplicatio nobis quàm honorificentissimè quamprimum decernatur. Omnino serius misi literas, quàm vellē. in quo cùm difficultas nauigandi fuit odiosa, tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas. Sed id feci adductus authoritate & consilio tuo: idq; à me rectè factum puto, quòd non statim, vt appellatus imperator

4 Eodem modo diligere, minus est, quam amare ep. 14. li. 9. &. 1. ad Brutum.
5 Ex tuis rebus gestis.
6 Epicurei ad se ipsos omnia perferebant.
7 Senatum intelligit senatus enim triumphū dabat.
8 Partem enim promissi iam prestiterat. ep. 4.
9 Scribebat Appius de iure augurali. epi. 11. & Festus.
10 Si gratus esse volo.
11 Si accepto à te munere nihil remittam.
12 Pro rebus in Amano gestis. ep. 4 li. 15.

peratur

perator sim, sed alijs rebus additis, æstiuisque confectis, literas miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ARGVMENTVM.

Dolabella Appium accusauerat, eóque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat vxoré. id factum à sui, se insciente conatur Cicero probare, & in hanc senteńtiam multa colligit.

M.T. Cicero Appio. Pulchro. S. D. 10

CVM est ad nos allatum de temeritate eorũ, qui tibi [1] negotium facesserent, etsi grauiter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen vt me collegi [2] cetera mihi facillima videbantur, quòd & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istũ laborem tibi etiam [3] honori putarem fore. illud planè molestè tuli, quòd certissimum & iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse tibi [4] ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciendum esse, facies sapienter, & ages [5] victor ex inimicorũ dolore triumphũ iustissimũ. ego enim planè video fore neruis, opibus, sapientia tua vehementer vt inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic contestans omnes deos, promitto atque confirmo, me pro [6] tua dignitate) malo enim dicere, quã pro salute) in hac prouincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatores: laborando, propinqui authoritate, clari hominis (vt spero) apud ciuitates: [7] grauitate, imperatoris suscepturũ officia atque partes. Omnia volo à me & postules, & expectes, vincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues à te mihi literas reddidit, quæ mihi tamẽ nimis longæ visæ sunt. iniuriã enim mihi fieri putabã, cum rogabar. Nollẽ accidisset tẽpus, in quo perspicere

1 Lenius, quàm si dixerit, qui te accusarent. li. 1. de offic.

2 i. quod attinet ad crimina tibi obiecta.

3 In aduersis enim virtus maxime perspicitur.

Vide epist. 9. lib. 8.

5 Absolutus.

6 Ne quis testis contra te Romã veniat.

7 Ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctam mihi ex imperatoris nomine dignitatẽ.

spicere posses, quanti te, quanti [8] Pópeiũ (quẽ vnũ ex omnibus facio, vt debeo plurimi) quanti [9] Brutũ facerem, quãquã in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies, sed quoniam accidit, si quid à me prætermissũ fuerit, commissum facinus & admissum dedecus confitebor. [10] Pontinus qui à te tractatus est præstanti ac singulari fide, cuius tui beneficij sum eo testis, prestat tibi memoriã, beneuolentiamque, quam debet, qui cum, maximis rebus suis coactis à me inuitissimo decessisset, tamẽ, vt vidit tua interesse, conscendens iam nauem Epheso Laodiceã [11] reuertit. Talia tecum studia videam habiturũ esse innumerabilia, planè dubitare non possũ quin tibi amplitudini ista solicitudo futura sit. Si verò effeceris, vt censor creēris, & si ita gesseris [12] censuram, vt & debes, & potes: non tibi solùm, sed tuis omnibus video in perpetuũ summo te præsidio futurũ. Illud pugna, & enitere, nequid nobis temporis prorogetur: vt cum hic tibi satisfecerimus, istic quoq; nostram in te beneuolentiã nauare possimus. Quæ te hominum atq; ordinum omniũ erga te studijs scribis ad me, [13] minimè mihi miranda, & maximè iucunda acciderũt: eamq; ad me perscripta sunt à familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cùm tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla sed etiã [14] iucunda est, ea tribui, quæ debeantur, tũ verò remanere etiamnũ in ciuitate nostra studia propè omnium concensu erga fortes & industrios viros: quæ mihi ipsa vna semper tributa merces est laborũ & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo [15] adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, vt tuis inimicitijs suscipiendis obliuisceretur [16] patroni omnium fortunarum ac rationũ suarum: præsertim cùm tu omnibus vel ornamẽtis, vel præsidijs redũdares, illi (vt leuissimè dicã) multa essent cuius sermo [17] stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cælio familiari nostro perscriptus:

8 Socerum filiæ tuæ ep. 4.
9 Generum tuũ ep. 4.

10 Ciceronis legatus ep. 4.

11 Vt in prouincia operã daret, ne quis Romam ad testimonium cõtra te veniret:
12 De Appio censore. ep. 13. 8

13 Ad Plancum, Nec miror & gaudeo, epist. 1. lib. 10.

14 Hoc addidit ne videatur eũ diligere duntaxat vtilitatis causa:
15 Dolabella.
16 Quem tui esse amantissimum non ignoraret
17 Iactabat illã accusationem à Cicerone probari, quod sibi eo ipso tempore filiam collocasset

tus: de quo item ſermone multa ſcripta ſunt abs te. Ego autem citius cum eo qui tuas inimicitias ſuſcepiſſet, veterẽ coniunctionẽ diremiſſem, quam nouam conciliaſſem. neque enim de meo erga te ſtudio dubitare debes: neq; id eſt obſcurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit. Sed tamen ſignificatur in tuis literis ſuſpicio quædam & dubitatio tua, de qua
[18] alienum tempus eſt mihi tecũ expoſtulandi, purgandi autem mei neceſſarium. Vbi enim ego cuiquã legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, ſi te palam odiſſem, minus quod tibi obeſſet, facere? ſi clam, magis apertè inimicus eſſẽ? Quod ſi eſſem ea perfidia, qua ſunt ij, qui in nos hæc conferunt: tamen ea
[19] ſtultitia certè non fuiſſem, vt aut in obſcuro odio apertas inmicitias: aut, in quo tibi nihil nocerem, ſummam oſtenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quoſdam memini, qui dicerent, nimis magnos ſumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperaui, quam [20] cenſui, ſumptus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos. Atq; in eo ipſe me non perſeueraſſe, teſtes ſunt rationes ciuitatum: in quibus tantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuiſſimi onerarunt? non modò ſublatos ſumptus ſed etiam procuratoribus eorum, qui iam profecti eſſent, repetitos & ablatos: eámque cauſam multis omnino non eundi fuiſſe. [21] Quererer tecum atque expoſtularem, niſi (vt ſupra ſcripſi) purgare me tibi hos [22] tuo tempore quàm accuſare te mallem, idq; putarem eſſe rectius. [23] Itaque nihil ad te, quod crediderís: de me, quamobrẽ non debueris credere, pauca dicam. nam ſi me virum bonum, ſi dignum ijs ſtudijs, eáque doctrina cui à pueritia dedidi, ſi ſatis magni animi, non mimini conſilij in maximis rebus perſpectum habes: nihil in [24] me non modò perfidioſum & inſidioſum & fallax in amicitia, ſed ne humile quidem aut ieiunum debes agnoſcere. ſin autem

18 Ne ſatis grauem ex accuſatione curam ſuſtinenti hanc etiam moleſtiam adferet.

19 Stultum eſt enim oſtendere voluntatem nocendi in quo nocere non poſſis.

20 Ingenioſè quia & amicitiæ parcit, cum non imperat, & legis rationem habet cum cenſet.

21 Quod aures ijs præbueris, epiſt. 8.

22 Cum ſis reus

23 Quaſi dicat, non contra te, ſed pro me diſputabo.

24 A ſua perſona.

tem

tem me astutum & occultum lubet fingere:quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturā possit,quàm aut florentissimi [25] hominis aspernari beneuolentiā [26] aut eius existimationē oppugnare in prouincia cuius laudem domi defenderis,aut in ea re animum ostendere [27] inimicum,in qua nihil obsis,aut id eligere ad perfidiam,quod ad indicandum odiū apertissimum sit,ad nocendum leuissimum?[28] Quid erat autem cur ego in te tam implacabilis essem,cum te ex fratre meo ne tunc quidē,cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicū mihi fuisse cognouissem?Cum vero reditum nostrum in gratiam vterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra [29] mecum egisti quod me aut facere,aut sentire voluisses? quid mihi mandasti,cùm [30] te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim?Quod si id est maximè astuti, omnia ad suam vtilitatē referre:quid mihi tandē erat [31] vtilius,quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi atq; honoratissimi coniunctio,cuius opes,ingenium liberi, [32] affines, propinqui mihi magno vel ornamento,vel præsidio esse possent?Quæ tamē ego omnia in expetenda amicitia tua,non astutia quadā,sed aliqua potius sapientia secutus sū.[33] Quid?illa vincula,quibus quidem libentissimè astringor, quanta sunt?studiorum similitudo suauitas consuetudinis, delectatio vitæ atque victus,sermonis societas,literæ interiores? atque hæc domestica. Quid illa tandem [34] popularia?reditus illustris in gratiam?in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspitione perfidiæ:amplissimi sacerdotij [35] collegiū: in quo non modo amicitiā violari apud maiores nostros fas non erat,sed ne cooptari quidē sacerdotem licebat,qui cuiquā ex collegio esset inimicus.Quæ vt omittam tam multa atque tanta: quis vnquam tanti quenquam fecit,aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn.[36] Pompeium socerum filiæ tuæ? Etenim si merita valent,patriam,liberos,salutem,dignitatem,

25 A persona Appij:
26 A tempore:
27 Ab ipsa re.
28 Ab ingrati animi nota.
29 A constancia sua.
30 Euntem in prouinciam.
31 Ab vtili.
32 Pompeius maxime & Brutus epi. 4.
33 A studiorum aliarumque rerum similitudine
34 Ab hominum opinione
35 Erat vterque augur epi. 4.
36 A Gn. Pompeii persona. epist, 4.

nitatem, memet ipsum mihi per illud restitutum puto, si consuetudinis iucunditas: quæ fuit vnquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si vlla amoris atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecũ communicauit? quid de se in senatu, cũ ipse[37] abesset, per quenquã agi maluit, quibus ille me rebus nõ ornatissimũ voluit amplissime? qua deniq; ille facilitate, qua humanitate tulit contẽtionem meam pro Milone, aduersantem interdũ actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis [38] inuidia attingeret, cũ me cõsilio, cũ authoritate, cũ armis deniq; texit suis? quib. quidẽ temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit nõ modò vt Phrygi alicui, aut[39] Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorũ quidẽ hominũ maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cũ sit gener tuus, cumq; præter hãc cõiunctionẽ affinitatis, quam sis Cn.[40] pompeio charus, quãq; iucundus intelligã, quo tandem animo in te esse debeo? cùm præsertim eas ad me is literas miserit, quibus, etiam si tibi, cui sũm amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumq; me ad eius viri ita de me meriti voluntatem, nutumq; conuerterem. Sed hæc hactenus. pluribus enim etiam fortasse verbis quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea quæ à me[41] perfecta, quæq; instituta sunt cognosce,
* non pauca desiderantur est ille. *
Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. te enim (vt spero) propediem censorem audiemus; cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilij, tibi diligentius & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse [42] censeo. Vale.

37 Præsertim bello Mithridatico.

38 Quia suspitio fuit, consilio Ciceronis Clodiũ à Milone occisum

39 Lycaonia pertinebat ad imperium Ciceronis ep. 5. & 6. & ad Att. ep. 15. lib. 5.

40 Qui & ipse augur erat Phi. 2

41 In prouincia quæ ad Appij à Dolabella accusati absolutionẽ. pertinerent.

42 Opinor hic adiuncta fuisse, dixit à se perfecta & instituta.

ARGVMENTVM.

Acceptis ab Appio literis de absolutione maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.

M. T. Cicero S. D. Appio (vt spero) cos. S. D. 11

Cum essem in castris ad fluuium [1] Pyramũ redditæ mihi sunt vno tempore à te epistolæ duæ quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Non. Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondeo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione [2] maiestatis. De qua etsi permultum ante certior factus eram literis, nuntijs, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quod quisquã aliter putasset: sed nihil de insignibus ad [3] laudem viris obscure nunciari solet) tamẽ eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solum quia planius loquebantur, & vberius, quam vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari cum de te ex te ipso audiebam. [4] Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam vero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentior fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui iudicij exstitisse, sed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. [6] De ambitu vero quid interest inquies, an de maiestate? Ad te nihil: alterum enim non attigisti, alterum auxisti. Veruntamen ea est maiestas (vt [7] Sylla voluit) ne in quemuis impune declamare liceret. [8] ambitus vero ita apertam vim habet, vt aut accusetur improbè, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus vnquam fuit? Me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucundissima fuerunt: vnum, quod te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem etiam in summa [9] bonorũ & fortium ciuium copia tueri

1 Ciliciæ fluuiũ Mela. l. 1. Arrianus, Curtius.

2 Quo crimine eum accusauerat Dolabella.

3 Necessaria distinctio. nam etiam insignis latro dicitur: sic in oratore, insignia ad maximam eadem.

4 Gratulari significantius non potuit.

5 Vide modestã arrogantiam.

6 De quo nondum erat absolutus.

7 Syllæ lex de maiestate.

8 Ambitus est cum honores pecunia quæruntur.

9 Nam neque timida probitas neque improba fortitudo vtilis reip.

tales

tales viros deberet·nunc vero ego magis,quod tanta penuria est in omni vel honoris,vel ætatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterũ quod [10] Pompeij & Bruti,fidẽ beneuolentiãque mirificè laudas. Lætor virtute & officio cũ tuorum necessariorum,meorum amicissimorũ,tũ maximè alterius omnium sæculorum & gentium principis,alterius iam pridem iuuentutis, celeriter(vt spero)ciuitatis De [11] mercenarijs testibus à suis ciuitatibus notandis,nisi iã factũ aliquid est per Flaccum, fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio.Quod ad me quasi formam communium temporum & totius reip.misisti expressam:prudentia literarum tuarum valde mihi est grata. video enim & pericula leuiora,quàm timebam, & maiora præsidia, siquidẽ(vt scribis)omnes vires ciuitatis se ab Pompeij ductum applicauerunt,tuũque simul promptũ animum,& alacrem perspexi ad defendendam [12] remp. mirificamque cœpi voluptatem ex hac tua diligentia,quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reip.statum per te notum esse voluisti.Nam augurales [13] libros ad commune vtriusque nostrum otiũ serua. ego enim à te cũ tua promissa per literas flagitabam,ad vrbem te [14] otiosissimũ esse arbitrabar.Nunc tamen vt ipse polliceris,pro auguralibus libris orationes tuas cõfectas omnes expectabo.Tullius,cui mandata ad me dederas, nõ cõuenerat me:nec erat iã quisquã mecũ tuorũ, præter omnes meos,qui sunt omnes tui Stomachosiores meas literas quas dicas esse,non intelligo.Bis ad te scripsi,me purgãs diligenter,te leuiter accusãs in eo,quod de me cito [15] credidisses. Quod genus querelæ mihi quidẽ videbatur esse [16] amici: si tibi displicet,nõ vtar eo posthac.Sed si,vt scribis,eæ literæ nõ fuerunt disertæ,scito meas non fuisse.vt enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat:sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit,ne putaris meum. Vale, & in censura,

10 Epist.4.

11 Qui mercede adducti ex Asia venerant ad testimonium in Appium dicendum. Emergebat ciuile bellum.

12 Quam Pompeius affinis Appii defendere putabatur.

13 Epi.9.lib.11 ad att.

14 Non vt postea cognoui accusationis cura impeditum.

15 Epist.8.

16 Accusant enim nõ quod improbus esses,sed quod improbis crederes.

17 Appio Cæco, qui censuram egregiè gessit. sed antiquior, quam proauus: sic Plutarch. de Catone, temporum ratione non satis diligenter examinata:

si iam es censor (vt spero) de [17] proauo multum cogitato tuo.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de absolutione ambitus: &, querente Appio, quòd accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

M. T. Cicero Appio pulchro. S. D. 11

1 Primus locus in epistola gratulationis est.

2 In tabella potest latere maleuolentia: ideo dixit tabellæ latebra.

3 Responsio ad querelam de nuptijs Tulliæ.

4 Quod accusatori tuo nupserit.

5 De his nuptijs

6 A. M. Cælio, vide ep. 9. lib. 8.

7 Falsum. nam retulit ad eum Cælius epist. 9. lib. 8.

8 Obiectio cum dissolutione.

GRatulabor tibi [1] prius (ita enim rerum ordo postulabat) deinde ad me conuertar. Ego verò vehementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit absolutum te esse: sed illud quòd quo melior ciuis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quóque plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in [2] tabellæ quidem latebra fuisse absconditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium: nihil iam suum pridem admiratus magis. De me autem [3] suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge qui sum ego. si facilè inueneris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliæq; meæ (sicut tu amicissimè & suauissimè optas) prosperè euenire [4] ea, quæ me insciente facta sunt à meis: sed ita cecidisse vt agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto: veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quàm opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio. neque enim tristius dicere quicquam debeo [5] ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris; neque non me tamen mordet aliquid: in quo vnum vereor, ne tu parum perspicias, ea quæ gesta sunt, [6] ab illis esse gesta: quibus ego ita mandaram, vt cùm tam longè abfuturus essem, ad me [7] ne referrent: agerent quod probassent. In hoc autem nihil illud [8] occurrit: Quid tu

igitur

igitur si affuisses? Rem probassem: de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leua me igitur hoc onere: nunquã enim mihi videor tractasse causam difficiliorẽ. Sed sic habeto tamen: nisi [9] iam nunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studiũ addi posse, tamen hac mihi affinitate renuntiata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & iã imperio [10] annuo terminato, ante diem III Non. Sextiles cùm ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. Dixi statim Seruilio (etenim videbatur esse commotus) vt omnia à me maiora expectaret. Quid multa? beneuolẽtior tibi, quàm fui, nihilo sum factus: diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam, vt vetus nostra [11] simultas antea simulabat me, vt cauerem ne cui suspicionem fictè reconciliatæ gratiæ darem, sic [12] affinitas noua curam mihi affert cauendi, neque de summo meo erga te amore detractũ esse videatur.

9 Cum mihi hæc affinitas est renuntiata.

10 Annuum erat prouinciarum imperium, lege Sempronia. in orat. de domo sua. & hic ep. 7. lib. 1.

11 Ob inimicitias cum fratre tuo.

12 Mihi cum Dolabella contracta.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studio se iuuisset: paria que illi officij pollicetur, quanquam socer Dolabellæ sit, qui de maiestatẽ, & ambitu illum accusauerat.

M. T. Cicero Appio Pulchro S. D. 13

QVasi [1] diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: si, cùm de tuis [2] rebus gestis agebatur inseruiebam honori tuo. Dicam, tamen verè: plus quàm acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solum authoritate orationis [3] sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram: sed etiam opera, consilio, domum

1 In supplicationibus.

2 Pro quibus decerni solebant supplicationes.

3 Quia supplicationes Ciceroni decreuit.

mum

4 Pluris animum Appij facit quã ipsas supplicationes, similis sententia. li. 1. de le.

mum veniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi [4] ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc elaborantur. *Insignia* enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaq; mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam [5] amicitiam, qua nihil est vberius, præsertim in ijs studijs, quibus vterque nostrûm deuinctus est. nam tibi me profiteor & in rep. socium, de quaidem sentimus, & in quotidiana vita coniunctum cum ijs artibus studijsq; quæ colimus. velim ita fortuna tulisset, vt, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu [6] meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges: hac re nouata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detractum. Cùm hæc scribebam, censorem iam te esse sperabam, eo breuior est hæc epistola, &, vt [7] aduersus magistrum morum, modestior. Vale.

5 In qua mihi sunt omnia: fructum vero nullum præterea specto.

6 Hic dicit propter generum suum Dolabellam. Appij accusatorem.

7 Quasi Epistola coram censore laquatur.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Liber IIII. ad Sulpitium, & cæteros.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolæ argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpitio congressum petenti.

M. T. Cicero Ser. Sulpitio S. P. D. I

1 Iurisconsultus ad quem libros topicorum misit

Aius [1] Trebatius, familiaris meus ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem. molestéque ferre, quòd me propter valetudinem tuam cùm ad vrbem accessissem,

sem,

ſem, non vidiſſes: & hoc tempore velle te mecum, ſi propius acceſſiſſem de officio vtriuſque noſtrûm communicare. Vtinam Serui [2] ſaluis rebus (ſic enim eſt dicendum) colloqui potuiſſemus inter nos: profectò aliquid opis occidenti reip. tuliſſemus. cognoram enim iam abſens, te hæc mala multa ante prouidentem, [3] defenſorem pacis, & in conſulatu tuo, & poſt conſulatum fuiſſe. Ego autem cum conſilium tuum probarem, & idem ipſe ſentirem, nihil proficiebam. ſero enim [4] veneram, ſolus eram: rudis eſſe videbar in cauſa: incideram in hominum [5] pugnandi cupidorum inſanias. Nunc quoniam nihil iam videmur poſſe [6] opitulari reip. ſi quid eſt, in quo nobiſmetipſis conſulere poſſimus, non vt aliquid ex priſtino ſtatu noſtro retineamus, ſed vt [7] quàm honeſtiſſimè lugeamus: nemo eſt omnium, qui cum potius mihi, quàm tecum communicandum putem. neque enim clariſſimorum virorum, quorum ſimiles eſſe debemus, exempla: neque doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, præcepta te fugiunt. Atque ipſe antea ad te ſcripſiſſem, te fruſtrà in ſenatum, ſiue potius in conuentum ſenatorum eſſe venturum, ni veritus eſſem, ne eius animum offenderem, qui a me, [8] vt te imitarer, petebat. Cui quidem ego cùm me rogaret vt adeſſem in ſenatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de [9] Hiſpanijs dicta ſunt, oſtendi me eſſe dicturum. Res [10] vides, quomodo ſe habebat: orbem terrarum imperijs diſtributis ardere bello: vrbem ſine legibus, ſine iudicijs, ſine iure, ſine fide, relictam direptioni & incendijs. Itaq; mihi venire in mentem nihil poteſt, non modò, quod ſperem, ſed vix iam quod audeam optare. Sin autem tibi homini prudentiſſimo videtur vtile eſſe, nos colloqui quanquam longius etiam cogitabam ab vrbe diſcedere (cuius iam etiam [11] nomen inuitus audio) tamen propius accedam. Trebatio mandaui, vt, ſi quid tu eum velles ad me mittere, ne recuſaret: idque vt facias velim: aut, ſi quem tuorum fidelium-

2 Alibi dixit ſalua repub. eodem ſenſu, & de re priuata ep. 30. lib. 7.

3 Suetonius in Cæſare.

4 Ex prouincia reuerſus.

5 Epi. 14. h. l. & 21. lib. 6. & 6. l. 9. & 10. lib. 16. Sublata concordiæ ſpe.

7 Vt in his miſerijs quam licet honeſte viuamus.

8 i. vt ab vrbe abeſſem, te imitans.

9 Vide ad Att. ep 18. lib. 9. ep. 8. lib. 8. Cum Pompeius cum conſulibus abijſſet. ep. 11. lib. 16.

11 Quia nullam iam præ ſe ferret dignitatem ſpoliata legibus, iudicijs, magiſtratibus.

lium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex vrbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse [12] arrogo: vt exploratum habeam, quicquid nos communi sententia statuerimus [5] id omnes homines probaturos. Vale.

12 Arrogamus nobis, quæ nostra non sunt.

ARGVMENTVM.

Disputat, vtrum manendum sit in Italia, an ad Pompeiũ in Græciam nauigandum: quorum alterum vtilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem se tamen discessionem magis probare.

M. T. Cicero Ser. Sulpitio. S. D. 2

AD. III. kal. Maias, cùm essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse [1] Philotimũ: qui, cùm abs te mandata haberet, vt scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quòd eum perlaturum putasses. sed tamen postquàm literas tuas legi, [2] Posthumia tua me conuenit, & Seruius noster. His placuit, vt tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, vt ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris id est tale, vt capere facilius ipse possim, quàm alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi homini summa authoritate, summaq; prudentia? si, [3] quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si quid maximè expediat: obscurum. Sin hi sumus, qui profectò esse debemus, vt nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumq; sit: non potest esse dubium, quid [4] faciendum nobis sit. Quòd existimas meam causam coniunctam esse cum tua: certè similis in vtroque nostrûm, cùm optimè sentiremus, error fuit. nam omnia vtrisque consilia ad concordiam spectauerunt. Qua cum ipsi Cæsari nihil esset [5] vtilius: gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace, arbitramur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, [6] vides: neque solùm ea perspicis

1 Terentia libertum.

2 Vxor Sulpicij, quam à Cæsare stupratam scribit Suetonius.

3 Idem ep. 19. lib. 5.

4 i. eundum ad Pompeium.

5 Si quod honestum est, id vnum vtile putemus.

6 Videt ventum esse ad arma, contra quam arbitrati sumus.

ſpicis, quæ geruntur, quæque iam geſta ſunt, ſed etiam qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut intereſſe, etiam ſi non probes: quarum altera mihi turpis, altera etiam periculoſa ratio videtur. Reſtat vt diſcedendum putem: in quo reliqua videtur eſſe deliberatio, quod conſilium in diſceſſu, quæ loca ſequamur. Omnino cùm miſerior res [7] nunquam accidit tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, ſi videbitur, ita cenſeo facias: vt ſi habes iam ſtatutum quid tibi agendum putes, in [8] quo non ſit coniunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris. ſin autem eſt quod mecum cōmunicare velis: ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quamprimùm velim venias, ſicut intellexi & [9] Seruio & Poſtumiæ placere. Vale.

7 Periculum enim nunquam grauius impendit reip.

8 i. ſi venturus mecum ad Pompeium non es, hoc ſignificat, ſed apertè non explicat.

9 Ep 8 lib. 18. ad Atticum.

ARGVMENTVM.

Sulpicium Achaię à Cæſare præfectum conſolatur in dolore, quem ex reipublicæ clamitate capiebat. ſcripta eſt epiſtola poſt victum Pompeium.

M. T. Cicero Ser. Sulpicio. S. D. 3

VEhementer [1] te eſſe ſolicitum, & in communibus miſerijs præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quanquam minime miror, & [2] meum quodammodo agnoſco: doleo tamen, te ſapiētia præditum prope ſingulari, non [3] tuis bonis delectari potius, quàm alienis malis laborare. Me quidē, etſi nemini [*] concedo, qui maiorē ex pernicie & peſte reip. moleſtiā traxerit, tamen multa iam conſolantur, maximéq; conſcientia conſiliorum meorum. multo enim ante tanquam ex aliqua ſpecula proſpexi tempeſtatem futuram: neque id ſolum mea ſponte, ſed multo etiam magis monente, & denuntiante te. Etſi enim [4] affui magnam partem conſolatus

1 Reip cauſa ep. 1. lib. 6.

2 Id eſt, dolorem

3 Tua virtute, optimorumque tum factorum tum conſiliorum conſcientia.

* Ep. 29. lib. 10.

4 Cum eſſet in Cilicia proconſul. Narratio ad conſolationem inducta.

consulatus tui: tamen & absens cognoscebam quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui cōsulatus: cū accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quæ meminissent: & scirent, cum superiores, nullo tali exēplo antea in republica cognito, tam crudeles fuissent quicunque postea rempublicam oppressit armis, multo intolerabiliorem futurum. *Nam* quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes,[5] eos, qui authoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipub? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio & desperatio recuperandi: sed tamen & Cæsar ipse ita de te[6] iudicat, & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis ceteris, elucere sanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debent. Quòd autem à tuis[7] abes, ideo leuius ferendum est, quòd eodem tempore à multis ac magnis molestijs abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia nō vides, mihi videris meliore esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres ijs de[8] rebus, quibus leuari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, neque minima[9] solatia, & (vt quidem ego sentio) multo maxima, quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, vt ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summè omnium[10] doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ à sapientissimis ad bene viuendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem vel optimis rebus & vsui & delectationi esse possent: his

5 Ne Cesari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur. Dio. lib. 40.

6 Consolationis loco est, cum intelligimus de nobis pene existimari.

7 Erat enim Sulpicius in Græcia cum Achaiæ præesset epistola sequenti.

8 De rebus vrbanis.

9 Tractationem literarum significat.

10 Rhodi cum ipso Cicerone dedit operam Philosophiæ. vide lib. de claris orat. Epi. 12. li. 6.

his verò temporibus habemus aliud nihil,in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter : neque te tali vel ſcientia,vel natura præditum hortabor,vt ad eas te referas artes,quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti.tantùm dicam, quod te ſpero approbaturum: me poſteaquam [11] illi arti cui ſtuderam,nihil eſſe loci [12] neque in curia, neque in foro viderim,omnem meam curam atque operam ad philoſophiam contuliſſe. [13] Tuæ ſcientiæ excellenti,ac ſingulari non multo plus, quàm noſtræ relictum eſt loci. Quare non equidem te moueo : ſed mihi ita perſuaſi, te [14] quoque in ijſdem verſari rebus, quæ,etiam ſi minus prodeſſent,animum tamen à ſolicitudine abducerent. [15] Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus,in primíſq; in hac,in qua ego me ſcripſi acquieſcere,ita verſatur,vt excellat:à me verò ſic diligitur,vt tibi vni concedam,præterea nemini : mihíque ab eo gratia refertur : in quo ille exiſtimat, quod facilè appareat,quòd me [16] colat & obſeruet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.

11 Eloquentiæ.
12 Neque in ſenatu,neque in iudicijs.
13 Iuris ciuilis ſcientiæ.
14 In Philoſophiæ ſtudio.
15 Patris prænomine appellabatur,qui primus filius natus eſſet.
16.Epiſt.4.

ARGVMENTVM.

Laudat Sulpicij ſcripta:probat,quod Achaiç adminiſtrãdæ curam non recuſarit.ſcribit de Marcelli reſtitutione,de ſuis ſtudijs,de Sulpicio filio,de rebus vrbanis,de Cæſare.

M.T.Cicero S.D. Ser. Sulpicio. 4

ACcipio excuſationem tuam,qua vſus es,cur ſæpius ad me literas vno exemplo dediſſes:ſed accipio ex ea parte,quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum,qui epiſtolas accipiant,fieri ſcribis ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis, qua te ſcribis orationis paupertate(ſic enim appellas)ijſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec [1] agnoſco,nec probo. Et ego ipſe,quem tu per iocum(ſic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco(εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt) ſed tamem idem (nec

1 i.Veram eſſe non fateor.

hec

hoc εὐεργονυόμενος facilè credo tuorũ ſcriptorum ſubtilitati & elegantiæ. Conſilium tuum, quo te vſum ſcribis, hoc [2] Achaicum negotium non recuſauiſſe, cum ſemper probauiſſe tum multo magis probaui lectis tuis proximis literis. omnes enim cauſæ, quas commemoras, iuſtiſſimæ ſunt, tuaque & authoritate, & prudentia digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque [3] opinatus ſis; id tibi nullo modo aſſentior. ſed quia tanta perturbatio & confuſio eſt rerum, ita perculſa & proſtrata fœdiſſimo bello iacent omnia, vt is cuique locus, vbi ipſe ſit, vt ſibi quiſque miſerrimus eſſe videatur: propterea & tui te conſilij [4] pœnitet, & nos; qui domi ſumus, tibi beati videmur. at contra nobis, non tu quidem vacuus moleſtijs, ſed præ nobis beatus. Atque hoc ipſo melior eſt tua, quàm noſtra conditio, quòd tu, quid doleas ſcribere audes: nos ne id quidem tuto poſſumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius [5] victoriæ, quæ ciuilibus bellis ſemper eſt inſolens. vno te vicimus, quòd de Marcelli [6] collegæ tui ſalute paulo antè, quam tu, cognouimus: etiã mehercule, quod, queadmodũ ea res ageretur, videmus. nã ſic fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt, poſtquàm armis deſceptari cæptum eſt de iure publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate. nam & ipſe Cæſar accuſata acerbitate [7] Marcelli (ſic enim appellabat) laudataquè honorificentiſſimè & æquitate tua & prudentia, repente præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello, [8] ne hominis quidem cauſa negaturum. fecerat autem hoc ſenatus, vt, cùm à L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & cum C. [9] Marcellus ſed ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus conſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, vt ſpeciẽ aliquam viderer videre quaſi reuiuiſcentis reip. Itaque cùm omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent, præter volcatiũ (is enim, ſi [10] eo loco eſſet, negauit ſe factũ fuiſſe) ego rogatus mutaui meũ conſiliũ.

nam

2 Achaiæ adminiſtrationem à Cæſare demandatam. ep. 1. & 6 lib. 6.

3 Putaſti te minus miſerum in iſta prouincia fore quam eos qui Romæ eſſent

4 Quod Achaiæ curam ſuſceperis.

5 Epiſt. 9. 14.

6 In conſulatu epiſt. 12.

7 Qui ſi victori non credidiſſet. Suet. In Iulio.

8 Quanquam acerbior fuiſſet.

9 Marcellus. quam ſententiam non viderunt, qui ominis legendum putant

10 Hic Iuliæ Cæſaris ſororis nepotem Octauiam uxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illum de quo Virgil. lib. 6.

nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuũ tacere. Fregit hoc meum consilium & Cæsaris [11] magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis [12] egi Cæsari gratias: neque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat vnicum solatium in malis. Sed tamen, quando effugi eius offentionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuò tacerē: [13] modicè hoc faciam, aut etiam [14] intra modum: vt & illius voluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit; credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitijs, vt nulla res alia leuare animum [15] molestijs possit, à quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis literis: tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate summaq; [16] virtute, tum studijs, doctrinàque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil vt faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt eiusmodi, vt, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius [17] ipso est. ceteri & cetera eiusmodi, vt, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam videre. hoc nostrum consilium nobis minimè iucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

11 Si Marcellus esset, negauit se rediturum.
12 Cum ignouit inimico suo Marcello.
13 Quæ exrat oratio.
4 Modicè, est cum modo, intra modum vero minus.
15 Et sane pleraque scripsit post emersam remp.
φιλοσοφήματα.
16 Disiungit virtutem à doctrina vt intelligas virtutem esse posse sine peritia literarum.
17 Valde enim se moderatum præbuit Cæsar in victoria.

ARGVMENTVM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeij liberos, perijt Tullia ex partu Ciceronis filia, iã à Dolabella dimissa. consolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem vndecunque collectis. De Sulpicio sic Quinct. lib. 9. Ser. Sulpitius insignem non immerito famã tribus orationibus meruit.

Ser. Sulpicius M. Ciceroni. 5

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tuliæ filiæ

1 Rectè incipit à dolore suo: nam qui non dolet amici calamitate, amicus non videtur. ideoque pondus habere illius consolatio non potest.
2 Sic ep. 10.l.15 ad At. dicitur etiam in presenti Epist. 10. li 2. & Liu. lib. 34.
3 Consolationis initium à temporum conditione.
4 Minus est quã dignitas.
5 Id est, callo obducto dolorem non sentire
6 Cum in bello multi interfecti cùm dolore perierunt.
7 Ergo Dolabella diuortium cũ ea iam fecerat.
8 Quo ordine per leges licet de quo diximus in lib. de legib.
9 Publicam seruitutem

filiæ tuæ: [1] sane quam pro eo, ac debui grauiter molestéque tuli: communemque eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarassem. Et si genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est, propterea quia, per quos id confieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari possunt: vt magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm alijs posse suum officium præstare: tamen quæ in [2] præsentia mihi in mentém venerunt, decreui breui ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitan dolore impeditus, nimis ea perspicias. [3] Quid est quòd tantopere te cõmoueat tuus dolor intestinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscũ egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus quàm liberi, cara esse debét, patriã, [4] honestaté, dignitaté, honores omnes. Hoc vno incõmodo addito, quid ad doloré adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus [5] callere iam debet atq; omnia minoris æstimare? at illius vicem (credo) doles. Quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos sæpe incidimus, hisce téporibus non pessimè cum ijs esse actum, [6] quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? vt cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac iuuentute [7] generũ deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò cõmittere putares: An vt ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret lætaretur? qui rem à parente traditã per se tenere possent, honores [8] ordinatim petituri essent in rep. in amicorũ negotijs libertate sua vterentur? quid honor fuit, quod non prius quã datũ, ademptũ sit? At vero malum est liberos amittere. Malũ, nisi hoc peius sit, [9] hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi

hi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus nauigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat Ægina, ante Mergara, dextra Piræcus, sinistra Corinthus: quæ [10] oppida quodam tēpore florentissima fuerunt, prostrata & diruta ante oculos, iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur si quis nostrum interijt, non occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum vno loco tot [11] oppidorum cadauera proiecta iaceant? visne tu, te Serui, cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas: Modo vno tēpore tot [12] viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tāta diminutio facta est: omnes prouinciæ conquassatæ sunt: in vnius mulierculæ animula si iactura facta est, tantopere cōmoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset: paucis post annis tamen ei [13] moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam, auoca: atq; ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam [14] quandiu opus fuerit, vixisse: vna cum rep. fuisse: te patrem suū prætorem, consulem, augurem vidisse, [15] adolescentibus primarijs nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfunctā esse: cum resp. occideret vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris præcipere & dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiā, ipsi se curare non possunt. sed potius, quæ alijs præcipere soles, ea tute tibi subijce atq; apud animum propone. *Nullus* dolor est, quem non longinquitas [16] temporis minuat, atque molliat. hoc te expectare tempus, ac non ei rei sapientia tua occurrere,

10 Oppida vocat vrbes.

11 A maiori ad minus, nam si oppida intereunt, idem accidere hominibus mirandum non est.

12 Argumentum à comparatione ductum.

13 A necessario.

14 A persona Tulliæ.

15 Pisoni, Crassipidi, Dolabellæ.

16 Epist. 28. li. 7.

tibi

17 Ab opinione hominum. Ad Att. ep. 11: lib 12.
18 A voluntate mortuæ.
19 A salute ipsius.
20 Philip. 14. & li. 2. de off.
21 A Ciceronis laude.
22 Achaia.

tibi [17] turpe est. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasq; in omnes suos, hoc certè illa te facere non [18] vult. Da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ, vt, si qua in re opus sit, opera & consilio tuo vti possit. Deniq; quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiã huic rei nobis seruiẽdum sit, noli [19] committere, vt quisquam te putet non tã filiam, quam reip. tempora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. [20] quare, si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties, secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamq; ex ea re laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te æquè ferre posse, neque id maius quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus [21] virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliorem animo esse cognoro de ijs rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq; se [22] prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARGVMENTVM.

Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum: sed dolendi causas apud se & plures & grauiores esse, quam apud quemuis alium in simili calamitate.

M. T. Cicero Ser. Sulpicio S. D. 6

Simile principium ep. 30. li. 7. & 5 li. 9.
1 Simili.
2 Alterum prudentiæ & doctrinæ, alterum amoris & humanitatis.

EGo vero, Serui, vellem vt scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim præsens me adiuuare potueris & consolando, & propè æquè dolẽdo, facile ex [1] eo intelligo, quòd literis tuis lectis aliquantulum acquieui. nam & ea scripsisti, quæ leuare [2] luctum possent, & in me consulando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus omnibus officijs, quæ illi tempori tribui potuerunt, declarauit & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore;

fore: cuius officia [3] iucundiora ſcilicet, ſæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolum, & ſocietas pænè ægritudinis, ſed etiam authoritas conſolatur. turpe enim eſſe exiſtimo, me non ita ferre caſum meum, vt tu tali ſapientia præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quod ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. [4] Maximus, qui filium conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit: & L. [5] Paulus, qui duos ſeptem diebus: & veſter [6] Gallus: & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit: ijs temporibus fuerunt, vt eorum luctum ipſorum dignitas cõſolaretur ea, quam ex rep. conſequebantur. Mihi autẽ amiſſis [7] ornamentis ijs, quæ ipſe cõmemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, vnũ manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non [8] amicorũ negotijs, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ. nihil in foro agere licebat: aſpicere curiã non poteram. exiſtimabã, id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus, & fortunæ perdidiſſe. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibuſdam alijs eſſe communia, & cum frangerem iam ipſe me, cogeremque illa ferre toleranter: habebam quo confugerem, vbi conquieſcerem, cuius in ſermone & ſuauitate omnes curas doloreſque deponerem. Nunc autem hoc tam graui vulnere etiam illa quæ [9] conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim vt tum me à rep. mæſtum domus excipiebat, quæ leuaret: ſic nunc domo mærens ad remp. confugere poſſum, vt in eius [10] bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro, quod nec eum dolorem, quem è rep capio. domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum reſp. quo magis te expecto, teq; videre quàm primũ cupio. Maior mihi leuatio afferri nulla poteſt, quam coniunctio cõſuetudinis, ſermonumq; noſtrorum. quamquam ſperabam tuum aduentum (ſic enim

3 Iucunditati enim locus non eſt in rebus miſeris.

4 Fabius.

5 Æmilius.

6 Quia fuit è Sulpicia familia.

7 Honeſtate, dignitate, honoribus cp. 5.

8 Collectio cauſarum, dolorem efficientium: vt oſtendat ſe reprehendi non poſſe quia doleat id, quod dolendum iure ſit.

9 Quia tempus, acerbitatem minuit. ep. 5.

10 Quæ nunc vlla ſunt.

audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quam primum videre, tum etiam vt antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad 12 vnius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (vt perspexisse videor) nec à me alieni, & tibi 13 amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

12 Cæsaris. Cum eius filius Cæsaris arma contra Pompeium secutus sit. ad Att. ep. vlt. li. 9. & 3. li. 10.

13 Ne incidat in arrogantiæ vitium. quia tali viro consilium dare velit, incipit à laude Marcelli, & ab amicitię commemoratione, quo se facilius insinuet.

ARGVMENTVM.

Suadet vt exulandi consilium abijciat, & in patriam suam redeat: id Cæsarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

M. T. Cicero S. D. Marcello. 7

ETsi eo te adhuc consilio vsum intelligo, vt id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd ea te sapientia esse iudicem, vt meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est, vt ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à digniate. Ego cum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consulatum magnificentissimè atque optime gesseris, præclarè memini. sed idem etiam illa vidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, neq; genus exercitus probare, semperque summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi ne interessem. Non enim ijs rebus pugnabamus, quibus 2 valere poteramus, consilio, authoritate, causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut si vinci dignitas non potest,

1 Suasionis initium quo probare vult satis iam Marcellum boni ciuis officio fecisse, reliquum esse vt patriam multis malis affectam etiam aspectu suo ne priuet.

2 Idem alijs verbis ep. 1. li. 6.

potest, fracti certè & abiecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare; quòd cum [3] spe vincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistique sapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos: aut enim renouare bellum conati sunt, vt ij, qui in [4] Africam se contulerunt: aut quemadmodum nos, victori sese crediderunt. [5] Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, vt mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cùm tibi nihil deesse arbitrer ad tuas [6] fortunas omnes obtinendas præter voluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, [7] penes quem est potestas, nisi quòd vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De [8] quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim. sed tamen si iam ita constituisses, vt abesse perpetuò malles, quam ea, quæ nolles videre: [9] tamen id cogitare deberes, vbicunque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis quietè & liberè viuere: [10] cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles viuere. sed cùm ita latè pateat eius potestas, quem veremur, vt orbem terrarum complexa sit: nónne mauis, sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallem, quàm in externis, atque alienis locis. Hoc idem [11] omnes qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq; virtutibus multitudo. Habemus etiam [12] rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. nam etsi nullam

3 Idem alijs verbis. ep. 3 lib. 7.

4 Ad Iubam regem.

5 Vt neque bellum renouares, neque Romam redires, sed exulandi consilium caperes.

6 Quarum desperatione exilium elegerat.

7 Qui omnia tenet, epistola sequenti.

8 Suasio ab exemplo.

9 A necessario.

10 Neque honestum aut esse exilium, neque tutum.

11 A communi consilio.

12 Ab vtili

13 Idem alijs verbis, ep. 8 & 9 & 13.

potest accipere iniuriam, quæ futura perpetua, sit, propterea quòd neq; is,qui [1] tenet remp.pateretur, neq; ipsa resp.tamen impetum prædonũ in tuas fortunas fieri nolo. Hi auté qui essent,auderem scribere nisi te intelligere confiderem. hic pro te vnius solicitudines, vnius etiam multæ & assiduæ lachrymæ. C. [14] Marcelli fratris optimi [15] deprecantur. Nos cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius abeundi, cùm ipsi deprecatore eguerimus, non habemus,gratiâ tantùm possumus, quantum victi.sed tamen consilio,studio,Marcello non desumus. A tuis [16] reliquis non adhibemur. ad omnia parati simmus. Vale.

14 Consularis.
15 Sic in oratione pro eo.
16 De Marcelli reditu minime laborantibus.

ARGVMENTVM.

Et hæc epistola eò spectat, vt Marcello reditus in patriam persuadeatur.

M. T. Cicero S. D. M. Marcello. 8

NEque monere te audeo præstanti prudentia virum,neque confirmare maximi animi hominé virumque fortissimum: consolari verò nullo modo: nam si ea,quæ acciderunt, ita fers, vt audio: gratulari magis [1] virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum,sin te tanta mala reip.frangunt,non ita abundo ingenio, vt te consoler, cùm ipse me non possim. Reliquum est igitur,vt tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, & ad omnia, quæ tui velint, ita sim prestò vt me non solùm omnia debere tua causa, quæ possum, sed ea quoque quæ [2] non possum, putent. Illud tamen tu me [3] vel monuisse,vel sensuisse puta,vel propter beneuolentiam tacere non potuisse, vt quod ego facio tu quoque in animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere ,iudicio omnium, teque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit , hunc tamen aptissimum esse etiam ad [4] exulandum locum. si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcunque locum,quæ est domestica sede iucundior? Sed mihi crede,etiam is, qui omnia tenet, [5] fauet

1 Quæ in aduersis maxime perspicitur.
2 Philip. 6.
3 Vide artificiosam admonendi rationem,vt offensio vitetur.
4 Exilium enim est,vbi resp. non est.

[5] fauet ingenijs: nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura quam statueram. Redeo ergo ad vnum illud, me tuum fore cum tuis, si modò erunt,[6] tui: sin minus, me certè in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amorique facturum. Vale.

5 Hoc adiecit, vt Marcellus veterem dignitatem speraret.
6 Vide ep. superiorem & 11.

ARGVMENTVM.

Reditum in patriam suadet, vt suprà. argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

M. T. Cicero S. D. M. Marcello. S. D. 9

ETsi perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cùm Theophilus libertus tuus proficisceretur, cuius ego fidem erga te beneuolentiamque perspexeram, sine meis literis eum ad te venire nolui. Ijsdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum, vt in ea repub.[1] quæcunque est, quàm primùm velis esse, multa videbis fortasse, quæ nolis: non plura tamen, quàm audis quotidie. Non est porrò tuum, vno sensu solùm oculorum moueri: cum idem illud auribus percipias: quod etiam[2] maius videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias aut faciendum quod non probes. Primum *tempori* cedere, id est necessitati[3] parere, semper sapientis est habitum. deinde non habet, vt nunc quidem est, id vitij res. Dicere fortasse quæ sentias non licet: tacere planè licet.[4] omnia enim delata ad vnum sunt. is vtitur consilio ne suorum quidem sed suo. Quod non multo secus fieret, si[5] is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cùm omnium nostrûm coniunctum esse periculum suo cerneret,[6] certorum hominum minimè prudentium consilio vteretur: cum magis communem cen-

1 Supra dixit. Cuiusmodi res esset. epi.7.
2 Diuersa ratio epist. 1. lib. 6. pro auribus contra oculos.
3 Epi. 50. lib. 12. ad Att.
4 Idem alijs verbis. ep. 7. 8. & 13.
5 Pompeius.
6 Scipionis, Domitij & aliorum.

ſemus in victoria futurum fuiſſe, quàm in certis rebus fuiſſet? & qui nec te conſule tuum ſapientiſſimũ conſilium ſecutus eſſet: nec [7] fratre tuo conſulatum ex [8] authoritate tua gerente, vobis authoribus vti, voluerit: nunc omnia tenentem, noſtras ſententias deſideraturum cenſes fuiſſe? *Omnia* ſunt miſera in bellis ciuilibus: quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra [9] ætas ſæpe iam ſenſit: ſed *Miſerius* nihil, quã ipſa [10] victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioreſque reddit: vt etiam ſi natura tales non ſint, neceſſitate eſſe cogantur. [11] *Multa* enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam inuito facienda ſunt. An tu non videbas mecum ſimul, quàm illa [12] crudelis eſſet futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non inquies ego enim ipſe tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas res ponere, de rep. vehementius laborare. Deinde qui finis iſtius conſilij eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, &, vt in tali re, etiam [13] fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli neceſſariò ſecutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris: fortuna, quod honeſto otio tenueris & ſtatum, & famam dignitatis tuæ. [14] Nunc verò nec locus tibi vllus dulcior eſſe debet patria: nec eam diligere minus debes, quòd deformior eſt, ſed miſereri potius: nec eam [15] multis claris viris orbatam, priuare etiam aſpectu tuo. Denique, ſi fuit magni animi non eſſe ſupplicem victori: vide ne ſuperbi ſit, aſpernari eiuſdem liberalitatem: &, ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: &, ſi re publica non poſſis frui, ſtultum eſt nolle priuata. Caput illud eſt, vt, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, [16] cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. Magna gladiatorũ eſt licentia: ſed in externis locis minor etiam ad [17] facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, vt Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus ſim. Tuum eſt conſulere [18] temporibus, & incolumitati, & vitæ,

7 C. Marcello, fratre eius patruelo.
8 Supra hac ipſa epiſtola.
9 Propter Syllana tempora.
10. Ep. 4. & Phil. 8.
11 Cæſarem excuſat. ep. 14
12. Hic Marcellum a cri pertinatia munitum, tamen expugnat
13 Quod tuto otio fruaris, infra.
14 Cum iam boni ciuis officio ſatisfeceris.
15 Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentulis, Appio, qui erant omnes conſulares, excepto Catone prætorio.
16 Quod non cogitare ſapientis non eſt.
17 Supra.
18 Vt cogitet cuncta eſſe in Cæſaris poteſtate.

vitæ,& fortunis tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt reditum maturet, iam enim de reditu persuaserat.

M.T. Cicero M. Marcello. S.D. 10

ETsi nihil erat noui, quod ad te scriberem, magisque literas tuas iam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen cùm Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, vt quam primum venias[1]. Venies enim, mihi crede, expectatus, neque solùm nobis id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet tarda decessio. Quòd si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdã nolles videre. Sed cùm leuiora non multo essent, quæ[2] audirentur, quàm quæ viderentur: suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimùm venire, idque in omnes[3] partes valere: putaui ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi:[4] reliqua tu pro tua prudentia considerabis: me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

1 Vt qui non libenter venias.

2 De Malis reip.

3 Ep.10.lib.5.

4 Quando veniendum.

ARGVMENTVM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio & authoritate Ciceronis.

M. Marcellus M. Ciceroni S. D. 11

PLurimum valuisse apud me tuam semper [1]authoritatem, cum in omni re, tum in hoc maximè negotio potes existimare, cùm mihi C. Marcellus frater amantissimus mei non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persuadere potuit quam tuis est effectum literis, vt vterer vestro potissimùm consilio.[2] res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit

1 Authoritate potest aliquis apud nos plus valere, quam frater, amore non item

2 De ipsius reditu a Cæsare impetrato.

 animo:

3 Hinc illud, si vere erunt tui, ep. 8.
4 Præter vnum te.

animo: tamen hoc mihi multo iucundius est,& gratius, quòd in summa paucitate amicorum, [3] propinquorum aut necessariorum, qui verè meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei singularemque mihi beneuolentiam præstitisse cognoui. [4] Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora facilè, & æquo animo carebam. Hoc verò eiusmodi esse statuo, vt sine talium [5] virorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam viuere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

5 Quorum & virtus & beneuolentia singularis.

ARGVMENTVM.

Marcellum à Magio interfectum, suáque erga mortuum officia significat.

Ser. Sulpitius Ciceroni, S. D. 12

1 Aut enim casu moriuntur homines, aut natura.
2 In consulatu ep. 4.

ETsi scio, non iucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen quoniam [1] *Casus* & natura in nobis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores vt facerem. A. d. v. kalend Iunias cùm ab Epidauro Piræeum naui aduectus essem, ibi Marcellum [2] collegam nostrum conuéni, eumque diem ibi consumpsi, vt cum eo essem. Postero die cùm ab eo digressus essem eo consilio, vt ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque [3] iurisdictioné absoluere: ille, vti aiebat, [4] ὑπὲρμαλίας Italiam versus nauigaturus erat. Postridie eius diei cum ab Athenis proficisci in animo haberem: circiter horam decimam noctis Postumius familiaris eius ad me venit, & mihi nuntiauit, M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus à P. Magio Chilone familiari eius pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: vnum in stomacho, alterum in capite [5] secundum aurem: sperare tamé eum viuere posse: [6] Magium seipsum interfecisse. postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret, vti medicos cogerem. coëgi, & è vestigio eò sum pro-

3 Præerat enim Sulpicius Achaiæ, ep. 4.
4 De Malea vide Plin. ep li. 10.

5 Post aurem
6 Ad Att. ep. 10. lib. 13.

profectus prima luce, cùm à Piræo non longe abessem, puer [7] Acidini obuiam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulo ante lucem, Marcellum diem suum obijsse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem [8] pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos seruos, reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quòd dominus eorum [9] ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticarijs in vrbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quòd religione se [10] impediri dicerent: neq; tamen id antéa cuiquã concesserant. quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarũ gymnasio eum [11] Academiæ locum delegimus: ibiq; eum combussimus: posteaq; curauimus, vt ijdem Athenienses in eodẽ loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. ita, quæ nostra officia fuerunt, pro [12] collegio & propinquitate & viuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. die prid. Kalend. Iun. Athenis.

7 Cognomen gẽtis Maniliæ.

8 Cæsar enim ei reditum in patriã concesserat.

9 Quod seruis capitale erat, que dominũ non defendissent.

10 Romæ quoque lex vetabat

11 In qua floruerat Plato.

12 Quia consulatum simul gesserant.

ARGVMENTVM.

Exultantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam suumque officium pollicetur, præterea rem omnem familiarem, in extremo hortatur, vt bono animo, fortique sit in vtranque partem.

M. Cicero P. Nigidio Figulo. S. D. 13

QVærenti mihi iam diu quid ad te potissimum scriberem, [1] non modo certa res nulla, sed ne genus quidem literarum vsitatum veniebat

1 Excusatio cur antea non scripserit.

in

in mentem. Vnam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus vti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, nequid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum, & his temporibus consentaneum genus literarum. id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat ipse enim pari [2] fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiusque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viuerem, quàm gaudere quòd viuerem. Quamquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non vltrò mihi Cæsar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis, vt hoc ipsum quòd [3] maneam in vita, peccare me existimem. careo enim cùm familiarissimis multis quos aut mors [4] eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa resp. versorque in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solùm, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, [5] quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud [6] incendium extinximus: & in qua vrbe modo gratia, authoritate, gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam [7] vis & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat, cum cæteris, vt quidem videor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem. & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram: nunc

2 Se quoque miserum ostendit, quia communicatio fortunæ genus consolationis est apud afflictos.

3 Cum extincta resp. sit.

4 Pompeium, Catonem, Lentulum. & alios. vide ep. 9.

5 Epist. 1. lib. 5.

6 Catilinæ coniurationem.

7 Cæsarem excusans, auertit culpam in tempora.

nunc P. [8] Nigidio vni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amicissimo, ne benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, vt te consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs conor [9] abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si vnquam in vllo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam: tibi totam relinquam. [10] quid sit forti & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in ijs [11] autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui [12] plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere, quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior. Quo facilius, [13] quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares verò eius & ij quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt. [14] Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest (sed possit necesse est) resp. quascunque vires habebit, ab ijs ipsis à quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iam tibi etiam pollicear aliquid quod primò omiseram. nam & amplectar eius familiarissimos, qui me admodum [15] diligunt, multumque mecum sunt: & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certè omnes vias persequar quibus putabo

8 Latinorum omnium post Varronem doctissimus appellatur à Gellio.

9 Idem alijs verbis, ep. 8. & 9.

10 Tecta admonitio, cum laude tamen, vt proxime iam ostendit

11 In reip. calamitate.

12 Idem alijs verbis ep 8. & 9

13 Ijs qui in Africa bellum renouauerãt. vide ep. 13. lib. 7.

14 Colligit omnia quæ faciunt ad spem.

15 Vt Oppius, Hirtius, Balbus, Martius, Pausa, Postumius ep. 12. lib. 6.

tabo ad id, quod volumus, perueniri posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. [16] Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quòd te (id quod ipse confido) sperare malo esse vsurum tuis. Extremum illud est, vt te horter & obsecrem, animo vt maximo sis: nec ea solùm memineris, quæ ab alijs magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio studióque peperisti. Quæ si colliges: & sperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissiméque curabo, tuorumque [17] tristissimo meo tempore meritorum erga me memoria conseruabo. Vale.

16 Quod ad rem familiarem attinet.

17 Cum eiectus à Clodio sum.

ARGVMENTVM.

Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptijs cum Publica diuortio iam facto cum Terentia.

M. T. Cicero. S. D. Cn. Plancio. 14

BInas à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses me meam pristinam dignitatem [1] obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter [2] euenire. Ego autem, si dignitas est bene de repub. sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne [3] vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, si nosmet

1 Apud Cæsarem

2 De nuptijs Publiliæ. Plutarc. & in epist. ad Att.

3 Epist. 1. lib. 10.

nosmet ipsos regere possumus, vt ea quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderatè feramus: quod est difficile in eiusmodi [4] bello, cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera seruitutem. Quo in periculo non nihil me consolatur, cùm recorder hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modò aduersas, pertimescebam: videbamq;, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis. Quibus si ij vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram: intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum, & insolentium quàm [5] crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent: quantus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorum partim etiam optimorum: [6] qui me hæc prædicentem atque optime consulentem saluti suæ: malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certò scio: sed ego tam misero tempore nihil noui consilij cepissem: nisi in [7] reditu meo nihilo meliores [8] res domesticas, quam remp. offendissem quibus enim pro meis immortalibus beneficijs charissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant: cùm propter eorum scelus, nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs vacuum viderem: nouarum me necessitudinum fidelitate contra [9] veterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis velim, vt eo sis animo, quo debes esse, id est, vt nequid tibi præcipuè timendum putes. si enim status erit aliquis ciuitatis: quicunque erit te omnium periculorum video expertem fore. nam [10] alteros tibi iam placatos esse intelligo, [11] alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim iudices, me quibuscunque rebus opus esse intelligam, quamquam videam quis sim hoc tempore, & quid possim: [12] opera tamen, & consilio, studio quidem certè rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim & quid a-

4 A reliquijs Pompeianarum partium in Africa renouato, ducibus Scipione, Pompeij socero, Catone, Iuba rege.

5 Epist 9. h. l. & 21. libro. 5.

6 Intelligit Domitium, Lentulum, Scipionem, pugnandi maxime cupidos. ep. 2 h. l. & 6. l. 9.

7 Post pugnam Pharsalicam,

8. Terentiæ negligentia diminutas.

9 Hic Quintum fratrem, & filium significat. vt apparet ex li. 15. ad Att.

10 Cæsarem.

11 Pompeium.

12 Epist. 2. lib 1. & 13. & 14 lib. 6.

gas & quid acturum te putes, facias me quàm diligentissimè certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Horatur vt communem fortunam fortiter ferat.

M. T. Cicero S. D. Cn. Plancio. 15

1 Pro tametsi, rarissime vsurpatum, lib. 3. de or. ex vetere Poeta.
2 At Romanus homo, tamen etsi res bene gesta est, Corde suo trepidat, & petitione cõsulatus.

ACcepi per breues tuas literas: è quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognoui autem id quod mihi dubium non fuit. nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam, illud si scissem, ad id meas literas accommodassem. Sed tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere, tamen hoc tempore te breuiter commonendum putaui, ne quo in periculo te proprio existimares esse: in magno [2] omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER V. AD METELLVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum videtur esse paulo arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer procos. S. D. M. T. Ciceroni. 1

1 Non propriè dictum, vide sequentem epist.

I vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro [1] reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri,

nec

nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri: quem si parum pudor ipsius defendebat, debebat vel [2] familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque pub. satis subleuare. Nunc video illum circumuentum, me desertum à quibus minimè conueniebat. Itaque in luctu & squalore sum, qui prouinciæ, qui [3] exercitui præsum, qui bellum gero, quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria à rep. abducet. Vale.

2 Nobilissimæ, licet plebeiæ.

3 In piceno contra Catilinam Salust.

ARGVMENTVM.

Excusat se de Metello Nepote, suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

M.T. Cicero Q. Metello Q. F. Celeri procos. S. D. 2

SI tu, [1] exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te a me ludibrio læsum iri: quod cuiusmodi sit, satis intelligere nō possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me in senatu cū disputarem, permultos esse, qui remp. à me conseruatam dolerent, dixisse, à te [2] propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, vt ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicēda, reticeres: quòd cùm dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinēda, vt ego vrbem a [3] domesticis insidijs & ab intestino scelere: tu Italiam & ab [4] armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atq; hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatā: qui cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent,

1 Initium excusationis ad querelam Metelli.

2 Notat Metellum Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

3 Lentuli, & Cethegi.

4 Catilinam significat, qui exierat vocibus & minis extrusus Ciceronis consulis: qua de re quatuor extant orationes.

issent, nequa mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur: Hoc in sermone cum à me exponeretur quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoq; in errore versatus essem· visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam [5] risus est consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quòd me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Iam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, *Pro mutuo inter nos animo:* quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio. equidem hoc arbitror, cum [6] par voluntas accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse prouinciam, tibi ipse leuior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, vt primum in concione [7] prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de [8] sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. Recordare cetera, quàm cito senatum illo die facta sortitione coegerim, quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in [9] collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea perscriptione est, vt, dum id extabit, officium meum in te [10] obscurum esse non possit. Postea verò quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. quæ cum omnia collegeris, tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primùm

5 Quia meam inanem ambitionem fatebar.

6 Aculeus in Metellum, quasi parem voluntatem non reddiderit.

7 Galliam, oratio in Pisonem.

8. Prouincias aut sortiebantur, aut comparabant inter se, Leuius & alij.

9 Prætores: nam erat prætor Metellus, quo tempore prouinciam est sortitus.

10 Ob eorum claritatem, qui scribendo affuerunt. quæ S. C. authoritates dicebantur.

primùm hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac [11] pietatis voluntatem. Deinde si qua ego in re fratri tuo reip. causa restiterim, peto, vt mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maximè. si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari: egi cum [12] Claudia vxore tua, & cũ vestra sorore [13] Mucia: cuius erga me studiũ pro Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus perspexeram, vt eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse certo scio, prid. kalend. Ianuarias, qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp. conseruâssem: atque abeuntem magistratu, concionis habendæ potestate [14] priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi vt iurarem, permitteret, magna voce [15] iuraui verissimum, pulcherrimumque iusiurandum: quod populus item magna voce me verè iurasse iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum, etenim paulo antè in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem grauem & ciuem egregium: qui, quia pœna senatus, consensu bonorum omnium, [16] eos affecerat, qui vrbem incendere, magistratus ac senatum trucidare, bellum maximum cõflare voluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam cæde, vrbem incendijs, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti. nam in senatu [17] kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, vt sentiret sibi cum viro forti & constanti esse pugnandum. Ad III.

11 Pium Metellum, sed non æquum dicit esse

12 Sorore P. Clodij.

13 Vxore Cn. Pompeij. vt est apud Dionem, Plutarchum, Pedianum & alios.

14 Pro ea potestate quam tribunus pl. habebat.

15 Iurauit remp. à se seruatam. in orat in Pisonem

16 Catilinæ socios.

17 Pridie consulatum absoluerat.

[18] In senatu.
[12] Hoc vsus est verbo vt ostenderet non oppugnationem suam fuisse, sed defensionem.

Non. Ianuarias cum [18] agere cœpisset, tertio quoq; verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur neque illi quicquam deliberatius fuit, quam me, quacunque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, sed vi atque impressione euertere. Huius ego temeritati, si virtute atque animo non [19] restitissem: quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quàm consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin aliquid impertiuit tibi sui consilij: lenis à te & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem, etsi intelligis non me dicto Metelli, vt scribis, sed consilio eius, animoq; in me inimicissimo esse commotũ: cognosce nunc humanitatem meam: si [20] humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi, ac *dissolutio. Nulla est à me vnquam sententia dicta in fratrem tuum. quotiescunq; aliquid est actum sedens ijs assensi, qui mihi [21] lenissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli. atque etiam, vt ita fieret, pro mea parte adiuui, vt S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, vt scribis, animo sui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem. Atq; hoc ipso tempore tibi, pœnè minitanti nobis per literas, hoc rescribo atque respondeo: Ego dolori tuo non solùm ignosco, sed summam etiam laudem tribuo, meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto vt tu quoque [22] æquum te iudicem dolori meo præbeas: si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, vt statuas mihi non modò non cedendum, sed etiam tuo atq; exercitus tui auxilio in eiusmodi causa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me vt tibi amicissimum esse intelligeres laboraui. maneo in voluntate, & [23] quo ad voles

[20] Quæ laudatur, at animi dissolutio reprehenditur.

[21] Cum ageretur de Nepote reip. administratione submouendo. Suet. in Iulio.

[22] Eodem modo locutus est. ep. 1. li. 2.

[23] Ita humanitatem præ se fert vt tamen grauitatem non abijciat.

les tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuũ odisse desinam, quàm illius odio quicquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Quæ sequitur epistola, non dubito quin Metelli Celeris potius sit quam Nepotis, & in epistola Nepotem puto significari.

Q. Metellus Nepos S. D. M. T. Ciceroni. 3

HOminis importunissimi [1] contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officijs leniuntur: & vt sunt leues huiusmodi homines, à me despiciuntur: libenterq; commutata persona, te mihi fratris loco esse duco, de illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum inuitum seruaui. De meis rebus, ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus etiam prouinciæ quid vellem fieri, vt is vos doceret, & cõmonefaceret. Si [2] poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserues. Vale.

1 Maledicta in te iniquissima.

2 Quod puto se difficile, cum à fratre meo grauissimum iniuriam acceperis.

ARGVMENTVM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exul implorat.

M. T. Cic. S. D. Q. Metello Cos. 4

LItteræ Q. fratris, & T. Pomponij necessarij mei, tantum mihi spei dederant, vt in te non minus auxilij, quàm in tuo [1] collega mihi constitutum fuerit. Itaque ad te literas statim misi: per quas, vt fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. Postea mihi non tam meorum literæ, quàm sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, vt tibi literis obstrepere non auderẽ. Nunc mihi Q. frater meus [2] mitissimam tuam orationem, quam in senatũ habuisses, perscripsit, qua

1 P. Lentulo, qui retulit ad senatum de Cicerone restituendo.

2 Quòd ab eo, qui ante fuerit inimicus, satis videtur.

vt ad te ſcriberem ſum inductus. abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæſoque vt tuos mecum ſerues potius, quam propter arrogantiam & crudelitatem tuorum [3] me oppugnes. Tu tuas inimicitias vt reip. donares, te viciſti: alienas vt contra remp. confirmes adduceris? Quod ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. ſin mihi neque [4] magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cùm velis reuocare tempus omnium conſeruandorum: cùm, qui ſeruetur, non erit, non poſſis. Vale.

3 Clodianorum, nam & lib. 4. ad Att. epi. 3. appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.

4 Conſulem P. Lentulum ad ſalutem Ciceronis maximè propenſum.

ARGVMENTVM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconſul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

M. T. Cicero S. D. *Antonio M. F. Imp.* [5].

ETſi ſtatueram nullas ad te literas mittere, niſi cõmendatitias, (non quòd eas intelligerem, ſatis apud te valere, ſed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de noſtra coniunctione imminutum eſſe oſtenderem) tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maximè conſcius, tui cupidiſſimus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur: aliquid mihi ſcribendum putaui, præſertim [2] cùm aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini videri debeat, omnia enim à me in te profecta ſunt, quæ ad tuum [3] commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. pro ijs rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. Contra etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audiui. nam comperiſſe me, non audeo dicere, ne fortè id ipſum verbum ponam, quod aiunt falſo à me ſolere proferri; ſed ea, quæ ad me [4] delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui non minus moleſta fuerunt, quàm ex meis literis cognoſcere.

5 Miror cur imperatori aſcribat cum in prouincia male rem ab eo geſtam, Dio, obſequens, epitome Liuiana ſignificet.

2 Significat ſe inuitum ſcripſiſſe.

3 Ad augendam copiam hic eſt locus cum illo conferendus. Epi. 8.

4 Vide ad Att. epi. 10. li. 1.

Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus & populus Ro. testis est: tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, cæteri existiment. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, vt facerem, postcáque constantia. Sed ⁴ reliqua, mihi crede, multo maius meum studium, maioremque grauitatem & laborem desiderant: quæ ego si non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, vt tibi ipse insanire videar. Ea quæ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipsius causa confido te omnia esse facturum, tamen abs te hoc petam, vt si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

5 Iudicium quod in Antonium parabatur M. Cælio accusatore: quo in iudicio Antonium Cicero defendit. vide orat. pro Cælio.

ARGVMENTVM.

Narrat se diligentiam habuisse, ne Sextio succederetur, adscribit de domo à se empta.

M.T. Cicero S.P.D. Sextio L.F. Proquæst. 6

CVM ad me Decimus librarius tuus venisset egissetque mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illum hominem frugi & tibi amicum existimabã: tamen quod memoria tenebam cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini prudenti tam valde esse mutatã voluntatem tuam. sed posteaquam & Cornelia tua Terentiã conuenit, & ego cùm Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescunque senatus fuit vt adessem. plurimúmque in eo negotij habui, vt, Q. Fusium tribu. pleb. & ceteros, ad quos ¹ tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis literis. Omnia res tota in mensem Ian. reiecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene

1 Vt tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

bene euenire, quòd de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum tricies quinquies H S. [7] aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, vt cupiam [8] coniurare, si quis me recipiat; sed partim odio inducti me excludunt, & apertè vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt, & à me insidias metuunt, nec putant ei nummos deesse posse, qui ex [9] obsidione fæneratores exemerit. [10] omnino semissibus magna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, vt [11] bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probaui. [12] Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissimè ac diligentissimè defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque authoritate commoui. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

7 Expone, tritices quinquies. Cel. li. 12. ca. 12.
8 Alludit ad coniurationem Catilinæ ex ære alieno contractam.
9 De offi. lib. 2.
10 Libri veteres omni pro cuiuis.
11 Debitor, qui soluendo esse possit.
12 Collegam suum in consulatu, quem postea Cælius accusauit. vide orat. pro M. Cælio.

ARGVMENTVM.

Leuiter expostulat quòd Pompeius sibi de oppressa Catilinæ coniuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

M. T. M. F. Cicero S. D. Cn. Pompeio Cn. F. magno Imp. 7.

S. T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex [1] literis tuis, quas publicè misisti, cepi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus te vno fretus pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, nouos amicos vehementer literis perculsos, atque ex magna spe deturbatos iacere. Ad me autem literas, quas misisti, quanquam exiguam significationem tuæ ergà me voluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia, quibus siquando non [2] mutuò respondetur, apud me plus officij residere facillimè patior.

1 Confecto Mithridatico bello
2 Mordet Pompeium, vt immemorem beneficij habuerat. enim Cicero orationem pro lege Manilia de bello Mithridatico demandando.

patior. Illud non dubito, quin si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaque sit. Ac ne ignores quid ego in tuis literis desiderarim, scribam apertè sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quòd verebare,[3] ne cuius animum offenderes. sed scito ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iudicio ac testimonio comprobari. quæ, cùm veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, vt tibi multo maiori, quàm Africanus fuit, me non multo minorem, quàm Lælius, facilè tibi & in rep. & in amicitia cõiunctum esse patiare. Vale.

3 Crassi aut Cæsaris, qui coniuratos non esse interficiendos sensit.

ARGVMENTVM.

Officium suum in Crassum prædicat: omniaq; pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

M. T. Cicero M. Licinio P. F. Crass. S. D. 8

QVantum meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perscripserint.[1] non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri: Nam & cum [2] consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui, quanto nunquam antea vlla in causa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veteriq; nostræ necessitudini iam diu debitum, sed multa varietate temporum [3] interruptũ officium cumulatè reddidi. Neque mehercule vnquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando [4] immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quàm speratum, vt florentissimis

1 Proficiscebatur Crassus ad bellum Parthicum.

2 Domitio & Appio.

3 Fuerat enim simultas inter eos Plutarch.

4 Leuius est quam alienarunt: & huius immutationis causam in alios confert.

tuis rebus, mea perſpici poſſet & memoria noſtræ voluntatis,& amicitiæ fides,ſum enim cõſecutus,nõ modò vt domus tua tota, ſed vt cuncta ciuitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret.Itaque & præſtantiſſima omnium [5] fœminarum vxor tua,& eximia pietate,virtute,gratia [6] tui Craſſi meis conſilijs,monitis,ſtudijs,actionibuſq; nituntur: & ſenatus, populuſq; Ro.intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum,aut tam paratum,quàm in omnibus rebus,quæ ad te pertineant,operam,curam,diligentiam,authoritatẽ meam. Quæ ſint acta,quæq; agantur,domeſticorũ tibi litteris declarari puto.De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repẽtina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinẽ meis officijs amplectendam incidiſſe:ſed vt primum [7] forum attigerim ſpectaſſe ſemper,vt tibi poſſem quàm maximè eſſe coniunctus. Quo quidẽ ex tempore memoria teneo,neque tibi meam obſeruãtiam, neque mihi tuam ſummam beneuolentiam ac liberalitatem defuiſſe.Si qua interciderunt non tam re,quàm ſuſpicione violata,ea cùm fuerint & falſa,& inania, ſint euulſa ex omni memoria,vitáq; noſtra. Is enim tu vir es,& eum me eſſe cupio, vt,quoniã in eadem reip.tempora incidimus,coniũctionem, amicitiamque noſtram vtriq; noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis eſſe putes:[8] ſtatues ipſe,&, vt ſpero,ſtatues ex noſtra dignitate. Ego verò tibi profiteor,atq; polliceor eximium, & ſingulare meum ſtudium in omni genere officij,quod [9] ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet: in quo etiamſi multi mecum contendent,tamen cùm reliquis omnibus, tum Craſſis tuis iudicibus,omnes facilè ſuperabo:quos quidem ego ambos vnicè diligo, ſed in Marco beneuolentia impari: hoc magis ſum [10] Publio deditus, quòd me quanquã à pueritia ſua ſemper,tamen hoc tempore maximè,ſicut alterum parentẽ & obſeruat,& diligit. Has literas velim exiſtimes, fœderis habituras eſſe vim,

5 Suet.in Iulio.

6 Filij,Marcus & Publius,quorum Marcus Cæſaris in Gallia quæſtor. Publius legatus,fuit Cæſar.de bel.Gal.

7 Ab ineunte igitur adoleſcentia: nam adoleſcens admodum cauſam egit pro Sext. Roſcio Amerino.

8 Paria officia modeſte poſtulat.

9 Ep.I.lib.10.

10 Hic enim Ciceroni patrem conciliauit.vide Plutarch.in Craſſo.

vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissimè esse obseruaturum, diligentissiméque facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea eam ego non solùm amicitiæ nostræ, sed etiam [11] constantiæ meæ causa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, siquid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad [12] commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea [13] sponte id esse facturum: sin quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis, effecturum, vt intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quenquam tuorum ad me frustra detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribúsque rebus, vt ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, [14] vt opera, consilio, authoritate, gratia mea sic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, [15] domesticis tuis, amicorum, hospitium, clientum tuorum negotijs, vt quoad eius fieri possit, præsentiæ tuæ [16] desideriū meo labore minuatur. Vale.

11 Vide ep. 5.

12 Epist 5.

13 Idem. ep. 8. lib. 9.

14 Auge copiam ex alijs locis. ep. 3. 4. & 6. li. 1.

15 Non potuit esse amabilior epistola.

16 Quo tenentur amici tui, hospites, clientes.

ARGVMENTVM.

Vatinius ex consulatu à Cæsare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. Vatinius Imp. M. Ci. Suo. S. D. 9

S.V.B.E.E.V. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas, P. Vatinius cliens aduenit, qui pro se causam dicier vult. Non puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quam illum, quo [1] defendente vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac maleuolorum obtrectationes & inuidias non prosternat atque obterat? Quare si me, sicut soles, amas,

1 Captat beneuolentiam à commemoratione accepti beneficij, de quo beneficio Valerius Max. li. 5. cap. 2.

amas, suscipe me totum: atque hoc quicquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum a- sustinendum puta. scis, meam fortunam nescio quo modo facilè obtrectatores inuenire, non meo quidã mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Siquis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit: peto à te, vt tuam consuetudinem & liberalitatem in me absente defendẽdo mihi præstes, literas ad senatum de rebus nostris [2] gestis quo exemplo miseram, infrà tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes [3] fugitiuus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti, ego tamen, terra, marique vt conquireretur, præmandaui: & profectò tibi illum reperiam, nisi in [5] Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac aues. Vale. a. d. III. Id. Quintiles ex castris, Narona.

2 In Dalmatia.

3 De hoc seruo vide. ep. 77. li. 13

4 Dalmatia nomen ab vrbe Dalmato deductum, significat

ARGVMENTVM.

Scribit hæc, de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicatio sibi decerni postulat.

P. Vatinius Imp. M. Ciceroni suo. S. D. 10

S V.B.E.E.Q.V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic refrigerauit, & tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi [1] dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo, sed huiuscemodi vos clientes huiusmodi causas recipitis? Hominum vnum omnium crudelissimum qui tot ingenuos, matres familias, ciues Ro. occidit, abripuit, disperdidit, tot regiones vastauit? Simius, non semissis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi, sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia mehercule cupio, quæ

Strabo. li. 7

1 Cum neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, quod petitis, facilè concedere.

tu mihi imperas. meam animaduersionem,& supplicium,quo vsurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi,& condono. Quid illis respondere possum qui sua bona direpta, naues expugnatas, fratres,liberos,parentes occisos,actione expostulant? Si mehercule [2] Appijos haberem, in cuius locum suffectus sum,tamen hoc sustinere non possem.Quid ergo est? faciam omnia sedulò,quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio tuo discipulo: si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, siquid erit istic opus defendes. Cæsar adhuc mihi iniuriam facit. De meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non [3] refert: quasi verò non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam si hoc expectandum sit dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi adsciuerunt amplius sexaginta. Hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur. Longe alia conditione ego sum,ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: vnum [4] hoc,quod erat maximum,quater à me iam captum,quatuor,enim turres,& quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt, indignéque mi Cicero, oppidum captum,& bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo,si opus erit,ad Cæsarem meam causam agas, méque tibi in omnes [5] partes defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Decemb. Narona.

2 Si essem ita impudens,vt est Appius, ore scilicet durissimo.

3 Relatio ad senatum consulum erat,& consul erat Cæsar.

4 Proximè à se relictum.

5 Ep.10.li.4.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga vxorem Vatinij ipsumque Vatinium significat,rogat deinde,vt omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dyonisium.

M. Cicero P. Vatinio Imp. S. 11

Grata

1 Epist. Vatinij cui hæc respondet, perijsse constat.

GRata tibi mea esse officia non miror. cognoui enim te gratissimum omnium, idque nunquam destiti prædicare. nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verùm etiam cumulatissimè retulisti. quàmobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fæminam primariam Pompeiam, vxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, vt ei meis verbis diceret, vt, quicquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia quæ ea vellet, summo studio, curáque facturum: itaque faciam, eamque si opus esse videbitur, ipse conueniam. Tu tamen ei velim scribas, vt nullam rem neque tam magnam neque tam paruā putet, quæ mihi aut difficilis, aut parùm me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laborosa mihi & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quàmcunque ei fidem dederis, præstabo. Si verò improbus fuerit vt est, duces eum [2] captiuum in triumpho. Dalmatis dij male faciant, qui tibi molesti sunt. sed vt scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

2 Apparet, Dionysium in manu Vatinij fuisse.

ARGVMENTVM.

Lucceium, historiarum scriptorem, rogat vt de rebus à se in consulatu gestis separatum volumen conficiat: quod illustrius videbatur.

M. T. Cicero S. D. Lucceio. Q. F. 12

Hanc epistolam ipse bellam vocat in ep. 6. lib. 4. ad Att.

COram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius, epistola enim non erubescit. ardeo cupiditate incredibili, neque, vt ego arbitror, reprehendenda, nomen vt nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum

torum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit [1] opinionem meam: méque ita vel cepit, vel incendit, vt cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, vt vel authoritate testimonij tui vel iudicio beneuolentiæ, vel suauitate ingenij viui perfruamur. Neque tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerêre susceptarum rerum, & iam institutarum. sed quia videbam,[2] Italici belli, & ciuilis historiam iam pænè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui quin te admonerem, vt cogitares, coniunctène malles cum cæteris rebus nostra contexere: an, vt multi Græci fecerunt, Calisthenes Troicum bellum: Tymæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historijs ea quæ dixi, bella, separarunt) tu quoque item [3] ciuilem coniurationem ab hostibus, externísque bellis seiungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, ac statim causam illam tuam totam, & tempus arripere. Et simul si [4] vno in argumento, vnaq; in persona mens tua tota versabitur: cerno iam animo, quanto omnia vberiora atque ornatiora futura sint. Neq; tamen ignoro quā imprudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris inponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me postulem. Quid si vlla tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & gnauiter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo [5] leges historiæ negligas: gratiamque illam de qua suauissimè quodam in procemio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse, demonstras,

1 Laudatio ad colligendam beneuolentiam.

2 Belli socialis: cum socij, se ciuitate extrusos indignati, arma sumpserunt.

3 Catilinariam.

4 Vt tantum & de ciuili coniuratione, & de eo vno à quo est extincta cogites:

5 Quæ nihil preter veritaté concedant.

6 Apud Xenophontem. li. 2. Memorabilum & de offic. li. 1.

ſtras, quam Herculem [6] Xenophontium illum â voluptate: ea ſi me tibi vehementius commendabit, ne aſpernere, amorique noſtro pluſculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quod ſi te adducemus, vt hoc ſuſcipias: erit (vt mihi perſuadeo) materies digna facultate & copia tua. à principio enim coniurationis vſque ad [7] reditum noſtrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe. In quo & illa poteris vti ciuilium commutationum [8] ſcientia: vel in explicandis cauſis rerum nouarum, vel in remedijs incommodorum, cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces: & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, ſi liberius, vt conſueſti, agendum putabis, multorum in nos [9] perfidiam, inſidias, proditionem notabis. multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cuiuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit: *Nihil* eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ: *Habet* enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: ceteris vero nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine vllo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt iucunda. Quẽ enim noſtrum ille moriens apud Nantineam Epaminondas non cum quadam [10] miſeratione delectat? qui tum denique ſibi auelli iubet ſpiculum, poſteaquam ei percunctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum: vt etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipſe qualium mediocriter nos retinet quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpe excellentis ancipites, varijque caſus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem,

7 Ab exilio.
8 Cum te publicæ mutationis peritum oſtendes.
9 Notat Pompeium & alios, à quibus contra fidem & amicitiam proditus eſt, vt Clodio gratificaretur.
10 Miſeratio ex illius interitu. delectatio ex animi conſtantia, & amore erga ſuos. vide hiſtoriam apud Æmilium Probum Iuſtinum, li. 6 Strabonem. li. 8.

ſpem, timorem, ſi vero exitu nobili concluduntur, expletur animus iucundiſſimæ lectionis voluptate. Quod mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, vt à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, euentorumque noſtrorum. [11] habet enim varios actus, multaſque actiones & conſiliorum, & temporum. Ac non vereor ne [12] aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonſtrem, me à te potiſſimum ornari, celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid ſis, neſcias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos: quam eos, qui laudent, aſſentatores arbitrere. Neque autem ego ſum ita demens, vt me ſempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenij gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ cauſa [13] ab Apelle potiſſimum pingi, & à Leſippo fingi volebat, ſed quòd illorum artem cum ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis ſimulacra [14] ignotis nota faciebant, quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus eſt Spartiates Ageſilaus ille per hibendus, qui neq; pictam neq; fictam [15] imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quam qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophōtis libellos in eo rege laudando facilè omnes imagines omnium, ſtatuaſque ſuperauit. Atque hoc præſtantius mihi fuerit & ad animi lætitiam, & ad memoriæ dignitatem, ſi in [16] tua ſcripta peruenero, quam ſi in cæterorum, quod non ingenium mihi ſolum ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli, ſed etiam authoritas clariſſimi, & ſpectatiſſimi viri, & in reip. maximis, grauiſſimiſque cauſis cogniti, atque in primis probati: vt mihi non ſolum præconium, quod cum in Sigæū veniſſet [17] Alexander, ab Homero Achilli tributum eſſe dixit, ſed etiam graue teſtimoniū imper-

11 Ratio, cur fabulam dixerit.

12 Amouet à ſe ſuſpicionem aſſentationis.

13 Plin. l. 7. c. 13.

14 Actiue poſuit pro ijs qui non nouerant.

15 Dio Chryſoſtomus in orat. Corinthia.

16 A perſona Luccej.

17 Non ſatis eſt res præclaras genere, ſed ſcriptore etiam excellenti opus eſt

impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi [18] Næuianus, qui non tãtum laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. quod si à te non impetro, hoc est, siqua te res impedierit (neque enim [19] fas esse arbitror, quicquã me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorun. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere [20] vitia. & verecundius ipsi de se scribant, necesse est, siquid est laudandum: & prætereant, siquid forte reprehendendum est. Accedit etiam, vt minor sit fides, minor authoritas: multi deniq; reprehendãt & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerunt victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarunt, cùm ipsi ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus, &, si recipis causam nostram, vitabimus: idq; vt facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur cum mihi sæpè ostenderis, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturum, a te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd [21] alacres animo sumus: vt & ceteri viuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar: tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

18 Apud Næuium Poetam.

19 Argumentum ab inimicitia.

20 Causæ, quæ ipsum a scribendo de sese deterreant.

21 Plus significauit, quam si dixisset cupidi. nam in alacritate motus est summæ lætitiæ index.

ARGVMENTVM.

Significat, Lucceij litteræ consolatoriæ quantum profecerint ad eam solicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep.

rep. capiebat.

M. T. Cicero S. D. L. Lucceio Q. F. 13

QVanquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam beneuolentiam pari prudentia coniunctam: tamen illum fructum ex ijs literis vel maximum cepi, quod te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumque cognoui. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximā Non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut malè viuendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cum mihi non omnino [1] excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata atq; conuulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumque profecisse sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solùm, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cùm illa valent, quæ eleganter, copioseque collegisti tum nihil plus, quàm quod firmitudinem, grauitatemque animi [2] tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. [3] Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorij, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, 4 vetabant me reip. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cùm aliquid speres: alterum mirum spe vlla teneri. Quid est enim non ita affectum, vt id non deletum, extinctumque esse fateare? Circumspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò, quod non fractum, debilitatumue sit. quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quàm tu vides, aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abijciendus dolor.

1 Notandum ad nostrā imitationem, quot verba simul attulerat ad perficiendā, exornandamque translationem.

2 Ab exemplo.

3 Atque, magis placeret.

4 Conspectabant ne prorsus de rep desperarem.

5 Opinor, Tulliolæ mortem:

5 Opinor, Tulliolæ mortem.

9 Quia semper optime de rep. sensimus, quæ est iucunda recordatio.

7 Studium philosophiæ significat, quod coluit maximè post afflictam remp.

dolor. ergo & [5] domestica feremus, vt censes: & publica paulo etiam fortius fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis. te enim spes aliqua consolatur, vt scribis: non autem erimus etiam in omni desperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris & præcipis. das enim mihi iucundas recordationes [6] cõscientiæ nostræ, rerumque earum quas te imprimis authore gessimus. præstitimus enim patriæ non minus, certè quam debuimus: plus profectò quàm est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaq;, vt mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, [7] quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur. tecumque & ero tantùm, quantùm patietur vtriusque ætas & valetudo: & si esse vna minus poterimus, quam volumus, animorum tamen coniunctione ijdem studijs ita fruemur, vt nunquam non vna esse videamur. Vale.

ARGVMENTVM.

Causam quærit, cur Cicero ab vrbe tam diu absit, hortaturque vt animum à mœrore abducat.

Lucceius Q.F.S.D.M.Tullio Ciceroni M.F. 14

1 Ab vrbe.

S.V.B.E.E.V. sicut soleo, paullulo tamen etiam deterius, quàm soleo. Te requisiui sæpius vt viderẽ, Romæ quia postea non fuisti, quàm à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc [1] maxime retrahat. si solitudine delectare, cùm scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse iucundius, non modò miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus:

pationibus:vel erudito,qui semper aliquid ex se promat,quod alios delectet,te ipsum laudibus illustret. sin autem,sicut hic dum eras & lachrymis & tristitiæ se tradidisti:doleo,quia doles, & angere: nec possum te,non si concedis quod sentimus, vt liberius dicamus,accusare.quid enim? tu solus aperta non[2] videbis,qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges,te querelis quotidianis nihil proficere?non intelliges duplicari solitudines,quas eleuare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & rogando,siquid nostra causa vis, vt istis te molestijs laxes,& ad conuictum nostrum redeas,& ad consuetudinem[3] vel nostram communem, vel tuam solius,ac propriam. Cupio non obtundere te,si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incœpto: cùm duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus,aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes,aut in altera non[4] offendas, Vale.

2 Id est te querelis nihil proficere.

3 Aut cum amicis, vt solebas, viue,aut saltem solus hilariter.

4 Pro offendaris vt etiam epi. 1. lib.1 ad Q. fra.

ARGVMENTVM.

Quærenti Lucceio, cur ab vrbe abesset, eiusque mærorem minuere conanti,respondet,& cur doleat,& cur in vrbe non viuat.

M. Cicero L. Lucceio Q. F. S. D. 15

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus,sed tamen gratus & optatus: dicerem iucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem,neque ob eam[1] vnam causam,quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis vtens,te grauiter accusas. sed quòd illius tāti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere possem equidem, & maximè vellem: ve-

1 Non tàm ob amissionem reip. quam ob amicorum aut interitum,aut absentiam. quidam enim obduruerunt,vt in patriam libertate spoliatam redire nollent.

tustas, amor, consuetudo, studia paria: quod vinculum deest nostræ coniunctioni? possumusne igitur esse vna? possumus, nec mehercule intelligo quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cùm essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. nam quid dicam in vrbe? in qua, cum forũ commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, vt, cùm maximè florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & [2] domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? Literæ, credo: quibus vtor assiduè, quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me a portu & perfugio videntur: & quasi [3] exprobrare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectari possit, summum sit odium temporum, hominum, * fori, curiæ? Itaque sic literis vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod si id egissemus ego, atq; tu (quod ne in mentem quidẽ nobis veniebat propter quotidianos metus) [4] omne tempus vna fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mæror meus, quod quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est vtrique nostrûm aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

2 Ob interitum filiæ ep. 6, lib. 4.

3 Oderunt enim turpia, turpissimum autem, seruire.

* In foro causas agere solebat, in curia sententiã de rep. dicere.

4 Post Pharsalicam pugnam. statim enim Cicero in Italiam redijt.

Argvmentvm.

Consolatur diligenter in primis amicum, obitum liberorum immoderatius ferentum.

M. T. Cicero S. D. Titio. 16

ETsi vnus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd [1] tantum ex tuis molestijs cepi doloris, vt consolatione ipse egerem, tamen cùm [2] longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostræ necessitudinis

1 Communicatio doloris, consolatio est.

2 Vterque enim reip. malis angimur, tu etiam proprijs.

dinis esse, meæque in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, [3] *Homines nos vt esse meminerimus*, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione [4] viuamus: neue tam grauiter eos casus feramus quos nullo consilio vitare possumus: [5] euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum [6] status ipse nostræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique [7] aliqua republica perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet, aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum puto. sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, vt eorum qui occiderunt, miserias lugeas: vt ea non dicam, quæ sæpissimè & legi, & audiui, *Nihil mali esse in morte*: in qua si resideat [8] sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit: sin sit [9] amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur: quid est enim iam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati ac saluti loci? non mehercule quenquam audiui hoc grauissimo & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima conditione vitæ

3 Stultum est communem legem recusare.

4 Expositi omnibus fortunæ telis

5 Vt cogitemus quam multi liberos amiserint.

6 Qui est miserrimus, vt bono viro iucunda vita esse non possit

7 Quasi tunc nullum prorsus esset.

8 Quod probare studet in lib. de senectute.

9 Vt Arist. existimat, qui mortalem probat esse animam in Ethicis.

10 Cum eos videat non hac luce esse priuatos, sed horum temporum miserias effugisse.
11 Sapiens enim nulla re afficitur, præter quàm culpa.

videretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi potest,[10] nequid ijs, quos amâsti, mali putes contigisset: permultum erit ex mœrore tuo diminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur, in qua non est iam grauitatis ac [11] sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, malóque seiunctus. etenim cum semper te & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi vt sit grauitas, & constantiæ seruiendum. nam quod allatura est ipsa [12] diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos [13] præripere consilio, prudentiáque debemus. Etenim si nulla vnquam fuit liberis amissis tam imbecilla mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio ante ferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quam [14] representare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabā, optandum quiddam me esse assecutum: sin minus fortè valuissent, officio tamen esse functum beneuolentissimi atq; amicissimi: quē me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

12 Ep. 28. lib. 7.
13 Statim auidéque præcipere simile in ep. 6. lib. 6.
14 Ante tempus consequi.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem literarum: hortatur Sextium vt exilij casum sapienter, fortiterque ferat.

M. T. Cicero S. D. P. Sextio. P. F. 17

NOn obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quòd priora tempora in ruinis reip. [1] nostrisque iacuerunt: posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis atq; acerbissimis [2] incommodis retardarunt. Cum verò & interuallum iam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recorda-

1 Exilium suum significat.
2 Exilium intelligit Sextij.

recordatus, non putaui esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te P. Sexti & primis temporibus illis, quibus in inuidiā absens & in crimen vocabare, defendi. & cùm in tui [3] familiarissimi iudicio ac periculo tuū crimen coniungeretur, quàm potui accuratissimè te, tuamque causam [4] tutatus sum: & proximè recenti aduentu meo cùm rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem: tamen nulla re saluti tuæ defui. cumque eo tempore inuidia annonæ inimici non solùm tui, verùm etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaque alia reipub. vitia plus quàm causa ipsa, veritasque [5] valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem omnibus officijs amicitiæ diligenter à me, sanctèque seruatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te vt hortarer, rogaremque vt & hominem te, & virum esse meminisses, id est, vt & communem, incertumque casum. *Quem neque vitare quisquam nostrum neque præstare vllo pacto potest*, sapienter ferres: & dolori [6] fortiter, ac fortunæ resisteres: cogitaresque & in nostra ciuitate, & in cæteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, iniustis iudicijs [7] tales casus accidisse. Illud vtinam ne verè scriberem, ea te [8] rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla delectet. De tuo autem filio vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum [9] eius virtuti videar testimonium non dedisse. sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricem meis literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, vbicunque eris, tuam esse, * tecum esse duces. *Nec enim minus nostra sunt*, quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse: & nos, [10] cæterique qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus, &

3 Milionis.

4 Extat oratio pro P. Sextio.

5 Id est, cum iudicio condemnatus esses.

6 Hoc refertur ad dictionem, virum.

7 Ab exemplo

8 A statu reip.

9 A Sextij filio.

* Omissa copula vt epist. 24 & 28. lib. 13.

10 A studio amicorum.

maximè animi tui conſcientia,cum tibi nihil merito accidiſſe reputabis,& cùm illud adiunges, *Homines ſapientes Turpitudine*,non caſu:& delicto ſuo,non aliorum [11] iniuria commoueri.Ego & memoria noſtræ veteris amicitiæ,& virtute atque obſeruantia filij tui admonitus,nullo loco deero neque ad conſolandum neque ad leuandum fortunam tuam. Tu ſiquid ad me forte ſcripſeris, perficiam. ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrére. Vale.

11 Quaſi non iure damnatus eſſet.

ARGVMENTVM.

Argumentis vtitur ſeptem,vt Fabium exulem conſoletur.

M.T. Cicero S. D. T. Fabio. 18

ETſi egomet,qui te[r] conſolari cupio,conſolandus ipſe ſum, propterea quód nullam rem grauius iamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor ſolùm, ſed etiam pro amore noſtro rogo atque oro,te colligas, virumque præbeas: & qua [2] conditione omnes homines, & quibus [3] temporibus nati ſumus, cogites.Plus tibi virtus tua dedit,quàm [4] fortuna abſtulit,propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amiſiſti, quod plurimi homines nobiliſſimi.Et deniq; videtur condicio [5] impendére legum, iudiciorum,temporum,vt optimè actum cum eo videatur eſſe,qui quàm leuiſſima pæna ab hac rep. diſceſſerit. [6] Tu verò,qui & fortunas & liberos habeas,& nos,cæteroſque neceſſitudine & beneuolétia tecum coniunctiſſimos: quique magnam facultatem ſis habiturus nobiſcum, & cum omnibus tuis viuendi:& cum vnum ſit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, vt quod [7] ſententia,eáque dubia, potentiæ alicuius condonatum exiſtimetur.omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quàm leuiſſimè ferre. [8] Meus animus erit in te,liberoſq; tuos ſemper, quem tu eſſe vis,& qui eſſe debet. Vale.

1 A dolore ſuo. nam genus eſt conſolationis, cum nos quoque dolere ſignificamus.
2 A communi conditione.
3 A temporum ſtatu.
4 A comparatione bonorum.
5 A metu publicæ calamitatis.
6 A ſpe reſtitutionis.
7 Ab opinione hominum.
8 Ab officio ſuo

ARGVMENTVM.

Rufo, paullo ante quæstori suo in prouincia suadet, vt in bello ciuili Pompeium sequatur.

Cicero Rufo. 19

ETsi [1] mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem charissimus; tamen quotidie magis id perspicio: extatq; id quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in prouincia fuisses (etsi meo iudicio nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. Itaque me & superiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter videbam, & cùm aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, quòd intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare vtile esse, nisi quod [2] rectum honestumque sit: officij, quod te mecum, quodcunq; cepissem consilij, polliceris fore: quo neq; mihi gratius neque, vt ego arbitror, tibi honestius esse quicquam potest. Mihi consilium captum iamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quædam admonitio videtur esse officij vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cùm verò ea tua sit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talem animum, sed ita, (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam, & [3] alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profectò maxima. [4] quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, vt si non ij sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul

1 Aduerte in plerisque epistolis insinuationem esse quandam ad beneuolentiam in principio.

2 De ciuili parte eligenda.

3 Si te ciuilibus armis immiscere nolueris.

4 Idem epist. 1. lib. 4.

5 Vt ad Pompeium simul eamus.

5 Vt ad Pompeium simul eamus.

6 Quidquid statuam & de discessu,& de tempore.

mul [5] placebit statim ad me venies: sin idem placebit,atque eodem,nec continuò poteris :[6] omnia tibi vt nota sint,faciam quicquid statueris, te mihi amicum. sin id,quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem antea suum in Cilicia de rationibus prouincialibus. obscura epistola,sed adijciemus in margine,quæ magnam partem illustrent.

Cicero Rufo. 20

Hic est L.Messinius Rufus quæstor Ciceronis ep.26.lib.11.

1 Si nuntiasses te venisse quò constitueras.

QVo modo potuissem, te conuenissem,si eò,quò constitueras, venire voluisses. Quare etsi me i commodi causa commonere me noluisti: tamen ita existimes velim,me ante laturum fuisse,si ad me[1] misisses,voluntatem tuam commodo meo. Ad ea quæ scripsisti,commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere,si M. Tullius scriba meus adesset,à quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil enim fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. deinde si rationum[2] referendarum ius vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes,nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque non fuisse. Quod igitur fecissem ad vrbem, si consuetudo pristina maneret: id (quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat,easdemque totidem verbis referre ad ærarium)feci [3] in prouincia: neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerem,sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi: tu ei M. Mindium fratrem tuum adiunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter[4] lectionem. Ita accepi librum à meo seruo scriba,vt eundem acceperim à fratre tuo.si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui: si fides,

2 Mos vetus erat, vt ad vrbem is, qui proconsul erat cum quæstore,suo rationes conferret priùs quam ad ærarium referret.

3 Contuli eas tecum in prouincia ex Cæsaris lege vide ep.17.lib.2.

4 Confectas à scriba meo & fratre tuo legi.

maiorem tibi habui, quam pænè ipsi mihi: si prouidendum fuit, nequid aliter, ac tibi & honestum & vtile esset, referretur: non habui cui potius id negotij darem, quàm M. Tullio Laureæ. Illud quidem certe factū est, quod lex iubebat, vt apud duas ciuitates, Laodicensem & [5] Apameensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniā ita necesse erat rationes confectas & consolutas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me quanquam iustis de causis rationes [6] deferre properârim, tamen te expectaturū fuisse, nisi in prouincia relictes rationes pro relatis haberem. De volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines: in his cùm omnium peritissimus, tū mihi amicissimus C. Camillus ad volusium [7] transferri nomen à Valerio non potuisse, sed prædes Valerianos teneri. Neque id erat I I S X X X, vt scribis, sed I I S X I X. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligētiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quòd mauis scribæ mei beneficio quā meo, legatum meum, præfectumq; maxima calamitate leuatos, cum præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quòd existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quicquā, nec cogitasse: scribam quicquid voluisset, cùm id mihi ne recitasset quidem [8] retulisse: prudentiæ, quod rem à me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium, & vt multa tam grauis Valerianis prædibus ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. & si verum scire vis, hoc vni scribæ meo intellexi nō nimium placere. Sed ego putaui esse viri boni, cum populus suum seruaret, consulere fortunis tot vel amicorum vel ciuiū. Nam de Lucceio ita est actum, vt authore Cn. Pompeio, ista [9] pecunia in fano poneretur,

5 Epist. 17. lib.

6 Quærebatur Rufus quòd rationes deferre ad ærarium nimis properasset, quædam enim corrigi cupiebat.

7 Quod Rufus periebat.

8 In rationes.

9 Quam tu in fano posuisti meo iussu: quod nunc quereris à me esse in rationibus referendis prætermissum.

tur, id ego agnoui meo iussu esse factum, qua pecunia Pompeius est vsus, vt tua, quam tu deposueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse molestè ferrem, vt ascriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo S.C. quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita esset. Quæ cùm viderem tot vestigijs impressa, vt in his errari non posset: non 10 ascripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamé ascripsisse mallem quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu meo iussu: quod ego nunquam addidi, nec causa est, cur negem: nec si esset & tu nolles, negarem. Nam de LLs nongentis millibus certè, ita relatum est, vt tu, siue frater tuus referri voluit. Sed siquid est, quando de Lucceio parum gratum est quod ego in rationibus referendis etiamnũ corrigere possim: de eo mihi, cum S.C. non sim vsus, 11 quid per leges liceat considerandum est. te certè pecuniæ exactæ rationem referre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. Illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua aut etiam velle te existimem, si vllo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs, scito à me & tribunos mil. & præfectos, & contubernales duntaxat meos* delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit, liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, quam meæ, qui ambitione nihil vterer. de centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de LLs centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina literas

10 Non scripsi in orationibus, meo iussu à te esse positam.

11 Tacitè ostendit, se nihil illius causa facturum, quod per leges non liceat.

Vide scholium in extremo libro.

esse

esse allatas non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse si modo erat [12] fratris tui, & Tullij. sed, cum id corrigi non posset, quòd iam depositis rationibus ex prouincia decessissemus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habemus, quàm humanissimè potuerim, rescripsisse sed neque tum me humanitate meatum literarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de [13] L L S centum millibus sic accepisse, vt ij accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes me omnem pecuniam quæ ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud [14] publicanos deposuisse: id fuisse L L S X X I I. millia: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue æquo animo fero, siue iniquo, tu de L L S, centum millibus æquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te vel de tuis [15] cibarijs, vel de mea liberalitate peruenisse. Quod si mihi expensa ista H.S. [16] centum millia tulisses: tamen, quæ tua est suauitas, quique in me amor, nolle à me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, vt ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, siquid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

12 Qui rationes me absente confecerant.

13 Quæ mutua petebas.

14 Videtur exponendum, bis vicies millies.

15 Publicè datis.

16 Possessionem lege Cæsaris æstimatam.

ARGVMENTVM.

Cupidum se esse significat Messinij videndi: eumque hortatur, vt acerbitatem temporum literarum studio, optimæque conscientiæ recordatione mitiget.

M. Cicero. S. D. L. Missinio. 21

GRatæ mihi tuæ literæ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, te summa [1] cupiditate affectum esse videndi mei. Quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi non concedã. nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, vt vehementer

1 Idem alijs verbis. ep. 1 li. 2 De cupiditate.

Vehementer velim. Etenim cum esset maior & virorum, & ciuium bonorum, & [2] iucundorum hominũ, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quàm tecum, & pauci quibuscum æque libenter: hoc vero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati voluntate sint, vnum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum viuo necessariò. Noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa vti non licet, quam sermones [3] eorum, qui frequentant domum meam, excepto vno, aut ad summum altero. Itaque vtor eodem perfugio, quo tibi vtendum censeo, literulis nostris: præterea etiam conscientia consiliorũ meorum. ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil vnquam mea potius, quam meorum ciuium causa fecerim: cui nisi [4] inuidisset is quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium: idemque cum [5] illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: [6] quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamen vlla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum [7] Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem nonnihil mea interesse: quanquam idipsum, quid intersit, non sanè intelligo: veruntamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consilijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, vt, quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter [8] victorias, non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis, confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ literæ confirmarunt:

2 Bonitas, iucunditas, & amor, causę cur amemus, vnaq; esse cupiamus vt de ep. 24. li. 9

3 Cesaris familiarium.

4 Pompeius.

5 Cesariana.

6 Etiam si esset minus honesta.

7 Ex vna parte Cæsar fuit, ex altera Scipio & Iuba rex.

8 Vtriusque victoriam fore crudelem putat vide ep. 9 & 14 lib. 4.

ma runt: ex quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres, iuuitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuisse. verum enim scribã: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata ciuitate, & libera viximus. Sed vt illa [9] secunda moderatè tulimus, sic hac non solum aduersam, sed etiam funditus [10] euersam fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis malis boni consequamur, vt mortem, quam etiam beati cõtemnere debebamus, propterea quod [11] nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modo contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibique persuade, *præter culpam ac peccatum*, quo semper caruisti & carebis, homini accidere mihi posse, quod sit horribile aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam breui: siquid acciderit, vt mutandum consilium sit, te certiorum faciam statim. tu ita fac cupidus mei videndi sis vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas; quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas: valetudinique tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

9 Cum resp. florebat.
10 Cum Cæsari seruiamus.
11 Rerum humanarum. nam immortales animos putat, idque nititur probare in li. de senectute.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VI. AD A. TORQVATVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat consolatur in eo, quòd Romæ non sit, & aliquam simul spem reditus ostendit.

M. Cicero S. D. A. Torquato. I

T si [1] perturbatio est omnium rerum, & suæ quenque fortunæ maximè pœniteat: nemoque sit, quin vbiuis, quam ibi, vbi est, esse malis:

1 Consolatur communi hominum conditione: & aduerte, in principio huius epistolæ quater esse repetitum, etsi, tamen: quod in nobis vitio duceretur.

malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore bono viro Romæ eſſe, miſerrimum ſit. nam, etſi quocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & ſuarum: tamen [2] oculi augent dolorem, qui ea quæ cæteri audiunt intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos, tuáque deſideras, tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent: nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent, nec ſunt vllo in proprio periculo. Noc debes tu, cùm de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, vt non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati: nec tamen is ipſe, à quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. *Cumque* omnium bellorum exitus incerti ſint, [3] ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſeiunctum ſit ab omnium interitu: [4] ab altera te ipſum nunquam timuiſſe, certò ſcio. [5] Reliquum eſt vt te idipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio nulla poſſit vera reperiri præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cuiuſque animo roboris eſt atque neruorum. Si enim [6] *Bene ſentire, rectéque facere*, ſatis eſt ad bene beatéque viuendum vereor, ne eum qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe, nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmijs ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis [7] officium iuſtum & pium & debitum

2 Aurium ſenſum plus doloris afferre, quam oculorum, dixit ſupra ad Marcellum ep. 9. lib. 4. oratoris, hoc eſt eiſdem rebus, ſi res poſtulet, vel contrarijs vti.

3 A Cæſare.

4 A Pompeio.

5 Cùm iam oſtenderim tibi de te ipſo nihil eſſe timendum.

6 A conſcientia conſolationem hauriri vult.

7 Bonus vir non ſpem ſequitur, ſed officium. vide ep. 5, lib. 9.

bitum reip. noſtræque dignitati videbamur ſequi: nec, cùm id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis eſſet victoria. Quare ſi id euénit, quod, ingredientibus nobis in cauſam propoſitum fuit accidere poſſe: non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid euenerit, quod fieri poſſe nunquam putaremus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præſcribit: vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus: eaque, cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè, feramus. Atque hæc eò pertinet oratio, vt [8] perditis rebus omnibus, tamen ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videatur. Sed ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque ſtatus eſt futurus, carere non debes. Atque hoc mihi ſcribenti veniebat in mentem, me eum eſſe, cuius tu [9] deſperationem accuſare ſolitus eſſes, quemque authoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quoquidem tempore non ego cauſam noſtram, ſed conſilium improbabam: ſerò enim nos ijs armis aduerſari videbam, quæ multo ante [10] confirmata per noſmetipſos erant: docebamque pilis, & gladijs, non conſilijs, neque authoritatibus noſtris, de iure publico diſceptari. Neque ego, ea quæ facta ſunt, fore cùm dicebam, diuinabam futura: ſed quod & fieri poſſe, & exitioſum fore, ſi eueniſſet, videbam, id ne accideret, timebam: præſertim cum, ſi mihi alterutrum de euentu atque exitu rerum promittendum eſſet, id futurum, quod euenit, exploratius poſſem [11] promittere. ijs enim rebus [12] præſtabamus, quæ non prodeunt in aciem: vſu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animũ nunc adhibe quæſo, quo me tum eſſe oportere cenſebas. Hæc eò ſcripſi, quòd mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fideliſſimo animo (vt mihi quidem viſus eſt) narrauit, te interdum [13] ſolicitum ſolere eſſe vehementius quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. ſis [14] futurus qui eſſe debes: aut perdita, non afflictiore conditione, quàm

8 Si eſſent perditę res, tamen te tua virtus Torquate, conſolari deberet.

9 In cauſa Pompeiana.

10 Cum Cæſari Gallias in alterum quinquennium, prorogauimus. ep. 7. li 4.

11 De Cæſaris victoria.

12 Idem alijs verbis, ep 7. li. 4.

13 Epiſt. 3. lib. 4.

14 In ſumma dignitate.

cæteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea [15] vrbe es, vbi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. [16] Sulpitium, quē semper vnicè dilexisti: qui te profectò & beneuolentia & sapientia consolatur. cuius si essemus & authoritatem & [17] consilium secuti, togati potius potentiam, quàm armati victoriam subijssemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quàm necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo cui plus, quā tibi, debeam, neminem: quibus tantum debeam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore [18] intelligo. sed quia *Nemo* est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit nauare aliquid & efficere: omne meum consilium, operam, studium certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse [19] debitum. Vale.

15 Athenis ep. 3
16 Acaiæ præfectum ep. 4. lib. 4. & 6. huius li.
17 Consuluit Sulpitius bellum ciuile fugiendum ep. 4. li. 4
18 Sine vlla videlicet authoritate.
19 Deditum, videtur legendum: vt se aliquid nauaturum promittat.

ARGVMENTVM.

Primum se excusat, quòd minus sæpe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei præcipue timendum.

M. T. Cicero S. D. A. Torquato. 2

PEto à te, ne me putes obliuione tui rariùs ad te scribere, quàm solebam, sed aut grauitate valetudinis, qua tamen iam paululum videor [1] leuari: aut quòd absim ab vrbe, vt, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas, esse. Quòd maiore in varietate versata est [2] adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est, pro malis temporum, quod molestè feras. necesse est enim, aut armis [3] vrgeri rempub. sempiternis: aut his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec

1 Translatum verbum quia dixerat, grauitate.
2 Ergo de reditu Torquati erat impetratum.
3 Continuis bellis vexari.

nec eos, à quibus reciperis, vereri debes: nec eos,[4] quos adiuuisti. si armis aut conditione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, fortunis licebit. sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M.[5] Antonius iam tum timebat, cùm tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim ciui & viro, sed tamen [6] necessaria: *Nihil* esse præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidit vniuersis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis, profectò etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod speres: nihil, quod aut [7] hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cùm superstitem te esse reip. ne, si liceat, quidem velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ[8] absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & vbi futurus sis: vt aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim. Vale.

4 Pompeianos.

5 Orator ille summus.

6 Quia nihil est præterea, quod consolari possit

7 Qui perditus plane non est.

8 Epist. 1:

ARGVMENTVM.

Consolari vult: sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. Cicero S. D. Torquato. 3

SVperioribus literis beneuolentia magis adductus, quàm quod res ita postularet, fui longior, neque enim confirmatione nostra egebat [1] virtus tua: neque erat ea mea causa atque fortuna, vt, cui ipsi omnia deessent, ego alterum confirmarem. Hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim cum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit, illud satis est, præsertim cum accesserit nihil noui. nam etsi quotidie aliquid audimus [2] earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus: quem

1 Virtus est in aduersis fortiter ferendis.

2 Quæ geruntur in Hispania.

ego tam [3] video animo, quàm ea, quæ oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. nam etsi, quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest: tamen & belli exitum video: &, si id minus, hoc quidem certè, cùm sit necesse [4] alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. idque cùm optimè perspexi, tale video, nihil vt mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. *Ita enim viuere, vt non sit viuendum*, miserrimum est: [5] mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es [6] vrbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ***Etsi leuis est consolatio ex miserijs aliorum***, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quemuis aut eorum, qui [7] discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio leuis: illa grauior, qua te vti spero: ego certè vtor, nec enim dum ero, angar vlla re, cùm omni vacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. [8] Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, & dum viuam, erunt. Vale.

3 Epist. 12. 5. dixit, cernere animo.

4 Vtriusque victoriam video crudelem ep. 9. & 14 lib. 4. & 1. & sequenti huius lib.

5 Quod ad timorem proponitur.

6 Athenis ep. 1. & in Bruto in extremo.

7 A bello: qui victorem timent

8 Officio fere solet Cicero epistolas claudere, quod exempla declarant.

ARGVMENTVM.

Consolatoria epistola, rationibus vndecunque collectis: sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. T. Cicero S. D. A. Torquato. 4

NOui, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen si quid esset, sciebam te à tuis certiorem fieri solere. de futuris autem rebus, etsi semper difficile est dicere, tamen interdum coniectura possis propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus præuideri possit. nunc tantum videmur intelligere, non [1] diuturnum bellum fore: etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem cùm hæc scribebam, aliquid iã actum putabã: non quòd ego certò scirem, sed quòd

1 Inter Cæsarem & reliquias Pompeianarum partium in Hispania pugnantes.

non

non difficilis erat coniectura, nam cùm[2] *Omnis* belli mars communis, & cum semper incerti exitus prælíorum sunt, tum hoc tempore ita magnæ vtrinque copiæ, ita paratæ ad pugnandum esse dicuntur, vt vtercunque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis, magisq; opinio hominum confirmatur, etiamsi inter causas armorum aliquantum interfsit, tamen inter victorias non multum interfuturum.[3] alteros propemodum iam sumus experti: de altero nemo est quin cogitet, quàm sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum quem consolando leuare debebam, fateor, me communium malorum consolationem nullam inuenire præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis vtor: *Conscientiam*[4] rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse vllum magnum malum præter culpam, à qua quando tantùm absumus, vt etiam optimè senserimus, euentusque magis nostri consilij, quàm consilium reprehendatur: & quoniam præstitimus quod debuimus: moderatè quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, vt te consoler de communibus miserijs, quæ ad consolandum maioris ingenij, & ad [5] ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuiuis facile est docere, cur præcipuè tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te laudando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute scientia: de alijs autem non arbitror te expectare quid sentiam. Reliquum est vt te angat, quòd absis à tuis tamdiu, res molesta, præsertim ab ijs [6] pueris, quibus nihil potest esse [7] festiuius. Sed vt antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, vt suam quisq, conditionem miserrimam putet: &, vbi quisq; sit, tibi esse minimè velit. Equidem, nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco: non solùm quòd in omnibus malis acerbius est [8] videre, quàm audire: sed etiam quòd ad [9] omnes casus subitorum periculorum magis obiecti sumus,

2 Omnis fortuna belli.

3 Pompeianos. vide ep.12.lib.3

4 Semper vbi ad consolandum alia desunt, ad hanc rationem decurrit.

5 Cum verbo ferre virtutem coniungit.

6 Torquati filijs

7 Festiuitas in pueris amabilis. ep.10.lib 1, ad Att.

8 Epist.9 lib. 2.

9 Ad minuendum Torquati desiderium.

sumus, quàm si abessemus. etsi meipsum consolatoré tuum non tantum literæ, quibus semper studui, quãtum longinquitas temporis mitigauit. Quanto [10] fuerim in dolore, meministi. in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus quàm cæteros, cùm [11] cupiebam quamuis iniqua conditione pacem. quod etsi casu, non diuinatione mea factum est: tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod [12] mihi ad consolationem commune tecum est, si iam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. auellar, qua carédum esse doleam, præsertim cùm id sine [13] vllo sensu futurum sit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam vita, quæ cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere quò nos iam natura ipsa pænè perduxerit. Postremo is [14] vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec vllum est tantum malum, quod non putem impendére. *Sed cum* plus in metuendo mali sit, quàm in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim cum id [15] impendeat, in quo non modo dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. [16] Seruium discessisse Athenis, molestè tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim te, vt debes & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæq; ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligenterque curabo. Quæ cum faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non [17] assequar. Vale.

10 Belli ciuilis initio.
11 A Conscientia.
12 A statu reip.
13 Eripit sensum mortuis, ex Aristotelis sententia in Ethicis.
14 Pompeius Magnus.
15 Interitus.
16 Sulpicium vide ep.4. lib.4. & 6. huius lib.
17 Vide similem sententiam alijs verbis expressam. ep.8. lib. 1 in fine.

ARGVMENTVM.

Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet: seque ei nulla in re defuturum pollicetur.

M. Cicero

M. Cicero A. Cæcinæ. S. D. 5

QVotiescunque filium tuum [1] video (video autem ferè quotidiè) polliceor ei studium quidem meum & operã sine vlla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem aut authoritatem cum hac exceptione, *Quantum valeam* quãtumq; possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentissimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur, multisq; video magnæ esse curæ: quorũ de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. His autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, [2] non mihi sumo, vt plus ipse prospiciam, quàm te videre atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamen, quia fieri potest, vt tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea [3] natura rerum est, & is temporum cursus, vt non possit ista aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna, neq; hærere in tam bona [4] causa, & in tam bonis ciuibus tã acerba iniuria. Quare ad eam spem, quã extra ordinẽ de te ipso habemus, propter dignitatem & [5] virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximiũ ingenium, summamque doctrinam: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit. Itaq; ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses nisi eo ipso [6] bono tuo, quo delectatur, se violatũ putaret. Quod ipsum [7] lenitur quotidie: significaturque nobis ab ijs, qui simul cũ eo viuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atq; magno sis. ita enim [8] natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit. deinde spem quoq; habes firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia liberisque tuis paratissima esse confidas velim. id enim & vetustas no-

1 Ornata locutio ob eiusdem verbi repetitionem. vide ep. 2. lib. 3.

2 De futuris dicturi vitemus arrogantiam, Ciceronis exemplo.

3 Consolatio à natura rerum.

4 A causa.

5 Vide virtutem pro præstantia quadam in rebus omnibus &, paulo post pro scientia.

6 Ingenio Cæcinæ.

7 Cæsaris ira, quia contra eum scripseris, quotidie lenitur.

8 Sume hinc ad augendam copiam. sunt enim optabilia hæc quatuor natus, educatus, doctus, cognitus.

ſtri amoris,& mea conſuetudo in meos,& tua multa erga me officia poſtulant. Vale.

Argvmentvm.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum diuinationem quandam inducit,ſumptam ex Cęſaris natura,& ex ciuilium temporum ratione.

M. T. Cicero A. Cæcinæ S. D. 6

VEreor ne deſideres officiũ meum, quod tibi pro noſtra & meritorum multorum, & ſtudiorum [1] parium coniunctione deeſſe non debet: ſed tamen vereor ne literatum à me officium requiras:quas tibi & iampridem & ſæpè miſiſſem, niſi quotidie melius expectans,gratulationem, quàm confirmationem animi tui complecti literis maluiſſem. Nunc autem, vt ſpero,breui gratulabimur, itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolæ differo. His autem literis animum tuum,quem minimè imbecillum eſſe & [2] audio & ſpero, etſi non ſapientiſſimi, ac amiciſſimi hominis authoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec ijs quidem verbis, quibus te conſoler vt [3] afflictum, & iam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed vt eum,de cuius incolumitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. nam cùm me ex rep. expuliſſent ij, qui illam cadere poſſe, [4] ſtante me, non putârant: memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia,in qua tu eras,venerant,audire,te de glorioſo & celeri reditu meo confirmare Si te ratio quædam [5] Etruſcæ diſciplinæ, quam a patre, nobiliſſimo atque optimo viro acceperas, non fefellit·ne nos quidem noſtra diuinatio fallet,quam tum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimoque,vt ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam vſu tractandæ reip.magnáque noſtrorum temporum varietate conſecuti ſumus cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam [6] obſcuris rebus,tamque perturbatis vnquam omnino fefellit,

1 Quia ſimul Pompeium ſecuti ſimus.

2 Nota coniuncta verba in rebus optatis.

3 Translatum tranſlato reddidit quia dixerat imbecillum.

4 Vide ep.9 lib. 1.& 2.lib.7.

5 Ab Etruſcis enim orta diuinandi ratio.

6 Cùm de bellorum ciuilium & origine,& euentis prædixi.

fefellit, dicerem, quæ antea futura dixissem, ni vererer ne ex euentis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniungeret se cum Cæsare, monuisse Pompeium, & postea ne [7] seiungeret. Coniunctione frangi senatus opus, disiunctione ciuile bellum excitari videbam. Atqui vtebar familiarissimè Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cùm fidele Pompeio, tum salutare vtrique. Quæ præterea præuiderim, prætereo. nolo enim [8] hunc de me optimè meritum existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hîc quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui, quod si [10] fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi [11] absentis non tam pugnaui vt liceret, quàm vt, quando ipso [12] consule pugnante populus iusserat, haberetur. Causa belli orta est. Quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cùm vel [13] iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem? Victa est authoritas mea non tam a Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab ijs, qui duce Pompeio freti, peroportunam & [14] rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me depulsum ex Italia, manente me [15] quoad potui. sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. Veritus sum deesse Pompeij saluti, cùm ille aliquando [16] non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. Quare, quando vt augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te authoritatem augurij & diuinationis meæ, debet habere fidē nostra prædictio. Non igitur ex alitis inuolatu, nec è cantu sinistro oscinis, vt in [17] nostra disciplina est, nec ex tripudijs solistimis aut somnijs tibi auguror: sed

7 Idem in Philip. 2.

8 Cæsarem, qui ei reditum in patriam concesserat.

9 Refertur non ad diuitias, sed ad potentiam.

10 Pompeius.

11 Cæsaris.

12 Pompeio. III. consule. ep. 3, li. 8. Att. & 1. li. 7. ibid. & Cæs. li. 1. bel. c.

13 Vide ep. 3. l. 7

14 Propter æs alienum ep. 3. l. 7.

15 Quoad sermones bonorum me reprehendentium sustinere potui.

16 tollitur in quibusdam libris negatiua: vt Pompeius deserror Ciceronis, accusetur.

17 Augurali de inuolatu, autem cantu, somnijs. vide lib. 1. de Diuin. in princi. & de Nat. Deor. lib. 1.

somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ obseruem, quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamé habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur auté mihi ad diuinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum ciuilium natura atque ratione. In [18] Cæsare hæc sunt: mitis clemensque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro querelarum tuarum. Accedit, quòd mirificè [19] ingenijs excellentibus, quale est tuum, delectatur. Præterea cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens [20] Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui iustius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Ex eodem fonte se [21] hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter aspersus. Postremò homo est valde acutus, & multum prouidens: intelligit te hominem in parte Italiæ minimè contemnenda facilè omnium nobilissimum, & in communi rep. cuius summorum tuæ ætatis vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Ro. parem, non posse prohibere à rep. diutius. Nolet hoc [22] temporis potius esse aliquando beneficium, quàm iam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompeius animatus melius, quàm paratus susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem & iustitiam & sapientiam Cæsaris. nunquam nisi honorificentissimè Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperius. Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? [23] Cassium sibi legauit: Brutum Galliæ præfecit: [24] Sulpitium Græciæ: Marcellum, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & ciuilium temporum non

18 A Cæsaris natura.

19 Ep. 8. lib. 4.

20 Quæ supplex pro te rogabit.

21 Tacite Cæcinam hortatur, vt Cæsarem edito libro laudet, cui alio libro maledixerat, vt apparet ex epistola præcedenti, & ex Suetonio.

22 Simile ep. 4.

23 Marcum Brutum.

24 Vide in Oratore, & ep. 26. lib 12. ad Att. de Cassio epist. 15. lib. 15. de Sulpicio ep 4. lib. 4.

non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum vt non in causa pari, eadem sit & conditio & fortuna omnium, deinde vt in eam ciuitatem boni viri,& boni ciues nulla ignominia notati non reuertantur,in quam tot nefariorum scelerum [25] condemnati reuerterũt. Habes augurium meum:quo, siquid addubitarem, non potius vterer, quàm illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem,te,si explorata victoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum. sin propter incertos exitus, euentusque bellorum posse accidere,vt vinceremur, putasses: non debere te ad secundam [26] fortunam bene paratum fuisse,aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui [27] facti, quantæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. commemorarem non solum veterum, sed & horum etiam recentium vel [28] ducum, vel comitum tuorum grauissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. *Leuat* enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam,quemadmodum hic & quanta in turba,quantaque in confusione [29] rerum omnium viueremus. necesse est enim,minore desiderio perdita rep.carere,quàm bona. sed hoc genere nihil opus est. [30] incolumem te cito,vt spero,vel potius, vt perspicio,vidcbimus.interea tibi absenti,& huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, [31] constantissimo atque optimo filio tuo studium,officium,operam,laborem meum iampridem & pollicitus sum, & detuli: nunc hoc amplius, quòd me amicissimè quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem eius, sicuti neminem. apud quem quicquid [32] valebo vel authoritate,vel gratia,valebo tibi.Tu cura,vt cum firmitudine te animi,tum etiam spe optima sustentes.Vale.

25 Alludit ad eos qui lege Pompeii damnatos,Cæsar restituerat,Suetonius.

26 A fortitudinis laude.

27 A conscientia rectè factorum.

28 Dux Pompeius:comites,Domitius,Lentulus,alij qui perierant.

29 A statu reip. misero.

30 A spe non dubia.

31 Qui aduersam fortunam fortiter ferat.

32 Iteratio verbi ep.12.& 18. lib.2.

ARGVMENTVM.

Primum agit de libro,quem in Cæsarem scripserat,deinde

studiose rogat, vt veniam sibi à Cæsare, potestatemque impetret redeundi.

A. Cæcina M. Ciceroni S.D. 7

Non est hic liber Cæcinæ contra Cæsarem scriptus, sed potius cum Cæsaris laude, quod fortasse Cæcinæ fecit à Cicerone admonitus epistola præcedenti. de bello autem maledico libro significat cum infert. Cum adhuc styli pænas dem.

QVod tibi non tam celeriter liber est deditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, vt audio pertimuit (neque iniuria) si liber exisset, quãdo non tam interest, quo animo scribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res ineptè mihi noceret: cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Qua quidem in re singulari sum fato. nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama mulctetur, meus error exilio corrigitur. cuius summa criminis est, quòd armatus aduersario maledixi. Nemo nostrûm est vt opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tẽpore, vt quamprimum Cæsar superaretur, optârit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus fœlix est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui [1] multa deos venerati sint contra eius salutem? Sed vt eodem reuertar, causa hæc fuit timoris. Scripsi de te parcè medius fidius, & timidè, non reuocans me ipse, sed pæne refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas: impeditum, seipsum laudare, ne vitium [2] arrogantiæ subsequatur: solum vero liberum, alterum laudare. de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. Ac nescio an tibi gratius, oportuniusque acciderit. nam, quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere: secundum, quàm parcissimè facere. sed tamen ego me quidem [3] sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos malo hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: sic tot

1 Sic, multa peccat, alibi Cicero dixit.

2 Si perfectè non laudes.

3 In ea lib. parte qua Ciceronem laudabat.

tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed illius iudicij. totum enim Cæsarem non noui. Quem [4] putas animum esse, vbi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspitiosum est. quid si muto? at vereor ne peius sit. Age vero, laudo aliquem: num offendo? cum porro non offendam: quid si non vult? Armati stilum persequitur: victi & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in [5] Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Vbi hoc tu omnium patronus facis, quid me veterem tuum, nunc omnium clientem sentire oportet? in hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus cõiecturam, non ad suum iudicium scribantur, quàm difficile sit [6] euadere, si minus expertus es, quòd te ad omnia summum atque excellens ingenium armauit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea conditione daret, si reciperes, te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De [7] Asiatico itinere, quanquam summa me necessitas premebat, vt imperasti, feci. Te pro me quid hortor? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum expectes, adolescens est, omnia excogitare vel [8] studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet, in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, [9] tenes. A te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. Apud ipsum multum: apud eius omnes, plurimum potes. vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, siquid rogatus fueris, vt facias (quanquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies: nisi forte aut in [10] miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono.

4 Meum.

5 In extremo lib. qui, Orator, inscriptus est.

6 Quò cogitat is, qui scribit.

7 Epist, sequenti

8 Studium hic est animi quædam vehemens affectio.

9 In hac epistolæ parte tria dicit: & intelligis Cicero, & potes & soles.

10 Miseris enim tam audacter petere vix licet.

pudenter tibi onus impono. Sed vtrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. nam quod ita consueuisti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit: peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne tibi noceat. Vale.

ARGVMENTVM.

Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, vt Cæcinæ liceret esse in Cicilia, ibique vt commoretur, suadet.

M. Cicero A. Cæcinæ. S. D. 8

CVm esset mecum Largus, homo tui studiosus locutus, kal. Ian tibi [1] præfinita esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi rata esse: egi vehementer cum his, vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti esse liceret. qui mihi consueessent aut libenter polliceri, siquid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet: aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ actioni seu rogationi potius non continuo responderũt: eodem die tamen ad me reuerterũt: mihiq; hoc dederunt, vt esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognosti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, literæ à te mihi sunt redditæ: quibus à me consilium petis, quid sim tibi [2] author, in Siciliáne subsidas, an vt ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi cõuenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi cõcessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuuat crebris literis, & nuntijs: vel ad reditus celebritatem, re aut impetrata,

1 Ne vltra Kal. Ian tibi esse in Sicilia liceret. epist. 12.

2 Quid suadeam tibi. parum Romanè loquuntur, qui dicunt, author libri pro scriptore

impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magnopere commorandum. Tu [3] Furfano Postumio familiari meo, legatisque eius, item meis familiaribus diligentissimè te commendabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinæ. Viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quæ mihi [4] venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. siquid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego, etsi coram de te cum Furfano ita loquar, vt tibi literis meis ad eum nihil opus sit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas ei redderes, morem eis gessi. earum literarum exemplum infra scriptum est. Vale.

3 Siciliæ profectio.

4 Vide eandem sententiam ad Crassum ep. 8. lib. 5.

ARGVMENTVM.

Breuis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. Cicero T. Furfano Procos. S. D. 9

CVm A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoq; semper fuit, vt nulla maior esse possit. nã & patre eius claro homine, & forti viro plurimum vsi sumus, & hunc à [1] puero, quòd & spem mihi [2] magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & viuebat mecum coniunctissimè non solùm officijs amicitiæ, sed etiam [3] studijs communibus, sic semper dilexi, vt non vllo cum homine [4] coniunctius viuerem. Nihil attinet me plura scribere. quam mihi necesse sit eius salutem & fortunas, quibuscunq; rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, vt, cum [5] cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi vt ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

1 A vetustate amicitiæ.
2 A Causis amicitiæ.
3 A studijs.
4 A mutua: beneuolentia.

5 A commendationis causa.

ARGVMENTVM.

Pollicetur quicquid potest ad eius incolumitatem, neque vllam

vllam spem fortunæ melioris ostendit.

M. Cicero Trebatio. S. D. 10

EGo quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nã & consilium tuum, vel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno [1] dolori fuit: & hic euentus, quòd tardius, quam est æquum, & quàm ego vellem, recuperes fortunam & dignitatem tuam mihi non minori [2] curæ est, quam tibi semper fuerint [3] casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sextio, & sæpissimè Attico nostro, proximéque Theudæ liberto tuo totum me patefeci: & his singulis sæpe dixi, quacunque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certè, quæ in potestate mea sunt, vt [3] operam, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si authoritate & gratia tantùm possem, quantùm in ea rep. de qua ita meritus sum, possè deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cùm omni gradu amplissimo dignissimus: tum certè ordinis tui facilè princeps. Sed quando eodem tempore, [4] eademque de causa nostrum vterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquijs pristinæ dignitatis. neque enim ipse Cæsar, vt multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi eius, [5] casu deuincti magnis meis veteribus officijs, me diligenter obseruant & colunt. Itaque si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor vt sperem agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum & beneuolentiã ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis literis fieri potest, vt intelligant, omnia Ciceronis patère Trebatio. Hoc eò pertinet, vt

1 Refertur ad illud, quanti te fecerim.

2 Ad illud refer quanti te faciã. Quod autem sequitur, Casus mei spectat illud, Quanti me à te fieri intellexerim, 3. ep. 14

4 Quia Pompeium secuti sumus.

5 Non enim hoc spectabam, vt eorum opera aliquando possem indigere.

Vide similem sententiam in epist. ad Vatinium, quæ est. 11. lib. 5.

ut nihil æstiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusatio, cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum & officij sui.

M. Cicero Trebatio, S.D. 11

ANte amisissem ad te literas, si genus scribendi inuenirem. [1] tali enim tempore aut consolari [2] amicorum est, aut polliceri. Consolatione non vtebar, quòd ex multis audiebam, quàm fortiter, sapienterque ferres iniuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum [3] fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idq; vt facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo [4] rerum, &*exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quàm vellem, at in rebus atque vsu plus etiam, quàm vellem, versatus, spondeo tibi acerbitatem istam & iniuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimũ potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum [5] naturam videtur: & ipsa caussa ea est, vt iam simul cum repub. quæ in perpetuum iacere non potest, necessariò reuiuiscat atque recreetur: quotidieq; fit aliquid lenius & liberalius, quàm timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque vllum prætermittemus tui iuuandi & leuandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, vt spero, fiet [6] procliuius, vt etiam polliceri possim, id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quàm qui in isto casu sint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me concedere eo-

1 In aduersa fortuna.
2 Epist. 13.
3 Fructus studiorum in calamitate maxime capitur.
4 Tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate erudimur.
5 Quæ est vt homo hominem tueatur, & diligat.
6 Paulo facilius, vt est descensio per cliuos.

rum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in vno te. Quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris [7] prouidebuntur. Vale.

7 Occurremus quantum licet humano consilio, nam omnino vitare non licet.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, vt præterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris iacturę, anteponat.

M. Cicero Trebiano. 12

DOlabellam [1] antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram eius [2] periculis. Nunc tanto sum deuinctus eius beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore, in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, vt nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, vt te quoq; mihi gratulari, quàm [3] gratias agere malim. alterum omnino non desidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci: quid recuperâris, cogitare. Viues cum tuis: viues nobiscum. Plus acquisiuisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quæ ipsa tamen esset iucundior, si vlla res esset publica. [4] Nestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est: eaq; te vti facile patior cùm apud alios, tum mehercule apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea [5] prudentissimo cuiq; maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàm primùm. Vale.

1 Generum Ciceronis. ep. 16. li. 2. & 13. lib. 8.

2. De quibus epi. 10. lib. 3:

3 Quod per generum meum de tua salute à Cæsare impetrauerim.

4 Puteolanus, de quo in epist. ad Att. sæpe.

5 Vide eandem sententiam. ep. 13. lib. 2

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quędam perditis rebus aptiora.

M. Cicero

M. Cicero Ampio Balbo Sal. plur. D. 13

GRatulor [1] tibi, mi Balbe, verèque gratulor, nec sum tam stultus, vt te vsura falsi gaudij frui velim: deinde frangi repentè, atque ita cadere, vt nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, quàm mea tempora ferebant. vincebatur enim fortuna ipsa, debilitasque gratiæ nostræ, tui [2] charitate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissimè. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum & salutem tuam pertinent. Vidi, cognoui, interfui. etenim omnes Cæsaris familiares satis oportunè habeo implicatos consuetudine & beneuolentia, sic, vt, cùm ab illo [3] discesserint, me proximum habeant. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Marius, Postumius, plane ita faciunt, vt me vnicè [4] diligant. quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inseruitum temporis causa. Veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum non minus authoritate, quàm gratia. [5] Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamē apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quā necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro vllo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari: quem illi appellant tubam belli ciuilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum occidisse. Quare visum est occultius agendum, neque vllo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin legente te has literas, confecta iam res futura sit. Pansa quidem mihi grauis homo & certus, non solùm confirmauit, verum etiam recepit, perceleriter se ablatu-

1 De Ampio epi. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10

2 Charitas in te mea faciebat, vt apertius agerem quam per nostram miseram fortunā liceret.

3 Similiter locutus. 16

4 Epist. 13. lib. 4

5 Vnus ex ijs, qui mox in Cæsarem coniurarunt. Suetonius: eum antea Cæsaris partium defensor fuisset acerrimus, Sene ca. lib. 3. de ira.

ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perſcribi. minus enim te firmum ſermo Appuleiæ tuæ lachrymæque [6] Ampiæ declarabant, quàm ſignificant literæ tuæ. Atque illæ arbitrabantur, cùm à te abeſſent ipſæ, multo in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris & doloris tui leuandi cauſa, pro certis ad te ea, quæ eſſent certa, perſcribi oportere. Scis, me antea ſic ſolitum eſſe ſcribere ad te, magis vt conſolarer fortem virum atque ſapientem, quam vt exploratam ſpem ſalutis oſtenderem, niſi eius, quam ab ipſa republica cùm hic [7] ardor extinctus eſſet, ſperari oportere cenſerem. Recordare tuas literas, quibus & magnum animum mihi ſemper oſtendiſti, & ad omnes caſus ferendos conſtantem ac paratum. Quod ego non mirabar, cùm recordarer, te & à primis temporibus ætatis in republica eſſe verſatum, & tuos [8] magiſtratus in ipſa diſcrimina incidiſſe ſalutis, fortunarumque communium: & in hoc ipſum bellum eſſe ingreſſum, non ſolùm vt victor beatus, ſed etiam, ſi ita accidiſſet, victus vt ſapiens eſſes. [9] Deinde cùm ſtudium tuum conſumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, conſiderare debes, nihil tibi eſſe committendum, quamobrem eorum, quos laudes, te non ſimillimum [10] præbeas. Sed hæc oratio magis eſſet apta ad illa tempora, quæ iam effugiſti. Nunc verò tantùm te para [11] ad hæc nobiſcum ferenda: quibus ego ſiquam medicinam inuenirem, tibi quoq; eãdem traderem. Sed eſt vnum perfugium, doctrina ac literę, quibus ſemper vſi ſumus: [12] quæ ſecundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam ſalutem. Sed vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de ſalute ac reditu tuo perfecta ſint. Vale.

6 Fæminis familiarum nomina imponebantur: ideò Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

7 Strepitu bellorum ſedato.

8 In calamitatẽ ciuilium contentionum.

9 Eodem argumento vſus eſt. ep. 13. lib. 4.

10 Ep. 18. lib. 3.

11 Ad communem ſeruitutem.

12 Vide eandem ſententiam. ep. 3 li. 4. & 2. lib 9.

ARGVMENTVM.

Scribit, ſe bene ſperare de Ligarij ſalute: ad eamque impetrandam omnia ſua pollicetur, interim hortatur, vt aduerſam fortunam moderatè ferat.

Cicero Ligario. 14

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra [1] amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque [2] leuare posse dolorem tuum. Postea verò quam magnam spem habere cœpi, fore vt te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam & volũtatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio; non fore in te Cæsarem [3] duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, vt mihi videtur, etiam sua natura [*] mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa [4] nuntius vẽnit, supplicare, vnà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantùm proficit, vt nihil sit, quod non [5] ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardius fit, quàm volumus, magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerũt: & simul Africanæ causæ [6] iratior, diutius velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurũ. Quando, [7] quid sentirem, exposui: quid velim tua causa, re potius declarabo, quam oratione. Et verò si tantum possem, quantum in ea repub. de qua ita meritus sum vt tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa [8] opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt: [9] studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis

Hic est, pro quo extat Ciceronis oratio.

1 Aut consolari, aut polliceri amicorum est, ep. 10.

2 Minuere, partem aliquam detrahere.

3 Antitheta, mitis & durus.

4 De Pompeianis in Africa victis.

5 Sine cuiusquã intercessione.

6 Quia bellum renouassent.

7 Epist. 10. li. 5. quod mihi placeret, ostendi.

8 Dignitatem & gratiam.

9 Ep. 2. lib. 1. & 14 lib. 4.

mis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primùm ob eas cauſas, quas ſcripſi: deinde, quòd ea de rep. ſemper voluiſti, atque ſenſiſti, vt non modò [10] nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam ſi omnia aduerſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quæ cunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

10 Cum intelligas de tua ſalute optime ſperandum.

ARGVMENTVM.

Exorditur ab officijs ſui commemoratione: deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, ſubiungit.

Cicero Ligario. 15

ME ſcito, omnem meum laborem, [1] omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. nam cùm te ſemper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atque te ſumma beneuolentia ſum complexus, ſingularis pietas, amorq; fraternus nullum me patitur officij erga te, ſtudijque munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimq; pro te, ex [3] illorum te literis, quàm ex meis malo cognoſcere. Quid autem ſperem, aut confidam, & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi à me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis, periculoſiſq; rebus, ſemperque magis aduerſos rerum exitus metuens, quàm ſperans ſecundos, is ego ſum: &, ſi hoc vitium eſt, ea me non carere confiteor. Ego idem tamen cùm ad . II kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum veniſſem manè ad Cæſarem, atque omnem adeundi & conueniendi illius [4] indignitatem & moleſtiam pertuliſſem. cum fratres & propinqui tui iacêrent ad pedes, & ego eſſem locutus, quæ cauſa, quæ tuum tempus poſtulabat: non ſolùm ex oratione Cæſaris, quæ ſanè mollis & liberalis fuit ſed etiam ex [5] oculis, & vultu, & multis prætereà ſignis, quæ facilius perſpicere potui, quàm ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, vt mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno, fortiq;

1 Epiſt. 2. lib. 1. & 14. lib. 4. ep. præcedenti.

2 Quam in tua ſalute declarant

3 Cum tamen iam ipſe ſcripſerit.

4 Qualis illa ad Att. lib. 14. ep. 1

5 Poteſt eſſe ficta oratio. ſed oculi ſunt indices animi.

fortique sis: &, si [9] turbidissima sapienter ferebas, *tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

9 Antitheta, turbida, tranquilla.

ARGVMENTVM.

Continet hæc epistola, omnium breuissima, gratulationẽ, beneuolentiam, officium.

Cicero Basilio. S. D. 16

TIbi [1] gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

1 Gratulor, & gaudeo, in quo, differant, hic locus apertè ostẽdit.

ARGVMENTVM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione. petit autem, vt se absentem tueatur, siquidem gratum fore, non dubitet.

Bithynicus Ciceroni. S. D. 17

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ causæ amicitiæ priuatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto a te, vt absentem me quibuscunq; in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me [1] intermoriturum existimas. Vale.

Pompeium gentis cognomen.

1 Intermortui dicuntur, qui deliquium animi passi sunt.

ARGVMENTVM.

Mirum declarat desiderium cum * Bithynico viuendi, & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

Q. Pompeio Bithynico, de quo in li. de claris Orat. causam huius cognominis fuisse Bithyniam deuictam indicat Festus in dictione, Rutrum.

Cicero Bithynico. S. D. 18

CVm cæterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum velim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis vteris. scribis enim, si ita sit, te

mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsque patris tui de me, summi viri. nam sic habeto, [1] beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus [2] valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum esse, quàm me: necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

1 Quæ accepisti à Cæsarianis.
2 Videtur Bithynicus in Cæsaris partibus fuisse.

ARGVMENTVM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere ijs esse in decurionibus: scribit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio, de oratore suo, de mansione vrbana.

M. Cicero Leptæ. S. D. 19

SImul vt accepi à Seleuco tuo literas, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cùm qui hodie [1] haruspicinam facerent, in senatum Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. de Hispanijs noui nihil: magnum tamen exercitum [2] Pompeium habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci literarum, in quo erat, illi XI. esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu interfectum, quòd consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompeius rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quòd sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. [3] Oratorem meum tantopere à te probari, vehementer gaudeo mihi quidem sic persuadeo, me, quic-

1 Propter Spurinam haruspicem, à Cæsare senatorio ordine donatum.
2 Cnæum, Pompeij Magni filiú.
3 Librum de perfecto oratore ep. 20. lib. 15.

quicquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam [4] nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis, iam tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ [5] partus, sed cum ea quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam [6] pensionem. & mehercule non tam sum peregrinator iam, quàm solebam. ædificia mea me delectabant, & otium domus est, quæ nulli villarum mearum cedat, otium omni desertissima regione maius. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur, in quibus sine vlla interpellatione versor. Quare vt arbitror prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodum: & [7] habeat in ore, Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι.

4 Filium tuum.

5 Ex quo eam periisse, Plutarchus ait.

6 Pro dote reddenda post dimissam Tulliam.

7 More suo non omnes versus recitat. idem de virtute Simonides apud Clementem Alexand. lib. 2. Stromatum.

ARGVMENTVM.

Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

Cicero Leptæ. 20

MAculam [1] officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum visum est diuersorio: si modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum, cæteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. nam & villa, & amœnitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum cùm Oppio locutus sum. nam Balbum, posteaquam tu es profectus, non vidi. tantis [2] pedum doloribus afficitur, vt se conueniri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo [3] labore assequi vis, nullo modo assequêre. tanta est enim

1 Puto esse Pompeium Maculam de quo Macrobius lib. 1. Sat.

2 Podagra.

3 Id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepta, vt vnus fieret ex intimis Cæsaris amicis.

enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quàm nouo sit aditus, præsertim, qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit) si modò ipsum sciet (non [4] accepisse. sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes, aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quod ille quandoq; [5] veniat. Vale.

4 De offic. lib. 2.
5 Veniebat Cæsar ex Hispania victor.

ARGVMENTVM.

Monet Thoranium, vt in Cicilia commoretur, quo ad scire possit quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero Thoranio S. D. 21

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancij literas ad te: eò nunc ero breuior: teque, vt antea consolabar, hoc tempore monebo. nihil puto tibi esse vtilius, quàm ibidem operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter nauigationis longæ & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaueris: [1] ne illud quidem negligendum, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. nihil est præterea cur aduenientibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunque opus erit, facillimè & expeditissimè conferas. Quòd si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur, tu ibi eris, [2] vbi omnia scire possis: hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo vt te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in [3] hac causa nihil habere, quod timendum sit præter communem casum ciuitatis: qui etsi est grauissimus, tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia quæ non nostra culpa nobis

1 I. & præter illud vt duæ negatiuæ affirmét.

2 Quia propinquo loco eris.

3 In hac tota re quę ad te pertinet.

bis accident,fortiter ferre debeamus,Hic tui omnes valent,summaq; pietate te desiderant.& diligunt & colunt. Tu & cura vt valeas, & te istinc ne temerè commoueas.

ARGVMENTVM.

Ad consolandum Thoranium præterita colligit, &, quid ipse fecerit,quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero Thoranio. S. D. 22

ETsi,cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actũ & confectum videbatur: tamen quotidie [1] commemorabam,te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque vos vidisse quantum esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset,si victus esses: aut, si vicisses,[2] seruitutem.Itaque ego,quem tum fortes illi viri & sapientes, Domitij & Lentuli [3] timidum esse dicebant (& eram planè: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo.& ad omnem euentum paratus sum.Cum aliquid videbatur caueri posse,tum id negligi dolebam. nunc verò euersis omnibus rebus,cum consilio profici nihil possit,vna ratio videtur,quicquid euenerit ferre moderate: *Præsertim* cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip.consuluisse:& hac amissa,[4] salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non vt de me ipse dicerem, sed vt tu,qui coniunctissima fuisti mecum & sententia & voluntate, eadem cogitares. [5] *Magna* enim consolatio est, cum recordere, etiam si secus acciderit,te tamen rectè,veré que sensisse. Atque vtinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre solicitudines nostras,quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus, ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus, nihil esse,

1 Memoria repetebam.

2 Ob contumacem arrogantiã Pompeianorum

3 Cum vel iniquissimam pacẽ iustissimo bello ante ferrẽ. ep.1 3 l.5 intelligit autem L.Domitiũ Ahenobarbũ,L. Lentulum, Crussellum cõsulem anno primo ciuilis belli.

4 Reipublicæ.

5 A Conscientia optimæ mentis.

esse, quod timeas, præter [6] vniuersæ reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim iudices, quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

6 Præter communem casum ciuitatis, dixit in proxima superiore epistola.

ARGVMENTVM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, vt, cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

Cicero Domitio. 23

NOn ea res me deterruit, quo minus, posteaquã in Italiam venisti, literas ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse [1] egens rebus omnibus: nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas literas, quàm nullas, malui. Ego si te intelligerem [2] plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quam quantum præstare potuisses, tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te viuendi, quæ daretur, quæq; esset, hortarer. Sed cum [3] consilij tui bene, fortiterque suscepti eum tibi finẽ statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset, oro, obtestorque te pro nostro vetere coniunctione ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te vt nobis, parenti, coniugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper charissimus, saluum conserues: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, cõsulas: qui didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore vtare: quos cõiuncta summa beneuolentia, plurimisque officijs amisisti, eorum desiderium si non [4] æquo animo, at forti feras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi pollicear, me quæ-

1 Ep. 13. lib. 4.

2 Id est, si post pugnam Pharsalicam renouare bellum cum alijs voluisses.

3 Quasi prælio Pharsalico suam voluntatem de tota re fortuna declarasset:

4 Non enim possumus non dolere: sed dolorem premere & vincere fortitudine possumus.

cunque

cunque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuiq; amicissimam detuli. Siquid ad me scripseris, ita faciam, vt te velle intellexero: sin tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi vtilia esse arbitrabor, summo studio diligentiáque curabo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VII. AD M. MARIVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat; vtrumque ob eam causam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

M. Cicero. S. D. M. Mario. I

SI te [1] dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quàm sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: vtrumque lætor: & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea quæ sine causa mirentur alij, neglexeris: modo vt tibi constiterit fructus otij tui, quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amænitate penè solus [2] relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis con-

1 Dolor corporis refertur ad podagram. quæ Marium sæpe vexabat. ep. 4.

2 Ab ijs relictus, qui ad ludorum spectacula in vrbem se contulerant.

consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas verò partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ [3] scilicet P. Mæcius probauisset. Omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi, coniecturam enim facio de meo. nam primum honoris causa in scenam redierant ij, [4] quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar. deliciæ verò tuæ noster Æsopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret. is iurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, [5] *Si sciens fallo.* Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. quid? quod ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi? apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in [6] Equo Troiano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt: delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti [7] Protogeni tuo dummodo is tibi quibus potius, quàm quisquam nostrum, delectationis habuisti. non enim te puto [8] Græcos aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cùm Oscos ludos vel in senatu [8] nostro spectare possis. Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tua via Græca ire soleas. Nam quid ego te athlatas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse [10] Pompeius confitetur, se & operam & oleum perdidisse. reliquæ sunt venationes binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat. Sed quæ potest esse homini politico delectatio, cũ aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur? Quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti: neq; nos,

3 Cum stomacho, Scilicet, dixit.

4 Qui per ætatem cum agere iam non possent artem omiserant

5 Verba iurisiurandi per Iouem lapidem. Gel. li. 1. cap. 21. & Acad. 1. & Festus ep. 12.

6 Tragœdiarum nomina.

7 Seruo anagnostræ.

8 Ad At. lib. 16.
9 Arpinati, vterque enim Arpinas.

10 Dator ludo.
11 Quo Athletarum corpora vngebantur.

nos, qui hæc spectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna [12] vulgi, atque turbæ: delectatio nulla extitit: quinetiam [13] misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi pæne me in iudicio Galli Caninij familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quàm Aesopus habuit, libenter mehercule artem [14] desinerem, tecumque & cum similibus nostri viuerem: nam me cùm anteà tædebat, cum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat deniq; quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempus vita nulla est. neq; enim fructum vllum laboris expecto: & cogor nonnunquam [15] homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnes aliquando viuendi arbitratu meo: teq; & istam rationem otij tui & laudo vehementer, & probo: quodq; nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore, quod, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret propter molestissimas occupationes meas: quibus si me [25] relaxaro (nam vt plenè exsoluam, non postulo, te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò quid sit [26] humaniter viuere. Tu modò istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuère, vt facis: vt nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi quàm soleo, non otij abundantia, sed amoris erga te, quòd me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, vt ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen consolabor, quòd posthac ad ludos venies, nosque vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

12 Infirma fortasse plebs delectatur, minime vero homines in tractanda rep. ser veti.

13 Vide Plin. lib. 8. cap. 7.

14 A iudicijs causisque discederem. Val. lib. 4. c. ep. 2.

15 Significat Gabinimu inimicum suum rogatu Pompeij a te defensum. Dio lib. 39.

15 Obserua duo translata verba relaxare, exsoluere.

26 Tum laudabiliter, tum etiam iucunde viuere.

ARGVMENTVM.

Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursæ: de quo vide Pedianum in commentario Milonianę. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus consules fuere: nam paulo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio. damnatum ait, cum primum exijt è magistratu.

M. Cicero M. Mario. S. D. 2

MAndatum tuum curabo diligenter. Sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui [1] expediret, illud vænire quamplurimo. Sed eo vidisti multum, quòd præfinisti, quo me pluris emerem. Quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. Nunc, quoniam tuum pretium noui, licitatorem potius apponam, quàm illud minoris væneat. Sed de ioco satis est. tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te [2] gaudere certò scio: sed nimis verecundè mihi gratularis: putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quàm [3] morte inimici lætatum. Primùm enim iudicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. In primisq; me delectauit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem [4] clarissimi ac potentissimi viri. Postremò, quod vix verisimile fortasse videatur, oderam multo peius hunc, quam illum ipsum Clodium: illum enim oppugnaram, hūc defenderam. Et ille, cum omnis respub. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectauit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me [5] stante stare non poterant. hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat: persuaseratque nonnullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te, magna res gesta est. nunquam vlli fortiores ciues fuerunt,

1 Quod Cicero esset vnus ex hæredibus, ad quos pertinebat fundi venditio.

2 Quod is me accusante sit damnatus. ep. 10. lib. 9. & Phil. 13. & Dio lib. 4.

3 Clodium Milo occiderat, & damnatus exulabat.

4 Pompeium significat, qui Plancum reum scripto laudauit. Dio, lib. 40.

5 Vide ep. 6. li. 6.

erunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi [6] lecti iudices erant, condemnare. Quod fecissent nunquam, nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota faciamus, ne [7] intercaletur, vt quamprimum te videre possimus. Vale.

6 Pompeius enim eos iudices consul legerat.

7 Dio, Velleius. Plut. in Pompeio ipse pro Milone. Nam intercalatio tempus protrahebat.

ARGVMENTVM.

Causam exponit, cur, acie Pharsalica victus à bello discesserit, quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. Cicero. M. Mario. S. D. 3

PErsæpe mihi cogitanti de communibus miserijs, in quibus tot annos versamur, & (vt video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo [8] proxime fuimus vnà: quinetiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad. III. Id. Maias, Lentulo & Marcello Coss. cùm in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne [9] officio deessem: sin proficiscerer ad bellum, periculum te meum commouebat. Quo tempore vidisti profectò, me quoque ita conturbatum, vt non explicarem quid esset optimum factu: pudori tamen malui, [10] famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter [11] vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram. primùm, neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem, paucósq, præterea (de principibus loquar) reliqui primùm in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita [12] crudeles, vt ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs [13] alienum amplissimorum [14] virorum. quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cuius fueram semper author: deinde cum ab ea sententia

8 Ante bellum ciuile, ergo multo antea: dixit enim, in quibus tot annos versamur.

9 Erga remp. & Pompeium, bene meritum.

10 Vide. ep. 6. lib. 6.

11 Pompeianorū

12 Ep. 14. lib 4. & 19. lib. 15.

13 Epist. 5. lib. 6.

14 Præsertim L. Lentuli ep. 13. li. 5. & Cæs. lib. 1. de bel. ci.

tentia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, vt bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore: & fuisset fortasse, nisi quadam ex [15] pugna cæpisset suis militibus confidere. Ex eo tēpore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cùm [16] integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad [17] Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam [18] exsilio locus, aut consciscenda [19] mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, præsertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudo. addo etiam, cùm ea vrbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquā nunc cuiusquam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. veni domum, non quòd optima viuendi condicio esset, sed tamen si esset aliqua forma reipub. tanquam in patria vt essem: si nulla, tanquam in exsilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ. vetus est enim, *Vbi* non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sed tamen *Vacare* culpa, magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum [20] artium scientiam, & maximarum [21] rerum gloriam: quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hęc ad te scripsi verbosius: & tibi molestus fui, quòd te cum mei, tum reipub. cognoui amantissimum. notum tibi omne consilium meum esse volui, vt primùm scires, me nunquam voluisse plus quemquam posse, quam vniuersam remp. postea autem, quàm alicuius culpa tantùm valerat [22] vnus, vt ei obsisti non posset, me voluisse

15 Ad dyrrachium Cæs. li. 1. de bel. ci.

16 Epist. 7. lib. 4.

17 Vt Scipio.
18 Vt M. Marcellus.
19 vt Cato, qui se Vticæ occidit vnde illi postea cognomen vticensis

20 A doctrina.
21 A rebus gestis.

22 Cæsar Pompeij culpa ita firmus, vt plus potuerit vnus quam vniuersa resp.

voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam reliquis omnibus: postquàm non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli. nunc autem si hæc ciuitas est, ciuem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut [23] Mitilenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram: sed quia longius fiebat, volui per literas eadem: vt haberes quid diceres, siquando in vituperatores meos incidisses. sunt enim, qui cùm meus interitus nihil fuerit [24] reipub. profuturus, criminis loco putent esse, quòd viuam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perijsse, qui si me audissent, quamuis [25] iniqua pace, honesta tamen viuerent: armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quá velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero, breui tempore te, vt spero, videbo. Vale.

23 Vt Mercellus ep. 7. lib 4.
24 Quasi non recuset, si è rep. sit mortem oppetere.
25 Vide ep. 6. l. 6.

ARGVMENTVM.

Præmonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

M. Cicero M. Mario. S. D. 4

AD V. I I I. kal. in Cumanum veni cum [1] Libone tuo, vel nostro potius, in Pompeianum statim cogito: sed faciam te antè certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hic sumus. Quare siquid [2] constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur vt valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

1 Scribonio.
2 Constitutam de agra cuporanda. ep. 1.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosissime Trebatium iurisconsultum, Cæsari Galliarum præfecto.

M. T. Cicero C. Cæsari Imp. S. D. 5

VIde quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in ijs rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam

1 Artificiosa insinuatio ad impetrandum.

tiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, vt eum meis omnibus studijs & beneficijs quàm ornatissimum domum reducerem. Sed postea quàm & Pompeij commoratio diuturnior erat, quàm putaram, & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire [2] perfectionem meam videbatur aut certè tardare. vide quid mihi sũpserim: cœpi velle, ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neq; mehercule minus ei [3] prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. Casus verò mirificus quidam interuênit quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. nam cùm de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer [4] accuratius domi meæ, literæ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat, M. *Furium*, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ legatum: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, vt initio mea sponte, pòst autem [5] inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, vt omnia, quæ per me possis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spondeo, non illo vetere verbo meo, quod, cùm ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed [6] more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, [7] quod familiam ducit, iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque vllius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ [8] insignibus. Tutum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam istam & victoria & fide

2 Cum Pompeio ad rei frumentariæ curationem vide ep. 1. lib. 4. ad Att.

3 Liberaliter. vide ep. 8. lib. 3.

4 Cum eum commendarem.

5 Scripsisti enim alium mitte.

6 Epist. 18.

7 i. quod in eo summum est.

8 .i. castrensibus honoribus.

fide præstantem. Sumus enim *putidiusculi, quàm per te vix licet, verùm, vt video licebit. Cura vt valeas: & me, vt amas, ama.

ARGVMENTVM.

Trebatium, desiderium vrbis vix ferentem hortatur, vt vrbis, vrbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abijciat, & de prouincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ caussa cogitet.

Cicero Trebatio S. D. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad Balbum mitto, [1] legitima quædam est accessio commendationis tuæ: nec ea vulgaris, sed [2] cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ. Tu modò ineptias istas & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam[3] habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quòd abesset à patria. " *Nam multi* suam rem bene gessere, & publicam patria procul: Multi domi qui ætatem agerent, propterea Sunt improbati. Quo in numero tu certè fuisses nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. tu qui cæteris[4] cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento. [5] *Qui* ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit. Cura vt valeas.

1 Vsitata, vt ea, quæ lege fiunt.
2 Infra dixit more Romano: epist. 18.
3 Pro habitabant, vt ad Att. ep. 14 lib. 1.
4 Cum iurisconsultus sis: iurisconsultorum enim est alijs cauere.
5 Versus Euripidis. ep. 15. li. 15

ARGVMENTVM.

Studium suum in commodando Trebatio significat: iocatur de Britannia: monet, vt in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione vtatur.

Cicero Trebatio S. D. 7

EGo te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio. Spem maximam habeo in

 1 Balbo.

[1] Balbo. ad quem de te diligentissimè & sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neq; [2] auri, neque argenti. id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimùm recurras. sin autem sine Britannia tamen [3] assequi id quod volumus, possumus: perfice vt sis in familiaribus Cæsaris. multùm enim te in eo frater adiuuabit meus, multùm Balbus, sed mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. [4] Imperatorem liberalissimum habes, ætatem oportunissimam, commendationem certè singularem: vt tibi vnum timédum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

1 Qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.
2 Ad Atti. li. epist. 16.
3 Cæsaris beneuolentiam.
4 Epist. 17.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusauerat.

Cicero Trebatio, S. D. 8

SCripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore. Cui quidem ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quàm plurimum in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis litteris cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra & Manilio: nam [1] Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu vrges istam occasionem & [2] facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano iureconsulto, ego te ei non desino commendare. scribit enim ipse mihi, te sibi gratias agere debere, de eo quid sit, cura vt sciam. Ego vestras Britannicas litteras expecto. Vale.

1 Qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Dig. lib. 1. tit. 2.
2 Plus est facultas quã occasio.

ARGVMENTVM.

Litterarum officium à Trebatio requirit: monet, ne reditum in vrbem prepropere cupiat.

M. Cicero

M. Cicero Trebatio. S. D. 9

IAmdiu ignoro quid agas, nihil enim ſcribis: neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram, quia cum Q. fratre meo non eras, quò mitterem, aut cui darem, neſciebam. Cupio ſcire quid agas, & vbi ſis [1] hiematurus, equidem velim cùm Cæſare: ſed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere: ad Balbum tamen ſcripſi. Tu tibi deeſſe noli. ſerius potius ad nos, dum plenior, quòd huc properes, nihil eſt, præſertim Tacerra mortuo. ſed tibi conſilium non deeſt, quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octauius, an Cornelius? tuus quidem familiaris, ſummo genere natus, [2] terræ filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebrò ad cænam inuitat, adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

1 Non enim vno loco vniuerſus exercitus hiemabat.

2 Iocatur in Octauij ignobilitatem ep. 16

ARGVMENTVM.

Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia ſcripſerat, ſe Cæſari valde iureconſultum videri: item timiditatis, qui trāſire in Britanniam cum Cæſare recuſarit: & alia nonnulla.

Cicero Trebatio. S. D. 10.

LEgi tuas literas, ex quibus intellexi, te Cęſari noſtro valde [1] iureconſultum videri. eſt quod gaudeas, te in iſta loca veniſſe, vbi aliquid ſapere viderere. Quod ſi in Britanniam quoque profectus eſſes, profectò nemo in illa tanta inſula [2] peritior te fuiſſet. Veruntamen (rideamus licet: ſum enim à te inuitatus) ſubinuideo tibi, vltrò te etiam arceſſitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius ſuperbiam, ſed propter occupationes, aſpirare non poſſunt. Sed tu in iſta epiſtola, nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus, quæ mehercule mihi non minori curæ ſunt, quam meæ. Valde metuo, ne [3] frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento vtendum cenſeo. idem & [4] Mucio & Manilio placebat, præſertim qui ſagis non abundares quamquam vos non iſtic ſatis calere audio: quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram.

1 In ambitionem.

2 In inſcitiam.

3 In paupertatem.

4 De hoc Mucio vid, Digeſt. lib. 1.

Sed tu in re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus: qui neque in Oceano [5] natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem antea ne [6] Andanabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligenter scripserim, tute scis, quam sæpe, ego. Sed mehercule iam intermiseram ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis, quas proximè dedi, putaui esse hominem commonendum: id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq; omnibus. scire enim cupio, quid agas, quid [7] expectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas velim, vnum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc aduoles. Vna mehercule nostra vel seuera, vel iocosa congressio pluris erit quàm non modò hostes, sed etiam fratres nostri [8] Hædui. Quare omnibus de rebus fac vt quã primùm sciam. [9] aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Vale.

5 Timiditatem.

6 Lusus esse genus cum clausis oculis certatur Seneca videtur existimare.

7 An sis in spe alicuius commodi.

8 Hædui fratres populi Ro.

9 Terentij senarius.

ARGVMENTVM.

Conatur Trebatio desiderium vrbis adimere. præcipit tamen, vt, nisi absit ab vrbe cum emolumento, redeat.

Cicero Trebatio S. D. 11

NIsi antè Roma [1] profectus esses, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? Ego omnibus, vnde petitur, hoc consilij dederim, vt à singulis interregibus binas aduocationes postulent. Satisne tibi videor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu quid agis? ecquid fit? Video enim te iam iocari per litteras. [2] hæc signa meliora sunt, quàm quæ in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. Consuli quidem te à Cæsare scribis: sed

1 Interregni tempore iudicia iacebant.

2 Ambigua signorum significatio, & pro iudicijs & pro statuis.

ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. quod ſi aut ſit aut futurum putas, perfer iſtam militiam, & permane. ego enim deſiderium tui ſpe tuorum commodorum conſolabor. Sin iſta ſunt [3] inaniora, recipe te ad nos. nam, aut erit hic aliquid aliquando: aut ſi minus, vnà mehercule collocutio noſtra pluris erit, quàm omnes Samarobrinæ. denique ſi te citò retuleris, ſermo nullus erit: ſin diutius fruſtrà affueris, non modò Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum [4] Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt Britannici iuriſconſulti. Hæc non rideo, quamuis tu rideas: ſed de re ſeueriſſima tecum, vt ſoleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amiciſſimo animo præcipio, vt ſi iſtic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas noſtri deſiderium: honeſtatem & facultates tuas augeas, ſin autem iſta frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen quæ vis, & tua virtute profectò, & noſtro ſummo erga [5] te ſtudio conſequêre. Vale.

3 Infra dicit, ſin iſta frigebunt eodem ſenſu.

4 Alterum mimum, alterum iuriſconſultum.

5 Quia te ſtudioſe Cæſari commendamus.

ARGVMENTVM.

Ex intermiſſione literarum arguit Trebatium Epicureum eſſe factum: & in eo iocatur.

Cicero Trebatio. S. D. 12

MIrabar quid eſſet, quòd tu mihi litteras mittere intermiſiſſes. indicauit mihi Panſa meus Epicureum te eſſe factum. O caſtra præclara, quid tu feciſſes, ſi te [1] Tarentum, & non Samarobrinam miſiſſem? iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Seius familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua cauſa facias, non ciuium? vbi porrò illa erit formula fiduciæ, & *inter bonos* bene agier? Quis enim eſt bonus, qui facit nihil, niſi ſua cauſa? quod ius ſtatues *communi diuidundo*, cum commune nihil poſſit eſſe apud eos, qui omnia voluptate ſua metiuntur? quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum ſcias Iouem

1 Tarentum mollis ciuitas, & dedita voluptati

Iouem [2] iratum esse nemini posse? Quid fiet porrò populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere? Quare si planè à nobis deficis, molestè fero: sin [3] Pansæ assentari commodum est, ignosci: modo scribe aliquando ad nos quid agas, & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

2 Epicurus enim dixit, deos non curare mortalia.

3 Qui epicuri sectam colebat

ARGVMENTVM.

Intermissionis literarum causam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius iocandi.

Cicero Trebatio. S. D. 13

ADeone me[1] iniustum esse existimâsti, vt tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere literas ad te iamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perspiciebam, molestiam attulit: neque alia fuit vlla causa intermissionis literarum, nisi quod, vbi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi mi [2] Testa: vtrum superbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? Moriar, ni (quæ tua [3] gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero vtrunque est: quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? Sed vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse vehemẽter gaudeo: &, vt illud erat molestum: sic hoc est iucundum.

1 Ex abrupto exorditur, vt ep. 8. lib. 2 Quid tu me. & ep. 6, 15 & 17, li 8.

2 Cognomen Trebatij. ep. 22

3 Ambitio, cupiditas hominis ep. 15 li. 8.

Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. nam, vt audio istic,

Non ex 4 iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt. Et tu non soles ad vim faciundam adhiberi. neque est, quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas, *Quòd tu prior* vi hominibus armatis veneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed vt ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treuiros vites censeo, audio capitales esse. mallem * auro, argento, ære essent. sed alias

4 Vide hos Ennij versus in orat. pro Murena Gel. l. 20. ca. 9. & ad At. ep. 8. li. 15 & Seruiũ in vlt. Ecloga.

alias iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissimè. Ad. IIII. Non. Martias. Vale.

ARGVMENTVM.

Familiariter, & iocose Trebatium reprehendit, qui literas nullas miserat.

Cicero Trebatio. S. D. 14

CHrysippus Vettius Cyri architecti [1] libertus fecit, vt te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nunciauit. Valde iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato causa [2] cadent. sin nostri oblitus es, dabo operam, vt istuc veniam antè quam planè ex animo tuo effluam. sin æstiuorum [4] timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat, æquius, de tuis rebus ex tuis literis quà sæpissimè cognoscere. Quod certè ita fieret, [5] si tu maluisses beneuolentiæ, quàm litium iura perdiscere. Sed hæc iocati sumus, & tuo more & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus Vale.

1 Etiam ipse Cyrus libertus erat sed ab Architectura nobilis ad Att. li. 2. ep. 3.
2 Formulas.
3 Tuis enim scriptis non vtentur.
4 Timor futuri belli, quod æstate renouabatur.
5 Melior iurisconsultus, quam amicus.

ARGVMENTVM.

Declarat suum absentis Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Marij familiaritate.

Cicero Trebatio. S. D. 15

QVam sint morosi, qui amant, vel ex [1] hoc intelligi potest. molestè ferebam antea te inuitum istic esse: pungit me rursus, quòd scribis te esse istic libenter, neq; enim tum mea commendatione te nõ delectari facilè patiebar: & nunc angor quicquam tibi sine me esse iucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre

1 A genere descendit ad speciem.

ferre desiderium, quàm te non ea, quæ spero, consequi. Quòd verò in C.[a] Marij, suauissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valde gaudeam: qui fac, vt te quam maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura vt valeas.

a Hic est cuius ep. legitur. li. 11. ep. 28.

ARGVMENTVM.

Laudare videtur Trebatium vt sapientem, qui belli pericula vitaret, sed reuera notat vt timidum, adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, superbia, per iocum.

M. Cicero Trebatio. S. D. 16

IN [1] Equo Troiano scis esse in extremo, *Sero* sapiunt, Tu tamen, mi vetule, non sero. primùm quòd illas [2] rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον te præbuisti, plane nō reprehendo. Nunc vero in Hibernis vinctus mihi videris, itaque te commouere non curas: vsquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum. Ego si foris cænitarem, Cn. Octauio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, Oro te, [3] quis tu es? Sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum: id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, *Omnes* esse diuites, qui cælo & terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus [4] respondere. Sed tamen est quòd gaudeas: constat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.

1 Tragœdiæ nomen.
2 Quod omnino discedere à bello cuperes: in quo sapere videbaris.
3 Notat hominis ignobilitatem. ep. 9.
4 Non quod superbus esset, sed quod à nemine consolaretur. ep. 10. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in vrbem iam non amplius cogitet: & hortatur, Cæsaris amicitiā plurimi faciat quam fore fructuosam vt promittit, in seque ipse recipit.

Cicero

Cicero Trebatio. S. D. 17

EX tuis literis & Quinto fratri gratias [1] egi, & te aliquando collaudare possum, quòd iam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensiū literis tuis vehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis,[2] vrba nitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari: sæpe autem etiam, quod à te alienissimum est, subimpudens videbare. tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum [3] syngraphis venissent Alexandriam, nullū adhuc nummum auferre potuisse. Ego si mei cōmodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel vtilitate ex consilio atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum atq; ornandum putaui. Itaq; quoad opinatus sum, me in prouinciam exiturum, quæ ad te vltro detulerim, meminisse te credo. posteaquam mea mutata 4 ratio est, cum viderim, me à Cæsare honorificentissimè tractari, & vnicè diligi, hominisq; liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem: sic ei te [5] commendaui & tradidi, vt grauissime, diligentissimeq; potui. quod ille ita accepit, vt & mihi sæpe literis significarit, & tibi verbis & re ostenderit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: & si qua te fortè res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & vltima expectato: quæ ego tibi [6] iucunda & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neq; amicitiæ confirmandæ clarissimi ac liberalissimi [7] viri, neq; vberioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneæ tempus: si hoc amisse-

1 De eo, quod apud Cæsarem Trebatij causa fecerat, erat enim Quintus Cæsaris legatus in Gallia.

2 Non est vt alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus vrbanis.

3 Alludit ad creditores Ptolomei regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1

4 Res meæ aliter tulerunt. Vide ep. 5. lib. 3

5 Vide epistolā commendatitiam ep. 5

6 Vtilia & honorifica.

7 Epist. 7

amiseris, te esse vllum vnquam reperturum: hoc quémadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q.[8] Cornelio videbatur. In Britanniam te profectũ non esse, vehementer gaudeo, quòd & tu labore caruisti, & ego te rebus illis non [9] audiam. Vbi sis hibernaturus, & qua spe, aut [10] conditione, perscribas ad me velim. Vale.

8 Epist. 8.

9 Quasi gloriose narrarem.

10 Præsentis cómodi.

Argvmentvm.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare preferenda cogitaret: iocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. Cicero Trebatio. S. D. 18

ACcepi à te aliquot epistolas vno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me [1] cętera delectarunt: significabant enim, te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem, quæ ego paulisper in te ita desideraui, non vt imbecillitati animi tui, sed magis vt desiderio nostri te æstuare putarem, quare perge vt cœpisti: forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequêre: ego enim renouabo commendationem, sed [2] tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ, vt iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, [3] græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Hallici belli certiorem facias ego enim [4] ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, vt ad epistolas tuas redeam, cætera bellè: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: nisi fortè tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, vt reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi [5] suppeditare? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, &

1 Hoc pendet, Vsque ad illud, cætera bellè.

2 Epist. 38. li. 12 ad Att.

3 Literas commendatitias, græcè scriptas.

4 Quia ignaui spectatores pugnarũ sunt: itaque certius omnia & obseruat, & narrare deinde possunt.

5 Pro, suppetere vt alibi.

& non hîc nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cùm ad vos proficiscetur,[6] more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus, eram enim afuturus mense Apr. Has literas scripsi in Pomtino, cum ad villam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum[7] clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliâsti. Nam Vlubris honoris mei causa vim maximam[8] ranunculorum se commôsse constabat. Cura vt valeas. VI. Idus Apr. de Pomtino.

6 Epist. 5.

7 Qui properant.

8 Non dixit, hominum, sed ranunculorum, ob paludes.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Arruntius ita te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, vt roganti Trebatio satisfaceret: eaq; esse obscuriora significat, nec legēda sine interprete. addit, si expeditam in quæstionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

Cicero Trebatio. S. D. 20

VIde[1] quanti apud me sis: etsi iure id quidem, non enim amore te vinco. Verũtamen quod præsenti tibi propè subnegarem, non tribueram certe: id absenti[2] debere non potui. Itaque vt primùm Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, *Nullam* artem[3] literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non lege abieris: num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen nonnunquam desiderant quan-

1 Initium efficax ad beneuolentiam.

2 Eadem locutio topicorũ initio.

3 Ex ipsis tantũ Literis & quasi muto libro.

quanquam tu, si attentè leges, si sæpius, per te omnia consequére,[4] vt certè intelligas. vt verò etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequêre. in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. v. kalend. Sextilis, Rhegio.

4 Correctio est, si non omnia, certe hoc, inquit consequere vt intelligas.

ARGVMENTVM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit, & hortatur, ne possessiones eas vendat: quæ, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

Cicero Trebatio. S. D. 20

AMabilior mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari, sed quid ego dicam te, quem quis non amat? [1]Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, vt si esset vnus è nobis. sed ego te non reprehendo, qui illud ad ædificationem tuam traduxeris, quanquam enim velia non est vilior, quàm Lupercal: tamen istuc malo, quàm hæc omnia. Tu tamen, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velienses verebantur) neq; Heletem, nobilem amnem, relinques, neque [2] papirianam domum deseres: quanquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri solent: quem tamen si [3] excideris, multùm prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primùm eorum vrbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum, tuosque agros, ea quæ remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque dijs iuuantibus, ante brumam [4] expectabis. Ego à Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidem non videtur. Ventus [5] increbescit. Cura vt valeas. XII. kal. Sextiles. Velia.

1 Cognomen Trebatiæ familiæ.

2 Trebatij, de liquo Papirio emptam.

3 Potest incidi lucus sine piaculo. Cato. lib. 1

4 Cogitabat Cicero in Græciā ad visendum filium suum, qui Athenis literarum studia colebat. ep. 1 lib. 10

5 Flare incipit vehementius. creber enim venti spiritus velum tendit.

AR-

ARGVMENTVM.

Silij causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra vrbem esset, ad Trebatium in vrbem hæc scripsisse.

Cicero Trebatio. S. D. 21

SIlij causam te docui, is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri, sponsionem illam nos sine periculo facere posse, [1] Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prært. ex edicto suo mihi dedit: negare agebat [2] Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti nō habuerit: hoc idem [3] Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meque rogauit, vt se, causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum vltrò veneris, eique pollicitus eris: sed, si me amas, quamprimùm hoc te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

1 Verba sponsionis.

2 Sulpicium.

3 Vide de offilio iurisconsulto, Digest. lib. 1 tit. 2.

ARGVMENTVM.

Authoritate iurisconsultorum probat, quod de controuersia quadam dixerat.

Cicero Trebatio. S. D. 22

ILluseras heri inter scyphos, quòd dixeram, controuersiam esse, possetne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque, etsi domum benè [1] potus, seroq; redieram: tamen id caput vbi hæc controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi: vt scires, id quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M. Manilium, M. Brutum sensisse, Ego tamen Scæuolæ & [2] Testæ assentior. Vale.

1 Sic bene nummatum. ep. 15

2 i. tibi. nam Testa Trebatij cognomen. 13.

ARGVMENTVM.

Signa quedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas

potius pictas cuperet, rescribit igitur, ex illis emptionib. nullam se curasse, de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

M. Cicero M. Fabio Gallo. S. D. 23

TAntum quòd ex Arpinati veneram, cum mihi a te literæ redditæ sunt: ab eodemque accepi [1] Auiani literas: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quæso qui ego sum, esse te. estne aut tui pudoris aut nostri primum rogare de die, deinde plus [2] annua postulare? sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram. at tamen ista ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. planè enim intelligo, te non modò studio, sed etiam amore vsum, quæ te delectarint, hominem (vt ego semper iudicaui) in omni iudicio elegantissimum, quæque me digna putaris coemisse. Sed velim maneat[3] Damasippus in sententia: prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinq; sumpsisti. Sed Bacchas istas cum Musis Metelli comparas, quid simile? [4] primùm ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus, sed tamen erat aptum bibliothecæ, studijsque nostris congruens. Bacchis verò vbi est apud [5] me locus? At pulchellæ sunt, noui optimè, & sæpe, vidi nominatim tibi signa mihi nota mendâsses, si probassem. ea enim signa, ego emere soleo quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum.[6] Martis verò signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse.* Mercurij mallem aliquod fuisset: felicius puto, cum Auiano transigere possemus. Quod tibi destinâras Trapezophoron: si te delectat, habebis?

1 Statuarij.

2 Annua die, bima die, trima die sæpe legimus in veterum iurisconsultorum libris. ad At. ep. 2. lib. 12.

3 Scripserat Gallus, ea signa, si Cicero non emeret, empturũ Damasippum.

4 Sine, deinde positum est, vt ep. 9. lib. 2. & ad At. ep. 11. l. 8. & 18. lib. 12.

5 Quem neque Bacchus neque Venus delectat.

6 Mars & Saturnus, infesta signa Mercurius boni euentus index.

tis? sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem [7] summa: næ ego multa libentius emerim diuersorium Tarracinæ, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui planè res certas mandaram: itemque Iunij, quem puto tibi notum esse, Auianij familiarem. Exhedria quædam mihi noua sunt, instituta in porticula Tusculani: ea [8] volebam tabellis ornare, etenim siquid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia non manebit, [9] aliquem Pseudodamasippum vel cum iactura reperiemus. Quòd ad me de domo scribis iterum, iam id ego proficiscens mandabam meæ Tulliæ: ea enim ipsa hora acceperam tuas literas. Egeram etiam cum tuo Nicia, quòd is vtitur, vt sis, familiariter Cassio. Vt redij autem, prius quàm tuas legi has proximas literas, [10] quæsiui de mea Tullia quid egisset. per Liciniam se egisse dicebat. sed opinor Cassium vti non ita multùm sorore. eam porrò negare se audere, cùm vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consuetudinem vitæ, victusque nostri, primùm vt eam domum sumeres, vt non modò prope me, sed planè [11] mecum habitare posses: deinde vt migrare tantopere festines. Sed ne viuam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis, quàm ego sum. Itaque omnia experiar. video enim quid mea intersit, quid vtriusq. nostrum. Siquid egero, faciam vt scias. tu & ad omnia rescribes. & quando te expectem, facias me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

7 Tanta pecunia.

8 Vt exhedrijs superimpositæ tabellæ spectarentur.

9 Omnino aliquem qui emat reperiemus.

10 Quæsiui ex Phania epist, 5, lib. 3.

11 Fortasse quòd domus ea Ciceronis domui iuncta esset, pariete communi.

ARGVMENTVM.

Narrat, quam iniquè Tigellius sibi irasceatur, idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.

M. Cicero M. Fabio Gallo S. D. 24

1 Vide locutionẽ eandem ep. 13. lib. 2. & ad Att. li. 13. ep. 42. preterea apud Macrob. lib. 3.

2 Epist. 20. lib. 9

3 Caluus in Ciceronem scripsit, quia prætor patrem suum damnarat. Plut.

4 Quia præstiti dies erant eorum iudiciorũ quæ lege Pompeia fiebat, ad Att. lib. 13. ed. 47.

5 Pauperem hominẽ fuisse, qui se diuitem simularet, scripsit Suidas.

AMoris quidem tui quoquò me verti, vestigia:[1] vel proximè de Tigellio sensi enim ex literis tuis, valde te laborasse, amo igitur voluntatem. sed pauca de re. Capius, opinor olim, *non* omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quæ est hæc seruitus; Olim cùm regnare existimabamur, non tam ab vllis, quàm hoc tempore[2] obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istud. Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua, cumque addictum iam tum puto esse[3] Calui Licinij Hiponactio præconio. At vide quid succenseat. Phameæ causam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè familiaris. is ad me venit, dixitque, iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo die de P. Sextio in consilium iri[4] necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse cùm vellem, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibi ciuem habere, & sat bonum vnctorem, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem. Cognosti meã causã, & istius[5] Salaconis iniquitate Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe vtrique nostrum est. Vale.

ARGVMENTVM.

Rescribit de epistola non conscissa· monenti, vt de Cæsare cautè eloqueretur, & scriberet, gratias agit.

1 Cæsarem.

2 Cæsar Africano bello confecto: quem redeuntem senatus delata censura, moribus præfecerat. Ludit igitur in magistri nomine ambiguo, Dio. lib. 43.

Cicero M. Fabio Gallo S D. 25

QVod epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes cùm libebit. Quod autẽ me mones, valde gratum est: idque vt semper facias, rogo. Videris enim mihi vereri, ne nisi[1] istum cauerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu: manu de tabula: 2 magister adest citius, quàm putaramus.

vereor

vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quicquam melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco. Cætera labuntur, secretò hoc audi, tecum habeto: ne Apellæ quidem libero tuo dixeris, præter duos nos loquitur isto modo nemo: bene maleue videor: sed quicquid est, nostrum est. vrge igitur, nec transuersum vnguem (quod aiunt) à stilo: is enim est dicendi opifex. Atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

ARGVMENTVM

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

Cicero Gallo. S.D. 26

CVm decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem: neque ijs, qui mea[1] opera vti volebat, probare me non valere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum, cùm quidē biduum ita ieiunus fuissem, vt ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore & fame, magis[2] tuum officiū desideraui, quàm abs te requiri putaui meum. Ego autem cùm omnes morbos reformido, tum eum, quo Epicurum tuum Stoici malè accipiunt, quia[3] dicat δυσεντερικὰ καὶ δυσουρικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum morbū edacitatis esse putant, alterū etiam turpioris intemperantiæ. sanè δυσεντερίαν pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, vnde hoc acciderit, quomodòue commiserim:[4] lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt isti lauti terra[5] nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit esse suauius, in eas cum incidissem in cœna augurali apud Lentulum: tanta me διάρροια arripuit, vt hodie primùm videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murenis facilè abstinebam, sipeta etiam, & malua

1 In forensibus caussis.

2 Vt ipse potius ad me venires quam ego ad te.

3 Vide Epicuri Epistolam in Laertio.

4 Morborum remedia, loci mutatio, animi relaxatio, Ep. 15. & 16. lib. 9. Gel. lib. 2. ca. 24. vbi tū l. pro natum legitur.

5 Varro de re rust. li. 3. c. 9.

deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam iustam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam: nam & vires & corpus amisi. Sed si morbum depulero, facilè (vt spero) illa reuocabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Gallum, non eum ad quem proximè scripsit, Fabiæ gentis, sed vt opinor, Sextiæ, accusat vt iniquum, & impudentem.

M. Cicero S. D. Gallo. 27

MIror cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret, tamen non debeas.[1] *Ego enim te* (inquit) *in consulatu obseruaram*. Et ais, fore, vt te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petiisse. Vtinam semper esses tribunus:[2] intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam dicere. Quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parũ fortiter responderim. Hęc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facilè purgassem. Non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti, sed quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem cæteri[3] liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, vt ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Ro. debeat. Vale.

1 Verba ex epistola Galli.

2 Tribuni enim intercedebant. Gallus autē Ciceronem rogauerat, vt pro se intercederet apud Cæsarem, est igitur ἀμφιβολία.

3 Coniuratione oppressa.

ARGVMENTVM.

Probat consilium Curij, qui, rep. desperata, in Græciam se contulerit, & adiungit se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. Cicero S. D. Curio. 28

Memini

MEmini, cum mihi desipere videbare, quòd istic potius viueres, quàm nobiscum. erat enim multo domicilium huius vrbis (cum quidem hæc vrbs) aptius humanitati & suauitati tuæ, quam tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contra &[1] vidisse mihi multum videris, cùm propè desperatis rebus, te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solùm sapiens, qui hinc adsis, sed etiam beatus[2] quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest; Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses, vbi nec [3] Pelopidarum: nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione: cũ enim salutationi nos dedimus amicorũ quæ fit hoc etiam frequentius, quàm solebat, quod quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre: abdo me in bibliothicam. Itaque opera efficiõ tanta quanta fortasse tu[4] senties. intellexi enim ex tuo sermone quodam, cûm mæsticiam meam & desperationem accusares, domi tuæ dicere te [5]ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempub. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior, & hoc tempore, quanquam me non ratio solùm consolatur, quæ primùm debet valere, sed etiam[6] dies, *Quæ stultis* quoque medere solet: tamen doleo, ita communem rem esse dilapsam, vt ne spes quidẽ melius aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt (nisi fortè id ipsum esse [7] non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, vt de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video. Quare ad [8]prima redeo. sapiẽter hæc reliquisti, si consilio, feliciter, si casu. Vale.

1 Discessit enim Curius ante exitium reip.
2 Obserua elegantiam in correctione
3 Subaudi, neq; facta audias, neque nomen, ep. 30. Phil. 13.
4 It idem tibi vt mihi probabuntur.
5 Non eum me esse, qui viderer in meis libris.
9 Epi 5 lib 4. & 16. lib. 5.
7 Non debuit in vnius potestate omnis esse resp.
8 Ad Att. ep 20. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficij: & cõmendatitias ab eo literas petit ad Sulpicij successorem.

M. Curius M. Ciceroni suo S. 29

SI vales bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δ' Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius: quod quidem si inter senes coemptionales vænale proscripseris, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est, nos,[1] quòd simus, quòd homines existimemur, id omne abs te habere? Quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare, & Sulpicij successori nos de meliore [2] nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare, teque ad vrbem lubentes videre, & nostra refigere, deportareque tuto possimus. Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere, sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem[3] fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironemq; meum saluta nostris verbis. D. A. D. IIII. kal. Nouembris.

Ep. 17. & 50. l. 13. & 1. l. 6. & ad Att. ep. 5. l. 8. 1. Ep. 23. li. 10. & ad Att. ep. 13. l. 1.

2 A dolijs metaphora, quę diuersis notis distingnuntur, vt internoscantur vina.

3 Adagium à pictoribus natum.

ARGVMENTVM.

Obstendit, quam miserè agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit, & de literis commendatitijs ad Acilium scriptis significat.

Cicero Curio. S. D. 30

EGo[1] verò iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquò peruenire, vbi nec Pelopidarum nomen nec facta audiam. Incredibile est quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Ne tu videris multo ante prouidisse quid impenderet tum, cum hinc profugisti: quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen *Audire* tolerabilius est, quàm videre. In [2] campo certe non fuisti, cum hora secunda comitijs quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille autem, qui comitijs [3] tributis esset auspicatus, centuriata habuit, consulem hora sep-

1 Simile principium ep. 6. l. 4. & 5 lib. 9. ep. 11. lib. 15. ad Att.

In campo Martio creabantur magistratus.

3 Tributis enim quæstores, centuriatis consules creabantur.

ſeptima renunciauit, qui vſque ad kalend. Ian. eſſet, quæ erant futuræ manè poſtridie. Ita [4] Caninio *Cos.* ſcito, neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factum eſt, fuit enim mirifica [5] vigilantia, qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit. hæc tibi ridicula videntur, non enim ades: quę ſi videres, lacrymas non teneres. Quid, ſi cætera ſcribam? Sunt enim innumerabilia generis eiuſdem: quæ quidem ego non ferrem, niſi me in Philoſophiæ portum contuliſſem, & niſi haberem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrum, cuius quando proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum. *Id enim* cuiuſque eſt proprium quo quiſque fruitur atque vtitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt. bis enim eſt à me iudicio capitis rebus [6] ſaluis defenſus: & eſt homo non ingratus, meque vehementer obſeruat. Ad eum de te diligentiſſime ſcripſi, eamq; epiſtolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. Vale.

4. Li. 8. de bel. Gal. Marc. lib. 8. hoc recitat Ciceronis dictum.
5 Ep. 18. lib. 6.
6 Cum nunquã damnatus ſit, eodem modo locutus eſt ep. 1. li. 4. cum de rep. loqueretur.

ARGVMENTVM.

Inuitat eum ad officia mutua: & in vrbem vt redeat rogat veteris vrbanitatis retinendę cauſa.

Cicero Curio. S. D. 31

FAcile perſpexi ex tuis literis, quod ſemper ſtudui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere quàm mihi carus eſſes. Quod quando vterque noſtrûm conſecutus eſt: reliquum eſt vt officijs certemus inter nos. quibus æquo animo vel [1] vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facile patior. Sulpitij tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuiſſe, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem vti pedes haberent, vt aliquando redires. Vides enim exaruiſſe iam veterem [2] vrbani-

1. Epiſt. 7. lib. 5. Moleſtum enim non eſt, ab amico in officio vinci.

2 Leporem acumenque dictorũ
3 Princeps Curius in dictis, secundus Atticus, Cicero tertius.

²vrbanitatem, vt Pomponius noster suo iure possit docere, nisi³ nos pauci retineamus gloriam antiquã Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur quæso, ne tantum semen vrbanitatis vnà cum rep. intereat. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit hanc epistolam in prouincia. prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. vltima de Dolabella nondum genero.

M. Cicero C. S. D. Volumnio. 32

QVod sine prænomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti, primùm addubitaui, num à volumnio¹ senatore esset, quocum mihi est magnus vsus: deinde εὐτραπελίᾳ alterum fecit, vt intelligerem, tuas esse: quibus in literis omnia mihi periucunda fuerunt, præter illud, quod parũ diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. ais enim, vt ego discesserim, omnia omniũ dicta, in his etiam Sextiana, in me ²conferri. Quid? tu id pateris? non defendis, non resistis? equidẽ sperabam ita notata me reliquisse genera³ dictorum meorum, vt cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fæx est in vrbe, vt mihi sit tam ἀκύθηρον quod nõ alicui venustũ esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παράγραμμα bellum nisi ridiculum, παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per ⁵ Antonij personam disputata de ridiculis ἔντεχνα, & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse. Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me licet pedibus omnes rei. sit vel Selius tam eloquens, vt possit probare se esse liberum: non laboro. vrbanitatis possessionẽ, amabo quibus vis⁶ inderdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercule, extra io-

1 De quo Varro l. 2. de re ru. & in Attici vita. Inde etiam dictus est Volumnius Eutrapelus epi. 26. lib. 9.
2 Pro meis circum ferri.
3 Macr. lib 1, sat.
4 Quinct. lib. 3 cap. 3.
5 Imo per Iulij personam, mendum librarij puto non memoriæ Ciceronis ep. 19 lib. 13. ad Att.
6 Alludit ad consuetudinem iudiciorum.

cum

cum valde mihi tuæ literæ facetæ, elegantesque visæ sunt. illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum [7] amicum in tribunatu quam plurimum habere grauitatis, idque cum ipsius caussa (est enim mihi, vt scis, in [8] amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissimè de rebus vrbanis, de repub. Iucundus est mihi sermo literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare & confirma, & [9] redde planè meum. Non mehercule quod quicquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

7 C. Curionem.

8 Ita loquebantur ad indicandum summum, quendam amorem, ad At. li. 10. & Phil. 12.

9 Ep. 19. lib. 16. Quanquam maxime laborem, nimium tamen laborare mihi non videor.

ARGVMENTVM.

Hæc epistola est post ciuile bellum scripta, scribit se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium vocat ad eadem studia: addit deliberatū sibi esse, Cæsare permittente, à caussis iudicijsque discedere.

M. Cicero Volumnio. S. D. 32

QVod [1] declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares, non erat causa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, inuideres. nos enim planè, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus. gregalibus illis, quibus te plaudente, vigebamus, [2] amissis: vt, etiam si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur, vt ait [3] Philoctetes apud Atticum abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quanquam venies, vt ipse intelligis in maximarum quasi cōcursum occupationum, quas si, vt volumus, exceperimus: ego

1 Cur se ad declamationes cōtulerit causam vide, ep. 8. lib. 9. & 18. l. 8.

2 Ciuili bello.

3 De Philoctete At. Tragœdia Varr. l. 6. de ling. lat.

ego verò multam [4] salutem, & foro dicam & curiæ, viuamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius vterque noster, studijs ijsdem tenentur, & meis æquissimis vtuntur auribus. Opus est huc limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus literis, [5] eis, quibus sæpe verecundiorẽ me in loquendo facis. mihi enim iudicatũ id est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illã iam personam, in qua me sæpe ipsi illi probaui: ac me totum in literas [6] abdere, tecumque & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem non veritus esses, ne [7] perinuitus legerem tuas literas, si mihi quemadmodum scribis, longiores forte misisses, ac velim post hac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

4 Græca locutio vt πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ ep. 8. li. 8. ad Att Plato in epist. ad Perdiccam,

5 Quas in te diligo, vel quibus maxime delector.

6 Idem alijs verbis ep. 20. lib. 6

7 Pluribus, video scriptum esse in omnibus antiquis libris, itaque admonente visum est.

M. COELII EPISTOLARVM LIBER VIII. AD CICERONEM.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum vrbanarum: & excusat se, quòd alteri negotium dederit ad illa collidenda. addit hæc: De comitijs transpadanorum Romæ rumorem nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum. De Pompeio cupere aliquid cognoscere: De Cęsare varia dissipari: aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. l. 2.

M. Cœlius M. Ciceroni. S. D. I

Vod tibi [1] decedenti pollicitus sum, me omnes res vrbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, vt verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi

1 Decedere de prouincia vsitatius est, quam decedere ab vrbe: tamen Cælius eodem verbo in eadem significatione etiam infra vsus est. epi. 8.

metsi tu, scio, quam sis curiosus, & quàm omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoq; rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc, te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condémnes, quod hunc laborem alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad literas scribendas, vt tu nosti, pigerrimo, tuæ [2] memoriæ dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, vt ego arbitror, me excusat. Nescio cuius otij esset, non modò perscribere hæc, sed omnino animaduertere. Omnia enim sunt ibi S.C. edicta, [3] fabulæ, rumores. Quod exemplum si fortè minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam: fac me certiorem. Siquid in rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commode persequi possint: & quémadmodum actum sit, & quæ [4] existimatio consecuta, quæq; de eo spes, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitijs transpadanorum, [5] Cumarum tenus caluerunt Romam cum venissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in kalendas Iun. vt mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sane quàm eos sermones [6] repressit, qui de eo tum fuerant, cúm Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, vt volebas, [7] offendisti: qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quàmque ostenderit voluntatem (solet enim aliud sentire & loqui: neque tamen tantùm valere ingenio, vt non appareat quid cupiat) fac mihi [8] perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, quod opinor certè factum esse: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum ad Bellouacos circumsideri, inclusum à reliquo exercitu: neque adhuc certi quicquam est neque hæc incerta tamen vulgò iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti, planè secretè narrantur: at Domi-

2 Hoc dicit: non is sum, qui de te non libenter cogitem.

3 In scena recitata.

4 Epist. 5.

5 Vltra Cumas progressi non sunt. vide ad Att. li. 5. ep. 2.

6 Retulit sermones, dixit infra.

7 Offendit enim Terenti. ep. 8. li 2. & ad Att. li. 5 epi. 6.

8 Cicero tamen prescribere noluit, vide ep 8. li. 2.

Domitius, cùm manus ad os opposuit? Te ad IX. kalendas Iun.[9] subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant perisse: ita vt in vrbe ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q. Pompeio in itinere occisum. Ego qui scirem, Q. Pompeium Baulis embæneticam facere, & vsque eò, vt ego misererer eius esuriei, non sum commotus; & hoc mendatio, si qua pericula tibi impenderent, vt defungeremur, optaui. Plancus quidem[10] tuus Rauennæ est: & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

9 Quidam qui sub rostris versari consueuerant, ex infima plebe.

10 Ironia: nam est Plancus Bursa Cicerone accusante condẽnatus. ep. 32. l. 9.

ARGVMENTVM.

Nunciat de absoluto Messalla, eiusque defensore Hortensio à populo male accepto: adijcit quædam de rep. & de cõpetitoribus suis.

Cœlius Ciceroni. S. D. 2

CErte, inquam,[1] absolutus est, me præsente pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in vnoquoque ordine[2] sententijs: Vide modo, inquis. Non mehercule quicquam vnquam tam preter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia, validissimè fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem: postquam factum est, obstipui, & mihi visus sum captus esse, quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt. & ostenderunt planè esse quod fieri non posset. Itaque relictus lege Licinia, maiore esse in periculo videtur. Accessit huc, quòd[3] postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt: puto, vt suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. Hoc magis animaduersum est, quod intactus à sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita bene, vt in totam vitam cuiuis satis esset, & peniteret eum iam[4] vicisse.

1 Ad Att. ep. 12. lib. 5.
2 Non modo inquit, absolutus est à senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnis sententijs.

3 Et sane post absolutionem alio crimine damnatus est, ep. 8. Epist. 2. lib 9.
4 Messallę absolutionem obtinuisse.

De

De repub. quod tibi ſcribam, nihil habeo. Marcelli impetus reſederunt, non inertia, ſed (vt mihi videbatur) conſilio. De comitijs conſularibus[5] incertiſſima eſt exiſtimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem. nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo ſcripſi, quòd ſcio te acriter propter[6] Hirrum nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen ſimul ac me[7] deſignatum audieris, vt tibi curæ ſit, quod ad Pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi L. Caſtrinio Pæto, ſecundum ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

5 Qui conſules futuri ſint.

6 Competitorē tuum ep. 3. & 9. huius lib.

7 Curulem ædilem.

ARGVMENTVM.

Suum in ſcribendo officium prædicat. ſcribit, de comitijs ſuis, quæ opinio ſit: de Milonis re quid egerit: præterea, cupere ſe aliquo Ciceronis libro illuſtrari.

Cœlius Ciceroni. S. D. 3

ESTNE?[1] vici? & tibi ſæpè quod me negaras diſcedens curaturum, literas mitto? eſt, ſi quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otioſus ſum, planè vbi delectem otioſum meum non habeo. Tum cùm Romæ eras, hoc mihi certiſſimum, ac iucundiſſimum[2] vacanti negotium erat, tecum id otij[3] tempus conſumere: idque non mediocriter deſidero: vt non modo nihil ſolus eſſe, ſed Romæ, te profecto, ſolitudo videatur facta: & qui (quę mea negligentia eſt) multos ſæpe dies ad te, cùm hic[4] eras, non accedebam: nunc, quotidie non eſſe te, ad quem curſitem, diſcrucior. Maximè verò, vt t[illegible]s, noctesq; quæram, competitor Hirrius curat. Quomodo illum putas, auguratus tuum[5] competitorem, dolere? & diſſimulare me certiorē, quàm ſe, candidatū? de quo vt, quem optas, quàm primùm nuncium accipias, tua medius fidius magis, quam

1 Tale illud & eodem ſenſu: Ain tandem? ep. 21. li. 9. & ad Att. ep. 5. lib. 4.

2 Epi. 30. li. 12.

3 Tempus otij, pro tempus otioſum.

4 Nota naturam abundantiæ, & inopiæ.

5 Ep. 9. huius li.

mea

6 Quod mihi erit sumptui, nam in ludis dandis cum locuplete collega certabo.

7 Ad Att. ep. 8. lib. 5.

8 Ambitionem suam velat amicitiç nomine.

[6] mea causa cupio, nam mea, si fio, forsitan non locupletiora referam: sed hoc vsque eò suaue est, vt, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non possit. Est tanti. Sed mehercule non multum M. Octauius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quòd ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, vt & Philotimus quàm honestissimè [7] Miloni absenti, eiusque necessarijs satisfaceret, & secundum eius fidem & sedulitatem existimatio tua conseruaretur. Illud nunc à te peto, si eris (vt spero) otiosus, aliquod ad nos, vt intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ [8] amicitiæ memoriam posteris quoq; prodat, velim: cuiusmodi, puto, quæris. Tu aptius, qui omnem nosti discipinam, quod maximè conueniat, excogitabis: ex eo genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, vt versetur inter manus, habeat. Vale.

ARGVMENTVM:

Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. Cælius M. Ciceroni. S. *D.* 4

1 Ep. 2. huius li.
2 Fortasse à Caninio Gallo, Fabio Gallo ep. 8 li. 2. & 1. li. 7.
3 Quod & Cælius, & Cicero equestri loco nati, postea senatoriam dignitatem assecuti, ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

INuideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur. primùm illud, [1] absolutum Messallam: deinde eundem condemnatum: C. Marcellum Cos. factum, M. Claudium à repulsa postulatum a [2] Gallis duobus: P. Dolabellam quindecim virum factum. Hoc tibi non inuideo: caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione descenderat? quàm ipso diffidente Dolabella? Et hercules, nisi [3] nostri equites acutius vidissent, pœnè concedente aduersario superasset. Illud te non arbitror miratum, Seruium tribunum pl. des., condemnatum: cuius

cuius locum C. Curio petijt, sanè quàm incutit multis, qui eum, facilitatemque eius non norunt, magnum metum. Sed, vt spero, & volo, &, vt se fert ipse, bonos & senatum malit: totus, vt nunc est, hic senaturit. Huius autem voluntatis initium, & causa est, quòd eum non mediocriter Cæsar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa [4] adiungere, valde contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquàm venustè cecidisse, quod à reliquis quoque vsque eò est animaduersum, vt Curio, qui nihil consilio facit, ratione & consilijs vsus videretur in euitandis eorum insidijs, qui se intenderant aduersarios in eius tribunatum: Lælios & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo maiore misi interuallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare indies exitum cogebant, vt [5] confectis omnibus te facerem certiorem. Ad kalend Sextileis vsq; expectaui. Prætorijs moræ quædam inciderunt. Mea porrò quem euentum sint habitura, nescio. opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem [6] ædilium pl. comitijs nacta sunt. Nam M. Cœlium Vecinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subitò deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. Inde Hirrũ cuncti iam ad non faciendum, flagitare. Spero, te celeriter & de nobis quod sperasti, & de [7] illo quod vix sperari ausus es, auditurum. De repub. iam noui quicquam exspectare desieramus. sed cùm senatus habitus esset [8] ad Apollinis. ad XI. kalend. Sextileis, & referretur de stipendio Cn. Pompeij: mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quo appellaretur, cùm ex Gallia, coactus esset dicere Pompeius se legionem abducturum, sed non [9] statim sub mentionem & conuitium obtrectatorum. Inde interrogatus est de successione C. Cæsaris. de qua, hoc est, de prouincijs, placitum est, vt quàm primùm ad vrbem reuerteretur.

4 Ad extremum sibi etiam Curionem adiunxit.

5 Iam enim cõsularia, & tribunicia ostendit, esse habita.

6 Duplex enim erat ędilitas, curulis, & plebeia curulem Cælius petebat.

7 Epist. 10. li. 2.

8 Antiqua locutio, de Græcis ducta fontibus. ep. 2. li. 14.

9 Erat n. tardus & dissimulator vide ep. 5 l. 1. & ep. 1. huius lib.

Cn. Pompeius, vt coram eo de successione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ijt. Puto [10] Idib. Sextilibus de ea re actum iri. Profectò aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompeius, omnes oportere senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil expecto, quomodo Paulum cos. [11] des. primum sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de [12] syngrapha Sitiana, cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, vt Cybiratas arcessas, curesq;, mihi vt vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum [13] mortuum. Quid mihi suadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas velim. kal. Sex. Vale.

10 Epist. 8.

11 Moris n. fuit vt cõsul designatus primus sententiã diceret.
12 Vt exigeretur pecunia in Ciceronis prouincia ep. 8. & 9.
13 Facile id Cicero nosse poterat, quòd ei Ciliciæ præfecto prope in conspectu Ægyptus erat, ep. 7. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Monet Ciceronem, vt ante quam Parthi bellum inferrét, statueret quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait esse noui.

Cælius Ciceroni. S. D. 5

QVa tu cura sis, quod ad pacem prouinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio. Ego quidem vehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, vt pro viribus copiarum tuarum, belli quoque existeret magnitudo, & quantum gloriæ, [1] triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamq; & grauem [2] illam dimicationem euitaremus: nihil tam esset optandum. Nunc si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. Tuus porrò exercitus [3] vix vnum saltum tueri potest, hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam paratissimus esset) qui publico negocio præpositus est. Accedit huc, quòd successionem futuram propter Galliarum [4] controuersiam non video.

1 Epist. 10. li. 2.
2 Cum omnes copiæ confligunt.

3 Nam duę tantum legiones erant, vide ad Att. ep. 15. l. 5.

deo. Tametsi hac de re puto te constitutum, quod facturus esses, habere: tamen, quo maturius [5] constitueres cùm hunc euentum præuidebam, visum est te facere certiorem. nosti enim hæc tralatitia: de Gallis constituetur: erit qui [6] intercedat: deinde alius existet, qui nisi libere liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediat: sic multum ac diu ludetur, atq; ita diu, vt plus biennium in his tricis moretur. Siquid noui de rep. quod tibi scriberem, haberem, vsus essem mea consuetudine, vt diligenter & quid actum esset, & quid ex eo [7] futurum sperarem, perscriberem. Sane tanquam in quodam silice iam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de prouincijs [8] vrget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quòd si hoc anno præterito, Curio trib. & eadem actio de prouincijs introibit: quam facilè tunc sit omnia impedire, & quàm hoc Cæsari, & ijs, qui suam causam, non reip. curant, [9] suppetat, non te fallit. Vale.

5 Quem prouinciæ præponeres ep. 6.

6 Intercedet Cæsarianus tribunus. Pompeianus reliquas impediet.

7 Epist. 1.

8 Vt omnino Cæsar successor mittatur.

9 Quasi difficultas impendeat.

ARGVMENTVM.

Capita sunt huius epistolæ, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.

M. Cœlius M. Ciceroni. S. D. 6

NON dubito quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum. sane quàm non ea, qua existimaueram, [2] inuidia. Neque enim stultè Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in vrbem triumphiq; postulationem abiecerat. Quo facto [3] retudit sermones: paratiorque visus est, quàm sperauerat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio, quàm velis eum obligare, in tua manu est. [4] cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris: [5] cauendum tibi erit, ne parum simpli-

1 Vide ep. 10. lib. 3

2 Auersa hominum voluntate.

3 Vide ep. 10. li. 5. epist. 1.

4 Huic epistolæ respondet Cicero lib. 2. ep 13.

5 Epist. 12. lib. 3. in extremo.

simpliciter & candidè posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porro tuum tibi erit, siquid volueris, ei gratificari. Nemo enim necessitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter [6] postulationem & nominis delectationem vxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens [7] mandaris memini: quod ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te possum: vt, si [8] res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & expectes quemadmodum exeat ex hac causa, ne quà inuidiosum tibi sit, si emanarit: porrò significatio vlla si intercesserit, clarius quàm deceat aut expediat, fiat. Neque enim ille tacere eam rem poterit, quæ suæ [9] spei tam opportuna acciderit, quæq; in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cùm præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio [10] laborare, vt etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum. Hic nos omnes absoluimus: & hercule confecta omnia fœdè & inhonestè sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc S. C. nisi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus [11] conglaciat: sed dici non potest, quomodo hic omnia iaceant, nisi ego cum tabernarijs & aquarijs pugnarem, [12] veternus ciuitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hîc frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hîc omnia iaceant, potuit sine Parthis. [13] Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit: hoc sic nuntiatum est. Quod tibi suprà scripsi, Curionem frigere: iam [14] calet. nam feruentissimè concerpitur, bellissimè enim, quia de intercalendo non [15] obtinuerat, transfugit ad populum & pro Cæsare loqui cœpit, legemq; [16] viariam, non dissimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas iubet ædileis metiri, [17] iactauit. Hoc nondum fecerat, cùm priorem epistolæ partem scripsi. Amabo te, si

6 Epist. 2. li. 2. ad Q. Fra.
7 Epist. 1 .. lib. 3.
8 Vt ei Tulliola matrimonio iungatur.
9 D. Appij damnatione.
10 Nec mirum nam Pompeij filius Appij gener erat. ep. 4. li. 3.
11 Vide ep. 13, l. 2.
12 Vide ep. 13.
13 Ad Att, ep, 20, li, 5.
14 Minimè otiosus est, ad Att, ep, 7, lib, 15.
15 A pontificum collegio.
16 Appianus, li, 2, de bel, ci,
17 Se laturum.

si quid, quod opus fuerit Appio, facies, ponito me in gratiam. De [18] Dolabella integram tibi rem serues, suadeo, & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Tur pe tibi erit pantherarum [19] greges me non habere. Vale.

18 De nuptijs Tulliæ.

19 Omnis enim Asia Græce loquebatur, & erant Prætere aantheræ Africanæ ep, 8, & 9.

ARGVMENTVM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptijs, de Valeriç diuortio, de Ocellæ adulterio.

Cælius Ciceroni. S. *D.* 7

QVam citò tu istinc decedere cupias, nescio; ego quidē eo magis, quo adhuc fœlicius rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus [1] perturbet. Breuiores has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ sanè acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis: Cornificius adolescens [2] Orestellæ filiam sibi despondit: Paulla Valeria soror Triarij diuortium sine causa, quo die vir è prouincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. [3] Bruto: nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te absente acciderunt. Ser. [4] Ocella nemini persuasisset, se mœchū esse, nisi triduo bis deprehensus esset. quæris vbi? vbi hercule ego [5] minimè vellem. relinquo tibi, quod ab alijs quęras. neque enim displicet mihi imperatorem singulos percunctari cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

1 Gesserat ea de quibus in ep, ad Catonem ep, 4, lib, 15.

2 Orestela vxor Catilinæ fuerat, Salust.

3 Epist, 7, li, 11, 4 vide ep, 15. lib, 2. In adulterio.

5 Fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, primum de iudicijs quibusdam, tum de rep. satis copiose: postremo de seipso.

Cælius Ciceroni. S. *D.* 8

ETsi multa de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil quo magis gauisurum te putem, habeo,

quàm hoc. Scito C. Sempronium Rufum,*mel,ac delitias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. Quæris, qua in causa? M. Tuccium accusatorem suum post ludos Romanos reum lege [2] Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam. dubiũ porrò illi non erat quid futurum esset. nemini hoc deferre [3] munusculum maluit, quam suo accusatori. Itaque sine vllo subscriptore descendit & Tuccium reum fecit. At ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neq; verbum de re facio: totum Sempronium vsque eò perago, vt Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, siquid in iurijs suis esset, vt Vestorius teneret. Hæc quoq; magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius, postquam, vt cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quicquam reliquerat: maxima nobis [4] traditus erat inuidia: neq; Laterẽsis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, *Quò* ea pecunia peruenisset, recipere voluit. Quod Pilius [5] necessarius Attici nostri de repetundis eum postulauit: magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui cœptum est. Quo vento proijcitur Appius minor, vt indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruiliũ, [6] præuaricationisq; caussa diceret depositum L L S. L X X X I. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdẽ illos, qui lites æstimarant, iudices. Cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis legis ignorans pronunciauit quid singuli [7] ordines iudicassent, & ad extremum, vt solent, non redigam. Postquam discessit, vt pro absoluto Seruilius haberi cœptus est, legisque vnum & centesimum caput legit, in quo ita erat, *Quod* eorum iudicium maior pars iudicarit. id ius ratum esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit: postulante rursus Appio,

[1] Qui tibi tam iucundus e t. Plautina vox.
[2] Asconius in commentario Milonianæ.
[3] Itidem locutus est. ep. 13.
[4] Se nobis defendendum tradiderat.
[5] Vxor enim Attici Pilia fuit.
[6] Vt Seruilius, Appij patris accusator, prœuaricaretur.
[7] Tres enim ordines iudicabant, senatores, equites, tribuni ærarij.

pio, cum L. Lollio transegit, & se [8] relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius de repetundis, saucius Pilio tradetur. Nam de diuinatione Appius, cùm calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit; & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus, & præterea de vi reus à quodam [9] emissario suo Titio, factus est. Rectè hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen, sæpe redilata, & grauiter acta, & planè perspecta Cn. Pompeij voluntate in eam partem, vt [10] cùm decedere post kalendas Martias placeret, S. C. quod tibi misi, factum est, authoritatesque perscriptæ. S C. authoritas. pridie. kal. Octobres in æde Apollinis. [11] scribendo affuerunt. L. Domitius Cn. F. Aenobarbus, Q. Cæcilius. Q. F. Metellus Pius Scipio, L Iulius L. F. Pom. Annalis, C. Septimus T. F. Quirina C. Lucceius C. F. Pub. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pup. Curio. L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terent. Quòd. M. Marcellus *Coss.* V. F. De prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. vti L. Paulus C. Marcellus. *Cos.* cum magistratum [13] inijssent, A. D. Kal. Martias, quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, néue quid prius ex A. D. Kalend. Martias néue quid coniunctim de ea re referretur a consulibus, vtrique eius rei causa per dies [14] commitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cū de ea re ad senatum referretur à consulibus, eorū, qui in c c c iudicibus essent, sex adducere liceret: siquid de ea re ad populū, plebemue lato opus esset, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus *Coss.* præt. trib. pl. quibus eorū videretur, ad populū plebémue ferrent, quod ij non tulissent, vti quicunque deinceps essent, ad populū, plebemue ferrent. S. C. auctoritas. Pridie kalend. Octobris in æde Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ænobardus, Q. Cælius. Q. F.

8 In tabulas absolutum.

9 Ep. 2. li. 7.

10 Cæsarem.

11 Ep. 29. li. 12 & 5. lib. 15.

12 Cognomen esse Villorum, ex Liuio constat. & ex Ciceronis orat. pro Fundanio quam Prisc. anua nominat lib. 6.

13 Kalendis Ia.

14 Cum alioqui per dies comitiales senatus haberi non posset, vide ed. 2. li. 1 ad Q. Fr.

[15] Metellus Pius Scipio, L. Iulius L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius, T. F. Quir. C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An Capito. M. Opius. M. F. Terent. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs: d. e r. i. c. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habet intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de rep. quàm primùm ad senatũ referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimaturũ contra remp. fecisse: siquis huic. S. C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populúmque referri. Huic S. C. intersessit C. Cœlius, L. Vincinius, P. [16] Cornelius, C. Vibius Pansa. item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt: qui eorũ stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, vt eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur, siquis huic S. C. intersesserit: senatui placere, authoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Cœlius, C. [17] Pansa trib. pl. Itemque senatui placere, in Ciliciam prouinciam, inque VIII. reliquas prouincias, quas prætorij pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, [18] neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorũ ex S. C. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placere, si ex eo numero, quos ex S. C. in prouincias ire oporteret, ad numerũ non essent, qui in eas prouincias proficiscerentur: tum, vti quoque collegium primum prætorũ fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur. Si ad numerum ij non essent, tunc deinceps proximi cuiusque collegij qui prætores fuissent, neque in prouincias profecti essent, sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerũ in prouincias mitti oporteret. Siquis huic S.C. intercessisset, authoritas prescriberetur. Huic S. C. intercessit C. Cælius. C. Pansa

15 Adoptus à Metello Pio, Numidici filio. Dio.

16 Alibi Cornelij sunt patricij: hic plebeius, quia tribunus pl. nemo eum magistratum gessit.

17 Vibiorum cognomen.

18 Vide ep. 15: lib. 2. & ap Att. ep. 9. lib 6.

Pansa trib. pleb. illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maximè [16] confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret, se ante Kalen. Martias non posse sine iniuria de prouincijs Cæsaris statuere: post Kalend. Martias se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit hoc nihil interesse, vtrum Cæsar, senatui dicto audiens futurus non esset, an [20] pararet qui senatum decernere non paterentur. Quid si, inquit alius, & consul esse & exercitũ habere volet? At ille quàm clementer. Quid si filius meus fustem mihi impingere volet; His vocibus, vt existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotiũ, effecit: Itaque iam vt video, alterutram ad conditionẽ descendere vult Cæsar, vt aut [21] maneat, neque hoc [22] anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decebat. Curio se contra eũ totum parat: quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientẽ, etsi nihil effecerit, cadere nõ posse. Me tractat liberaliter: & mihi suo munere [23] negotium imposuit. Nam si mihi nõ dedisset, eas quæ ad ludos ei aduectæ erãt Africanæ: potuit supersedere. Nunc, quando dare necesse est: velim tibi curæ sit, quòd à te semper petij, vt aliquid istinc [24] bestiarum habeamus. Sitianã quoque syngrapham tibi cõmendo. Libertũ Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum quibus mandata & literas ad te dedi: eos tibi & rem, de qua misi velim curæ habeas. Nam quam vehementer ad me [25] partineat in ijs, quas tibi illi reddent, literis descripsi. Vale.

16 Non esse male animatum in Cæsarem.

20 Tribunum pl. qui intercedendo senatum impediret. Minime iracunde, vt li. 2. de fin. Clemens in disputando.

21 In prouincia

22 Quod ei lex dabat. vide ep. 7 l. 1. & 6. li. 6.

23 Quasi onus imposuit. A ludis dandis.

24 Pantheras significat ep. 6.

25 Erat enim ex ea syngrapha exigenda pecunia vide ep. 4. & sequenti.

ARGVMENTVM.

Narrat de Hirro competitore ab ædilitate deiecto: de prouincijs nihil actum significat: pantheras petit: M. Feridium comendat: addit nonnulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

Cœlius Ciceroni S. 9

SIc inquis, Hirrum tractâsti? Immo si scias quàm facile, quam ne contentiones quidem minimæ res fuerit, pudeat te, ausum illum vnquam esse incedere, tanquam tuum [1] competitorem. Post repulsam

Hirrus Luciæ gentis cognomen ep. 8.

1 Competitorẽ auguratus ep. 4.

2 De mittendo Cæsari successore ep. 8.

repulsam vero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententiam dixit: [1] expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgat: scilicet hac repulsa se mutauit. Præterea, qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs versatus sit, agit caussas liberales, sed raro post meridiem. De prouincijs quod tibi scripserim [3] Idib. Sextilibus actum iri, interpellat iudicium Marcelli cos. des. In Kalendas reiecta caussa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has literas a d. IIII. Non. Septembris dedit, cum ad eam diem ne [4] profligatum quidem quicquam erat. Vt video, causa hæc integra in proximum annũ transferretur, & quantum diuino, [5] relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. Nam non expedietur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem condicionem, quam cæteræ prouinciæ, vocãtur Hoc mihi non est dubiũ: quod tibi eo magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, [6] Patiscum Curioni decẽ pantheras misisse, te non [7] multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas arcessieris, itemque in Pamphiliam literas miseris (nam ibi plureis capi aiunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quòd seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, [8] impera tibi: hoc cura. Soles libenter, vt ego, [9] maiorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi & mandandi. Nam simul atque erunt captæ: qui alant eas & deportent, habeas eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto etiam, si vllam spem mihi litteris ostenderis, me istò messurum alios. M. Feridium equitem Ro. amici mei filium, bonum & [10] strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: & te rogo, vt eum in tuorum numero habeas.

3 Epist. 4.

4 Plus est quam cœptum, minus, quam cõfectum ep. 4.

5 Quod euenit & reliquit Cœlium questorem ep. 15. li. 2.

Ep. 11. lib. 2.

7 Id est, multo plures. ep. 2. li. 1

Ad Att. ep. 24 lib. 11.

8 Terentius in Eunucho. Imperaui egomet mihi, omnia assentari.

9 Ep. 15 li. 6 & Cæsar lib. 4. de bel. Gal.

10 Minime tardum in agendo.

habeas. Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile & honestum factu est, immunes esse, gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Fauonium à columnarijs[11] præteritum, optimus quisq; eum non fecit. Pompeius tuus apertè non vult, Cæsarem prouinciam tenere cum exercitu & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S.C. faciendum: Scipio hanc vt kalend. Martijs de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium & scio, eum questum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione sanè * frigidus. Vale.

11 In petitione magistratus.

Etiam in libro de claris orat. Cicero eum frigidum & remissum in accusationibus appellat.

ARGVMENTVM.

Scribit de Parthici belli rumore: & de prouincijs quid putet actum iri. addit actiones Curionis de agro campano: de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturum.

Cælius Ciceroni S. D. 10

SAne quam literis C. [1] Cassij, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius cis [2] Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus profectas per Comagenem in prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de vita, si [3] paratior ab exercitu esses, timuissem, nunc hæc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiamnunc neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij varios sermones excitarunt: alius enim Pompeium mittendum, alius ab vrbe non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius consules, nemo tamen ex S. C. priuatos. Consules autem, quia verentur ne illud S. C. fiat,

1 M Crasso à Parthis cæso: questor eius Cassius in prouincia remanserat.

2 Terminus erat Euphrates imperij Romani.

3 Non in acie confligunt, qui sunt ab exercitu imparati: itaque vitam in discrimen non adducunt.

vt [4] paludati exeant, aut contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt, vsque eo, vt parum diligentes in rep. videantur, sed honestè, siue [5] negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerunt: &, nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam [6] opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq; Parthos esse senatui renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter & cautè perscribas, ne aut [7] velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni. nam ego has literas ad. XIIII. kal. Decemb. scripsi. planè nihil video ante kal. Ianuarias agi posse. nosti [8] Marcellum, quàm tardus, & parum efficax sit: itemque Seruium, quàm cunctator. Cuiusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, vt nolle existimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit. sin autem aut non erit istic bellum: aut [9] tantum erit, vt vos, aut successores paruis additis copiis, sustinere possint: Curionem video se dupliciter iactaturum: primum, vt aliquid Cæsari adimat: deinde, vt aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porrò non humanè de prouincia loquitur. huius cupiditati [10] occursurus est Furnius noster: plureis suspicari non possum. Hæc noui, alia, quæ possunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa scio. sed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertuntur. Illud addo, actiones C. Curionis de [11] agro Campano, de quo negāt Cæsarem laborare: sed Pompeiū valde velle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, vt tibi succedatur: illud certè præstabo,

nequid

[4] Ad bellum enim paludati exibant. ep. 17. lib. 15.

[5] Negligentia voluntatis est, inertia etiam inscitiæ ep. 20. lib. 12.

[6] Et sanè Cassius non optime audiuit auaritiæ nomine. Plut.

[7] Assentando gratificatus.

[8] M. Marcellus. & Ser. Sulpicius consules erant.

[9] Tantum hoc loco refertur ad paruitatem: vt ep. 7. & apud Cæsarem lib. 6. de bel. Gal. & li. 3. de bel. ci.

[10] Quia trib. pl. esset designatus ep. 18. lib. 5. ad Att.

[11] Diuidendo ep. 9. lib. 1. & 20. lib. 11.

nequid amplius [12] prorogetur. Tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisne perseuerare: mei officij est, meminisse, qua obtestatione [13] decedens mihi, ne paterer fieri mandâris. Vale.

12 Vide ep. 8. l. 1.

13 Epist. 1.

ARGVMENTVM.

Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat pro re in prouincia bene gesta: & quæ fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet, ascribit etiam de rep.

M. Cælius M. Ciceroni. S. D. 11

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam [1] Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se vllo modo pati posse, [2] decerni supplicationes: ne, quod fauore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & præuaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad compactionem descendimus: & confirmârunt consules, se his supplicationibus in hunc annũ non vsuros. Planè, quòd vtrisque consulibus gratias agas, est: Paullo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, se spem in istis supplicationibus non habere: Paullus se omnino in hunc annum non [3] edicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum; non modò non fecit, sed cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numerentur, postularet, tacuit. Tantùm Catoni assensus est, qui de te tam honorificè locutus, non decrêrat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quòd [4] tantùm voluntatem ostenderunt: pro sententia, cùm impedire possent, nõ pugnarunt. Curioni verò, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vnà nobiscum circumierunt & laborârunt. Balbi quoque Cornelij operam

1 Tribunus pl.

2 Tribunus pl. supplicationes intercedendo impediebat. & Tribunus erat Curio.

3 Supplicationes.

Ad Att. ep. 1. l. 7.

4 Tantum pro saltem, vt, ep. 31. lib. 7.

operam & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione vehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit: tum eius [5] fidem in suspicionem adduxit. Decrêrant, qui inique transigi volebant, Domitij, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quòd quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempub. attinet, in vnam caussam omnis contentio coniecta est: de prouincijs inquam adhuc est, incubuisse cum senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Id. Nouembris decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati: cæteras suas abiecit actiones. [6] Nostri porrò, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompeius tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, cōstituat, ait, Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & planè timet, Cæsarem cos. designari prius, quàm exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: & totus eius secundus [7] consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: sin intercessorem (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum vrbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum [8] explosiones, & funerum, & cæterarum ineptiarum plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem peccare, vt, quæ non desideras audias, quam quicquam quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse Sitianum negotium gaudeo. Sed quando suspicâris, minus certa fide eos tibi visos: tanquam procurator, sic agas, rogo. Vale.

5 Quasi Curio minus bona fide cum Cæsare in gratiam redijsset.
nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

6 Optimates.

7 In quo multa Cæsari dederat, quę nunc idem contrà ius eripere vellet.

8 Ingredientibus in theatrum plausus dabatur popularibus æqualis, cæteris cum sibilo & strepitu. epist. 2.

ARGVMENTVM.
Queritur de Appij Claudij iniurijs.

Cælius Ciceroni. S. D. 11

Pudet

PVdet me tibi confiteri,& queri de Appij hominis ingratissimi iniurij *, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit. & cùm homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, vt multi mihi renuntiarent, & ipse facilè animaduerterem, malè eum de me cogitare. Postea quam verò comperi eum [1] collegium tentasse: deinde apertè cum quibusdam locutum: cum L.[2] Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo deliberare velle, hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum vt reprehéderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quod ergo est? tùm tamen cum aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorũ, locutus sum. Posteaquã illũ, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui [3] collegæ eius homini alienissimo, mihiq; propter amicitiam tuam non æquissimo me obligare, quàm illius simię vultum subire. Id postquàm rescijt, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitauit: quasi, quod mihi in pecunia satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit arcessere Polam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. Quibus cùm parum procederet, vt vlla lege mihi ponerent accusatoré: compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissime homines summis Circensibus [4] ludis meis postulandum me lege Scantania curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Ces. eadem lege postulaui, quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoque, approbatum, vt maiorem Appio [5] dolorem fama, quàm postulatio attulerit. Præterea cœpi sacellũ, in domo quod est ab eo petere. Cõturbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit. nã acceptis prioribus literis, amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi [6] scribam, nescio: scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valdè, & quàm primùm videre cupio. A te peto, vt meas iniurias proinde

1 Augurum, Qui Appij collega fuerat in consulatu. Suspicor de mendo. nam deferre munusculum, est apud Cælium accusare, ep. 8.
3 L. Pisonis, qui Appij collega erat in censura. Dio. lib. 40.
4 Quos Cælius ædilis dabat, sed puto glossema esse.
5 Erat enim Scantania lex de concubitu puerorum.
6 Similiter locutus ep. 14.

proinde doleas, vt me existimas & dolore, & vlcisci tuas solere. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur affinitate Dolabellæ, de Curionis intercessione, & de prouincijs quid actum sit, significat. & de Hortensij præsenti iam morte nuntiat.

M. Cœlius. M. Ciceroni S. D. 13

GRatulor tibi affinitatem [1] viri medius fidius optimi, nam hoc ego de illo existimo. cætera porrò quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam sunt decursa: & consuetudine atque auctoritate tua, pudore [2] Tulliæ, siqua restabunt confido celeriter sublatum iri: non est enim pugnax in vitijs, neque habes ad id, quod melius sit, intelligendum. deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. Vides Cicero, Curionem nostrum, lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse. nam, cùm de [3] intercessione referretur, quę relatio fiebat ex S.C. primaque M. Marcelli sententia prouinciata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in [4] alia omnia ijt. Stomacho est Magnus nunc ita languenti, vt vix id, quod sibi placeat, reperiat. transierant illuc, vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cùm cognoscat: quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes diuites videritis. Q. [5] Hortensius, cùm has literas scripsi, animam agebat. Vale.

1 Dolabellæ ep. 16. lib. 2.

2 Vide ep. 15. l. 2

3 Intercesserat Curio, ne S.C. fieret de successore ante tempus Cæsari mittendo.

4 Pro dissensit, vide ep. 2, lib. 1.

5 Orator ille summus, Ciceronis æmulus, de quo vide in Bruto.

ARGVMENTVM.

Hæc epistola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeii Cæsarisque discordia, de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. Cœlius M. Ciceroni S. D. 14

Tanti

TAnti non fuit [1] Arsacen capere,* Seleuciam expugnare, vt earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres. nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses. magna illa comitia fuerunt: & planè studia ex partium sensu apparuerunt, perpauci necessitudinem secuti, officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, vt ne familiarem quidem suum quemquã tam oderit, quàm me atque eo magis, quòd per iniuriam sibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. Nunc furit, tam gauisos homines suum dolorem, vnumque me studiosiorem [2] Antonij. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanè quàm à superiore vita inuidiosum. quod iudicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sex Peducci absolutionem. De summa repub. sæpe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quam fieri [3] necesse est, accedit, eo clarius id periculum apparet: Propositum hoc est, de quo qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quòd Cn Pompeius constituit non pati, C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum & prouincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit fert illam tamen condicionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi [4] amores, & inuidiosa coniunctio non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum erumpit: neq; mearum rerum, quid consilij capiam, reperio: neq; dubito, quin te quoq; hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia est, & necessitudo. tum tantùm causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, *Quin* homines in dissentione domestica debeant, quamdiu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: vbi ad bellum & castra ventum sit firmiorem: & id melius [5] statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium senatum, quique [6] res iudicant, secum habiturum: ad Cæsarem omneis, qui

1 Quia Cicero cum *Parthis* bellũ gerebat, quorum rex Arsaces regia Seleucia. nam vt Ægyptij reges Ptolemæi, sic omnes apud Parthos Arsacidæ.

2 Competitoris sui qui auguratũ obtinuit li. 8. de bello Gal. & hic ep. 22. lib. 12. & Phil. 2. & Plut. in Antonio.

3 Erat enim illa inter Pompeium & *Cæsarem* voluntaria potius quam necessaria contentio.

4 Cum se Pompeius & Cæsar non solum amicitia, sed etiam affinitate iunxerunt, bonis omnibus improbantibus, quod coniunctio contra remp. videbatur.

5 Quod ipse statuit. vide epist. sequenti.

6 Ita loquebantur, cum iudices significarent, exempla non desunt.

cum timore, aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conterendum non esse. omnino satis spatij sit ad considerandas vtriusq; copias, & eligendam partem. Propè oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium *Cos.* hic ostenta [7] facere? de signis & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere? Persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse. Errare mihi videtur. Nam dum sordeis eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. Curre, per deos atque homines, & quàm primùm hæc risum veni: legis Scantiniæ iudicium apud [8] Drusum fieri: Appium de tabulis & signis agere, crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id quod remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur. Ad summam quæris quid puté futurum, si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendêre discordias: quas ferrum & vis iudicabit: vterq; & animo & copijs est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum & [9] iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

7 Cum bonum ciuem simulet.

8 Iudicem esse Drusum, qui reus esse deberet.

9 Loquitur ex ingenio suo. nã Ciceroni optimo viro, & patriæ studioso, minime iucundum certamen inter ciues.

ARGVMENTVM.

Pompeium vituperat. Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. Cælius Ciceroni. S. D. 15

ECquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeium, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria [1] temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? num tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur? Quid? iam, inquis, gloriose. Immò si scias quàm sollicitus sim, tum hanc meam [2] gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas, quę tibi exponere, nisi coràm, non possum: idque

1 Hoc dicit, quia Cæsar, Corfinio capto, ciuibus omnibus pepercerat, in ijs Domitio, Lentulo, alijs.

2 Ep. 13. lib. 7.

idque celeriter fore ſpero. nam me, cùm expuliſſet ex Italia Pompeium, conſtituit ad vrbem vocare: id quod iam exiſtimo confectum: niſi maluit Pompeiũ Brundiſij circumſedere.[3] peream, ſi minima cauſa eſt properandi iſtò mihi, quod te videre, & omnia intima tecum conferre diſcupio. Habeo autem quàm multa. hui vereor, quod ſolet fieri, ne, cum te videro, omnia obliuiſcar, ſed tamen [4] quodnam ob ſcelus iter mihi neceſſarium retro ad Alpes verſus incidit? ideò quòd Intemelij in armis ſunt, neq; de magna cauſa. Bellienus [5] verna Demetrij, qui ibi cum præſidio erat, Domitium quendam nobilem illic Cæſaris hoſpitem, a contraria factione nummis acceptis comprehendit & ſtrangulauit. ciuitas ad arma ijt. eò nunc cum quatuor cohortibus mihi per niueis eundum eſt. Vſquequaq;, inquis, ſe [6] Domitij malè habent. Vellem quidem Venere prognatus, tantum animi habuiſſet in veſtro Domitio, quantum * Pſecade natus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

3 Id eſt peream niſi maxima cauſa eſt.

4 Quodnam ob meum delictum cum hoc quaſi ad alicuius peccati pœnam imponatur.

5 Olim, non cum præeſſet Intemelijs.

6 Ob L. Domitium, Corfinij captum.

ARGVMENTVM.

Pulſo ex Italia Pompeio, ſuadet Ciceroni Cælius, ne afflictam fortunam ſequatur conſulitque vt in aliquem locum à bello vacuum ſe recipiat. ſuaſio eſt ab vtili contra honeſtum. nam cum Pompeio reſp. videbatur.

Cælius Ciceroni. S. D. 16

EXanimatus tuis literis, quibus te nihil niſi triſte cogitare oſtendiſti: neque id quid eſſet perſcripſiſti, neque non tamen quale eſſet, quod cogitares, aperuiſti: has illico ad te literas ſcripſi. Per [1] fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obſecro, ne quid grauius de ſalute & incolumitate tua conſulas. nam deos, hominesq; amicitiamq; noſtram teſtificor, me neque temerè tibi prædixiſſe, neque temerè monuiſſe, ſed poſtquàm Cæſarem conuenerim, ſententiamque eius, qualis futura eſſet parta

Huic epiſtolæ reſpondet cicero, ep. 16. lib. 2.

1 Vſurpatur hic loquendi modus in re miſera. vide ep. 1. l. 4.

victoria, cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas, eandem [2] rationem fore Cæsari in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui [3] exijt. his intercessionibus planè incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet: eorum fortunas non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere [4] cogamur: aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te prius subijsse. nunc te contra victorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de [6] Hispanijs agamus, scitur exspecta: quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras, quam isti spem habeant, amissis [7] Hispanijs, nescio. Quod porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. hoc, quod tu non dicendo, mihi significasti, Cæsar [7] audierat: ac simulatq; aue, mihi dixit: statim quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: sed tamen ab eo petij, vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, ego prius quam ad vrbem accederem vbicunque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atq; omni vi te retinuissem. [8] Etiam atq; etiam mi Cicero cogita, ne te, tuosq; omnes funditus euertas: ne te sciens, prudensque eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. quod si te aut voces optimatium commouent, aut nonnullorum hominum [9] insolentiam & iactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum

2 Si ita lenem fore putas in dimittendis aduersarijs, vt fuit in condicionibus de pace ferendis.

3 Ex vrbe.

4 Nam & *Cœlius* & *Ciceronis* gener *Dolabella* Cæsarem sequebantur.

5 Adoptatum, plerique veteres libri.

6 Quod ad tuam salutem pertineat.

7 Proficiscebatur in Hispaniā Cæsar contra Pompeij legatos, ipso Italia eiecto.

7 Te ad Pompeium in Græciam transiturum.

8 Ne ex Italia discederes.

9 Epist. 16. lib. 2. & lib. 9.

dum [10] vacuum à bello, dum hęc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

10 Ep. 5. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Queritur se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente desciuisse, & Cęsaris partes potius, quam Pompeij, secutum esse: cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Gręciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum con fert. postremo, quid moliatur, exponit.

M. Cœlius. M. Ciceroni. S. D. 17

ERgo me potius [1] in Hispania fuisse, quam Formijs, tum cum tu profectus es ad Pompeium: quod vtinam aut non in ista parte Appius Claudius aut non in hac C. Curio fuisset: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam caussam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem [2] iracundiæ rumore ablatam. Tum tu porrò, cum ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neq; mihi consuluisti. Neq; hęc dico, quòd diffidam huic causæ: sed crede mihi, perire satius est, quàm hos videre. Quòd si timor vestræ [3] crudelitas non esset, eiecti iampridem hinc essemus. nam hic nunc præter fæneratores paucos nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem iam effeci, vt maximè plebs, & qui antea noster fuit, populus vester esset. Cur hoc, inquis? immo reliqua exspecta: vos inuitos vincere coëgero. irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà simus imbecilli, atq; hoc nullius præmij spe faciam, sed, quod apud me plurimum solet valere, [4] doloris atque indignationis causa. Quid istic facitis? prœlium exspectatis, quod firmissimum est? vestras copias non noui: nostri valde depugnare, & facile algere, & esurire consuêrunt. Vale.

1 Fuit enim cum Cęsare epi. antecedenti.

2 Iracundia in Appium, amore in Curionem de Appio ep. 13. de Curione ep. 6. 10. 12.

3 Minatos erat pompeius qui cum ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturum.

4 Huius doloris causam, vide apud Cæsarem lib. 3. de bel. ci.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER IX. AD VARRONEM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quòd in eius, librorumque consuetudine omnium spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta republica cupiebat.

M. Cicero M. Terentio Varroni. S. D. 1

EX ijs litteris, quas Atticus à te ad se missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses, cognoui. Quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi vtinam solatio sit. etsi tot, tantisque rebus vrgemur, vt nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen vt tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare: scito enim me, [1] posteaquam in vrbem venirem, redijsse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris in gratiam. etsi non idcirco eorum vsum demiseram, quòd ijs succenserem, sed quòd eorum me suppudebat. videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis socijs demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & reuocant in consuetudinem pristinam: teque quòd in ea [2] permanseris, sapientiorem, quàm me dicunt fuisse. Quamobrem quando placatis his vtor, videor sperare debere, si te viderim &

1 Victo Pompeio Magno, cùm cæsar ex Alexandria reuersus ciceroni perpercisset.

2 Non valde se Varro immiscuit ciuilibus bellis. vide ep. 6.

& ea, quæ premant, & ea quæ impendeant, me facilè transiturum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit siue (quod minimè velim) Romæ: [3] dummodo simul simus, perficiam profectò, vt id vtrique nostrum commodissimū esse videatur. Vale.

3 Epi. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Diutius retentæ epistolæ caussam exponit: dein suadet, sibique ita statutum affirmat, vt hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africæ victoriæ nuntium deferuescat: suumq; iuuandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

Cicero Varroni. S. D. 2

CAninius [1] idem tuus, & idem noster, cum ad me pervesperi venisset, & se postridie manè ad te iturum esse dixisset: dixit ei me daturum aliquid manè; & vt peteret, rogaui. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi. Attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissē ex eodem postridie te manè è Tusculano exiturum. [2] At tibi repente paucis post diebus, cum minimè expectarem, venit ad me Caninius mane: proficisci se ad te statim dixit. etsi erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam [3] lucubrationem nolui; & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimetipsi vt vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros molestè ferunt, nos dolent [4] viuere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in vrbe sint, non absim, quēadmodū, tu. Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti; nihil omnino te fefellit. Quamuis quis est tam [5] Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? ac mihi

1 Sic legitur in tribus antiquis libris: sic etiam locutus est infra ep. 17. & li. 2. de diuin. Marcellus idē imperator, idem augur.

2 Tibi ornamē-ti caussa positū vt ep. 2 li. 8. & ad Att. ep. 14. lib. 10.

3 Lucubratio propriè quia noctu scripta fuerat.

4 Vide ep. 3. li. 7 & sequenti.

5 Vide adagium Lyncio perspicacior.

quidē iampridem venit in mentem, bellū esse aliquó exire, vt ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. sed[6] calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi venisset, vt cuiq; commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam si non suspicaretur. Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat & habet nauem paratā. Deniq;, leuissimè, putaret me idcirco discedere, quò quosdā homines [7] oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo · & tamen λέληθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij, tibi igitur hoc censeo, latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit, confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quanquam quò me coniectura ducat, habeo: sed[8] expecto tamen. Te vero nolo, nisi ipse [9] rumor ita raucus erit factus, ad Baias venire. erit enim nobis honestius etiā, cùm hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum. Sed hæc tu melius: modò [10] stet nobis illud, vna viuere in studijs nostris, à quibus [11] antea delectationem modo petebamus, nunc verò etiam salutem: non decesse, si quis adhibere volet non modo vt architectos, verum etiam vt fabros ad ædificandum remp. & potius libenter accurrere: sin nemo vtetur opera, tamen & scribere & legere πολιτείας: & si minus in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctissimi veteres fecerunt, [12] nauare operā reip. & de moribus ac legibus, quærere. Mihi hæc videntur: tu, quid sis facturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris. Vale.

6 Suspicabar falsa fortasse.

7 Vide ep. 16. lib. 2. & li. 8.

8 Quòd in vrbe maneam.

9 De Africana Cæsaris victoria

10 In vita Attici, in extrema.

11 Ep. 3. li. 4. & 3 h. lib.

12 Grauare rēp. habent vteres libri multi. legendum fortasse iuuare.

ARGVMENTVM.

Scribit se iturum ad Varronem, sed homines reprehensuros

ros dicit, si Baijs futuri sint: se tamen eorum inscitiam negligere, & in studijs omnino cum Varrone victurum.

Cicero Varroni. S. D. 3

ETsi quid scriberem, non habebam: tamen amico ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum etsi vide quæso, satisne rectum sit nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. Dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid? Tamen in sermonem incidemus. valde id[1] credo, laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta[2] Barbarorum inscitia, te persequar: quãuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur, quã olim ferebant, siue quia nulla nunc in re alia[3] acquiescimus: siue quòd grauitas morbi facit, vt medicina egeamus, eaque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascuntur? γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας nihil scilicet, nisi vt rescribens aliquid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

Hæc est epistola quam in proxima superiore vocat ἰωλον ideoq; collocari ante illam debuit.

1 Ironia, qua corrigit superiorem proximã sententiam.

2 Indoctorum hominum,

3 Vide ep. 3. li 4 & 2. huius li.

ARGVMENTVM.

Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur, nam in li. de Fato Diodori opinionẽ improbat & Chrysippo assentitur.

Cicero Varroni. S. D.

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν[4] quapropter si venturus es, scito necesse esse te venire: sin autẽ non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, vtra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc quã noster

4 De hoc Diodoro, & de Chrysippo, vide Cic. in li. de fato.

1 De hoc Diodoro Stoico pholosopho, Ciceronis magistro li. 1. de nat. deo. & in Bruto

ster 1 Diodorus non concoquebat. sed de his etiam rebus otiosi cum erimus, loquemur. hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratũ est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit, Vale.

ARGVMENTVM.

Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis suúque consiliũ, quòd semel à Cæsare victi, ab armis discesserint.

Cicero Varroni. S. D. 5

1 Vide ep. 6. li. 4 & 30. li. 7.

2 Vide ep. 1. li. 6

2 Qui reprehendebat eos, qui extrema belli ciuilis persequi voluerant, ep. 11

MIhi 1 vero ad Non. bene maturum videtur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo: itaq; eundẽ ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. secuti enim sumus non spem sed 2 officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationẽ. ita verecundiores fuimus, quàm qui se domo non commouerunt: saniores, quàm qui amissis opibus domum non reuerterunt. Sed nihil minus fero, quã seueritatem 2 otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum, & antè te certiorem faciam, vt lauitio parata sit. Vale.

ARGVMENTVM.

Nuntiat Cæsaris aduentum: & belli ciuilis causam in Pompeium potius, quàm in Cæsarem, confert. Varronem autem laudat, quòd se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerat.

Cicero Varroni. S. D. 6

Cani-

Caninius noster me tuis verbis admonuit, vt scriberem ad te, siquid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur [1] aduentus in exspectatione: neque tu id ignoras. sed tamen cum ille scripsisset, vt opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: in Pomptinum videri commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum & Balbum, & Oppium scripsisse vt ita faceret, homines (vt cognoui) amanteis tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, vt scires, hospitium tibi vbi parares, vel potius vtrobique. quid enim ille facturus, incertum est: & simul [3] ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consilijs eorũ interesse. Quod ego cur nolim nihil video. *Non* enim est idem ferre, siquid ferendum est: & probare, siquid probandum non est. Etsi quid non probem equidem nescio, præter initia rerum. nam hæc in voluntate fuerunt. vide enim (nam tu aberas) nostros amicos [4] cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. Ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necessaria. vincere autem aut hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cùm videremus, cum illud ingens malũ alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum verò extremum malorum omnium esse ciuilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebã, ad quos veneramus. [5] crudeliter enim otiosis minabantur, eratque ijs & tua inuisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò si essent nostri [6] potiti, valde intemperantes fuissent. erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi vtilius reipub. fuerit, eos etiam ad [7] bestiarum auxilium confugere, quàm vel mori, vel cum spe si non optima, at aliqua tamen viuere. At in perturbata rep. viuimus. quis negat? sed hæc viderint ij qui nulla sibi subsidia ad omneis vitæ status parauerunt

huc

De hac epistola vide ep. 2.

1 Aduentus Cæsaris ex Africa.

3 *Cum* scripserim tibi, quod mihi Hirtius dixerit. quæ fuit quasi ostentatio quædam familiaritatis cum Hirtio.

4 Epist. 1. & 14. l. 4. & 11. lib. 6.

5 Ep. 14. lib. 4. & vlt. lib. 8 & ad Att. ep. 6. lib. 11. & Cæs. lib. 1. de bel. ci.

6 In Africa.

7 A *Iuba* regis elephantes.

huc enim vt venirem, superior longius, quàm volui, fluxit oratio. cùm enim te semper magnum hominem duxi, tum quòd his tempestatibus es propè solus in portu, [8] fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, vt ea consideres, eaq; tractes, quorum & vsus delectatio est omnibus [9] istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libenterq; omnibus omneis opes concesserim, vt mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo viuere. Quod nos quoque imitamur, vt possumus, & in nostris studijs libentissimè conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, vt, cum opera nostra patria siue non possit vti, siue nolit, ad eam vitam reuertamur, quàm multi docti homines, fortasse non rectè, sed tamen multi etiam reip. præponendam putauerunt? Quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habent [10] etiam publici muneris, ijs concedente repub. cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandauit, is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis quàm ipse qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus sum, vt eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale,

8 Epist. 1.

9 Cæsarianorum qui ob victoriam lætissimi sunt.

10 Etiam cum resp. non concedere videtur: cum scilicet, rebus saluis, quæ nunc perditæ sunt officium, atque operam à ciuibus exigit.

ARGVMENTVM.

Ait iam maturum esse, vt ab vrbe discedat: & de reditu Cæsaris ex Africano bello rumores quosdam nuntiat.

Cicero Varroni. S. D. 7

COenabam apud Seium, cùm vtrique nostrûm redditæ sunt à te literæ. Mihi verò iam maturũ videtur. Nam quòd antea [1] te calumniatus sum, indicabo malitiam meam, volebam propè alicubi esse, si quid bonæ salutis σύ(ν) τι δι' ἐρχομένω. Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis, velis. nam vt audiui de [2] Lucio Cæsare F. mecum ipse, Quid hic mihi faciet [3] patri? Itaque non

1 Te videtur abundare.

2 A Cæsare occiso. Suet.

3 Ex Andria Terentij.

desino

desino apud istos,qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori seruiendum est. Sed ridicula missa faciamus,præsertim cùm sit nihil, quod rideamus: Africa terribili tremit, horrida terra,tumultu. Itaque nullum est ἀποφθεγγόμενον, quod non verear. Sed quod quæris, quando,quà, quò: nihil adhuc scimus. istuc ipsum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. illud enim adhuc [4] prædium suum non inspexit, nec vllum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel iam sciemus: aduentat enim Dolabella. eum puto [5] magistrum fore. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. sed tamen si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimùm ad tuum, quare expecto tuas literas. Vale.

4 Quasi prouinciæ populi R. Cæsaris essent prædia. deterius autem, dixit ob cæli pestilentiam ad Q. fra.
5 Is nos docebit: cum nos eum in literis soleamus.

ARGVMENTVM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum: Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Cicero Varroni. S. D. 8

ETsi munus flagitare, quamuis quis [1] ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissi tui moueor, vt admoneã te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos, nosti enim profectò os huius adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui, metuo ne te fortè flagitent: ego autem mandaui, vt rogarent. expectabam omnino iamdiu, meq; sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem, vt possem te remunerari quàm simillimo munere. Sed cum tu id tardius faceres, id est, vt ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisque nostri quo possem, literarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cùm esset et vnà Pomponius tibi dedi partes

1 Significauerit se daturum ep. 3. lib. 1.
2 Forte libros intelligit de lingua Latina quos postea ad Ciceronem misit.

parteis Antiochinas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumpsi[3] Philonis. puto fore, vt, cùm legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: serò fortasse: sed [4] superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur viuere velimus? mihi vero cum his ipsis vix, his autem detractis ne vix[5] quidem, sed hæc coram, & sæpius. Migrationem & emptionem tibi feliciter euenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura vt valeas.

3 Epist. 1. lib. 13. & Tusc. 2.

4 Quod antehac minus scripsimus eorum temporum caussam resp. sustinere debet: hæc autem tempora præstare ipsi debemus, quoniam otium conceditur;

5 Sic locutus li. 2. de fin.

ARGVMENTVM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, vt aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem à bello vacuam se recipiat. quod idem Cœlius fecerat. vide epist. 16. lib. 8.

Dolabella Ciceroni. S. D. 9

SI vales, gaudeo: ego valeo, & Tullia nostra rectè valet.[1] Terentia minus bellè habuit: sed certum scio iam conualuisse eam. Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Si nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium caussa potius quàm tua, tibi suadere, vt te, aut cum Cæsare, nobiscumque coniungeres, aut certè in ocium referres: præcipuè nunc iam[2] inclinata victoria, ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod[3] piè tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, vt siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi & cogitata & scripta esse iudices. Animaduertis, Cn. Pompeiura

1 Quam vixisse annos cvii. Plin. narat.

2 Iam Pompeius Italiam, Hispaniasque amiserat. infra hac ipsa epistola.

3 Pro nostra affinitate.

um nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebrò solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique contingit, illi non posse contingere, vt honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanijs, [5] capto exercitu veterano, [6] circumuallato nunc denique: quod nescio an vlli vnquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. sic enim facillimè, quod tibi vtilissimum erit, consilij capies. Illud [7] autem à te peto, vt si iam ille vitauerit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius quàm cuiuis sis amicus. [8] satisfactum est iam à te vel officio, vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipub. quam tu probabas. Reliquum est, vbi nunc est respub. ibi simus potius, quàm, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim mi iucundissime Cicero, si fortè Pompeius pulsus his quoque [9] locis, rursus alias regiones petere cogatur, vt tu te vel Athenas, vel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod si eris facturus, velim mihi scribas: vt ego, si vllo modo potero, ad te aduolem. quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. erit tuæ quoq; fidei & humanitatis, curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & à te mihi literas referat. Vale.

4 Vnde magni cognomen assumpserat.
5 In Hispania.
6 Ad Dyrrhachium.
7 Ab vtili.
8 Ab honesto, sic Virgil. Sat patriæ, Priamoque datum.
9 Dyrrachij Pompeius obsidebatur.

ARGVMENTVM.

Quasi per iocum scribit, inter Niciam & Vidium se iudicem esse constitutum: & item per iocum de P. Syllæ morte quiddam scribit.

Cicero Dolabellæ S. D. 10

NOn sum ausus [1] Saluo nostro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam quid scriberem,

1 Liberto.

perem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. omnino mihi magis literæ sunt expectandæ à te, quàm à me tibi, nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, iudicem esse: profert alter (vt opinor) duobus versiculis expensum[2] Niciæ: alter Aristarcus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum, vtrùm sint τοῦ ποιητοῦ an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere, Oblitúsne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium Gallinarum cum Sophia[3] Septimæ? quid ergo? an, adeo mihi excussam seueritatem veterem putas, vt ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen suauissimum συμβίωτον nostrum præstabo integellum: nec committam, vt si ego eum cōdemnaro, tu[4] restituas, ne habeat Plancus Bursa, apud quem literas discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuscula cura, negotióue[5] versere, labor longius. Cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse[6] de Syllæ morte ante quàm certum sciret. nūc quærere desierunt, quomodo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. Ego ceteroqui animo æquo fero. vnum verum, ne[7] hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

2 Hic est Curtius Nicias grammaticus de quo Suet. in lib. de claris grammaticis.

3 Subaudi, filia, mulieris interdum ab ordine nascendi appellabantur.

4 Alludit ad eos quos lege Pompeia damnatos Cæsar restituerat.

5 In bello Hispaniensi.

6 Ep. 17. lib. 15.

7 Præfuerat Sylla vendendis in auctione proscriptorum ciuium bonis.

ARGVMENTVM.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatij futurum: quanquam iam eam Dolabella dimiserat: sed fingendum erat Ciceroni temporis causa, cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum valeret.

Cicero Dolabellæ Suo. S. D. II

VEl meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissimè afflictus.

ctus. quem ferrem certè moderatius, si te haberem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multùm leuaret. sed quoniam[1] breui tempore, vt opinio nostra est, te sum visurus: ita me affectum offendes, vt multum à te possim iuuari: non quod ita sim fractus, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen [2] hilaritas illa nostra, & suauitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis est, firmitatem tamen, & [3] constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, vt, si qui mihi obtrectent, à te refutentur, quàm intelligi cupio, quod certè intelligitur, me à te amari: quod vt facias, te etiam atque etiam rogo, ignoscasque breuitati mearum literarum: nam & celeriter vnà futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

1 Iam.n. Hispaniensis belli, cui Dolabella interérat, exitus expectabatur.

2 Ad Att. ep. 39. lib. 12.

3 Viro dignam, quam tamen videtur amisisse, vt ex epist. ad Att. licet conijcere.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Dolabellæ de Baiarum salubritate: & orationem pro Deiotaro rege ad Cæsarem habitam, mittit.

Cicero Dolabellæ S. D. 12

GRatulor [1] Baijs nostris, siquidem vt scribis, salubres repentè factæ sunt, nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui: quod quidem si ita est, minimè miror, cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. [2] Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putâram. Itaque eam tibi misi, velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico munusculum [3] mittere volui leuidense, crasso filo, [4] cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, vt tua moderatio & grauitas, aliorum infamet iniuriam. Vale.

1 Quò se valetudinis causa conferebant. ep. 14.

2 Quæ extat.

3 Sic in antiquis libris: vt subaudiatur, volui.

4 Nec enim benignus erat Deiotarus. vide ep. 12 lib. 2.

ARGVMENTVM.

Rogat Dolabellam, vt Suberino & Planio reditum in patriam conficiat: eosq; ita excusat, vt ostendat casu quodam & necessitate coactos Pompeij partes in Hispania fouisse.

Cicero Dolabellæ S. D. 13

C. Suberinus Calenus & meus est familiaris, & Leptæ [1] nostri familiarissimi perneccessarius. Is cùm vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, vt in ea prouincia esset, in qua nemo nostrûm, post Afranium superatum, bellum vllum fore putaret: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitauerat, oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à [2] Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planij hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, vt maiore [3] cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. volo ipsorum causa méque in eo vehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta verò cum ita laboret, vt eius fortunæ videatur in discrimen venire: non possum ego non aut proximè, atq; ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter etsi sæpè expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè iudicaturum. Peto igitur à te, vel, si [4] pateris, oro, vt homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserues incolumeis: velisque per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare, quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix [5] equestris. Quapropter quando his Cæsar vitam sua liberalitate

1 Lepta fuerat cum Cicerone præfectus fabrû in prouincia. ep. 3. lib. 3.

2 T. Quinctio Scapula de hoc bello. vide Dionem lib. 43.

3 Obserua hæc tria verba, quibus singulis vis petitionis augetur.

4 Non enim hoc pati videtur amor in me tuus. vide in fine ep. 9. lib. 1.

5 Ad quadringenta igitur millia eius census perueniebat.

tate concessit. nec est quod ijs præterea magnopere possit admi:reditum,si me tantum amas,quantum certè amas,hominibus confice,in quo nihil est,prçter viam longam,quam idcirco non fugiunt, vt & viuant cum suis, & moriantur domi. quod vt enitare, contendásque,vel potius vt perficias, ([6] posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

6 Erat enim apud Cæsarem gratiosissimus Dolabella.

ARGVMENTVM.

Dolabellam laudibus extollit,quia columnam in foro Cçsari,quasi Deo,erectam, euerterat.vide lib.xiv. ad Atticum, & Lactan.in lib.1.cap.15.

Cicero Dolabellæ Cos. S. *D.* 14

ETsi contentus eram,mi Dolabella, tua gloria,satisque ex ea magnam lætitiam, voluptatemque capiebam, tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgò hominum opinio socium me ascribit tuis laudibus.neminem conueni(conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc [2] loca veniant. Præterea ex municipijs frequentes necessarij mei)quin omnes,cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt,mihi continuò maximas gratias agant.negant enim se dubitare,quin tu meis prçceptis & consilijs obtemperans,præstantissimũ te ciuem & singularem [4] consulem præbeas. quibus ego quanquam verissimè possum respondere, te,quæ facias,tuo iudicio,& tua sponte facere,nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consilijs profecta videatur: neque valde nego.sum enim auidior etiam,quàm satis est,gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua,quod ipsi [5] Agamemnoni, regum regi, fuit honestum,habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem:mihi vero gloriosum,te iuuenem consulẽ florere laudibus, quasi [6] alumnum disciplinæ meæ.

1 Non erat amplius Ciceronis gener : diuortiũ enim fecerat cum Tullia. lib, 11.ep.ad Att.
2 Ad Baias ep. 12.
3 Ob euersam à te columnã, atque aram ep.2.
4 Erat enim cõsul Dolabella cum Antonio.
5 Homerus Il.1 1
6 Discipulum suum vocat ep. vlt l.8 & 7. & 9. huius lib.

L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum [7] Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius coporis doloribus, tamen antequam me planè salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantùm vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis [8] filium valerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus verè consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta. tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam, nihil reipub. [9] salutarius, atque hæc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas [10] cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare: quanquam, mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentius omne is meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te [11] transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum tuis his factis sic incensus sum, vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius. *Nihil* est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atque constantiam. tamen [12] Idib. Martijs tantum accessit ad amorem, vt mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum esse videbatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea [13] dilexisse. Quare quid est quòd ego te horter, vt dignitati & gloriæ seruias? proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet: tecum ipse certes. Nec licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse: quod cùm ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis vtendum est. contigit enim tibi, quod

7 Ad Att. ep. 17. lib. 14.

8 M. Antonium collegam Dolabellæ in consulatu: cuius mater L. Cæsarem fratrem suum proscriptum postea seruauit.

9 App. lib. 4. de bel. ci. vide ep. 1. lib. 12.

10 i. adire, vt locutus est sæpe cum ad Att. cum scriberet.

11 Vide translatum translato redditum, sunt enim antitheta translata, transfundere & exhaurire.

12 Quo die Cæsarem Brutus occidit ep. 8. lib. 10.

13 Diligere leuius est quam amare, in epi. ad M Brutum, Clodius inquit, valde me diligit, vel, vt, ἐμφατικώτερον valde me amat, & ep. 9. lib. 3.

quod haud scio an nemini, vt summa [14] seueritas animaduersionis non modò non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij atq; consilij. legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, [15] vt res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque solùm ad exemplum, quo facto intelligere debes, in te repositam esse remp. tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus [16] initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, vt spero. Tu quando remp. nosque conseruas, fac vt diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

14 Populo.n. gratior clementia, quam seueritas ad Att. lib. 10. ep. 4.

15 Vt per omnes liceret tibi quam primum animaduertere in eos, qui columnam erexerant.

16 Quasi dicat, reliqua à te expectantur.

ARGVMENTVM.

Duabus Pæti epistolis respondet, priori hoc, iure se eius valetudine perturbatum, cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat: posteriori, nihil referre, vtrum Romæ sit an Neapoli, cum Romæ vnius nutu omnia regantur. itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

Cicero Pæto. 15

DVabus tuis epistolis respondebo: vni, quam triduo antè acceperam à [1] Zetho: alteri quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse sententiam meam, & curam valetudinis tuæ, animumque erga te meum. quem tibi perspectum esse gaudeo: sed mihi crede, non perinde, vt est [2] reapse, ex literis perspicere potuisti. nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi, nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quòd me amas, quòd id & iampridem, & constanter facis, est id

1 Seruorum nomina.

2 Pro re ipsa li. 2. de diuin lib. 5. de Fin. Eodem modo Pacuuius & Afri minor locuti sunt. Festus. & Seneca lib. 19. Ep. 3.

quidem magnum atque haud ſcio, an maximum: ſed tibi commune cum multis, quod tu ipſe tam amandus es, tamque dulcis, atque in omni genere iucundus, id eſt proprie tuum. Accedunt non Attici, ſed ſalſiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque vrbani ſales. Ego autem (exiſtimes licet quod lubet) mirifice capior facetijs, maxime noſtratibus, præſertim cùm eas videam primum [3] oblitas Latio tum, cum in vrbem noſtram eſt infuſa peregrinitas: nunc vero etiam brachatis & [3] tranſalpinis nationibus, vt nullum veteris leporis veſtigium appareat. Itaque te cùm vide, omneis mihi Granios, omneis Lucilios, & vere vt dicam, Craſſos queque & [5] Lælios videre videor. Moriar, ſi præter te quemquam reliquum habeo, in quo poſſim imaginem antiquæ, & vernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuiſſe? Quod autem altera epiſtola purgas te, non diſſuaſorem mihi emptionis Neapolitanæ fuiſſe, ſed auctorem commorationis vrbanæ: [6] neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non exiſtimaſſe te mihi licere id, quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, ſed [7] magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora, quid ſimile? ne mihi quidem ipſi tunc placebat diutius abeſſe ab reip. cuſtodia. ſedebamus enim in puppi, clauumq; tenebamus: nunc autem vix eſt in ſentina locus. An minus multa S. C. futura putas, ſi ego ſim Neapoli? Romæ cum ſum, & vrgeo forum, S. C. ſcribuntur apud [9] amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cùm in [10] mentem venit, ponor affuiſſe ſcribendo: & ante audio. S. C. in Armeniam & Syriam eſſe perlatum, quod in meam ſententiam factum eſſe dicatur, quàm omnino mentionem vllam de ea re eſſe factam. Atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi ſcito iam à regibus vltimis allatas eſſe litteras, quibus mihi gratias agant,

3 Inquinatas.
4 Hoc dicit, quia Cæſar multos ex Gallia tranſalpina ciuitate donarat.
5 Lælio tribuit. 1 off. vultus hilaritatem, in l. de claris or. ſermonis elegantiam. miror cur de C. Cæſare Catulo fratre non meminerit, qui facetijs omnes vicit l. 1. off. bis, & lib. 2. de orat.
6 Ep. 4. ad Att.
7 Pro ex maiori parte, ſic ep. lib. 7. Acad 2. Tuſ. 4. Ter. in Eu. & Cæſ. Magnam partem lacte viuunt.

9 Ep. 25.
10 Cum ipſi Cæſari in mentem venit, ponit in ſenatus conſulto, me affuiſſe ſcribendo.

quòd

quòd se mea sententia reges appellauerim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino notos nesciebam: Quid ergo est? tamen quandiu hic erit noster hic præfectus [11] moribus, parebo auctoritati tuæ: cum vero abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habeo, in denos, singulos sumptuariæ legis conferam: sin minus inuenero quod placeat, decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam iam, vt tibi proxime scripsi, sed tamen non [12] abieci. Tu, velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitij, cætera mihi probabuntur. Vale.

11 Loquitur de Cæsare quem senatus moribus per trienium præfecerat, Dio lib. 43.

12 Sic abijcere ædificationem ep. 1. lib. 13.

ARGVMENTVM.

Ostendit, primum nihil à se prætermissum, vt Cæsarianorum sibi beneuolentiam conciliaret: deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderij posse, postremo, ad Paditij locationes respondet.

M. Cicero Papirio Pæto. S. D. 19

DElectauerunt me literæ tuæ: in quibus primum [1] amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, verentem ne Silius suo nuncio aliquid mihi solicitudinis attulisset: de quo et tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facilè vt intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, vt quoquo modo in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certè leuarem. Sed quando proximis quoque literis [2] ostendis, quantæ tibi curæ sit ea res: sic mi Pæte habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim iam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam consiliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustra, vt arbitror. sic enim color, sic obseruor ab ō-

1 Sic dolere dolorem: gaudere gaudium. ep. 18. lib. 7. & lib. 8

2 Verebatur Pætus, ne quem ex Cæsarianis Cicero offenderet.

nibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, vt ab eis me a-
3 Potest enim aliquis coli, nec amari.
mari[3] putem. Nam, etsi *Non facile* dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod indicat eiusmodi tẽpus, vt quasi aurum igne, ac beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit, cætera sunt signa cõmunia: tamen ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi: quod & nostra fortuna ea est, illorum, vt simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnes potestas, nihil video, quod timeam, nisi quòd omnia sunt incerta, cũ à iure discessum est: nec prestari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipsius nulla re à me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. vt enim
4 Ob Catilinæ coniurationem oppressam.
olim arbitrabar esse meum, liberè loqui, [4] cuius opera esset in ciuitate libertas: sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si
5 Quod incurreret in ea vel sine industria.
vellem nonnullorum acutè, aut facetè dictorum[5] offensionem: fama ingenij mihi est abijcienda: quod si possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium: & vt Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret. hic versus Plauti non est: hic est, quòd tritas haberet
6 Et quia attente legerat, & quia multum.
aureis [6] notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio, Cæsarem, cum volumina iam confecerit ἀποφθέγματων, vel per se, siquid afferatur ad eum, pro meo, quod meum non sit, reijcere solere, quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illiterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur, ita enim ipse mandauit. sic fit, vt siquid præterea de me audi-
7 Attij tragœdia cuius versus in epist. sua Papirius recitarat.
at, non audiendum putet. Quemobrem [7] Oenomao tuo nihil vtor: etsi potuisti ioco versus Attianos. sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest?

Verum

Verum fac esse omnia: sic video philosophis placuisse ijs, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere: *Nihil esse sapientis* [8] *præstare, nisi culpam*, quia videor mihi dupliciter carere, & quòd ea senserim quæ rectissima fuerunt: & quòd, cum viderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarem. Ergo in officio boni ciuis, certe non sum reprehendendus. Reliquũ est, [9] nequid stulte, nequid timere dicam, faciàmue contra potentes id quoq; puto esse sapients. Cætera vero, quid quisque me dixisse dicat aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecũ viuant ij, qui me assiduè colunt & obseruant, [10] præstare non possũ. Ita fit vt superiorum consilium conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler: & illam Attij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo * leuem & imbecillam ab animo firmo, & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum, seruientibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi; ego me non putem tueri meum statum sic posse, vt neque offendam animum cuiusquã nec frangam dignitatem meam; nunc venio ad iocationes tuas: quando tu secundũ Oenomanum [11] Attij, non, vt olim solebat, * Attellanum, sed, vt nunc fit, Mimum introduxisti, quem tu mihi [12] popilium, quem denarium narras, quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cænandi magistros. puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur (illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. Tu autem quòd mihi bonam copiã eiures, nihil est. tum enim cùm rem augebas, quæstiunculis te faciam [13] attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, vt cum me hospitio recipias, æstimationem

8 Efficere, vt non sit, cauere, vitare, nam, culpa quidem vt vitetur, in nobis est.

9 Quod est officium sapientis.

10 Multis N. quasi inuolucris obtenditur cuiusque natura. Antitheta, leue & graue, impecillum, & firmũ quibus exornatur oratio.

11 Donatus in vita Terentij, & Liu. lib. 7.

12 Et Popillum & polypum, est in antiquis libris De polypo quẽ em paulo. infra.

13 Attentus dicitur hoc loco ad rem conseruandam: vnde illud Horatij epist. 7 Durus ait, Vultei nimis, attentusque videris.

te aliquam putes accipere. Etiam hæc leuior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, vt magnæ reliquiæ fiant, quod erit, magnificum sit, & lautum. Memini, te mihi [14] phameæ cenam narrare. temperius fiat, cetera eodem modo. Quod si perseueras me ad matris tuæ cœnam reuocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere: aut etiã polypum minitato Iouis similem. Crede mihi, non audebis, ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet. eam extimesces. Neque est, quod in promulside spei ponas aliquid, quã totam sustuli. solebat enim antea, [15] delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu vero (volo enim abstergere animi tui motum ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sumptum, afferam quòd balneum calfacias oportebit: cetera more nostro. superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermissurum.[16] salis enim satis est, saninonum parum. Vale.

14 Puto esse Tigellij cantoris auum, de quo epist. 24. lib. 7.

15 Sic in duobus libris Sigonij.

16 Hoc videtur dicere. Amnœas, quidem locus sed solitarius.

ARGVMENTVM.

Agros quosdam Cæsar militibus diuidebat ea diuisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perueniret. id querenti Cicero respondet.

M. T. Cicero. L. Papirio Pæto. S. D. 17

NOn tu homo ridiculus es, qui cum [1] Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras quid de istis municipijs & agris futurum[2] putem? quasi aut ego quidquã sciam, quod iste nesciat: aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo verò, si me amas, tu fac vt sciam quid de [3] nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primùm quia de [4] lucro propè iam quadriennium

1 Intimus Cæsaris amicus.
2 Num forte putem, vt diuidantur.
3 Non de agris sed de nobis ipsis
4 Quia vitam, quam iure belli nobis Cæsar poterat eripere, sua libertate concessit.

driennium viximus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. viuere: deinde quòd scire quoq; mihi videor quid futurum sit. fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet quicquid conceditur. hoc siquis pati non potuit,[5] mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hic non longè abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor dum licet: opto vt semper liceat. si id minus contigerit: tamen quando ego vir fortis, idémque philosophus viuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse rempub. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen, non habet: ita se cum [6] multis colligauit. Sed longius progredior, scribo enim ad [7] te. Hoc tamen scito, non modò me qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi seruimus, ipse temporibus. ita nec ille quid tempora postulatura sint: nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quòd cessator esse solerem, præsertim in literis: sed, cùm explorati nihil haberem: nec tibi sollicitudinẽ ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen ascribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc [8] de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunq; erunt. Vale.

5 Vel in acie, vt multi: vel morte voluntaria, vt Cat. & Scipio Pompeij socer.

6 Epist. 24.

7 Cui hæc nota sunt, quem nihil præterit vide ep. 2.

8 De agris istis diuidundis, hac ipsa epistola.

ARGVMENTVM.

Exponit, quibus caussis adductus quasi aperto ludo, adolescentes in eloquentia cœperit exercere, addit nonnulla per iocum de cœnarum lautitia.

Cicero S. D. L. Papirio Pæto. 18

CVM essem otiosus in Tusculano, propterea quod [1] discipulos obuiam miseram, vt ijdem me quam maximè conciliarent familiari suo: accepi tuas literas

1 Hirtium, & Dolabellam. Cesaris familiarissimos ep. vlt. li. 7. & huius lib.

literas plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi probari tibi consilium meum, quòd, vt Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego sublatis iudicijs, amisso [2] regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoq; delectat consilium, multa enim consequor: primùm, id quod maximè nunc opus est, [3] munio me ad hæc tempora, id cuiusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere, nisi fortè mori melius fuit in lectulo, fateor: sed non accidit. in acie non fui. cæteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius [4] fœdè perierunt, at Cato præclarè. Iam istuc quidem, cùm volemus, licebit: demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit, id quod [5] agimus. Ergo hoc primum, sequitur illud: ipse melior fio, primùm valetudine: quam intermissis exercitationibus amiserã: deinde ipsa illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plureis iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos. tu istic te [6] Atteriano iure delectato, ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce iam προλεγομένας quas quæris: etsi sus Mineruam. Sed quãdo, vt video, * æstimationes tuas vendere non potes, neq; ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic crudelitate, quàm istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc * familiares suos. Actum igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima: eam puluinus [7] sequetur. Vale.

2 Cum in causis ob singularem eloquentiam regnare videretur.
3 Munio me Cæsaris amicorum amicitia Hirtij, Dolabellæ.
4 Scipio, tamen non fœde, qui se ipsum occidit, vt Cato. epitome Liuiana.
5 Quia do operam vt muniam me amicitia Cæsaris amicorum.
6 Aut coquus, aut conuiua Pæti, artifex cœnarum.
7 Prope meam sellam.

ARGVMENTVM.

Cùm scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentũ, ioci materiã inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiosè scripsisse, ne maiorem apparatum ipse requireret.

Cicero

Cicero Papyrio Pæto. S. D. 16

TAmen à malitia non diſcedis, tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam ſint continentes, multo [1] magis conſulares eſſe oportere. Neſcis me ab illo omnia expiſcatum, rectà cum à porta domum meam veniſſe. neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius, ſed illud, quod nec ad ſuam. ego autem tribus primis verbis. Quid noſter Pætus? At ille adiurans nuſquam ſe vnquam libentius. Hoc ſi verbis aſſecutus es, aures ad te afferam non minus elegantes: ſin autem opſonio: peto à te, ne pluris eſſe [2] Balbos, quàm diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, ſi me expediero, vt in iſta loca venire poſſim, non committam, vt te ſerò à me certiorem factum putes. Vale.

1 Quaſi rex eſſet Balbus, quia potentiſſimus erat apud Cæſarem.

2 Ludit in Balbi ambiguo nomine.

ARGVMENTVM.

Iocatur ſuo more cum Pæto: Epicureum ſe ait eſſe factum, abiecta reip. iudiciorumque cura.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 20

DVpliciter delectatus ſum tuis literis, & quòd ipſe riſi, & quòd te intellexi iam poſſe ridere. me autem à te, vt ſcurram velitem, [1] malis oneratum eſſe, non moleſtè tuli. Illud doleo, in iſta loca venire me, vt conſtitueram, non potuiſſe: habuiſſes enim non hoſpitem, ſed [2] contubernalem. at quem virum? non eum, quem tu ſolitus es promulſide conficere. integram famem [3] ad ouum affero: itaque ad aſſum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ ſolebas antea laudare, O hominem [4] facilem, O hoſpitem non grauem, abierunt. nam omnem noſtram de rep. curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commentationem cauſarum abiecimus, in Epicuri nos [5] aduerſarij noſtri caſtra coniecimus: nec tamen ad hanc inſolentiam, ſed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cùm in ſumptus habebas: etſi nunquam

1 Fortè ob mala à Papirio dono miſſa.

2 Diu enim manſiſſem apud te.

3 Ad initium cænæ.

4 Qui quolibet cibo contentus eſſet. ep. 16.

5 Magna enim Epicuro cum Academicis de ſummo bono controuerſia eſt.

quam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quàm insolentes sint. dediscendæ tibi sunt sportellæ & [6] artogalani tui. Nos iam ex areis tantum habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi sine pauone, tamen in ea cœna cocus præter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra, manè salutamus domi & bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores, [7] qui me quidem perofficiose & peramanter obseruant. Vbi salutatio defluxit, literis me [8] inuoluo, & aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem: quia paullo sum quàm ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quàm vlla [9] mater vnicum filium. Sed cura, si me amas, vt valeas: ne ego te iacente bona tua comedam. statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

6 Panes placentis similes.

Idem ep. 13. li. 4. 7. & 12. li. 9. 4 & 24. lib. 7

8 Abdo me in literas. Idem est vide ep. 33. lib. 7.

9 Est natura mollior ideoque ad fletum procliuior, quam pater: & spe senectutis alendę destituta nam patri, amisso filio, præsidij tamen aliquid in se ipso relinquitur.

ARGVMENTVM.

Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis, quæ ipse stulte imitaretur: confutat & illud, quod negarat Papirium quenquam fuisse patricium.

M. Cicero Papirio Pæto. S. D. 21

AIN tandem? insanire tibi videris, quòd imitere verborum meorum, vt scribis, fulmina? Tum insanires, si consequi non posses. cùm verò etiam vincas me prius irrideas, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à [1] Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in epistolis? nónne [2] plebeio sermone agere tecum; nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo. Priuatas caussas, & eas tenues, agimus [3] subtilius: capitis aut famæ,

* Sic lib. 6. ad Att. 4. de Fin. 1. & 3. de leg. & Terent.

1 Poetæ comico de Fin. & in Tusc. 4.

2 Humili, nec elaborato.

3 Subtilitas est cum minuta quęque diligentissime persequimur.

famæ, scilicet ornatius: epistolas verò quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem, negare Papirium quenquam vnquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui [4] consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R.C. CCCXII. sed tum Papisij dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt, sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitũ factus est, annis post R. C. CCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso ædilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines [5] habeas volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeij fuerunt: quos contemnas, censeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus [6] occidit, ciuis è rep. Carbonum nemo fuit. Cognouimus Cn Carbonem & eius fratrem scurram. quid his improbius? De hoc amico meo Rubriæ filio nihil dico. Tres illi fratres fuêre, P. C. M. Carbones, Publius, Flacco accusante, condemnatus est: fugit Marcus ex Sicilia: Caius, accusante Lucio [7] Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. [8] Hoc verò qui Lilybæi à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio, fuit iam pater eius accusatus à [9] M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patricios, censeo, reuertare. plebeij quam fuerint importuni, vides. Vale.

4 Præpostere, consul & censor, librarius collocauit: cum alterum alterius loco reponendã Liuius & dionysius ostẽdant.

5 Domi è cedro: quod genus ligni tineas nescit. Serui. in comm. Virg.

6 Val. Max. lib. 9. cap. 2.

7 Lib. 1. de orat. & in Bruto, & Tacitus.

8 Cneum significat. Val Max. lib. 5. ca. 3.

9 Oratore, L. Crassi æmulo. Suet. Clodium. a patribus ad plebem transire conantẽ eadem die, horaque nona traduxit.

ARGVMENTVM.

Disputat in epistola sequenti pro Stoicis de libertate loquendi, quos tamen ait se non imitari.

M. Cicero Papirio Pæto. S. D. 22

Amo

AMo verecundiam: tu potius libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. sed, vt dico, placet [1] Stoicis suo quanq; rem nomine appellare. sic enim disserunt, nihil esse obscænum, nihil turpe dictu. nam siquod sit in obscænitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium: in re non est itaque non modò in comœdijs res ipsa narratur, vt ille in Demiurgo modo, (fortè nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragœdijs. quid est enim illud, Quæ mulier vna? quid inquam, est? [2] Vsurpata duplex cubile? quid illud, Phærei hic cubile inire est ausus? Quid est, Virginem me quondam inuitam per vim violat? Iupiter bone, violat? atqui idem significat, sed [3] alterum nemo tulisset. Vides igitur cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe: Ergo in re non est, multo minus in verbis. si enim quod verbo significatur, id turpe non est: verbum, quod significat, turpe esse non potest Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: Si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem peniculus. at hodie penis est in obscœnis.[4] At verò Piso ille frugi in annalibus suis queritur adolescenteis peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem: sed iam multis factum est tam obscænum, quam id verbum, quo tu vsus es. Quid, quod vulgo dicitur, Cùm nos te volumus convenire, num obscænum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam maiorem,[5] an illam dicam? Potuit obscænius? Non, inquis: non enim ita sensit, Non ergo in verbo est: docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiam patres rogant filios? eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Cōnus

1 Quorum sectæ principem, & conditorem Zenonem Citianũ nominauit.

2 Vt sit verbum deponens tēporis præteriti.

3 Futuit, nemo tulisset.

4 Et magis placeret, non contraria, sed similia sequuntur, quia multi o cenem appellant.

5 Quasi anillam.

nus vocitatus est, num id obscænum putas? Cùm loquimur terni, nihil flagitij dicimus: at cùm bini, obscænum est.[6] Græcis quidem, inquies. Nihil est ergo in verbo, quando & ego Græcè scio: & tamen tibi dico bini, idque tu facis, quasi ego Græcè, non Latinè, dixerim. Ruta & menta, rectè vtrumque. volo mentam pusillam ita appellare, vt rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Viden igitur nihil esse, nisi ineptias? turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam esse? Ergo in verbis honestis obscæna ponimus: quid enim? non honestum verbum est diuisio? At inest obscænum.[7] cui respondet intercapedo: num hæc ergo obscæna sunt? Nos autem ridiculè, si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de [8] Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est. & quidem iam etiam non obscæna verba pro obscænis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius. atqui neutrum est obscænum. Stultorum plena sunt omnia. Testes verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis. At honesti, Colei Lanuini: Cliternini, non honesti. quid? ipsa res non modò honesta, modò turpis? Suppedit, flagitium est. iam erit nudus in balneo: non reprehendes. Habes scholam Stoicam. ὁ σοφὸς εὐθυῤῥημων ἐστι. quam multa ex vno verbo tuo? Te aduersus me omnia audere, gratum est. Ego [9] seruo & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus aiunt æquè liberos, ac ructus esse oportere. [10] Honorem igitur [11] kalend. Martijs. Tu me diliges, & valebis.

6 βινεῖ enim apud Græcos, est futuo, à βινέω, coeo.

7 Est enim agentis diuisio, patientis intercapedo.

8 Meretrice.

9 Amat libertatem, sed verecundiam seruat.

10 Subaudi, habere volui.

11 Vide Seruiũ ad illud Virg. lib. 8 Curibusque seueris & Festũ in dictione Martias.

ARGVMENTVM.

Prænunciat Pæto aduentum suum: quanquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait coquum illius articulari morbo non impediri, quo minus cœnam possit apparare.

Cicero Paeto. S. D. 23

HEri veni in Cumanum: Cras ad te fortasse. Sed cùm[1] certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi M. Ceparius, cùm mihi in silua [2] Gallinaria obuiam venisset, quaesissemq; quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. tuli scilicet moleste, vt debui, sed tamen constitui ad te venire, vt & viderem te & viserem, & coenarem etiam. non enim arbitror coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cum [3] minimè edacem, tum inimicum coenis sumptuosis. Vale.

1 Infra dicit constitui ad te venire: sed quo die certum non habet.
2 Strabo. li. 5.
3 Non multi cibi dixit infra. ep. 26.

ARGVMENTVM.

Rufum à Peto commendatum, ait sibi curae etiam atque etiam fore. dein monet, vt omnino ad coenas & conuictum amicorum redeat. concludit, nihil sibi esse rep. carius.

Cicero Paeto. S. D. 24

RVfum istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum[1] te tantopere viderem eius caussa laborare. cum vero & ex tuis litteris, & ex illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnae curae ei salutem meam fuisse: non possum ei non amicus esse, neque solum tua commendatione, quae apud me, vt debet, [2] valet plurimum, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire, mi Paete, initium mihi [3] suspicionis & cautionis, & diligentiae fuisse litteras tuas, quibus litteris congruentes fuerunt aliae postea multorum. Nam & Aquini, & Fabriteriae consilia sunt inita de me, quae te video [4] inaudisse: & quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me vt opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. vtinam ea[5] fortuna reip. sit, vt ille me quàm gratissimum possit

1 Amicitiae nostrae illius iniurias condonarem.
2 Idem ep. 19. lib. 2.
3 Catilinae temporibus.
4 Inaudire est de rebus occultis vt exempla declarant.
5 Quia respub. bellis ciuilibus, afflicta suas vires amiserat.

sit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desisse, molestè fero. magna enim te delectatione, & voluptate priuasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliuiscare cœnulas facere: nam si tum, cùm habebas quos [6] imitarere, non multum proficiebas, quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem: magnum [7] periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cùm fauonius flaret, reuertisses: hoc tempore ferri posse: si forte tu frigus [8] ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum, moneo te, quòd pertinere ad beate viuendum arbitror, vt cum viris [9] bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitaté vitæ atq; victus, remissionemque animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus: vt sapientius nostri, quàm Græci: Illi συμπόσια aut σύνδειπνα, id est, compotationes aut concœnationes: nos conuiuia, quòd tum maximè simul viuitur. vides vt te [10] philosophãdo reuocare coner ad cœnas? Cura vt valeas, id, foris cænitando, facillimè consequere. Sed caue, si me amas, existimes, me quòd iocosius scribam, abiecisse curam reip. sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui, liberique sint. nullum locum prætermitto [11] monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, vt si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, [12] præclarè actum mecum putem. Etiam atque etiam. Vale.

6 Cum eorum cœnas videres.

7 Hæc non serio sed per iocum dicta.

8 Lusit in verborum similitudine ferri & ferre.

9 Eodem modo, viros bonos, iucundos, amantes sui, dixit, Ep. 21. lib. 5.

10 Quia rationibus vtitur.

11 Tria postulantur ab optimo ciue.

12 Non pessime dixit ep. 5. lib. 4.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum tum esset in Cilicia proconsul. & cauillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

Cicero. Imp. Pæto. 25

SVmmum me [1] ducem literæ tuæ reddidere. planè nesciebam, te tam peritum esse rei militaris Pirrhi te libros, & [2] Ceneæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam [3] meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quā contriueram legendo, totam in hoc [4] imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, & vt spero, breui. nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum D. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est vsus: valdeq; eum diligo, cùm propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quòd in his controuersijs, quas [5] habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius vti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumq; eum ego esse vellem, repentè [6] percussus est atrocissimis litteris: in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre [7] proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergrauiter tulit, existimauitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe, & molestia Fabium libera. [8] Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari. [9] Maronem & Pollionē inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihiq; persuadet. Vale.

1 ἱερατικῶς.
2 Cic, Tusc, 1, Plin, li, 7, c, 24, Plut, in Pirrho.
3 Quia scilicet effugere nauibus possumus.
4 In hac prouinciæ administratione.
5 In disputationibus contra Epicureos.
6 Ad Att, ep, 8, l, 4 & Ter, in And.
7 Vt venderetur,
8 Apud Cæsarem ep, 15.
9 Maro cognomen Pomponiæ gentis, Pollio Asiniæ.

ARGVMENTVM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

Cicero Pæto S. D. 26

Accu-

ACcubueram hora nona, cùm ad te [1]harũ exemplum in codicillis exaraui. Dices, vbi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris, tam exhilaratã esse seueritatem nostram: Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciémne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Viuas, inquis, in literis, an quicquam me aliud agere censes? [2] haud possem viuere, nisi in literis viuerem. sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus à quibus cùm discessi, [3] etsi minimum mihi est in cœna, quod tu vnum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. infra Eutrapelum [4] Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem exspectabant, cuius [5] ob os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne [6] Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cùm esset ei obiectum habere eum Laida: Habeo, inquit, non habeor. Græcè hoc melius: tu, si voles, interpretabere. me verò nihil istorum ne iuuenem quidem mouit vnquam, nedum senem. Conuiuio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, vt dicitur: & gemitum in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, si quis quid quæreret, dixisset, cœnam te quærere à [7] mane dixeris. Ille verò te putabat quæsiturum, vnum cœlum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna nunquid ad te, ibi præsertim? Sic igitur viuitur. quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulantur vnà non modo non contra [8] legem, si vlla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est quod aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

1 Quas deinde cum domum redijssem ex codicillis in chartam translatus ad te mitterem.

2 Aut posse, antiquus liber.

3 Et si minime cœnam curo. lu-dit in ambiguo sensu.

4 Eutrapeli amica Plut. & Seruius.

5 Ob, pro, ad. Festus.

6 De Aristippo & Laide, vide Laertium in Aristippi vita, Athenæum l. 12, Clemente in Alex. and. Stro. n. 2. Gellium lib. 1. c. 8, Lact. l. 3. c. 15.

7 A mane ad vesperam.

8 Sumptuariam Cæsaris, ep. 26. lib. 7. & 15. li. 9. minime edacem dixit, ep. 23.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER X. AD L. PLANCVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum transalpinam Galliam quam vltimam Cicero vocat, administrantem hortatur, vt in remp. omni cogitatione studioque incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorificè tractato. Phil. v.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. 1

Vide 3. de off. in extremo, & hic ep. 13. lib. 11.

T abfui, proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce reuocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo vt vocem, sed vt ne vultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rempub. pertinet) gloria: sed me patria sollicitat inprimisque, mi Plance, exspectatio [1] consulatus tui quæ ita longa est, vt optandum sit, vt possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea repub. in qua hominis impotentissimi atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet vllam? nec leges vllæ sunt, nec iudicia, nec omnino [2] simulacrum aliquod, aut vestigium ciuitatis? Sed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris

1 Erat enim Plācus cōsul designatus cum D. Bruto: vt Antonium & Dolabellam sequerentur Hirtius & Pansa. Hirtium & Pansam Plancus & Brutus.

2 Ep. 15. lib. 8.

amoris mei, quem à tua [3] pueritia susceptum non seruaui solum, sed etiam auxi: monere te atque hortari, vt in remp. omni cogitatione, curaque incũberes. Quæ 4 si ad tuũ tempus perducitur, facilis gubernatio est, vt perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ: Sed & te aliquando antea (vt spero) habebimus: & prætorquã quod reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studiũ, officium, operam, laborem, diligentiam ad [5] amplitudinem tuã conferamus. ita facilime & reip. quæ mihi carissima est, & amicitię nostræ quã sanctissimè nobis colendã puto, me intelligo satis facturum. [6] Furnium nostrũ tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, [7] nec miror, & gaudeo: teque hoc existimare volo, quicquid in eum iudicij officique contuleris, id ita me accipere, vt in me ipsum te putem contulisse. Vale.

3 Epist. 3.
4 Ad eum annũ quo eris consul.
5 Epist 8. lib. 5
6 Planci legatum. ep. 8.
7 Idem alijs verbis hic. ep. 10. l. 3 & 1. l. 10. ad at.

ARGVMENTVM.

Excusat se quod in senatum ad agendam Planci caussam non venerit: & officium suum pollicetur in ijs rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. 2

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra nõ defuisset, si aut [1] tuo in senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam libere de rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, vbi me & melius, & propius audiant armati, quã senatores. Quapropter in priuatis rebus nullum neque officiũ neque studium meũ desiderabis: ne in publicis quidem, siquid erit, in quo me interesse necesse sit, vnquã deero, ne nunc periculo quidem meo, dignitati tuæ. In ijs auté rebus, quæ nihilominus, ego vt absim

1 Ep 2. lib. 12.
2 Propter Antonij cõsulis arma. Vide Phillip. 2.

3 Respondet ad illud tuto, & honestè.

confici possunt, peto à te vt mei rationem habere velis, & 3 salutis, & dignitatis meæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Aucupatur beneuolentiam Planci, Partim laudibus, partim commemoratione Veteris amicitiæ: & hortatur, vt remp. suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se Antonio coniungeret.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. D. 3

1 Præfecti laudes, vt peritus militiæ, iustitiæ studiosus, prudens in omni actione sit.
2 Humanitatem potius quàm largitionem significat, vt ep. 9. li. 1. & 9. l. 5.
3 Epist. 1:
4 Lib. 2. ep. 15. dixit, eadē sententia Cæsarem honestum esse cupio.
5 Eodem modo locutus est. lib. 7 ep. 3.
6 Quia fuerat C. Cæsaris amicus, ep. 23. & legatus, Cæsar. lib 1. 5. de bel. ci.
7 Excusatio, quæ incitationis vim habet.

CVm ipsum Futurum per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quòd illum audiens te videbar audire. nam & in re militari 1 virtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine & familiaritate suauitatē tuam adduxit: præterea summam erga te 2 liberalitatem, quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, *Plance*, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto, quā tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte, pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem 3 cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de caussis mirabiliter 4 faueo dignitati tuæ quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio industriaq; fregisti. Nunc me amantissimū tui nemini 5 concedentē, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddā tempus, cum homines existimarent, te nimis 6 seruire tēporibus: quod ego quoque existimarē, si te ea quæ patiebare, probasse etiam 7 arbitrarer. Sed cum intelligerem quid sentires; arbitrabar videre quid posses nunc alia ratio est omnium rerum: tuū iudiciū est, idq; liberum. consul es designatus, optima ætate, summa

summa eloquentia, maxima [8] orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortaleis, in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Vnus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos remp. deuexata, reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amor magis impulsus scribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere, scribã enim ex [9] ijsdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram, quare modo faciam. Hoc tantum significandũ putaui, vt potius amorem tibi [10] ostenderem meum quàm ostentarem prudentiam. Interea quę ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterque curabo. Vale.

8 A necessitate & reip. tempore.

9 Ex ijs scilicet libris, quibus ad laudem præcepta traduntur.

10 Testificari amorẽ, dixit. ep. 4. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Ciceroni, quod cum ad verissimæ gloriæ studiũ cohortatus sit, seq; in reip. potestate totũ fore pollicetur.

Plancus Ciceroni S. D. 4

GRatissimæ mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnij sermone [1] te scripsisse animaduerti. Ego autem prӕteriti temporis excusationẽ affero, quod te profectũ audieram nec multo ante redijsse sciui quam ex [2] epistola tua. nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa, videor posse præterire. In quo tuendo habeo causas plurimas vel [3] paternæ necessitudinis, vel meæ in te à pueritia obseruantiæ, vel tui erga me mutui amoris, Quare, mi Cicero, quod mea, tuaq; patitur ætas, persuade tibi te vnum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conscientia [4] metior. Quare si aut aliter sentirẽ, certè admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem, hortatio impellere posset, vt id sequ erer, quod tu optimum

1 Tua manu, cũ alioqui amanuẽsi vti soleres.

2 Quæ prima legitur in hoc lib.

3 Tres amoris causæ ideo dixit infra epist. 6. pro plurimis nostris necessitudinibus

4 De tuo animo ex meo iudicio, ex animo meo tuum specto.

timum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit; quæcunque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te propter amorem carius sunt æstimata, tamen vel inimicissimi iudicio, tanta sunt, vt præter bonam [5] famam, nihil desiderare videatur. Quare hoc vnum tibi persuade; quantum viribus initi, consilio prouidere, auctoritate monere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque facultas, optabilis mihi quidẽ, tui præsentis esset, vnquam à tuis consilijs discreparem: nec nunc committam, vt vllum meum factum reprehendere iure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia [6] citeriore, quid in vrbe Ianuario mense [7] geratur, vt sciam. Interim maximã hîc solicitudinem, curamq; sustineo, ne inter aliena vitia, hæ gentes nostra mala suam putent occasionẽ. Quòd si [8] proinde, vt ipse mereor, mihi successerit, certè & tibi, cui maxime cupio, & omnibus viris bonis satisfaciã. Fac valeas, mèq; mutuò diligas.

5 Quam adeptus fortasse non sum cum ea gesserim Cæsare dominante.

6 Cui præerat D. Brutus

7 A nouis consulibus: qui Kal. Ian. magistratum inibant.

8 Et proinde, & perinde veteres dicebant, eadem significatione. Tusc. 1. & alibi.

ARGVMENTVM.

Hic quoq; Plancũ ad suscipiendam, tuendamq; remp. gloriæ stimulus incitat.

Cicero Planco *Imp. Cos. Des.* S. P. D. 5

BInas à te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. intellexi enim te laborare, vt ad me tuæ expectatissimæ literæ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihi quem comparatione difficilem ad iudicandum, amorémne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas meo quidem iudicio maxima, sed amor, voluntatisque coniunctio plus certè habet [1] suauitatis, Itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis, beneuolentiæquè eius, quã erga me à pueritia contulisses, cæterarumquè rerum, quæ ad eam sententiam perti-

Binas literas, non duas dicit & duas epistolas, non binas nescire puto neminem.

1 Verè: non tamen plus amoris. nam patria & parentibus, & liberis non modo amicis, in amore præfertur. Itaque lib. 1. de. off. Omnes, inquit, omnium caritates vna patria complectitur.

pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quemque habiturus esses, mihi erat iucundissima: eòque maior erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solùm, mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci ijs literis, quibus tu humanissime respondisti, vt tota mente, omnique animi impetu, in remp. incúbas. Nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriæque esse possit: Nec quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quàm de repub. bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientia, me quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quanquam sine [2] virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis reip. quicquid subueneris, id erit totum, & propriè tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu: magna exspectatio: cuius, per deos, [3] gratiæ gloriæque caue tempus amittas. Sic moneo, vt filium: sic faueo, vt mihi: sic hortor, vt & pro patria, & amicissimum. Vale.

2 Supra ep. 3. virtute duce comite fortuna. Quòd ea ob amicitiam Cæsaris videaris assecutus epi. seques

3 Quam, suscepto reip. patrocinio, inibis apud omnes bonos idem infra ep. 19

ARGVMENTVM.

Cum Plancus, literis ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, vt pacem armis potius, quam pactione, quærat: & vt se, à societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. D. 6

QVæ locutus est Furnius [1] noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoque Ro. probatissima. quæ autem recitatæ literæ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione visæ sunt. pacis enim auctor eras, cum [2] collega tuus vir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur.

1 Planci legatus Ciceronis studiosissimus ep. 11. lib. 8. & 8. huius lib.

2 D. Brutus, quẽ M. Antonius Mutinæ obsidebat.

ſideretur. qui aut poſitis armis pacem petere debent: aut, ſi pugnantes eam poſtulant, victoria pax, non pactione, parienda eſt. Sed de pace literæ vel [3] Lepidi, vel tuæ quam in partem acceptæ ſint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoſcere. Me autem impulit tui caritas, vt, quanquam nec tibi ipſi conſilium deeſſet, & fratris Furnijque beneuolentia, fideliſque prudentia tibi præſtò eſſet futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro [4] plurimis noſtris neceſſitudinibus præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi mi Plance, omneis, quos adhuc gradus dignitatis conſecutus ſis (es autem adeptus [5] ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia, niſi te cum libertate populi Rom. & cum ſenatus auctoritate cõiunxeris. Se iunge te quæſo aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, ſed temporum vincula coniunxerunt. [6] Complures in perturbatione rep. conſules dicti: quorum nemo conſularis habitus, niſi qui animo exſtitit in remp. conſulari. Talem igitur te eſſe oportet, qui primùm te ab impiorum ciuium tui diſſimillimorum ſocietate ſeiungas: deinde te ſenatui, boniſque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: poſtremo vt pacem eſſe iudices non in armis poſitis, ſed in abiecto armorum, & ſeruitutis metu. Hæc ſi & ages, & ſenties, tum eris non modò conſul, & conſularis, ſed magnus etiam conſul, & conſularis. ſin aliter: tum in iſtis ampliſſimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, ſed erit ſumma deformitas. Hæc impulſus beneuolentia ſcripſi paulo ſeuerius: quæ tu in experiendo ea ratione quæ te digna eſt, vera eſſe cognoſces. XIII. kal. Aprileis.

3 Poſtea quoque pacem ſuaſit. vide literas eius publice miſſas, ep. 26. & 34.

4 Tres enumerat ep. 14. lib. 4.

5 Epiſt. 3. & 4.

6 Argumentum à ſpe gloriæ ductum consulem enim fieri ita præclarum eſt, ſi conſulare munus pro dignitate, ac ſalute rep. ſuſtinetur.

ARGVMENTVM.

Exponit, cur breuior ſit hæc epiſtola, & cur ſtudium ſuum in remp. ſerius patefecit: ſuamque dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus

Plancus Ciceroni. S. D. 7

PLura tibi de meis [1] consilijs scriberem, rationéque omnium rerum redderem verbosius, quo magis iudicares, omnia me reipub. præstitisse, quę & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recedi (non minus enim à te probari, quàm diligi semper volui, nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breuiorem me duæ res faciunt: vna, quòd publicis literis omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem Ro. familiarem meum ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri dolore afficiebar, cùm alij occupare possessionem laudis viderentur: sed vsque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & [2] consulatu meo, & vestra exspectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: vt maximo præsidio reip. fuisse & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, vt dignitati meæ suffrageris. & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuò diligas.

1 Cur non statim post obitum Cæsaris pro libertate arma cœperim.

2 Quem gesturus erat biennio post cum iam à Cæsare ad Parthicum bellum ituro, designatus esset cum D. Bruto, sed ob ciuile bellum, consulatum non nisi triennio post gessit.

ARGVMENTVM.

Causas affert, quibus adductus non ita naturè, vt homines exspectabant, defensorem se publicæ libertatis professus sit deque exercitu suo, & statu prouinciæ significat.

Velleij verba sunt lib. 2. Plancus diu, quarum esset partium, secum luctatus senatui se literis venditans, mox eiusdem proditor.

Plancus Imp. Cos. Des. S. D. Cos. Prætt. Trib. Pl. S. P. Pl. Q. R. 8

SIcuti forè videor diutius & hominum exspectationem & spem reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quicquam vlli pollicendum. non enim præteritam culpam [1] videri volo redemisse,

1 Nunc cum remp. tuendam suscipio:

demisse, sed optimę mentis cogitata iampridem, maturo tempore enunciare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re complureis consecutos videbam. Sed cùm in [2] eum casum me fortuna demisisset, vt aut celeriter pollicendo magna mihi ipse ad proficiendum impedimenta opponerem, aut si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberem, expeditius iter cõmunis salutis, quàm meæ laudis esse, volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut [3] sordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & [4] magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, vt quæ reip. bonisque omnibus polliceremur, exitu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmijs sollicitatus, vt ab repub. potius moderata, quàm ab vno infinita, speraret. Confirmandæ complures ciuitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusq; præmiorum erant obligatæ: vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Alliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusque præfuerunt, vt potius cùm pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus [5] funestam orbi terrarum victoriam pararemus. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsque multiplicatis: vt, cum præferremus sensus apertè, tum etiam inuitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquam diffitebor, multa me, [6] vt ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni ciuis im-

para

2 Cum eo loco meæ res essent.

3 Qualis seruitus est.

4 Hoc necesse est referri ad illud Opus fuit. non enim cum, Aliquantum, coniungi potest, ergo non rectè in quibusdam libris Opus fuerunt, meus etiam liber & duo Sigoniani habent. Fuit:

5 Difficilior enim paucis victoria, quàm multis.

6 Vt hæc ad exitum consilia perducerem.

parati quàm periculosa esset, ex casu [7] collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quàm scriptura, mandata dedimus: vt & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam rei summæ defendendæ iampridem apud nos excubare. Nunc cùm Deûm benignitate ab omni re simus paratiores, non solùm bene sperare de nobis homines, sed exploratè iudicare volumus. Legiones habeo [8] quinque sub signis, & sua fide, virtuteque reipub. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemq; conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire quò respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, prouinciamque: vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem, si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si [9] iam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu ciuitatis polliceor: in damno meæ laudis, reip. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendendo commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, vt commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

7 D. Bruti, qui nondum firmo exercitu munitus, prematurè suam voluntatem, studiumq; erga remp. aperuerat. itaque Mutinæ obsessus à M. Antonio, & se ipsum & remp. in discrimen adduxit.

8 Quatuor memorat. epist. 15.

9 Antonio ad Mutinam profligato, in quo disceptata videbatur omnis fortuna reip. infra ep. 10.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga remp. præ se fert, modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum, significat.

Plan-

Plancius Ciceroni. S. D. 9

NIhil me tibi [1] temerè aut te ceteris de me frustrà recepisse lætor. Certe hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam cæteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri [2] accessiones peruidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis respub. me adiuuante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cum [3] immortalitate, vt sine his nihil de meo studio, perseuerantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autem nihil, contraque ipse pugno. sed & [4] temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse. *Nihil* aut serò, aut exiguè à patria ciui tributum potest videri. Exercitum ad. VI. kal. Maias Rhodanum traieci: magnis itineribus Viennam equites mille via breuiore præmisi. Ipse si à Lepido nō impediar, celeritati satisfaciam: sin [5] autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & [6] genere, & numero, & [7] fidelitate firmissimas. Te, vt diligas me, si mutuò te facturum id [8] scis, rogo. Vale.

1 Siquidem ea præsto quæ sum pollicitus.

2 Eodem modo locutus est ep. 1. lib. 2.

3 Quæ præstare videtur omnibus rebus. Tacite petit honorum accessiones, infrà ep. 17.

4 Et quo tempore, & quibus honoribus ornandus à vobis sim.

5 Infra. ep. 24.

6 Quæ etia in exercitu requiruntur.

7 Infra ep. 16.

8 Pro scis in antiquo libro scriptum est, putas: in omnibus autem, me, non, to.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque iuuandæ resp. præmiaque illum à senatu honorificentissima sperare vult: operamque in eo suam pollicetur. & hortatur, vt egregie pergat in rep. tuenda.

Cicero Planco Jmp. Cos. Des. S. D. 10

ETsi satis ex Furnio nostro cognoueram quæ tua voluntas, quod consilium de rep. esset: tamen lectis tuis literis, [1] liquidius de toto sensu tuo iudicaui. Quamobrem quanquam in vno prælio omnis fortuna

1 Ep. 27. lib. 11.

fortuna reip. disceptat, (quod quidem, cùm hæc legeres, iam [2] decretum arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. Itaque si [3] consulem Romæ habuissemus, declaratum esset à senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus & apparatus tuus. Cuius rei non modò non præterijt tempus, sed ne [4] maturum quidem etiamnum meo quidem iudicio fuit. *Is enim* denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare sit modò aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. *Is autem*, qui verè appellari potest honos, non [5] inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem mi Plance, Incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adiuua. Me tuorum consiliorũ adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. ad eas enim caussas quibus inter nos amore sumus, officijs, [6] vetustate coniuncti, patriæ caritas accessit: eaque effecit, vt tuam vitam anteferrem meæ. IIII. kal. Aprileis. Vale.

2 Ad Mutinam non deliberatũ, sed confectum. Liu. li. 18 decernere Pugnã.
3 Aberat vterque consul, cũ ad bellum contra Antonium exissent.
4 Adhuc enim conatus tantum audiuntur: expectatur ipsa res.
5 Tantum enim voluntatem Plancus ostenderat: vt si quid ei tribueretur, inuitamentum, non præmium videretur esse.
6 Noti enim alter alteri iam pridem sumus. sic etiam locutus est infra, ep. 12.

ARGVMENTVM.

Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero contulerat: & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus Ciceroni. S. P. D.

IMmortales ago tibi gratias, agámque dum viuam: nam relaturum me affirmare non possum. tantis enim officijs non videor mihi [1] respondere posse, nisi forte (vt tu grauissimè disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, vt tum me referre gratiam putes, cùm memoria tenebo. Si de filij tui [2] dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ

Sic, immortaliter gaudeo, pro vehementissimè
1 Cicero dixit, assequi merita, ep. 4. lib 1.
2 Sacerdotum videtur significare de quo in epistola ad M. Brutum.

tuæ sententiæ infinitis cum muneribus, posteriore ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. Quare non mediocris adhibenda mihi est cura, vt reip. me ciuem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem atq; gratum. Quod reliquum est, tuum munus [3] tuere: & me, si quem esse voluisti, cum exitu, rebusque cognoscis, defende ac suscipe. Cum rhodanum copias traiecissem, fratremque cum tribus millibus equitũ præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de prælio facto, Brutoque & Mutina obsidione liberatis audiui. Animaduerti nullum alium receptum Antonium, reliquiasq; quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, vnam Lepidi, ipsius alteram exercitus: Quòd quædam pars exercitus non minus [4] furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti, vt proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si verò copiarum aliquid secum adducet, & si [5] decima legio [6] veterana, quæ nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen nequid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me prestaturum sperò, dum istinc copiæ traijciantur, coniunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercule [8] nullam residuam solicitudinem esse: sed si fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiusquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, vt etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem, omniaque ei [7] obsequia polliceor, si modò remp. respicere volet. Vtor in hac re adiutoribus, interpretibusque, fratre meo, & Laterense & Furnio

nostro

3 Quas mei defendendi, atque ornandi partes iam suscepisti, eas ne depone.

4 Qui non essent erga remp. bene animati, furiosi dicebantur & insani, infra eadem ep.

5 Cuius erat præcipua fortitudo, militauerat antem cum Cæsare in Gallia.

6 Nullas esse belli reliquias Antonio ad Mutinam fuso.

7 Omnibus in rebus me fore in tua potestate. ep.4.lib.5.

nostro. Non me impediunt [8] priuatæ offensiones, quo minus pro rei p. salute etiam cum inimicissimo consentiam. quod si nihil profecero, nihilominus maximo sum animo, & [9] maiore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

8 Vide infra ep. 15.18.& 20.

9 Quia gloriæ socium nô habeo.

ARGVMENTVM.

Significat, quàm gratæ senatui fuerint eius litteræ de apparatu, studioque defendendæ reip. quidque ex eius litteris actum sit, & hortatur eum ad recuperandam libertatem.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. D. 12

ETsi reip. caussa maximè gaudere debeo, tantum ei te præsidij, tantum opus attulisse [1] extremis pæne temporibus: tamen ita te victorem complectar rep. recuperata, vt magnam partem mihi lętitiæ tua dignitas afferat: quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes vllas literas vnquã gratiores, quàm tuas in senatu esse recitatas. idque contigit tum [2] meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumque grauitate. quod mihi quidem minime nouum, qui te nossem, & tuarum literarum ad me missàrum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus [3] consilia cognita: sed senatui maiora visa sunt, quàm erant exspectata: non quòd vnquam de tua voluntate dubitasset: sed nec quantum facere posses, nec quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VII. Id. Apurileis manè mihi tuas literas M. Varisidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus. cumque magnitudo optimorum virorum, & ciuium me de domo deduceret, feci continuo omneis participes meæ voluptatis. Interim ad me venit [4] Munatius noster, vt consueuerat: & ego ei literas tuas ostendi, nihil dum enim sciebat. nam ad me primùm Varisidius, idque sibi à te mandatum esse dicebat.

1 Cum ab interitu non longè abesset.

2 De quibus eæ literæ loquebantur, infra, ep. 16 & 19.

3 Quæ maturius quam alij cognouerant.

4 Planci cognatus nam Plancus Munatiorum cognomen.

Paullo pòst idem mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publicè. Placuit nobis vt statim ad [5] Cornutum prætorem vrb. literas deferremus, qui, quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus est continuò conuocatus, frequensque conuenit propter famam atque expectationem tuarum literarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est pullariorum admonitu, non satis diligenter cum [6] auspicijs operam dedisse: idque à nostro collegio [7] comprobatum est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum [8] Seruilio: qui cum gratia effecisset, vt sua sententia prima pronuntiaretur, frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meæque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat cùm frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P. Titius intercessit. Res in posterum dilata, venit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in [10] templo res agebatur. Hunc quemadmodum fregerim, quantáque contentione. Titium intercessorem abiecerim, ex aliorũ te litteris malo cognoscere: vnum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. Nec verò tibi senatus amicior, quam cuncta ciuitas, mirabiliter enim populus Ro. vniuersus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandã remp. conspirauit. Perge igitur, vt facis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriȩ collectam ex inanissimis splendoris insignibus contemne: breuia, *fugacia, caduca existima. *Verum* decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in rempub. meritis. Eam facultatem habes maximam quam quando complexus es, & tenes: perfice vt ne minus resp. tibi, quàm tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quæ mihi est mea [11] vita carior, tum nostræ necessitudini debere

5 Sulpiciæ gentis Absentibus consulibus prætorũ prima dignitas, Phillip. 14. in extremo.

6 Auspicato enim senatus habebatur.

7 Augurum ep. 4. li. 15.

8 Isaurici filio, qui consulatum cum Cæsare gesserat.

9 De hoc Titio Dio lib. 46.

10 Senatus enim in templis habebatur: & Iouis templum erat in Capitolio.

11 Phillip. 13. Idem fere alijs verbis ep. 24 l 9 in extremo.

me iudico. Atq; in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. [12] Munatij prudentiam & fidem magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia & diligentia iij. Id. Aprilis. Vale.

12 Cum neque hic neque supra fratrẽ appellet, suspicor cognatũ potius, quàm fratrem esse L. Planci, etsi non me prateriit T. Munatium L. Planci oratoris fratrem à Pediano nominari.

ARGVMENTVM.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem: hortaturque, vt Antoniam belli reliquias conficiat.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. D. 13

VT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positũ esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborũ. Id ex ipso S.C. poteris cognoscere. ita enim est perscriptum, vt à me descripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq; consensu. Ego quanquam ex tuis literis, quas mihi misisti, perspexeram, te magis iudicio bonorum quàm [1] insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantũ tibi à rep. deberetur. Tu [2] contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque [*] Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlissem appellauit πτολίπορθον. Vale.

1 Honoribus à senatu decretis
2 Id est bellum iam magna ex parte à consulibus profligatum tu se conficies, infra ep. 19.
19 Iliad. 4.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo: & hortatur, vt Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. S. 14

O Gratam famam biduo ante [1] victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. Atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. *Est* autem non minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exspectabam

1 Mutinensem, Antonio fugato.

ctabam iam tuas litteras, idque cum multis : sperabamque etiam Lepidum temporibus [2] admonitum, tecum reip. satis esse facturum. in illam igitur curam incumbe, mi Plance, vt ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum: & reip. diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. iiij. Id Maias. Vale.

2 Præsenti periculo, quo boni ciues ad opem patriæ ferendã impelluntur.

ARGVMENTVM.

Nuntiat quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus Imp. Ciceroni S. D. 15

HIs litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. [1] Sedulitas mea (vt spero) & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduis internuncijs cum Lepido egi, vt omissa omni contentione, [2] reconciliataq; voluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, vrbẽ pluris, quàm vnum perditum, [3] abiectumque latronem, putaret. obsequioq; meo, si ita faceret, ad omneis res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internũtium: fidẽ mihi dedit se Antonium, si prohibere prouincia sua non potuisset, bello persecuturum: me, vt venirem, copiasq; coniungerem, rogauit: eoq, magis quòd & Antonius ab [4] equitatu firmus esse diceba tur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. nam etiam ex paucitate eius non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis cunctatus nõ sum in [5] cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandũ putaui. Aduentus meus, quid profecturus esset, vidi: vel quòd equitatu meo persequi, atq; opprimere equitatum eius: vel quòd exercitus Lepidi eam partem, quæ [6] corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coërcere præsentia mei exercitus possem. Itaq; in Isara [7] flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte vno die facto, exercitum ad iiij Id. Maias traduxi. Cum verò mihi nuntiatum esset, L. Anto-

1 Infra ep. 20.

Supra ep. 2. & infra ep. 18. & 20

3 Quia iam prælio Mutinensi fractus erat Antonius.

4 Ep. 33. li. 10 & 10, li. 11.

5 Dum Lepidus benè de rep. sentiret.

6 Infra ep. 31.

7 Plinius Isaram Rhodano cõparat, li. 3. ca. 4.

L. Antonium, præmissum cum equitibus & cohortibus ad Forum Iulij venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, vt occurreret ei, mihi ad prid. Id. Maias: ipse maximis itineribus cum [8] quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro præcognito nostro aduentu rursus in Italiam se recipere cœperit, [9] Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrē cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiamque à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuò diligas.

8 Quinque nominantur ep. 8. h. l. Quatuor ep. 13. l. 11.

9 Decimi Bruti. Galliæ Cisalpinæ Præfecti.

ARGVMENTVM.

Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq; oportunas significat: eique auctor est, vt in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

Cicero Planco. 16

Nihil [1] post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso oportunius accidere vidi, quàm tuas plance litteras. redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidas sanè & inconstanteis recitasset litteras Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. cùm enim [2] rebus ipsis essent, & studijs, beneficijsque in remp. gratissimæ, tum erant grauissimis verbis & sententijs perscriptæ. Flagitare senatus instituit Cornutum, vt referret. statim de tuis litteris, ille se considerare ait velle. Cum ei magnum conuitium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. [3] Seruilius rogatus, rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad vnum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu, quanquam consilio non eges vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, vt nihil huc reijcias, neue in rebus tam subitis, tamque [4] angustis à senatu consi-

1 Quod meminisse homines possunt.

2 Vide eandem sententiam supra ep I.. & infra ep 19.

3 Aduerto etiam tribunos plebius referendi ad senatum habuisse, qua de re Gellius li. ca. 7.

4 Spatium negantibus mittendi ad senatum.

lium petendum putes: ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reip. ducet, sequare. cures vt ante factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. illud tibi promitto, quicquid erit à te factũ, id senatum non modò vt fideliter, sed etiam vt sapienter factum, comprobaturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

Plancus Ciceroni. 17

Ep. 18. 33. & 34 & ep. 10. li. 11.

1. Vrbe Galliæ Narbonensis Mela lib. 2.

2 Nisi quid ab ipso peccatum sit.

3 Vt qui equitũ turmis præcessit supra ep. 15.

4 Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierant, in f. ep. 33.

5 Fide pro fidei vt die pro diei. Gel. lib. 9. cà. 14.

ANtonius Idib. Maijs ad Forum Iulij cum primis copijs venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad [1] Forum Voconij castra habet: qui locus à Foro Iulij quatuor & viginti millia passuum abest: ibiq; me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi [2] integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio vobis celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, [3] concursationibusq; confectũ grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen cùm primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solùm hortatus sum, verum etiam coegi istò proficisci: quòd illa valetudine magis conficere se, quàm me iuuare posset in castris: & quòd acerbissimo [4] interitu consulem remp. nudatam, tali ciue prætore in vrbanis officijs indigere existimabam. Quod siquis vestrûm non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, vt Appellã ad me mitteret, quo obside [5] fidei illius, & societatis in rep. administranda vterer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gauiano probauit: quo ego interprete nouissimè ad Lepidum sum vsus. Amicum eum reipub. cognoscere videor: liben-

libenterq; ei sum testimonio,& omnibus ero,qui bene merentur. Fac valeas, meq; mutuo diligas,dignitatemq; meam,si [6] mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti.

6 Epist. 9.

ARGVMENTVM.

Narrat quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.

Plancus Ciceroni. S. D. 18

QVid in animo habuerim, cum [1] Læuus,Neruaque discesserunt à me & ex tuis literis,quas eis dedi,& ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus,consilijsque meis [2] interfuerunt. Accidit mihi, quod homini [3] prudenti & cupido satisfaciendi reip. bonisq; omnibus accidere solet vt consilium sequerer periculosum magis,dum me probarem,quàm tutum,quod habere posset obtrectationem. Itaq; post discessum [4] legatorum cùm binis continuis literis & Lepidus me,vt venirem,rogaret,& Laterensis multò etiam magis propè implorans obtestaretur, nullam rem aliam extimescens,quàm eandẽ, quæ mihi quoque facit timorẽ, [5] varietatem atq; infidelitatẽ exercitus eius:non dubitandum putaui,quin succurrerẽ, meque communi periculo offerrem. sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram,dum Brutus traijceret exercitum, & cum collega cõsentiente, [6] exercitu concordi,& bene de rep. sentiente,hostibus obuiam ire,tamen siquid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ,aut timori,videbam:si aut hominem [7] offensum mihi ,coniunctum cum rep. non subleuassem:aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. Itaque potius periclitari volui,si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quã nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem copijs suis [8] nondum contractis neminem puto fuisse.nam,quę res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abssit, ea

1 Infra ep. 21.

2 Epist. 6. lib. 1.

3 Qui timet infamiam ep. 23.

4 Læui. & Narua. Infra ep. 25.

5 Vide quæ scripsit,ipse Lepidus,infra.ep. 35.

6 Milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

7 Supra epi. 11. & 15. & infra, ep. 20.

8 Nulla sua culpa ex ijs,quę ipse non contraxit. sic ad Q. fra. lib. 1. ep. 1.

nunc

nunc magnā affert sollicitudinem, magnumq; habet casum. mihi enim si contigisset, vt prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi cōfido, & sic perpulsas illius copias, Ventidijq; Mulionis castra despicio. Sed non possum nō exhorrescere, siquid intra cutem subest vulneris: quod prius [9] nocere potest, quam sciri, curariq; possit. Sed certè nisi vno loco meteremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit, magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si aduentus meus repressserit, agam gratias fortunæ, constantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. Itaque ad. XII. kal. Iunias [10] ab Isara castra moui: pōtem tamen, quē in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiaq; ibi firma posui, vt venienti [11] Bruto, exercituique eius sine mora transitus esset paratus. Ipse, vt spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.

Pl. lib. 7. ca. 43.

9 De Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra ep. 13. & 14.

10 Epist 21. li. 10 & 13. lib 11.

11 Collegæ ep. 8 20. & 22.

ARGVMENTVM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, vt ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero Planco Imp. S. D. 19

QVanquam [1] gratiarum actionem à te non desiderabam, cùm te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda, sic enim vidi quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper equidem, sed nunquam illustrius, Literæ tuę mirabiliter gratæ sunt senatui cùm rebus ipsis, quæ erant grauissimæ & maximæ, fortissimi animi, summique consilij: tum etiam [2] grauitate sententiarum atque verborum. Sed mi Plance, incumbe, vt belli extrema perficias. in hoc erit summa & [3] gratia & gloria.

1 Tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiar si actione, re ipsa, animo.

2 Vide eandem sententiam supra epist. 12.

3 De animo dici, fessas autem de corpore, scribit Fronto.

ria. Cupio omnia reip. causa, sed mehercule in ea conseruanda iam [4] defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quàm tuæ gloriæ; cuius maximam facultatem tibi dij immortales, vt spero, dedére, quam complectere, obsecro. qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumq; confecerit. Vale.

4 Supra epist. 5.
Supra epist. 11.

ARGVMENTVM.

Petit, vt de Lepidi fide significet, vtrum a rep. sit an se cum Antonio coniunxerit, & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero Planco. 20

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, vt, quid ad te scriberé non occurreret. modò enim quæ [1] vellemus, de Lepido: modò contra nuntiabantur. De te tamé constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi literas a [2] collega tuo, datas Idib. Maij: in quibus erat scriptum, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium. quod erit certius, si tu ad nos idé scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam [3] literarum superiorum. Verùm vt errare mi Blance, potuisti: (quis enim id effugerit?) sic decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc verò etiam erroris causa sublata est culpa illa, *Bis ad eundem* vulgari reprehensa prouerbio est. Sin, vt scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura [4] liberati sumus: nec tamen erimus prius, quam ita esse tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te sæpius scripsi, hæc sententia est, qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te quibus certè nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putaui fore, minimè [5] miror, vehementerque lætor. quæ quidem tu, si rectè istic erit, maiora & grauiora cognosces. IIII. kal. Iunias.

1 Ab eo non recipi Antonium.
2 D. Bruto supra ep. 8. & 18.
3 Cum scripsit. sedulitas mea reip. tulit fructũ supra ep. 15.
4 Sic ep. 7. lib. 3.
Bis, supra ep. 13. & 19.
Sic supra. ep. 1
5 Nec miror & gaudeo.

AR-

ARGVMENTVM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio: nouarumque copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

Plancus Ciceroni. S. 21

PVderet me [1] inconstantiæ mearum literarum, si non ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare Lepido coniuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine vestra perditis resisterem. omnia ei & petenti recepi, & vltro pollicitus sum: scripsique tibi biduo antè, confidere me bono Lepido esse vsurum, communiq; consilio bellum administraturum. Credidi chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat: [2] reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo sperare: illud certè caui, & cauebo, ne mea credulitate res summa fallatur. Cùm [3] Isaram flumen, vno die ponto confecto, exercitum [4] traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quòd petierat per literas ipse, vt maturarem venire: præstò mihi fuit stator eius cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotium. interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreueram, existimans eum socium gloriæ vitare. putabã posse me nec de laude [5] ieiuni hominis deliberare quicquã, & subesse tamen propinquis locis, vt si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar at Laterensis vir sanctissimus suo chirographo mittit mihi literas, meisq;, desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum: in quibus apertè denuntiat, videam ne fallar: suam fidem [6] solutam esse, reip. ne desim. Exemplar eius chirographi Litio dedi. ipsa chirographa omnia, & ea, quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, [7] Læuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessi t

1 Qui de Lepido varie scripserim

2 Propter veteres inimicitias, supra ep. 2 15. & 18. & infra ep 23.

3 Ep. 18. & lib. 11. ep. 13.

4 Transijceret. dixit ep. 19.

5 Nota Metaphoram in duobus verbis, ieiuni, & deliberare.

6 Se iam non teneri promissis.

7 Supra epist. 18

eò,

od, vt milites eius, cùm Lepidus concionaretur, improbi per se, [8] corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosq;, & ceteros, quos, cùm opus erit, scietis, conclamarint [9] viri boni, pacem se velle, neq; esse cum vllis pugnaturos, duobus iam consulibus, singularibus viris, occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique [10] omnibus iudicatis, bonisque publicatis. Neque hoc aut vindicaret Lepidus, aut [11] sanarat. huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, [12] maxima auxilia principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ & temeritatis esse vidi: mihiq; si ita oppressus essem, rémque publ. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis vt habeam oportunis, prouinciam tuear, etiam si ille [13] exercitus desciuerit, omnia vt [14] integra seruem dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, [15] pariq; felicitate remp. hîc vindicetis, nec depugnare, si occasio tulerit. nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc traijciendum quamprimum cures, & matures prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriæ deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas meq; diligas. Fratrem eum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, [16] excusem litteris, qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestã. Cùm primùm poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reip. [17] desit: Meam dignitatem commendatam habeas rogo. cõcupiscere me nihil oportet: habeo te amantissimum mei, &, quod optaui, summæ auctoritatis. Tu videris [18] quantum, & [19] quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.

8 Super epist. 15
9 Ironia satis manifesta.
10 Antonium secutis.
11 Correxerat.
12 De quatuor legionibus meminit supra ep. 15. & de quidque ep. 8.
13 Lepidi.
14 Epist. 24.
15 Vt ad Mutinam.
16 Excuses, antiqui libri habẽt
17 Erat enim prætor Planci frater, supra epi. 17.
18 Supra epist. 9.
19 Temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse.

AR-

ARGVMENTVM.

Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero respondet.

Cicero Planco. 22

1 Ep. 8. 18. & 20.

2 Idem & D. Brutus cupiebat supra ep. 12.

3 De quibus ad senatum referrebatur.

4 Ad minuendũ dolorem ob S. C. minus ex sententia scriptum.

IN te, & in [1] collega omnis spes est, dijs approbantibus concordia vestra, quæ senatui declarata literis vestris est, mirificè & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quòd ad me scripseras de re [2] agraria si consultus senatus esset, vt quisq; de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certè ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cùm ea, quæ [3] consulebantur, ad exitum non peruenirent, commodissimum mihi Plancoque fratri visum est, vti eo, quod de nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimẽto, arbitror te ex Planci literis congnouisse. Sed siue in S. C. siue in ceteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade, [4] tantam esse apud omneis bonos tui caritatem, vt nullum amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem taleis, qualeis maximè opto. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se quòd Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto retrahendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antonijque coniunctione: quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

Plancus Ciceroni. 23

1 Vt fortuna fert. supra ep. 20.

NVnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum siquid [1] acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si vnquam Lepido ex animo credidissem. *Crudelitas* enim error est magis

magis, quàm culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillimè irrepit. sed ego non hoc vitio pæne sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me, qui in [2] bello maximè est periculosus, hunc casum coëgit subire. nam nisi vno loco essemus, verebar ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido [3] offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaq; copias propè in aspectum Lepidi, Antonijque adduxi, quadragintaq; millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, vel celeriter accedere, vel [4] salutariter recipere me possem. Adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset. Vocontij sub [5] manu vt essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus desperato aduētu meo, quē non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad. IIII. kal. Iunias, eodemque die ad me castra mouerunt. viginti millia passuum cùm abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deûm benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile [6] haberet: non miles vllus, non eques, nō quicquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. Itaque prid. Non. Iunias omneis copias Isaram traieci, ponteisq; quos feceram, interrupi, vt & spatiū ad se [7] colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem: quem triduo, cum has dabā literas exspectabam.[8] Laterensis nostri & fidem & animum singularem in remp. semper fatebor. sed certè nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. Qui quidem cùm in fraudem se deductū videret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc [9] viuit & dicitur victurus. sed tamen de hoc mihi parū certum est. ego magno cum dolore parricidarum elapsus sum bis. veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati iracundias autem harum rerum

recenteis

2 Maximè enim ad res gerendas interest, optime de ducum virtute milites opinari, ep. 18.

3 Pro infensus, Phil. 1.

4 Cum salute, duo veteres libri.

5 Ita pro, inqui vt quasi in manibus essent.

6 Qui id in luce non minus laudari solet, quàm si prælio vicerit.

7 Ex timore recreandos.

8 Supra ep. 18.

9 Eum ex illo vulnere perisse affirmat Dio li. 46. & vellerius lib. 2.

recenteis habebãt: quòd Lepidum castigare non desiteram, vt extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd legatos fide Lepidi dimissos, ad me in cõspectum venire vetueram: quòd C.[10] Catinium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum literis exceperam. in quo hanc capio voluptatem, quòd certè quo magis me petiuerunt, tanto maiorem his frustratio dolorem attulit. Tu mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, vt vigilanter[11] neruoseque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cæsar cum copijs, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnũ[12] periculum agitur. quicquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuênit. Pro vrbis verò salute, cur non omnibus, facultatibus, quas habemus, vtamur? quòd si vos istic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reip. satisfaciam. Te quidem mi Cicero indies mehercule habeo cariorem: sollicitudinesq; meas quotidie magis tua merita[13] exacuunt, nequid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto vt mihi liceat iam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. Id. Iunias Ciuarone ex finibus Allobrogum.

10 Caninium. Sigonij liber, alij Catium, notæ familiæ.

11 Vehementer vt in hoc intendas omnes neruos.

12 Erat enim ei inimicus Antonius, victus iam ab eo ad Mutinam.

13 Excitant. Sic locus Cice. li. 1. de orat & ad Att. lib. 12.

Argumentum.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat: Octauianum quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus Imp. Cos. Des. Ciceroni. S. D. 24

FAcere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi[1] gratias agam: sed mehercule facio cum pudore, neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis: &

1 Video Planci in principio literarum delectari quadam grati animi significatione. supra ep. 40, 11, & 19.

& malo præsens obseruantia, diligentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omneis gratas amicitias atque etiam pias propinquitates mea in te obseruantia, diligentia, assiduitate vincam. amor enim tuus, ac iudicium de me vtrùm plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facilè dixerim. de militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primùm quòd ita meritos iudicabam deinde quòd ad omnes casus coniunctiores reip. esse volebam: nouissimè, vt ab omni omnium solicitatione auersos eos taleis vobis præstare possem; quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia [a] integra sustinuimus. quod consilium nostrum, etsi quanta sit auiditas hominum, non sine causa, talis victoriæ, scio: tamen vobis probari spero, non enim siquid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetui ac latrocinio parricidarũ resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel luculentissima ex omnibus vna. in castris Bruti vna veterana legio, altera bima, octo tironũ. Ita vniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimis sæpe[3] expertũ habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, siue Africanus exercitus, qui est veteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summam rem in discrimẽ deduceremus. Aliquanto illi propius esse, è rep. esse videbamus, nihil destiti eum literis hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cum interim aduersum illum ab hac cogitatione,[4] ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrũ cum mandatis, literisq; misi, siquid forte proficere posset. Scis tu mi Cicero, quòd ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse[5] tecum: vel quod in familiaritate Cæsaris viuo illo, iam

a Omnia vt integra seruem dixit ep 21. sed ibi significat, nequid patiamur detrimenti: hic se prælium vitasse, patet ex verbo sustinuimus, & sequentibus.

3 Pharsalico maximè prælio Cæsaris & Pompeij.

4 Ad cogitationem consulatus bimestris.

5 Octauianum Cicero nimis diligere visus est, quod fecit odio maximè, me tuq; Antonij ep. 3.

tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quòd ipse, quoad ego nolle potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tã insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filij loco & illius, & vestro iudicio substitutum, non proinde habere turpe mihi videtur. sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam inimicè facio. Quod viuit Antonius, hodie, quòd Lepidus vna est, quòd exercitus habet non cõtemnendos, quòd sperant, [6] quòd audet, id omne Cæsari acceptũ referre possint. Neque ego superiora repetam: ex eo tempore, quo ipsi mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimã illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo detrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria ac salutari auocarint, & ad cogitationem consulatus [7] bimestris summo cum terrore hominum, & insulsa cũ efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarij eius & reip. ipsius causa proficere posse. plurimùm, vt puto, tu quoque, [8] cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. nũquam enim obliuiscar maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus vt ageret cum eo, Furnio mandaui. Quòd si quantam debeo, habeo apud eum auctoritatem, plurimum ipsum [9] iuuero. Nos interea duriore conditione bellum sustinemus, quòd neque expeditissimam dimicationem putamus, neq; tamẽ refugiendo commissuri sumus, vt magis detrimentũ resp. accipere possit. quòd si aut Cæsar se respexerit, aut [10] Africanæ legiones celeriter venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu, vt instituisti, me diligas rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas. v. kalend. Sextileis, ex castris.

6 Similem sententiã alijs verbis expressit. ep. 29. lib. 7. & ad Att. ep 12. li. 1.

7 Vt surrogaretur in locũ Pansæ aut Hirtij, Dio. lib. 46.

8 Vt etiam Ciceronem M. Brutus ob eam caussam in epi. quadam grauiter increpat.

9 Cũ ipsius quoque periculum agatur. supra ep. 23.

10 Quæ erant in Africa ep. 25. lib. 11.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ

dæ prituræ festinationem.

Cicero S. D. Furnio. 25

SI interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, vt instituisti atque fecisti, operam nauare, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, [1] interesse: nihil videris neque melius, neque laudabilius, neq; honestius facere posse. istamq; operam tuam, nauitatem, animum in remp. [2] celeritati præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem cõsecutus sis mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, prætereaque fama, scientiaque omnium. Quamobrẽ si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum; quid enim honestius? aut quid honesto anteponendũ? sin [3] autẽ satisfactum reip. putas; celeriter ad comitia, quando mature [4] futura sunt, veniendum censeo: dummodo nequid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quã consecuti sumus. [5] Multi clarissimi viri, cum reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt: quod eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: vt, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. [6] Nunc nihil prætermittere videbere vsitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco cos. etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionẽ tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino me scribere, cùm tuum tantum consilium iudiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse [7] nolebam. Cuius est hæc summa, vt omnia te metiri dignitate malim quam ambitione: maioremq; fructũ ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, [8] adhibito Quinto fratre meo, & Cæcina, & Caluisio studiosissimis tui, cùm Dardanus libertus tuus interesset. omnibus

Dissuasio ab vtili.

1. Erat enim Plãci legatus, supra ep. 8.

2 Furnius enim ad petendã præturã contendere cupiebat, cum non dum ipsius annus esset.

3 Supra ep. 9.

4 Non fuerunt oppressa à I I I. viris reip.

5 Dissuasio ab exemplis.

6 Si manebis in prouincia, & ad comitia prætoria non venies.

7 Testificandi amoris caussa ep. 4. lib. 2. & 3. lib 10

8 Epist. 7. lib. 11.

nibus probari videbatur oratio mea: sed tu optimè iudicabis, Vale.

ARGVMENTVM.

Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se venturum: Cicero dissuadet, commitiaque dilata significat.

M. Cicero C. Furnio S. D. 26

LEctis tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicādum: illud magis timui, quod vitatum non molestè fero. Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De [1] Gallorū studio nos aliquando cognoscemus, vt scribis, cuius id opera maximè excitatum sit: sed iam, mihi crede, [2] cognouimus. Itaque iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremis. scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: sin iam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu causam tuam non nostri, qui alienas tam [3] facile discas. Tu nunc candidatum te putas: & id cogitas; vt aut ad comitia curas, aut si iam confecta, domi tuæ sis: scilicet ne cum maximo periculo, vt scribis, stultissimus sis. Non arbitror te ita sentire, omneis enim tuos ad laudem impetus noui. Quod si, vt scribis, ita sentis: non magis te, quàm de te [4] iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi & diuulgatissimi, si ita adipiscare, vt plerique, præpropera festinatio adducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure & verè ferunt; Scilicet id [5] agitur, vtrum hac petitione, an proxima prætor fias, non vt ita de rep. mereare, [6] omni honore vt dignissimus iudicere? Vtrum nescis quā altè ascenderis, an pro nihilo id putas? si nescis: tibi ignosco: [7] nos in culpa sumus. sin intelligis: vlla tibi est prætura vel officio quod pauci, vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluisius, homo magni iudicij,

1 Transalpinorum.
2 Tua videlicet opera excitatum
3 Causarū enim patronus solebat esse.
4 Qui te putem aliter sentire, quàm scribis.
5 Id laborandum tibi, & amicis tuis
6 Non prætura tantum
7 Qui te decedere è prouincia cupientem accusemus,

dicij,

dicij, tuique amantissimus, te accusamus quotidie? comitia tamen, quando ex his pendes, quantum fa cere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere. in Ian. mensem [8] protrudimus. Vince igitur, & Vale.

8 Epi. 12. lib. 2. ad Qu. fr.

ARGVMENTVM.

Lepidũ quasi molli brachio obiurgat, quia summis honorib. à senatu ornatus gratiarũ agendarũ officiũ neglexerat. tũ pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

M. T. Cicero. M. Lepido. S. D. 2

QVod mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, vt quam amplissima dignitate sis, molestè tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine [1] ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidum esse lætor. pacem eam si à seruitute seiungis, consules & reip. & dignitati tuę. sin ista pax perditum hominem in [2] possessionem impotentissimi dominatus restituta est: hoc animo scito esse omneis sanos, vt mortẽ seruituti anteponant. Itaque sapientius meo quidem iudicio facies, si te in istam [3] pacificationẽ nõ interpones, quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquã bono probatur. Sed hæc audies ex alijs aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

1 In S.C. infra ep. 33. h. l & 8. lib. 11. & Phil. 1. & 5.

2 E qua deiectus erat prælio Mutinensi.

3 Hanc pacem valde improbat, etiam in Phillippicis.

ARGVMENTVM. 28

Dolet se non fuisse participem coniurationis in Cæsarem: quia superstes Antonius perniciem reip. molia tur. deinde suum libertatis recuperandæ studium declara

Cicero Trebonio S. D.

QVam vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idib. Martijs inuitasses [1] reliquiarum nihil haberemus.

1 Antonius seruatus non esset. vide infra ep. 12.

haberemus. At nunc cum his tantum negotij est, vt vestrum illud diuinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd vero à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio ad huc viuit hæc pestis. interdum, quod mihi vix fas est tibi subirascor, mihi enim negotij plus reliquisti vni, quam præter me, omnibus. Vt enim primum post Antonij fœdissimum [3] discessum senatus haberi liberè potuit, ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo Patre tuo in ore & amore semper habuisti. nam cum senatum ad.XIII. kalend. Ianuarias tribuni pleb.[4] vocauissent, déque alia re referrent, totam remp. sum complexus, egique acerrimè: senatumque iam languentem & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinemque reuocaui, magis animi quàm ingenij viribus. Hic dies, meaque cōtentio atque actio spē primùm populo Ro. attulit libertatis recuperādæ. Nec verò ipse postea tempus vllum intermisi de rep non cogitandi solum, sed etiam agendi, quod nisi res vrbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quanquam eram maximis [5] occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex alijs: à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulareis partim timidos, partim malè sentienteis. Magnum damnum factum est in [6] Seruio. L. Cæsar optimè sentit: sed quòd auunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregij, præclarus D. Brutus, egregius puer Cæsar: de quo spero equidem reliqua. hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter [7] conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulisset, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil [8] Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi et si audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse; plura scribam si plus otij habuero. Vale.

2 Dio. lib. 44. & Phil. 13.

3 Cum Brundisium profectus est vt legiones Macedonicas ad vrbem secum duceret. ep. 25. li. 12 Phil. 3. & Dio lib. 45. Phil. 13.

4 Vocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gel. lib. 14. cap. 7.

5 Nunquam per Antonium quietus fuit ep. 1.

6 Perierat Ser. Sulpitius, vide Phil. 9. ep. 7. li. 11

7 Priuato consilio, suo sumptu. Phili 3.

8 Brundisio redeuntem ep. 25. lib. 12. & Phil. 3.

ARGVMENTVM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis: bonamque

namque spem habere iubet.

Cicero Ampio. S. D.

DE meo studio ega salutem & incolumitatem tuam credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissime satis fecisse certo scio. Nec ijs [1] concedo, quanquam sunt singulari in te beneuolentia, vt te saluum malint, quam ego. Illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & iam in maxima re feci, & [2] fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla in re defuturum esse confidas Prid. Non. Quintileis. Vale.

Forte est, ad quē scribit ep. 3. lib. 1. & ep. 13. lib. 6.
1 Ep. 3. lib. 4.
2 Sic locutus ep. 9. lib 1.

ARGVMENTVM.

Prælium victoriaque de antonio relata nuntiatur.

Ser. Galba M. Ciceroni. S. D. 30

DEcimo-septimo kal. Maij, quo die Pansa in Castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam processeram milia passuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam & tricesimam quintam: & cohorteis prætorias duas, vnum suam, alteram [1] Silani, & euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem [2] Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohorteis prætorias miserat Hirtius nobis Cum equites Antonij apparuissent, [3] contineri neque legio Martia neque cohortes prætoriæ potuerūt quas sequi cœpimus coacti, quoniā eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat neque scire volebat se legiones habere: tantum equitatum & leuem armaturam ostendebat.

De hoc Galba in Philip. 13.
1 Qui discesserat a Lepido, ipso tamen haud inuito. vide infra ep. 34. & Dionem lib. 46. qui hanc etiam pugnam narrat.
2 De legione Martia, Phil. 14.
3 Philip. 14.

Posteaquam vidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. Posteaquam angustias paludis, & siluarũ transiuimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, cum repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primò ita pugnatum est, vt acrius non posset ex vtraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum[4] Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legioné tricesimã quartã Antonij, vt amplius passus quinquagintos vltra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorũ equitibus, ne auersos nostros agrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumq; post me esse aliquanto repentè [5]equum immisi ad eam legioné tironum, quæ veniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila coniecere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quòd citò sum à nostris cognitus. In ipsa Aemelia, vbi cohors Cæsaris[6] prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat, infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedé referre cœperunt, quòd ab equitatu circumibantur, quo vel plurimũ valet Antonius. Cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius tanquã victor castra putauit se posse capere, quò cũ venit, complures ibi amisit, nec egit quicquã. Audita re, Hirtius cum [7]cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq; omneis eius deleuit, fugauitq; eodem loco, vbi erat pugnatũ ad forum Gallorum. Antonius cũ equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra[8] rediijt, vnde Pansa exierat, vbi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem maioré suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen

4 quæ relicto Antonio, Cæsari Octauiano se adiunxerat. Phil. 3. & 5. & Velleius lib. 2.

5 Equum admittere. dixit. lib. 2. de Fin incitate. lib. 3. de natu. Deorum.

6 Prętoriæ cohortes fortissimorum virorum

7 Duabus legionibus. oratione XII. in Antonium.

8 Exercitu incolumi. Phil. 4.

tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarũ nostrarum,& legionis Martiæ fieri potuit ꝰ Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij. Res bene gesta est ad. xij. kalend. Maij, ex castris. Vale.

ꝰ Legionum signa, nam cohortium diuersa, quæ sexaginta hostibus erepta.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quod studium suum erga remp. literis nondum declarauerit: seq; libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. *Asinius Pollio M. T. Ciceroni S. D.* 31

MInime mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de repub. posteaquàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaquã tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab vtraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi nauc perlatæ literæ essent, omnino nescirem quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, posteaquam nauigari cœptum est, cupidissimè, & quàm creberrimè potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videri velit, tamen nequaquam proinde ac dignus est, oderunt homines: periculum non est. adeò est enim [1] inuisus mihi, vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium ciuilis belli sæpe defleui. Cùm verò nõ liceret mihi nullius partis esse, quia vtrobique magnos inimicos habebam: ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. compulsus eò, quò [a] minime volebam: ne in extremis essem, planè pericula non dubitanter adij. Cæsarem verò, quòd me, in tanta fortuna, modo cognitum vetustissimorum familiarum loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. quæ mea sententia

Hispaniam posteriorem ad ministrabat, à Cæsare commissam: in qua Lusitanę continebatur: citerior Lepido attributa erat. inf. ep. 33.

[1] M. Antonius nunc inuisus, quia reip. hostis, antea verò amicus. infra ep. 33

[a] Quia Cæsar pro sua potẽtia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

gerere

gerere mihi licuit, ita gessi, vt optimus quisque maximè probarit: quod iussus sum eo tempore, id ita feci, vt appareret, inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima [3] inuidia erudire me potuit, quàm iucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. ita, si id agitur; vt rursus in potestate omnia vnius sint: quicunque is est, ei me[4] profiteor inimicum: nec periculum est vllum, quod pro libertate aut defugiam, aut deprecor. Sed consules neque S. C. neque literis suis præceperant mihi quid facerem. vnas enim post Id. Mart. deum à [5] Pansa literas accepi, in quibus hortatur me, vt senatui scribam, me & exercitum in potestate eius futurū. quod cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. nam quibus commentibus inuito illo per illius prouinciam legiones ducerem; aut si cetera transissem, num etiam Alpeis poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur? adde huc, quod perferri literæ nulla conditione potuerunt, sexcentis enim locis excutiuntur. deinde etiam [6] retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui à senatu missus venisset, traditurum. nam de legione tricessima tradenda quantas habuerim [7] contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat; hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quicquā putare esse. Quare me eum existima esse, qui primùm pacis cupidissimus sim (omneis enim ciueis planè studeo esse saluos) deinde qui & me & rēp. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd [8] familiarē meū in tuorum numero habes [9] opinione tua mihi gratius est, inuideo illi tamen, quòd ambulat & iocatur tecum. quæres, quanti æstimem. si vnquā licuerit viuere in otio, experieris. nullum enim vestigium abs te discessurus sū. Illud vehementer miror, non scripsisse te mihi, manendo in prouincia ne an ducendo

exercitum

3 Odium aduersus me iniustè concitatum.
4 Mox tamen Asini te cum Antonio coniunxisti. Velleius li. 2.
5 Consules
6 Infra. ep. 33.
7 Vrsit enim eum & Lepidus & Antonius. ep. sequenti.
8 Epist. sequenti.
9 Epist. 15 lib. 11 & 14 lib. 14. & in procemio lib. de cl. orat.

exercitum in Italiam, reipub. magis satis facere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere: tamē quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quàm prouincijs, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, 10 vt nunc est, cum exercitu proficisci. deinde ex literis, quas Pansæ misi, cognosces omnia. nam earum tibi exemplar misi xvij. kalend. Apri. Corduba.

10 Vt nunc quidem in animo habeo, casus autem sæpè cogit mutare consiliū.

ARGVMENTVM.

Enumerat, quæ Balbus quæstor suus, flagitiosè commisit, quæque ipse fecerit ad exercitum in reipub. potestate continendum.

C. Asinius Pollio Ciceroni, S. D. 32

BAlbus quæstor magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendo quidem militibus reddito, duxit se à Gadibus & triduum tempestate retentus ad Calpen: kalend. Iunij traiecit sese in regnum Bogudis, planè benè 1 peculiatus. His rumoribus vtrùm Gadeis referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed præter furta & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, vt ipse gloriari solet, eadem quæ C. Cæsar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem summo ludorum die annulo aureo 2 donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci quatuoruitatum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit: hoc est, renuntiauit quos ei visum est: exules reduxit: non horum temporum, sedillorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus aut expulsus ex Sex. Varro pro cos. Illa verò iam ne Cæsaris quidem exemplo, quòd ludis prætextam de suo 3 itinere ad L. Lentulum pro cos. sollicitandum posuit, & quidem, cùm agerctur,

Statim à Balbi flagitijs incipit, quod est indicium summæ iracundiæ.

1 Benè nummatus, dixit oratione in Rullum.

2 Sicuti Laberium mimum donauerat Cæsar Suetonius & Macrobius.

3 Vide ad att. ep. 9 & 11. lib. 8.

[a]geretur, fleuit memoria rerum gestarum commotus.[4] Gladiatoribus autem, Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludū bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat: primùm Gallos equites immisit in populum) coniecti enim sunt lapides in eū, cùm arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum combussit: cùm quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis inambularet, & illi misero quiritanti,[5] *Ciuis Romanus sum*: respenderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestijs verò etiam ciues Ro. in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cùm huiusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc[6] quod restat, quid me vellitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum vnam, vicesimam octauam, cùm ad se initio belli arcesset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denariôs se [7] quinquagenos singulis militibus daturum: in victoria verò eadē præmia, quæ suis legionibus: (quorum quis vllum finē, aut modum futurum putauit) incitatissimam retinui ægrè mehercule: nec retinuissem, si non loco habuissē, vt pote cùm [8] singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit literis, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minus Lepidus vrsit me & suis & Antonij literis, vt legionem, trigessimā mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere vllis premijs volui, neque eorum periculorum quæ victoribus illis portendebantur, metu, diminuere: debetis existimare retentum, & conseruatum reip. esse, atque ita credere, quod cuique imperassetis, facturum fuisse, si [10] quod iussistis, feci, Nam & prouinciam in otio, & exercitu non mea potestate tenui: finibus meæ prouinciæ nusquam excessi: militem non modò legionarium, sed ne auxilium quidem vllum quò quā misi

5 Quæ vox auxilio sæpe fuit in vertem.

6 Quod pluris est, quam de Balbo agere.

7. Sexaginta scutatos, vt hodie appellant.

8 Seiuncta ab alijs.

9 Supra ep. 13.

10 Ex eo, quod fecit, quæ facturus fuerim, ex istimate.

misi: & si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnum repub. salua tulisse me putabo. Sed respub. si me satis nouisset, & maior pars senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolã, quam Balbo, cùm etiamnum in prouincia esset, scripsi, legendã tibi misi. etiam prætextam, si voles legere. Gallũ Cornelium familiarem meũ poscito. vj. Idus Iunias.[11] Corduba. Vale.

[11] Bætheche Hispaniæ vrbs, vtriusque Senecæ & Lucani patria. Martialis li. 1.

ARGVMENTVM.

Deplorat calamitatem reip. quæ Mutinensi prælio & consules, & robur subolemque militum amiserat.

C. Asinius Pollio M. T. Ciceroni S. D. 33

QVo tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies[1] retinuit: tametsi tamen calamitatem reip. quam tardissimè audire optandũ est: sed illis, qui[2] prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque vtinam eodem S.C. quo Plancum & Lepidũ in Italiam accessistis, me quoque iussistis venire: profecto non accepisset resp. hoc vulnus, quo siqui lætantur in presenti, qua videntur & duces & veterani Cæsaris partium interijsse, tamen post modum necesse est, doleant, cùm vastitatem Italiæ respexerint. & robur &[3] soboles militum interijt, siquidẽ quæ nũtiantur, vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto vsui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem. omnem enim cunctationẽ eius discussissem, præsertim adiutore Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi literas quas leges, & concionibus, videlicet Narbone habuisse dicitur, similes palparer necesse erat, si vellem commeatum per prouinciam eius iter faciens habere. Præterea verebar, ne, si ante quàm ego incœpta perficerẽ, prælium confectum esset, pium meum consilium[4] raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter

[1] Supra ep. 31.

[2] Nam ego prodesse aliquid possum. ideoq; citius audire voluissem.

[3] Periere qui et ipsi fortes erant & fortes filios præsidio reip. aliquando futuros, poterint gignere.

[4] Dicerentme in Italiam venisse, non vt reip. sed vt Antonio opẽ ferrẽ

propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non maior tamen quam Planco fuit. Itaque à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naueis imposui: & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, vt me faceretis certiorem, quonam modo plurimùm possem prodesse reipub. Sed, vt rationem ineo, quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt. nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule longè remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in [5] Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro festinauit [6] vterque confligere, tanquam nihil peius timerent, quàm ne sine maximo reipub. detrimento bellum componeretur. Sed si properandum fuit, nihil non summi ducis [7] consilio gessisse Hirtium video. nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur. Pansæ exercitum concisum esse, Pansam ex vulneribus [8] mortuum: eodem prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Pæduceum, & D. Carsulenum: Hirtiano autem prælio & [9] quartam legionem, & omneis peræque Antonij cæsas: item Hirtij quartam, cùm castra quoque Antonij cepisset, à quinta legione [10] concisam esse: ibi Hirtium quoque perijsse, Pontium Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse: quæ si, quod dij prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere [11] equitatum ac legiones sub signis armatas treis, & P. Vagieni vnã, inermeis bene multos: [12] Ventidium quoque secum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurũ ad extrema, & non modò nationes, sed etiam [13] seruitia concitaturum: Parmam direptam. L. Antonium Alpeis occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrũ cessandum est, neque expectandum quid decernat senatus. res enim cogit huic tanto incendio succurrere omneis, qui aut imperium, aut [14] nomen denique populi Rom. saluum esse volunt: Brutum enim decẽ &

5 Supra, bis, ep. 31.
6 Antonius & Pansa.
7 Epist 5. lib 12.
8 Mortuus est Bononiæ vt scribit Appianus.
9 Mendum, nam de hac post, puto IIII legendum quam cum Antonio fuisse ex Phil. coniicio.
10 Falsum Phil. 14.
11 Vnum ex percussoribus Cæsaris.
12 Epist 15. lib. 10 & 10 lib. 11.
13 Epist. sequenti, & supra ep. 17 ep. 18 li. 11. ep. 10. & 13.
14 Epist 10. li. 11.

& ſeptem cohorteis, & duas non frequenteis tironum legiones, quas conſcripſerat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui ſuperſint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multum ſpei puto eſſe: præſertim cùm nihil ſit periculoſius, quam ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. Anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis ſunt. Itaque proximis literis conſilium meum expedietur. nam neque deeſſe, neque ſupereſſe reip. volo. Maximè tamen doleo, adeò & longo & infeſto itinere ad me veniri, vt die quadrageſimo pòſt, aut vltrà etiam, quàm facti ſunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGVMENTVM.

Antonij recepti cauſam confert in milites ſuos, diſſenſionem ciuium iniquè ferentes.

M. Lepidus Imp. Iter, Pont. Max. Sen. Pop. Pl. Q. R. 34

SI vos, liberique veſtri valetis, bene eſt: ego quoq; valeo. Deos, hominesq; teſtor P. C. qua mente, & quo animo ſemper in remp. fuerim, & quã nihil antiquius communi ſalute ac libertate iudicarim, quod vobis breui probaſſem, niſi mihi fortuna proprium conſilium extorſiſſet. nam exercitus cunctus conſuetudinem ſuam in ciuibus conſeruandis, communique pace ſeditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis ciuium Ro. ſalutis, atque incolumitatis cauſam ſuſcipere, vt verè dicam,[1] coegit. In qua re ego vos P. C oro atque obſecro, vt priuatis offenſionibus omiſſis, ſummæ rei conſulatis, neuè miſericordiam noſtrã, exercitusque noſtri in ciuili diſſenſione ſceleris loco ponatis. Quod ſi ſalutis omniũ ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis & reip. conſuletis. Data iiij. kalend. Iunias à Ponte Argenteo. Valete.

1 Hoc et Dio, & Velleius & alij prodiderunt, hoſtis tamen Lepidus iudicatus eſt.

ARGV.

ARGVMENTVM.

Narrat, in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quòd iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. Lepidus Imp. Iterum Pont. Max. M. T. Ciceroni. S. P. D. 35

De Lepido sic Velleius l. 2. Lepidus Pôt. Max. in locum Cæsaris furto creatus decreta, sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur, & Phil. 13.
1 Supra ep. 17, 33. & ep. 10. l. 11.

2 Epist. 38.

3 Immo ex ipsius voluntate, vide Dionem. lib. 46.

Ep. 4. & 5. li. 3.
4 proinde pro perinde, vt etiã apud Terentium & in his epist. sæpe.

S. V. B. E. E. Q. V. Cùm audissem, Antonium cùm suis copijs, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciam meam venire, cum exercitu meo à confluente Rhodano castra mcui, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad forum Vocontium veni, & vltra castra ad flumen Argenteum contra Antonicos feci. P. [1] Ventidius suas legiones treis coniunxit cum eo, & vltra me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum. nam omnis ex prælio integer discessit, ita vt sint amplius [2] equitum xxcic. Itaque ad me complures milites & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiæ minuuntur. Silanus & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi grauiter ab his læsi eramus, quòd [3] contra nostram voluntatem ad Antonium ierant, tamen nostræ humanitatis & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera vtimur, neque in castris habemus, neque vlli negotio præfecimus. Quòd ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus, quæ postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia, officiáque mutua inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & [4] proinde diligenter ab vtroque conseruata sunt: tamen non dubito in tanto, & tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus me indigna ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere mouerent pro tua amore in remp. Ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum

factus:

factus: quæ mihi, vt debent, gratissima sunt. Memini autem & illa, superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam & ornandam: quæ perpetuò fixa animo meo manebunt. Abs te, mi Cicero, magnoperè peto, si meam vitam, studium, diligentiam superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, vt paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes. & proinde tua auctoritate me tuendum existimes. quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. ad xj. kalend. Iunias ex castris, ex Ponte [5] Argenteo.

Philip. 5.

5 Argenteum omnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XI. AD M. BRVTVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque à se liberam legationem significat.

D. Brutus M. Bruto & C. Cassio. S.D. 1

Vo in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me [1] Hirtius fuit: qua m ente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet & infidelissima. nam se neque mihi prouinciã dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in vrbe esse quenquam nostrum, adeo esse militum concitatos animos & plebis, quod vtrunque esse falsum puto vos animaduertere: atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre [2] auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullę parteis ijs in rep. relinquerentur. Cùm in his

1 Consul cum Pansa designatus in annum sequentem.

2 Quod mox habuerunt, administratione prouinciarum à senatu data.

angustijs

angustijs versarer, placitum est mihi, vt postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris: vt aliqua caussa proficiscendi honesta quæreretur. Hoc se impetraturũ pollicitus est. nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia & nostri insectatio. at si dederint quod petimus, tamen paullo post futurum puto, vt hostes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, reuertemur Romam: si mediocris, in exsilio viuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia [3] descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrûm, cur nouissimum tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia vbi consistamus, non habemus, præter Sext. [4] Pompeium, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur hoc nuntio de Cæsare allato firmiores futuri. Satis in tempore ad eos accedemus, vbi, quid valeant sciuerimus. Pro Cassio, & te, siquid velitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius vt faciam. Rogo vos quamprimùm mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certioré sit facturus. Quem in locum conuenire possimus, quò me velitis venire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem, [5] placitum est mihi postulare, vt liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim [6] inuidiam ijs conflaremus, nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerem. Valete.

3 Descendere ad extrema ep. 33. lib. 10.

4 Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.

5 Ep. 4 lib. 8.

6 Vide inuidiam pro odio indignarentur, inquit boni vindices libertatis egere præsidio.

ARGVMENTVM.

Petunt ab Antonio vtrum putet ipsos in vrbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

Brutus & Cassius Præt. M. Antonio Cos. S. D. 2

DE tua [1] fide* & beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi, quæ

1 Beneuolentia vt velit. fides, vt seruet.

quæ profectò, quando [2] istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conuenisse iam, & ad [3] kalend. Iunias futuram multo maiorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. sed certè cùm ipsi in tua [4] potestate fuerimus, tuóque adducti consilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiam literis id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea presertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: putésne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda [5] ara cogitare audimus: quod velle te probare vix quisquam posse videtur, qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certè abest à virtute tua & fide. Sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri, quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facillius impelli ab alio quolibet, quam à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia rogamus. Nam illud valde leue est ac nugatorium, ea re [6] denunciatum esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Iunio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cùm de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam [7] videri nimium vitæ cupidi, cùm accidere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

2 Minime à nobis alienum. Phil. 1.

3 Iunius mensis Dolabellæ fuit.

4 Erat enim consul Antonius.

5 Erecta à Mario, euersa à Dolabella, vnde illa Ciceronis gratulatio. ep. 14. li. 9. & Ap. lib. 3. de bel. ci.

6 Vt in vrbe frequentes adessét.

7 Vt fortasse tibi videmur, quia consulimus te de salute nostra.

ARGVMENTVM.

Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus & Cassius Prat. Antonio Cos. S. D. 3

 Lite-

LIteras tuas legimus simillimas edicti tui, contumeliosas, minaceis, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria, neque miraturum credidimus, si [1] prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule. Quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis, vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuntijs trans mare missis, quod te questum esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quicquam eorum: & te miramur, [2] cùm hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit: tute cogita: non licere prætoribus concordiæ ac libertatis caussa [3] per edictum de suo iure [4] decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est quòd nos terreas. Neque enim decet, aut conuenit [5] nobis periculo submittere animũ nostrum: neque est Antonio postulandum, vt ijs imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile suscitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. *Nulla* enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse nos [6] quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus etiam in libera rep. magnum atque [7] honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide quid suscipias, quid sustinere possis: neq,, quandiu vixerit Cæsar, sed quam non diu [8] regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reip. salutaria sint ac tibi: sin minus, vt salua atque honesta reip. tibi quàm minimùm, noceant optamus. Pridie Non. Sextileis.

1 Prætores erãt Brutus & Cassius, cum Cęsarem occiderunt.

2 i. cùm de his questus non sis.

3 Phil. 1.

4 Vrbe exire.

5 Qui tyrannum occidimus patriæ liberandæ caussa.

6 Ad vllam nouitatem: otium spectauimus, supra ep. 2.

7 Honestum, pro, honoratum, sic lib.

2 Cæsarem honestum esse cupio.

8 Regnauit per quinque menses post deuictos in Hispania Põpeij liberos. Velleius lib. 2.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, vt sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus Imp. Cos. Designatus M. Ciceroni. S. D. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella [1] cepi: multa vastaui. non sine caussa ad senatum litteras misi. Adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

1 Ex quibus triumphasset, vt in Philip.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quòd Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia officiaque pollicetur.

M. T. Cicero D. Bruto. Imp. Cos. Design. S. 5

LVpus [1] familiaris noster cùm ad te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur: ego eram in ijs locis, quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, vt ad te Lupus sine meis literis rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferedas. Romam autem veni ad. v. Id. Decembris, nec habui quicquam antiquius, quàm vt [2] Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si [3] ne illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen tibi breuiter significandum videtur populum Rom. omnia à te exspectare, atque in te aliquando

1 Rutiliorum cognomen.

2 Consulem designatum.

3 In Cæsare occidendo.

do recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu ſi dies, noctéſque memineris, quod te facere, certo ſcio, quantam rem geſſeris: non obliuiſcere perfectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſint. ſi enim [4] iſte prouinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui, ante quam illum intellexi non modo aperte, ſed etiam libenter cum rep. bellum gerere: ſpem reliquam nullam video ſalutis. Qamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus, populúſque Ro. vt in perpetuum rem p. dominatu regio [5] liberes: vt principijs conſentiant exitus. tuum eſt hoc munus, tuæ partes, à te hoc ciuitas, vel omnes potius gentes non exſpectant ſolùm, ſed etiam poſtulant. Quanquã, cum hortatione non egeas, vt ſupra ſcripſi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum eſt, vt tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, in ijs, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me tum reip. cauſſa, quæ mihi vita mea carior eſt: tum quòd tibi ipſi faueam, tuamque dignitatẽ amplificari velim, tuis [6] optimis conſilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

4 Antonius qui Bruto prouinciam conabatur eripere.

5 Antonio tuæ prouinciæ finibus excludendo, in quo ſita vi letur ſalus reip.

6 Quæ ſpectare ſcio ad communem libertatem.

ARGVMENTVM.

Suam dignitatem Brutus commendauerat, reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore: idque iam in ſenatu declaratam.

M. Cicero D. Bruto Imp. Cos. Deſign. S. 6

LVpus noſter, cum Romam Sexto die Mutina veniſſet, poſtridie me mane conuenit, tuaque mihi mandata diligentiſſimè expoſuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore exiſtimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſilium nec ſtudium meum defuturum. Cùm [1] tribuni pl. edixiſſent,

1 Gell. lib. 14. cap. 7.

xissent, vt senatus adesset ad. XIII. kal. Ianuarias, haberentque in animo de præsidio consulum des. referre: quanquam statueram in senatum[2] ante kal. Ianuarias non venire: tamen cum eo die ipso edictū tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, vt de tuis diuinis in remp. meritis sileretur (quod factum esset nisi ego venissem) aut etiam siquid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni manè: quod cùm esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quæ in[3] concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum & defensurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse factum, tamen appetam huius rei principatum. Vale.

2 i. Antequam consulatum inissent Hirtius & Pansa.

3 Primum in senatu, deinde ad populum.

A R G V M E N T V M.

Hortatur Brutum, ne in salute P. R. conseruanda senatus auctoritatem expectet, sed voluntatem senatus pro auctoritate habeat.

M. Cicero D. Bruto Imp. Cos. Design. S. D. 7

CVm adhibuissent domi meæ Lupus me, &[1] Libonem & Seruium consobrinum tuum: quæ mea fuerit sententia, cognoscere te ex Cn. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quanquam statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem hoc, quod te diligētissimè[2] percipere, & meminisse velim, vt ne in libertate & salute populi Ro. conseruanda auctoritatem senatus expectes nondum liberi, ne & tuum factum condemnes (tu enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior & clarior) & adolescentem, vel[3] puerum potius Cæsarem iudices temerè fecisse, qui tamen causam publicam priuato consilio susceperit: deniq; homines rusticos, sed for-

1 Scriboniæ gentis.

2 Superlata, percipe, e primum, deinde memi nisse.

3 Annum ætatis agentem XIX. Velleius lib. 2. Tacitus lib. 13. ep. 28. lib. 10.

tissimos viros, ciueisque optimos, dementeis fuisse iudices, primùm milites veteranos commilitones tuos, deinde legionem[4] Martiam legionem quartam, quæ suum consulem hostem iudicauerunt, seque ad salutem reip. defendendam[5] contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cũ auctoritas impeditur metu. Postremò suscepta tibi causa iam bis est, vt non sit integrum:[6] primùm Id. Martijs, deinde proximè, exercitu nouo & copiis comparatis. Quamobrẽ ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non vt mihi facias nisi iussus, sed vt ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur, Vale.

4 Vide Phil. 3. 13 & 14.
5 Octauiano se tradiderunt, Velleius lib. 2.
6 Cum tyrannum priuato consilio occidisti.

ARGVMENTVM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. Cicero D. Bruto Imp. Cos. Des. S. D. 8

EO tempore[1] Polla tua misit ad me, vt ad te, siquid vellem, darem literarum, cùm, quod scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem[2] legatorum, qui quid egisset, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimaui: primùm, senatum, populumque Roma. de te laborare non solùm salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium ciuiũ. ita enim sperant atque confidunt, vt antea rege, sic hoc tempore[3] regno te rempub. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cùm vltrò se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odioque diutinæ seruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipse agas, quid nostra[4] Hirtius, quid Cæsar meus, quos spero breui

1 Pro, Paulla, vt olla, pro, aulla. Vide ep. 10. lib. 8
2 Legati ad Antonium iuerant Philippus & Piso Vide ep. 4. lib. 12 & Phil. 6.
3 Rege enim interfecto, regios nutus intuemur, att. ep. 1. lib. 12
4 Nondum Pansa tius collega, ad Mutinam peruenerat.

breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, vt de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero,& malo cognoscere:me neque deesse vlla in re, neque vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARGVMENTVM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, vtroque consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conualescant: monetque quid agendum.

D. Brutus. S D. M. Ciceroni. 9

PAnsa amisso, quantum detrimenti respub. acceperit, non te præterit. nunc authoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se conualescere. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. Sequar eum confestim, vtrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius 1 elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimũ Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit Antonio sibi coniuncto. nam de Pollione Asinio puto te perspicere quid sit facturus. Multæ & bonæ & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinij. Neque hæc idcirco tibi scribo, quòd mihi persuasissimũ est, Lepidum rectè factum nunquam si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro; quem spero pulso Antonio reipub. non defuturum. Si se Alpeis Antonius traiecerit, constitui præsidiũ in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IIII. kal. Maij. Ex castris Rhegij.

Hirtium non nominat: quòd in Pansa prudentia maior.

1 Hic ipsus tamen elit cum tribus legionibus, seque cum Antonio coniunxit, ep. 3. & 34. lib. 10. & sequenti huius libri.

ARGVMENTVM.

Queritur de quorundam maleuolentia: & reip. periculum exponit.

D. Brutus M. Ciceroni. S. D. 10

Non

1 Quæ tamen mihi maxime debet ob tyrannum à me cæsum.

2 Qui non erat sed quale quidque est, tale iudicat.

3 Hirtij & Pansæ

4 Suspicionem suam de octauiano significat qui consulatum petijt, non adeptus patriæ bellum intulit.

5 Epist. 13. 33. & 34. lib. 10.

6 Epist. 15. & 32. lib. 10.

NOn mihi [1] rempub. plus debere arbitror, quàm me tibi, gratiorem me esse in te posse, quàm isti peruersi sint in me, exploratum habes, si tamen hæc temporis videantur dici causa, malim mehercule tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium istorũ. tu enim à [2] certo sensu & vero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia & liuore impediuntur. Interpellēt me quo minus honoratus sim, dũ ne interpellent quo minus respublica à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quàm potero breuissimè exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus [3] consulũ, quantaque [4] cupiditatem hominibus inijciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse quæ literis commendari possint, arbitror: scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium, qui ex fuga, cùm paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo, omneq; genus hominum arripiendo, satis magnum numerũ videtur effecisse. Huc accessit manus [5] Ventidij, quæ trans Apennium itinere facto difficillimo, ad Vada peruenit, atque ibi se cum Antonio coniunxit. Est numerus veteranorum & armatorum satis frequens cum Ventidio. consilia Antonij hæc sint necesse est, aut ad Lepidum vt se conferat: si recipitur: aut Apennio, Alpibusque se teneat: & decursionibus per equites, quos habet, multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. quòd si me Cæsar audisset, atque Apennium transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, vt inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo: quod vtrumque pessimum est. Cum hæc talia sint, quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, supra scripsi, non impedio. hæc quemadmodum explicari possint, aut a te cùm explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non possum. Cùm ad rempub. liberandam-

dam accessi, L L S. mihi fuit pecuniæ C C C C. amplius. tantum abest, vt meæ rei familiaris liberum sit quicquam, vt meos iam omneis amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptū possem. Cum primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maij. Ex castris Dertonæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in remp. studio atque constantia.

D. Brutus Imp. Cos. Des. S. D. M. Ciceroni. II

EOdem exemplo literæ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi quæ hic gererentur. In itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem [1] spem adhuc abieci, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt, in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allogrogibus, & totius [2] Galliæ populis legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, vt ex tua voluntate, reique pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: sin non poteris, hoc te consolabere, quòd me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Prid. Nonas Maij, Ex castris, finibus [3] Statiellensium.

1 Ob amicitiæ recordationem, ep. 33. lib. 10.

2 Cisalpina, nam transalpinæ præerat Plancus.

3 Plin. & alij.

ARGVMENTVM.

Queritur bellum ab Antonio renouatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

M. Cicero S. D. D. Bruto Imp. Cos. Des. 12

Treis

TReis vno die à te accepi epistolas: vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis & ex Græceij oratione non modò non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, [1] omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum. ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habent, vt (quemadmodum audiebam de Græceio) confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alij fracti sunt: nonnulli etiam queruntur, quòd persequuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino *Est* hoc populi, maximeque nostri, in eo [2] potissimùm abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen prouidendum est, nequa iusta querela esse possit. Res sic se habet: is bellum confecerit, qui antonium [3] oppresserit. hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertiùs scribere. Vale.

1 Duo præcipua nominauit, ep. 7. Cæsaris necem & copias reip. causa comparatas, accessit postea victoria Mutinensis.

2 i. in eum liberrimè loqui.

3 Iisdem verbis & Plancum hortatus est Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo: & quo res in statu sit, exponit.

D. Brutus Imp. Cos. Des. M. Ciceroni S. D. 12

IAm non ago tibi gratias, cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui: eram sine equitibus, sine iumentis: Hirtium perijsse nesciebam: Cæsari non [1] credebam prius, quàm conuenissem, & collocutus essem. hic dies

1 Cur crederet eius filio, quem occiderat, Ap. lib. 3. de bel. ci.

dies hoc modo abijt. Postridie manè à Pansa sum arcessitus [2] Bononiam. cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas, sic enim verè eas appellare possum : sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. biduo me Antonius antecessit, itinere multo maiore fugiens, quam ego sequens. Ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacunque iuit, [3] ergastula soluit, homines arripuit. Constitit nusquam prius, quàm ad Vada venit. quem locum volo tibi esse notum. [4] iacet inter Apenninũ, & Alpeis impeditissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset, concio eius ad me est allata : in qua petere cœpit à militibus, vt se trans Alpeis sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus [5] Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse aut vincendum. Etiam orare cœperunt, vt *Pollentiam iter faceret. Cùm sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nuntiata, statim quinque cohorteis Pollentiam præmisi, meumque iter eò contuli. hora ante præsidium meum Pollentiam venit, quam [6] Trebellius cum equitibus: sane quàm sum gauisus: in hoc enim victoriam puto consistere. in spem venerant, quòd neque Planci [7] quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur : neque ex Italia tam celeriter exercitum traijci posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant : nostroque aduentu sustineri facilius posse confidimus: tamen siquo etiam casu Isaram se traiecerint : ne quid detrimenti reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa rep. habere volumus, cùm & nos & exercitus nostros singulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis,

2 Quo ex pugna fugerat. Appianus, Dio.

3 Supra ep. 10.

4 Plin. lib. 3. cap. 5.

5 Tres erant Ventidij legiones ep. 33. 34 l. 10.

*Plin. li. 3. ca. 5.

6 Is, de quo Philip. 11.

7 Epist. 15. li. 10.

debetis, daréque operam, vt quàm paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparârant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

ARGVMENTVM.

Ad Bruti literas respondet, de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum producendis, de pecunia, alijsque rebus.

M. T. Cicero D. Bruto Imp. Cos. Design. 15

MIrabiliter, mi Brute, lætor, mea consilia,[1] measque sententias à te probari de decemuiris, de ornando adolescente, sed quid refert? Mihi crede homini non glorioso: plane iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum senatus, id est iam dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara [2] Mutina eruptio, fuga Antonij, conciso exercitu, vt omnium animi relaxati sint, meæque illæ vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed, vt ad rem redeam: legionem Martiam, & quartã negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De [3] Bruto arcessendo. Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior sed vt scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillimè sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa [4] legiones expectantur. Sed bellum istic[5] renatum homines mirantur. nihil tam præter spem vnquã. Nam die tuo natali victoria nuntiata, in multa secula videbamus remp. liberatam. Noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me ijs, quas Idib. Maijs dedisti, modò te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. id si ita est omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, tuæ [7] partes sunt. Ego plus, quam feci, face-re

1 Vt Octauianus inter decemuiros esset. ep. 20.

2 Video scriptum esse in antiquis libris Mutinæ.

3 M. Bruto, qui cum Cassio mare transierat.

4 Veteranæ.

5 Ep. 24, lib. 10. & 26.

6 Vide epist. ad M. Brutum cuius initium est, Messallam.

7 Infra ep. 21.

re non possum. Te tamen id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiamque omnium significat ex Bruti Plancique coniunctione: eumque hortatur vt in tuenda rep. seipsum vincat.

M.T. Cicero S.D. D. Bruto Imp. Cos. Design. 15

ETsi mihi tuæ litteræ iucundissimæ sunt: tamen iucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco [1] collegæ mandasti, vt te mihi per litteras excusaret. quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui, populoque Ro. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute: & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis vti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem, [2] taleis, qualeis maxime opto.

1 Quia consules erant designati in proximum annum.

2 Quæ oppressum Antonium significent.

ARGVMENTVM.

Commendat Lamiam, equitem Ro. in petitione præturæ.

M.T. Cicero D.S. Bruto Imp. 16

PErmagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit, vtrùm, cum sollicitudinis aliquid haberes, an cùm ab omni molestia vacuus esses. Itaq; ei præcepi, quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistolæ tibi reddendę. Nam quemadmodum coràm qui ad nos intempestiuè adeunt; molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt [1] non loco redditæ. Si autem, vt spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille cui mandaui, satis scitè & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido, me, quod velim, à te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego vtor vno omnium plurimùm, magna vetustas, magna consue-

Hoc, vt suum studium erga Lamiam clarius ostendat.

1 Alieno tempore: vt illud, desipere in loco, sapientia est.

tudo

tudo intercedit, quodque plurimùm valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius: Magno præterea beneficio eius, magnoq; merito sum obligatus. nam Clodianis tēporibus, cùm equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio *Cos.* [2] relegatus est. quod ante id tempus ciui Ro. Romæ contigit nemini. Hoc cum populus Ro. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimū est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia, vsus magnificentissimo [3] munere ædilitio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc si me tanti facis, quanti certè facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, vt is nobis eas [4] centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio: nihil est, Brute, cùm omnia à te exspectem, quod mihi gratias facere possis.

2 In oratione pro Sextio, & pro domo & hic ep. 29. lib. 12.

3 Munus enim ædiles populo dabant.

4 Prætores enim centuriatis comitijs creabantur.

Lamia vno omnium familiarissimè vtor, magna eius in me non dico officia, sed [5] merita sunt, eaque populo Ro. notissima, is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit [6] præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, vt ego omnia pertimescam, totamq; petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare, facilè perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis [7] opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris, quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

5 Ep. 29. lib 12.

6 Quæ biennio interiecto, ædilitatem consequebatur.

7 Pro eo, quantum valebis.

ARGVMENTVM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. Cicero S. D. D. Bruto Imp. Cos. Design. 17

ETsi ex mandatis quæ [1] Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque

1 Ep. 30. lib. 10.

que putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua populique Ro. 1 victoria. senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet forteis duces. Itaque molestè ferebat, se à te, quē omnium, quicunque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum atque ignarum iudicari. etenim cùm, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quicquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus: quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, vt, qui in maximo bello [3] pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito quin tu plus prouideas. Sed tamen tam recenti gratulatione, quā tuo nomine ad omnia deorū templa fecimus, reuocatio timoris magnā molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, vt planè abiectus, & fractus sit Antonius, sin aliquid virium fortè collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec populo Ro. virtutem deesse, nec reip. tè viuo imperatorem. xiiij. kalend. Iun. Vale.

2 Mutinensi...
3 Vide ep. 27. li. 12. & 8. li. 12.
4 In Pisonem.

ARGVMENTVM.

Timere se scribit reip. vicem. & Vicetinos commendat.

D. Brutus S. D. M. T. *Ciceroni.* 18

AD senatum quas literas misi, velim prius perlegas: & siqua tibi videbuntur, commutes. Necessariò me scripsisse ipse animaduertes. nam cùm putarem, quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druso, Pauloque placuerat, [1] vobis assentientibus, minus de reliquis [2] nobis laborandum existimaui. nunc verò cùm sim cum tironibus egentissimis, valde & meam & vestram vicem timeam necesse est. [3] Vicetini me, & M. Brutum præcipuè obseruant, his nequaquam patiare iniuriam fieri in senatu vernarum causa, á te peto. causam habent optimam, officium in [4] remp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. xij. kal. Iunias, Vercellis.

Supra ep. 14.
1 Reliquo senatu.
2 Quas à vobis non impetrabā.
3 Sic antiquis monumentis.
4 Libri veteres in rep.

ARGVMENTVM.

Timere se ait Ciceronis causa: eumque monet, vt veteranorum animos sibi conciliet.

D. Brutus Imp. Cos. Design. M. T. Ciceroni, S. D. 19

QVuod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, vt timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque à me contemptum, nouissimè Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse. ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quòd diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, tollendum: se non esse commissurum, vt tolli [1] possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos vero pessimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum, maximeque indignari, quòd in decemuiris neque Cæsar, neque ego habiti [2] essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, prius vt Alpeis transgrederer, quàm, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare [3] eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo magis timere cogare: & quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. primum quod desiderant de [4] decemuiris, facias. deinde de præmijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab vtroque [5] nostrum: de nummis, lente, ac

[1] Est enim ambigua significatio in verbo tollendum, Paterculus. lib. 2.

[2] Ad agros veteranis diuidundos, ad At. ep. 29. lib. 15.

[3] Veteranos.

[4] Vt Octauianus in decemuiris sit ep. 14. Ap. lib. 3 de bel. ci.

[5] Me & Octauiano.

tatione habita pecuniæ: senatum de ea re constituturum. Quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis & agro Campano. Aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam. Legiones [6] armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omneis casus & impetus hominum. De exercitu quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe: tuorumque aliquem mitte, siquid reconditum magis fuerit, meque scire esse putaueris. Vale. vij. kalend. Iunias. Eporedia.

6 Ad Antonium persequendum.

ARGVMENTVM.

Respondet proximæ superiori epistolæ.

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D. 20

DII isto Segulio [1] male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerūt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, vt debeo, quòd istud, quicquid esset nugarum, me scire voluisti, signum enim magnum amoris dedisti. Nam quòd idem Segulius ait, veteranos queri, quòd tu & Cæsar in [2] decemuiris non essetis, vtinam ne ego quidem essem. quid enim molestius? Sed tamen cùm ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam dici oportere: ijdem illi, qui solent, reclamarunt. Itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus: qui res nouas quærit, non quòd veterem comederit (nullam enim habuit) sed quia hanc ipsam [3] recentem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere,

1 Sic locutus est. ep. 11. lib. 5.

2 Ideo creatis, vt agros militibus, post Mutinensem victoriam, diuiderent.

3 Recenti hæreditate acceptā.

vt de me timeas aliquid. omni te, vir optime, mihique carissime Brute, de me metu libero, ego enim, quæ prouideri poterunt, non fallar in ijs. quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita valde laboro. sim etenim impudens, si plus postulem, quam homini à rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, vt caueam, ne timendo, magis timere cogar, & sapienter & amicissimè præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimescas, nunquam perturbere: me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cauebo omnia. Sed vide, ne tua iam, mi Brute, 4 culpa futura sit, si ego quicquam timeam. tuis enim opibus & 5 consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abijceremus: præsertim cùm persuasum omnibus esset, mihique maxime, nos à te vnicè diligi. Consilijs tuis, quæ scribis de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab vtroque vestrum, vehementer assentior. Itaque cùm quidam de 7 collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbaui rem, totamque vobis integram reseruaui. Siquid erit occultius: & vt (scribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Prid. Non. Iunias.

4 Supra ep. 14.
5 Cuius iam tempus appropinquabat.
6 Supra ep. 20.
7 De decemuiris.

ARGVMENTVM.

Petit à Bruto, vt Appium Claudium, qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

M. Cicero. S. D. Bruto Imp. 21

CVm Appio Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. Peto à te maiorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea caussa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conseruatum velis: volo te, cum 1 fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem

1 In Cæsaris nece, & Mutinensi eruptione.

adolescentem beneficio tuo esse saluum. Cuius quidem caussa hoc melior debet esset, quòd pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. Quare etsi minus [2] veram caussam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco [3] natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere, quod vt facias, ita à te peto, vt maiore studio, magisue ex animo petere non possim. Vale.

2 Id est æquam vt alibi.
3 Nobilissimi enim Claudij, nō modo patricij Pulchri, ac Nerones, sed plebei etiam, Marcelli.

ARGVMENTVM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

D. Brutus. S. D. M. T. Ciceroni. 22

NOs hic valemus rectè: & quo melius valeamus operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reip. consulere. Quod si omnia essent aliena, [1] tamen tribus tantis exercitibus, proprijs reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc fortuna adiuuante, augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui caussà [2] homines loquuntur. si frenum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi vt antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. viij. kalend. Iunias. Eporedia.

1 Bruti, Planci, Octauiani.
2 De Segulio maximè intelligit, supra ep. 10.

ARGVMENTVM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat. addit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

M. Cicero S. D. D. Bruto Imp. 23

NArro tibi: antea subirascebar breuitati tuarum literarum. nunc mihi loquax esse [1] videor. Te igitur imitabor, quàm multa, quàm paucis! te rectè

1 Cum te videat in tam paucis tam multa complecti.

 valere,

valere, operamque dare, vt quotidie melius, Lepidum commodè sentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. Sed, vt mones, frenum momordi: etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam [2] vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, vt ne desim constantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris, multa enim Romę, sin aduentu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum tui [3] Seruilium: nos non desumus. Vale. VIII. Id. Iunias.

2 Translatio ab excubantibus militibus, nox autem in quatuor vigilias distributa.

3 Isaurici filium consularem.

ARGVMENTVM.

Scribit, se breuitatem in scribendo amare, Bruti exemplo, reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. Cicero S. D. D. Bruto. 24

EXpectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subitò denuntiauit, vt ad te scriberem, siquid vellem. Ego autem, etsi quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi iucundum esse audiebam) breuitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, & in [1] collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, priuatis literis ad bellum commune vocare non desino: qui vtinam iam adesset: [2] intestinum vrbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella procedit. vince & vale XIIII. kalend. Quintileis.

1 L. Planco, supra ep. 14.

2 Erant enim qui Octauianum interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem consulatus incitarent. ep. 24. li. 10.

ARGVMENTVM.

Sollicitus ob Antonij cum Lepido coniunctionem, postulat, vt & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

D. Bru-

D. Brutus S. D. M. Ciceroni. 25

IN maximo meo dolore hoc ſolatio vtor, quòd intelligunt homines, non ſine cauſa me timuiſſe iſta quæ acciderunt.[1] Deliberent, vtrùm traijciant legiones ex Africa, néene, & ex Sardinia: Brutũ arceſſãt, néene: mihi ſtipendium dent, an non, decernant, ad ſenatum literas miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt, quemadmodum ſcribo, magnum nos [2]omneis adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus eſt. & celeritate. Vale. III. Nonas Iunias ex caſtris.

1 Hæc cum ironia.

2 Veriſſimum augurium: nam Nouembri proximo menſe inita inter Lepidũ, Antonium, Octauianum, ſocietate, & omneis, & omnia periere. Velleius, Dio, alij.

ARGVMENTVM.

Queſtus erat Matius, ſe à Cicerone, vt libertatis inimicũ accuſari: Cicero factum negat.

M. Cicero C. Matio S. 26

Doctiſſimum appellat Matium epiſt. 15. lib. 7.

NOndum ſatis conſtitui, moleſtiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo tum plenus officij, tum vtriuſque noſtrum amantiſſimus. Nam cum in Tuſculanum veſperi veniſſem, poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore cùm eſſet, manè venit. Quem cùm obiurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil ſibi fuiſſe longius, quàm vt me videret. Nunquidnam, inquam, noui? detulit ad me querelam tuam, de qua prius, quàm reſpondeo pauca præponam, Quantum memoria repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior. ſed *Vetuſtas* habet aliquid commune cum multis: amor non habet. Dilexi te quo die cognoui, meque à te diligi iudicaui, tuus deinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambitio noſtra & vitæ diſſimilitudo non eſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animũ agnoui multis annis ante bellum, ciuile

A vetuſtate, A mutua beneuolentia.

1 A Beneficijs

2 A familiaritate.

Ab officio.

A constantia.

3 Aliquando pœnituit. vide ad Att. lib. 11.

4 Confectis ciuilibus.

ciuile, cùm Cæsar esset in Gallia. quod[1] enim vehementer mihi vtile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, vt ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos[2] familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt. grauiora enim sunt consecuta: & initio belli ciuilis cùm Brundisium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. Primùm hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas consilij, sermonis humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatiũ. Nec verò oblitus sum literarum tuarũ, quas ad me misisti, cùm Cæsari obuiam venissem in agro, vt arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cùm me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna. Quod officium tuum, quod studium, vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit? quem porrò omnes mei, & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt?[3] Veni Brundisium, oblitúmne me putas, qua celeritate, vt primùm audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei facti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cæpimus. quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, vsus tuo consilio sum. In reliquis officijs, cui tu tribuisti, excepto Cæsare præter me, domum vt ventitares, horasq; multas sæpe suauissimo sermone consumeres? cum etiam tum, si meministi, vt hæc φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post[4] Cæsaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quàm vt essẽ ego illi quàm familiarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quicquã à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nam præter hæc, quę commemoraui, quæ testata sunt & illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi possum. Omnia me tua delectant,

sed

ſed maximè maxima cùm fides in amicitia, conſiliũ, grauitas, conſtantia, tum Lepos, humanitas, literæ. Quapropter redeo nunc ad[5] querelam. Ego te ſuffragium tuliſſe in illa lege, primùm non credidi: deinde ſi credidiſſem, nunquã id ſine aliqua iuſta cauſa exiſtimarem te feciſſe.[6] Dignitas tua facit, vt animaduertatur quicquid facias: maleuolentia autem hominum, vt nonnulla durius, quàm à te facta ſint, proferantur. Ea ſi tu non audis, quid dicam neſcio, equidem ſi quando audio, tam defendo, quàm me ſcio à te contra inimicos meos ſolere defendi. Defenſio tamen eſt duplex, alia ſunt, quæ[7] liquidò negare ſoleat, vt de iſto ipſo ſuffragio: alia quæ[8] defendam à te piè fieri & humanè, vt de curatione ludorum. Sed te hominem[9] doctiſſimum non fugit, ſi Cæſar rex fuerit (quod mihi quidem videtur) in vtranque partem de tuo officio diſputari poſſe: vel in eam, qua ego vti ſoleo, laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in[10] eam, quia nonnulli vtuntur, libertatẽ patriæ vitæ amici anteponendam. ex his ſermonibus vtinã eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut ſæpius: te & non ſuſcipiendi belli ciuilis grauiſſimum[11] auctorem fuiſſe, & moderandæ victoriæ? in quo, qui mihi non aſſentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari noſtro, qui mihi dedit cauſam harum[12] literarum quibus niſi credideris, me omnis officij & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quicquã poteſt eſſe, nec à te alienius. Vale.

5 Ad querelam reſponſio.

6 Incommodum vertit in laudem.

7 Epiſt. 10. li. 10. 8 Phil. 1.

9 Epiſt. 15. lib. 7.

10 Qua fortaſſe & ipſe Cicero vtebatur.

11 Sic ad Att. Exiſtimatus eſt ſemper auctor otij.

12 Quibus me tibi purgaui.

ARGVMENTVM.

Excuſatio Mathij & pro ſeipſo & contra calumniatores.

Mathius. S. D. *Ciceroni.* 27

MAgnam voluptatem ex tuis literis cepi, quòd, quam ſperârem atque optarẽ, habere te de me opinio-

Captat beneuolentiã à suo studio erga Ciceronem.

opinionem cognoui. de qua etsi dubitabaui, tamen quia maximi æstimabam, vt incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum, eo minus credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quicquam persuaderi potuisse, præsertim in quem meo propensa & perpetua fuisset atque esset beneuolentia. Quod quoniam, vt voluit, scio esse, respondebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, pro tua singulari bonitate & amicitia nostra sæpe restitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarij grauiter fero, atque eum, quem dilexi, perijsse indignor. aiunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: proinde ac si iam viserint, obitum eius reipub. fuisse vtilem. Sed non agam astutè. Fateor me ad istum gradum sapientiæ non peruenisse. neque enim Cæsarem in discentione ciuili sum secutus, sed amicum, quanquam [1] re offendebar, tamen non deserui: neque bellum vnquam ciuile, aut etiam causam dissensionis probaui, quam etiam nascentem [2] extingui summè studui. Itaque in victoria hominis necessarij, honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus quibus premijs reliqui, minus apud eum, quàm ego, cùm possent, immoderatè sunt abusi. atque etiam res familiaris mea, [3] lege Cæsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in ciuitate, ciuibus victis vt [4] parceretur, æquè ac pro mea salute laboraui. Possum igitur, qui omneis voluerim incolumeis, eum à quo id impetratum est, perijsse non indignari? cùm præsertim ijdem homines illi & [5] inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factũ nostrũ improbare audes. O superbiam inauditam alios in facinore gloriari, [6] alijs ne dolere quidem impunè licere! At hæc etiam seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent, suo

Obiectio.

Confutatio.

1 Ciuili bello.

2 Auctor fuit non suscipiendi belli ciuilis.

3 De qua lege li. 3. comm. de bello ciuili.

4 Auctor fuit moderandæ victoriæ

5 Quod nimium eos ornaret.

Ex vna parte Cæsaris percussores, ex altera seipsum describit.

potius, quàm alterius, arbitrio. Quæ nunc isti, vt quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur, sed nihil agunt, nullius vnquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. *Nunquam enim honestam* mortem fugiendam, sæpe etiam [7] appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto: vt pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. velle saluam, id quidem me cupere, nisi & antè acta vita, & reliqua mea spes tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiorem oratione ducas: mihique, si sentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. An, quod adolescens præstiti, cùm etiam errare cum [8] excusatione possem, id nunc ætate præcipitata commutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque, quod displiceat, committam, præterquam quòd hominis mihi coniunctissimi ac viri amplissimi doleo grauem casum. Quod si aliter essem animatus, nunquam, quod facerē, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officiū, non ad statum reip. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ atq; honoribus præstare etiam mortui debui: & optimę spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpe domū salutandi caussa: ad quem qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequenteis ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam [9] interpellauit, quin quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen ijs vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra

falsos

7 Sic in tribus antiquis libris video scriptum esse, non, vt alijs placet, oppetendam.

8 Ætati aliquid conceditur.

Obiectio.

Confutatio.

9 A minori ad maius Cęsar permisit, vt inimicis tuis vterer: vos non permittitis, vt amem quos velim.

falsos rumores: aut etiam ij, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est vitæ, in otio 10 Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romę, vt rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit: & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis iure colere atque obseruare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

10 Quæ libera ciuitas erat ep. 7. lib. 4.

ARGVMENTVM.

Profecturus in Græciam, suas res Oppio commendat, cōmemoratis ante beneficijs ab ipso acceptis.

Cicero Oppio. S. D. 28

DVbitanti mihi (quod scit [1] Atticus noster) de hoc toto consilio profectionis, quod in vtramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium & consilium tuum: nam & scripsisti apertè quid tibi videretur, & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem, maximeque sum expertus, cùm initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundúmne ad Pompeium, an manendum in Italia, suasisti vt consulerem dignitati meæ. Ex quo quid sentires intellexi: sumq; admiratus & fidem tuam, & in consilio dando religionem, quod, cùm aliud malle [2] amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me à te diligi sensi: & cùm abessem, atque in magnis periculis essem: & me absentem: & meos præsenteis à te cultos & defensos esse memini: & post meum reditū quam familiariter mecum vixeris, quæque ego te & sense-

1 Quem ipsum hac de re sæpe per litteras consuluit.

Qui consilium dat, & prudens sit, & fidus.

2 C. Cæsarem, quem etiam secutus est in bello ciuili.

rim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimum vero [3] iudicium de mea fide & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusque meritis comprobâro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum (etsi [4] more magis hoc quidem scribo, quàm quod te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cùm paullum otij nacti erimus, vberiores litteras exspectato. Da operam vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

3 Iudicasti, te à me fideliter & constanter esse amatum, quanquam ego Pompeium, tu Cæsarem secutus esses.

4 Vide epist. 17, lib 12.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XII. AD C. CASSIVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, vt vna cum M. Bruto, eius vxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero Cassio S. D. 1

Inem nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. à [1] Dolabella ipse præclarissimè gesta. [2] manabat enim illud malum vrbanum, & ita corroborabatur quotidie, vt ego quidem & vrbi, & otio diffiderem vrbano. sed ita compressum

1 Vide epist. 14. lib. 9.

2 Phil. 1.

pressum est, vt mihi videamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat [3] sordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam primum quidque explicemus. nam, vt adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur. interfecto enim rege, regios omneis [4] nutus tuemur: neque verò id solum, sed etiam quæ ipse ille, si viueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus; nec eius quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, [5] immunitates dantur, pecuniæ maximæ describuntur, exules reducuntur, S. C. falsa referuntur: vt tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse videatur: resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est, & pro magnitudine & animi & beneficij vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vlta suas iniurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta verò sua quæ recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat? an quòd, cuius [6] æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? At enim ita decreuimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in rep. plurimùm: sed immoderatè [7] quidem & ingratè nostra facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cũ reip. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam vt valeas.

3 Quod ab infima plebe bonis viris impendebat.

4 Quæ se facturum, leniter, & vix significauit.

5 Hæc omnia cũ faceret consul Antonius, in cõmentarijs Cæsaris ab eo scripta fingebat.

6 Continens pro contento. nam æreis tabulis leges incidebãtur vide librum nostrum de legibus

7 Consul Antonius, cui scriba Cæsaris Taberius obsequebatur. App. 3. de bel. ci.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam; reip. statum describit.

Cicero Cassio. S. 2

Vehe-

VEhementer lætor, tibi probari sententiam & orationem meam: qua si sæpius vti [1] liceret, nihil esset negotij libertatem & remp. recuperare. sed homo amens & perditus, multóque nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullámque aliam ob causam me [2] auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi vt in me veterani incitentur. quod ego periculũ non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicem. Ita nec [3] pisoni, qui in eam primus inuectus est nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo pòst die feci, nec P. Seruilio, qui me est consecutus, tutò in senatum venire licet. cædem enim gladiator quærit eiusque initium ad. XIII. kal. Octobreis à me se facturum putauit. ad quam paratus venerat, cùm in villa [4] Metelli complureis dies commentatus esset: quæ autem in lu tris & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, vt ad te antea scripsi, suo more [5] vomere, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate & eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, vt in tantis malis, est profectum. intelligit enim populus Ro.[6] treis esse consulareis, qui, quia, quæ de rep. bene senserint, liberè locuti sunt, tutò in senatum venire non possint. nec est præterea quod quicquam exspectes. tuus enim necessarius [7] affinitate noua delectatur, itaque iam non est studiosus ludorum, infinitóque fratris [8] tui plausu dirumpitur. alter item affinis nouis cõmentarijs Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eámque causam se huic latroni deseruire præ se ferat. Nam L. Cotta familiaris meus fatali quadam desperatione, vt ait, minus in senatum venit, L. Cæsar, optimus & fortissimus ciuis [9] valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & summa auctoritate & optimè sentiens, non adest. reliquos, exceptis [10] designatis, ignosce mihi, si non numero consulareis. Habes [11] auctores

1 Si liceret in senatu libere loqui ep. 2. li. 10.

2 Philip. 2.

3 Cuius filia Calpurnia C. Cæsari nupserat.

4 Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeij. epist. 8 lib. 8.

5 Philip. 2.

6 Me, Pisonem, Seruilium.

7 Lepidũ intelligit: cuius filio filiam suam Antonius collocarat Dio. lib. 44.

8 Non. Quincti, sed Lucij, qui hoc anno erat trib. pleb. Phil. 6.

9 Ep. 14 lib. 9.

10 Pansã & Hirtiũ.

11 Quorum consilio resp. geritur.

ctores

ctores consilij publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset? quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, vt sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim [12] saluis nobis: sin id minus, res tamen publica per vos breui tempore ius suum *recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero, qui siue ad me referent, [13] siue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidésque præstabitur. Vale.

12 Id est ne ante vestrum aduentum opprimamur. ep. 13. lib. 15. ad Att.

13 Sic & Sigonij liber, & meus. alij tamen hoc delendum putarunt.

ARGVMENTVM.

Et hic in Antonium, eiusque sectam inuehitur.

Cicero Cassio. S. D. 3

AVget tuus [1] amicus furorem indies. primum in statua, quam posuit in rostris, inscripsit, *Parenti optimè merito*: vt non modò siccarij, sed iam etiam parricidæ indicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius. vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. [2] Vtinam quidem fuissem, molestus nobis non esset. sed hoc vestrum fuit, quod quando præterijt, vtinam haberem quid darem vobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi reperio *quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium autem omne hoc est illorum, vt mortem Cæsaris persequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octobreis productus in concionem à [3] Canutio, turpissimè ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cuiusmodi sint ex hoc iudica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus: conseruo seruimus, & tamen me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in [4] virtute tua. sed vbi sunt copiæ? De reliquo malo teipsum

1 Antonius.

2 Brutus & Cassius consilium suum de necando Cæsare cum Cicerone non communicarunt Plut.

3 Tribuno pleb. quem postea Octauianus occidit, Dio lib. 48. Velleius lib. 2. Suetonius in lib. de claris Retori.

4 Sæpe cognita, maxime vero contra Parthos ep. 10. lib 10. & ep. 14. lib. 15.

teipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGVMENTVM.

Varia complectitur hæc epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero Cassio. S. D. 4

VEllem Idib. Martias me ad [1] cœnam inuitasses, reliquiarum nihil fuisset. Nunc reliquiæ nos exercent, & quidem præter ceteros me. Quanquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulareis: senatum fortem, sed infimo quenque honore fortissimum: populo vero nihil fortius, nihil melius Italiaque vniuersa. nihil autem fœdius [2] Philippo & Pisone legatis, nihil flagitiosius, qui, cum essent missi, vt Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent, cùm ille earum rerum nulli paruisset, vltro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique iam in re [3] salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, vbi denique esses, nesciebam, fama nuntiabat te esse in Syria: auctor erat nemo. [4] De Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quòd [5] exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem caussamque nossem, nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas litteras auide exspecto. Vale.

1 Ad Cæsarem occidendum: simul enim Antonium occidissemus, ep. 8. lib. 10.

2 Ep. 8. lib. 11. & Phil. 6. & 13.

3 Alij enim in affligenda rep. populares, vt Clodius Cæsar.

4 M. Bruto.

5 XVII. legiones eos habuisse Velleius tradit.

ARGVMENTVM.

Brutum laudat, vt ad eius imitationem Cassium accendat, addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Cicero Cassio. S. D. 5

HIemem credo adhuc prohibuisse, quo minus de re certum haberemus, quid ageres, maximéque vbi esses, loquebantur omnes tamen credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus: res enim tantas [1] gessit tamque inopinatas, vt eæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quæ putamus, magnis subsidijs fulta resp. est. à prima enim ora Græciæ vsq; ad Ægyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. Quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, vt omne totius belli discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, vt sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. Paruis omnino iam copijs obsidebatur, quòd magno Præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster [2] Hirtius: ad Forum Cornelium Cæsar, vterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ comparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi [3] considerate, vt mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Rhegium Lepidi, [4] Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. Tuos etiam clienteis Transpadanos mirifice coniunctos cùm caussa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis [5] consularibus: ex quibus vnus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitij morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inermes, partim improbi: nonnulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari vident. [7] Populi vero Ro. totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, vt ab istis [8] Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

Plus in eius vita.

1 Primam enim orã Græciç Brutus tenebat.

2 Ep. 8. lib. 10

3 Ep 33. lib. 11

4 De Parmensium cęde ab Antonio facta, Phil 14.

5 Ep. antecedẽti.

6 De sulpitij morte. Phil. 8.

7 Ep. antecedẽti.

8 Vnde sol terras illustrat, inde fac, vt eluceat virtus tua.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Strabonem commendat quasi aliud agens: & in Cassio Brutoque spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

Cicero Cassio, S. D. 6

QVi status rerum fuerit tum, cùm has litteras dedi, scire poteris ex C. [1] Tidio Strabone, viro bono, & optime de rep. sentiente, nam quid dicam cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis ad te potissimum profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem: aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cùm hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimé. Brutus enim Mutinæ vix iam sustinebat. Qui si conseruatus erit, vicimus: [2] sin: (quod dij omen auertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est ad vniuersam remp: recuperandam. Vale.

1 Fortasse rectius Titio, nam & Strabo Titiorum cognomen vt infra ep. 14. lib. 13. & Titiæ gentis mentio frequens, Tidiæ nulla.

2 Ominis caussa mentionem vitat aduersæ fortunæ ep. 12. lib. 16 ad Att. quo in loco vide commentarium nostrum.

ARGVMENTVM.

Significat sententiam à se in senatu dictam ex Cassij dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

Cicero Cassio, S. D. 7

QVanto studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me cognoscere. Quæ mea sententia, in senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno pleb. M. Seruilio. Dixi de te quæ potui, tanta [1] contentione, quantum forum est: tanto clamore, consensuque populi, vt nihil vnquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quod inuita [2] socru fecerim. mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur.

Pansa consul.

1 Concione quibusdam placet,

2 Seruiliæ, M. Bruti matre, ite[illegible] Tertia Cassij vxoris. vide Suet in Iulio.

offenderetur. in concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam & fratrem, illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam & reip. cui semper faui, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam [3] liberes. promisi enim, & prope confirmaui, te non expectasse, nec exspectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more remp. defensurum, & quanquam nihil dum audieramus, nec vbi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam omneis quæ in istis partibus essent, opes, copiasque, tuas esse: per teque Asiam prouinciam confidebam iam reip. recuperatam. tu fac in augenda gloria te ipsum [4] vincas. Vale.

3 i. id velim præstes, & re confirmes.

4 Tecum certes dixit. ep. 3. lib. 4.

ARGVMENTVM.

Lepidus victum Antonium receperat: vnaque bellum administrabant, id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

Cicero Cassio S. D. 8

SCelus [1] affinis tui Lepidi, summamque leuitatem & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos confecto bello, vt arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto & Planco habemus. si verum quæris, in te & in meo Bruto non solùm ad præsens perfugium, si, quod nolim, [2] aduersi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella [3] audiebamus quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti iudicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac vt ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus Ro. á te perfici atque obtineri posse iudicet. Vale.

1 [illegible]m & Lepi[illegible] [illegible]xor erat so[illegible] [illegible] M. Bruti. [illegible] antea p[illegible] [illegible] se velle di[illegible] [illegible] ep. 18. lib. [illegible] infra lib. 10

2 Oppressum à [illegible] esse.

3 Laudat simul & hortatur, quod faciendum vtrumque censet ep. 21. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato: Cassiumque hortatur, vt in *Italiam* properet.

Cicero Cassio. S. 9

BReuitas tuarum litterarum me quoque breuiorem in scribendo facit:&, verè vt dicam, non satis occurrit quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constanteis, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repentè á [1] Lepido tuo in summam solicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reip. spem in te & tuis copijs esse, firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, vt omnia (vt spero) prosperè procedant, multum [2] interest te venire: exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed quæcunque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

1 Ob affinita[illegible] ep. antecedenti & sequenti.

2 Timebat ipsam victoriam, suspicans de Octauiano id quod euenit.

ARGVMENTVM.

Lepidum hostem iudicatum scribit: & omnino rem poscere, vt Cassius cum exercitu in *Italiam* veniat.

Cicero Cassio. S. 10

LEpidus tuus affinis, meus familiaris, pridie kalendas Quinct. sententijs omnibus hostis á senatu iudicatus est, ceterique qui vnà cum illo à rep. defecerunt. quibus tamen ad [1] sanitatem redeundi ante kalendas Septembris potestas facta est. Fortis sanè senatus, sed maximè spe subsidij tui. Bellum quidem, cum hæc scribebam, sanè magnum erat scelere & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. Quod cùm ita esset, tamen litteris tuis, quas Nonis Maij ex castris datas

Epist. 8.

1 De mente dicitur, vt hic: de corpore, [illegible]

 acce-

acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, vt illum iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atq; auctoritate tua: sin quid forte [2] titubatum esset, vt fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuscunq; potero, rebus ornabo. cuius rei tũ tempus erit, cùm quid opis reip. laturus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantùm conatus audiuntur, optimi illi quidé, & præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidem aut iam esse aliquã, aut appropinquare confido. Tua virtute & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaq; optamus, vt quàm primùm te in Italia videamus, remp. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace & victoria bellum excitauit. Huic oppositos [3] consules desi. habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari, Brutum quidem [4] iam iamq;. Quòd si, vt spero, victis hostibus nostris, veneritis: tamen auctoritate vestra resp. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

2 Supra epist. 8.

Suspicor abundare, & fuisse ex ijs, quæ glossemata vocant.

3 D. Brutum, & L. Plancum.

4 Propius enim aberat, Macedoniamque & Græciam, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

ARGVMENTVM.

Scribit à quibus copias acceperit: seque & remp. commendat. scripta autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

C. Cassius pro Cos. D. M. Ciceroni. 11

S.V.B.E.E.Q.V. In Syriam me [1] profectum esse scito ad L. [2] Murcum & Q. Crispum imp. viri fortes, optimiq; ciues, posteaquàm audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsiq; mecum

1 Dio. lib. 47.

2 Inter diffidentes ciues.

cum vnà fortiſſimo animo remp. adminiſtrant. Item legionem, quam Q. [3]Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe: quatuorq; legiones, quas A.[4]Alienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, vt nos abſentes, remque publicam, quantum opus eſt, defendas. Scire te volo, firma præſidia vobis, ſenatuiq; non deeſſe, vt optima ſpe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Non. Martijs ex caſtris [5]Taricheis.

4 Strabo. li. 16.
4 Miſſus a Dolabella in Ægyptum. App. li. 4. de bello ci.
5 Ioſeph. de bello Iudaio.

ARGVMENTVM.

Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis erga ſe, ſuam dignitatem ſuoſque milites commendat. ſeq; e & illos optimè de rep. meritos affirmat.

C. Caſſius pro cos. S. D. M. Ciceroni ſuo. 12

S.V.B.E.E.Q.V. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorē recognoui. Videbaris enim non ſolùm fauere nobis, id quod & noſtra, & reipub. cauſa ſemper feciſti: ſed etiam grauem curā ſuſcepiſſe, vehementerq; eſſe de nobis ſolicitum. Itaq; quòd te primùm exiſtimare putabam, nos oppreſſa repub. quieſcere non poſſe: deinde cùm ſuſpicarere nos aliquid[1] moliri, quod te ſollicitum eſſe & de ſalute noſtra, & de rerum euentu putabam: ſimulq; cùm legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto, ſcripſi ad te, tabellarioſque complureis Romam miſi. ſcripſi etiam ad ſenatum literas quas reddi vetui prius, quàm tibi recitatæ eſſent, ſi fortè mei obtēperare mihi voluerunt. Quòd ſi literæ perlatæ nō ſunt, non dubito, quin Dolabella, qui nefariè Trebonio occiſo, Aſiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literaſque interceperit. Exercitus omneis, qui in[2]Syria fuère, teneo. Habui paullulū moræ dū promiſſa militibus perſoluo. nunc iam ſum expeditus. A te peto, vt dignitatem meā tibi commenda-

1 Moliri exitiū improbis ciuibus.
2 Vbi Cæſar eos collocauerat, cū de parthico bello cogitaret.

tam habeas, si me intelligis nullum neque periculũ, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante & auctore: si non solùm exercitum ad rempub. libertatemque defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella, non solùm aduentu, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites [3] tuere, si eos mirificè de repub. meritos esse animaduertis & effice, ne quem pœniteat remp. quã spem prædæ & rapinarum sequi maluisse. Itẽ Murci & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere: nam Bassus [4] miserè noluit mihi legionem tradere, quòd nisi milites inuito eo legatos ad me misissent, clausam Appameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te puto non solùm reipub. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse, maximeque tuum: de cuius voluntate assiduè audiendo mirificè te diligit, carũque habet, qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs Proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter vt satis, dabo operam. Ac velim, vt meremur de rep. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Non. Maij. Ex castris.

3 Curæ tibi sint eorum commoda. infrà, hac ipsa epistola. De Cæcilio Basso Srabo lib. 19

4 Quod eam laudem, ac felicitatem, quæ in rep. tuenda posita est, ignoraret.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

C. Cassius. S. D. M. Ciceroni. 13

S. V. B. E. E. Q. V. Cùm reip. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudũ.

Quod

Quod maximus consularis maximū consulēte ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus, fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id quod sæpè iam experti sumus. Est enim tua [1] toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pœnè victā rēpub. ex manibus hostium eripuit ac reddit. Nunc ergo viuemus liberi. Nunc te omnium maximè ciuis & mihi carissime, id quod maximè reip.[2] tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & in coniunctissimam tibi remp. amoris: & quæ sæpe pollicitus es, te & taciturum, dū seruiremus, & dicturū de me tum, cum profutura essent, nunc non illa ego quidem dici tempore desiderabo, quam sentiri á teipso: neq; enim omnium iudicio malim me à te cōmendari, quàm ipse tuo iudicio dignè, ac mereor, cōmendatus esse: vt hæc nouissima nostra facta non subita, nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices: meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producēdum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique digni quidem te, & meritò tibi carissimi: esse etiam debent in rep. proximè hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam:[3] sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Antonium tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certè diut na seruitus, qualecunque est, minus tamen, quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, ex insulis, quas potuimus, naucis deduximus. Delectū remigū, magna[4] contumacia ciuitatum, tamē satis celeriter habuimus. Secuti sumus classē Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbēdo, neque vnquam non decedēdo, nouissimè Coricū se contulit, & clauso porto se tenere cœpit. Nos illa relicta, quòd & in castra peruenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quā anno priore in [5] Bithynia Tullius Cimber comparat. cui Turulius

[1] Togatus enim Cicero, non armatus, reip, præfuit, epi. 4 l. 15.

[2] Cum Cæsar omnia teneret.

[3] Non puto multos á te mihi in amore anteponi.

[4] Cum obstinatè recusarent.

[5] Cimbro ad senatu attributa, Plut. in Bruto.

rulius quæs. præerat, Cyprum petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quàm celerrimè voluimus. Dolabellam vt Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores vltrò arcesserunt : ex quibus vtrisque ciuitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita, & partem muri demolitus est, & castra oppido coniunxit. [6] Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliarijs, & quatuor milibus equitum à milibus passũ viginti, castra habet posita Παλτοῖ :& existimat, se sine prælio posse vincere, Nã iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est, nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit. citò fame pereat, necesse est: ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos ad duximus, ego, Turulius, & [7] Patiscus, facilè præstabunt. Volo igitur vos bene sperare : & remp. vt vos istic expedijstis, ita pro nostra parte celeriter à nobis expediri posse, confidere. Vale. Data. Id. Iun. Cypro, à Crummuacride.

[6] Alius Cassius, is scilicet, qui Cæsarem occiderat. Paltus oppidũ Loadiceæ propinquum.

[7] Epist. 11 li. 2. & 6. li. 8. & 15. li. 11.

ARGVMENTVM.

Exponit res à se gestas: Rhodios accusat: procurationẽ Asiæ petit: merita sua in remp. commemorat.

Lentulus Ciceroni suo. S. D.

CVM Brutum nostrum conuenissem, cumq; tardius in Asiam venturum animaduerterem: in Asiam redij vt reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quàm primùm Romam mitterem. Interim cognoui, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusq; centum naueis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset. idq; Dolabellam ea mente comparasse, vt si [8] Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naueis & Italiam peteret, seq; cum Antonijs & reliquis latronibus coniungeret. Cuius rei tanto in timore fui vt omnibus rebus relictis, cum paucioribus

Spintheris filius à Torquato oppugnatus. Dio, l. 8.

[8] Cassio eam tenente, supra ep. 5.

&

& minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidē classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq; effugerunt, onerariæ omnes ad vnam à nobis sunt exceptæ. Certè (quod maximè timui) videor esse consecutus, vt nō possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec socijs suis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodij nos, & remp. quàm valde desperauerint, ex litteris, quas publicè misi, cognosces. Et quidē multo parcius scripsi, quam re uera furere eos inueni. quòd verò aliquid de his scripsi, mirari noli. mira est eorum amentia. Nec meæ vllæ priuatim iniuriæ [a] mouerent vnquam malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contentione optimi cuiusque ferenda mihi non fuit. Nec tamen omneis perditos esse puto sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros viros clarissimos non receperunt: ijdem tanquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerūt aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in prauitate vtuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est reipub. nostræ, sed etiam necessarium. de nostra dignitate velim tibi semper curæ sit, & quocunque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quando consulibus decreta est Asia, & permissum est ijs, vt dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant: rogo te petas ab ijs, vt hanc dignitatem potissimùm nobis tribuant, & mihi dent negotium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. nam quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: &, vt tu diuina tua mente prospexisti & prædixisti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. exclusus

a Hoc verbum non est in antiquis libris.

Cæsar. li. 3. com. de bel. ci.

enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confisus vrbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit. ibi [3] spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum [4] exercitum Cassii sustinere. spero etiam confectum esse iam & oppressum. Quare non puto Pansam & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, vt interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare: præterea mihi Pansa & Hirtius & promiserunt coràm, & absenti scripserunt, Verrioque nostro Pansa affirmauit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non medius fidius cupiditate prouinciæ produci longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti: quæ ego ne frustra subierim, neuè prius, quam reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro. nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam vniuersam mittere, postularem vt mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique publicæ non [5] præstiterunt, id consequi & reficere volo. quòd aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id vt per te consequar, velim, vt solet, tibi curæ sit. Ego me de repub. puto esse meritum, vt non prouinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius & Brutus, non solùm [6] illius facti, periculique societate, sed etiam huius temporis studio & virtute. primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio & reipub. Syriam exercitusque, qui ibi erant, coniunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeri-

tate

[3] Spem comprobauit euentus. Velleius li. 2. & alij.

[4] Decem legiones.

[5] Ep. 7. lib. 1.

[6] Cum Cæsarem occidimus, Plu.

ter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam, & nunc non minora pericula reip. à Dolabella instarent, quam ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram, coniunctissimus sanguine Antonijs: [7] prouinciam quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animaduerto: tamen non despero, nec [8] defatigabor permanere non [s]olum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. Attamen si etiam aliqua gloria iusta & merita prouocabimur, senatus & optimi cuiusque officijs, cùm maiore auctoritate apud ceteros erimus, tum eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cùm veni, videre non potui, ideò quòd iam in hiberna cum equitibus erat profectus: sed medius fidius ea esse eum [9] opinione, & tua & ipsius, & in primis mea causa gaudeo. fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data iiij. kalend. Iunias, Pergæ.

7 Quod eam Lentulo à Cæsare impetrassent.

8 Non vsitata locutio, quis enim præterea defatigor cum infinitiuo coniunxit.

9 Ita animatum esse erga remp.

ARGVMENTVM

Hic quoque res à se gestas exponit: inuehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.

P. Lentulus P. F. pr. quæs. proprææt. S. D. Coss. præt. Trib. Pl. Senatus populo, plebique Ro. 15

S.V.L.Q.V.V.B.E.E.Q.V. Scelere Dolabellæ [1] oppressa Asia, in proximam prouinciā Macedoniam præsidiaque reip. quæ M. Brutus vir clarissimus tenebat, me contuli. & id egi, vt, per quos celerrimè posset, Asia prouincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. quod cùm pertimuisset Dolabella, & vestata prouincia, correptis vectigalibus, præcipue ciuibus Ro. omnibus crudelissimè denudatis ac diuexatis, celerius Asia excessisset, quàm eò præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium

1 Smyrna capta, Treboniόque cæso, suprà ep. 12. & ep. antecedenti.

sidium non necesse habui: & quamprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui, vt & reliqua vectigalia exigerem, &, quam deposui, pecuniã colligerem: quid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem, & quamprimùm vos de omni re facerem certiores. interim cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naueis compluréis instructas & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus pro quæs. homo mihi cùm familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, confisus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, fœdere quoque, quod cum his M. Marcello, Ser. Sulpicio coss. renouatum erat, quo[2] iurauerant Rhodij, eosdem hosteis se habituros, quos senatus, populusque Ro. quæ res nos vehementer fefellit. tantum enim abfuit, vt illorum præsidio nostram firmaremus classem, vt etiam à Rhodijs vrbe, portu, statione, quæ extra vrbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, diminutionemque maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populique Ro. idcirco tulimus, quòd, interceptis literis, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naueis cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere paratum esse, Italiamque petere: idcirco etiam naueis onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorûm, contractas in Lycia a classe eius obsideri. Huius rei timore P.C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in vrbem, & in senatum eorum, quàm diligentissimè potui, caussam reip. egi: periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naucis

2 Hoc in omnibus fœderibus obseruatum animaduerti.

ueis conſcendiſſet, expoſui. Rhodios autem tanta eſſe prauitate animaduerti, vt omnes firmiores pu-tarant, quam bonos: vt hanc concordiam, & conſpi-rationem omnium ordinum ad defendendam liber-tatem propenſe non crederent eſſe factam: vt pati-entiam ſenatus, & optimi cuiuſque manere etiam nunc confiderent, nec potuiſſe audere quenquam Dolabellam hoſtem iudicare: vt denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera exiſtimarent, quam, quæ verè facta erant, & à nobis docebantur. qua mente etiam ante noſtrum aduentum, poſt Tre-bonij indigniſſimam cædem, ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabel-lam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipſorum, prohibentibus ijs, qui tum magiſtratus gerebant. Hæc ſiue timore, vt dictitant, de agris, quos in continenti habent, ſiue furore, ſiue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia [3] viros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magi-ſtratus gerentes nullo exemplo, neque noſtræ par-tis, neque noſtro præſentium, neque imminenti Ita-liæ, vrbique noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus, nauibus ex Aſia, Syriaque expulſus, Ita-liam petijſſet, mederi, cum facilè poſſent, voluerunt. Nonnullus etiam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpi-cionem, detinuiſſe nos, & demorati eſſe, dum claſſis Dolabellæ certior fierit de aduentu noſtro: quam ſuſpicionem conſecutæ res aliquot auxerunt, maxi-mè quòd ſubitò ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius legati Dolabellæ a claſſe diſceſſerunt: nauique lon-ga profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligē-dis non minimum temporis, laborisque conſumpſe-runt. Itaque cùm à Rhodo cum ijs, quas habuera-mus nauibus in Lyciam veniſſemus, naues onera-rias recepimus, dominiſque reſtituimus: ijdemque, quòd maximè verebamur, ne poſſet Dolabella cum ſuis latronibus in Italiam venire, timere deſijmus. claſſem fugientem perſecuti ſumus vſque Sydam,
quæ

3 Cum Lentulū & Pompeium non receperunt. Supra ep. 14.

4 Non licebat prouinciæ finibus, egredi.

quæ 4 extrema regio est prouinciæ meę. ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Ciprumque petijsse. Quibus desiectis, cùm scirem C. Cassij, singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore præstò in Syria, ad meum officium reuerti: daboque operam, vt meum studium & diligentiam vobis P. C. & reip. præstem, pecuniamque quàm maximam potero, & quàm celerimè cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero prouinciam, & cognouero qui nobis & reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me desposita, quique scelerate vltro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorũ cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus si vobis videbitur, si vt meriti sunt, grauiter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare poterimus. Interea quo commodius vectigalia tueri, prouinciámque ab iniuria defendere possim, præsidium necessarium voluntariúmque cõparaui. His literis scriptis, milites circiter XX. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphiliam venerunt. hi nuntiauerunt Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, venisse, non receptũ: conatum esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omneis fere Asiaticos milites ab eo discessisse. ex his ad octingentos Antiochiam redijsse, & se ijs tradidisse, qui à Cassio relicti, vrbi illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse, quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs nuntiatum esse, quatridui iter à Laodicea abfuisse tum, cùm Dolabella eò tenderet. Quamobrem ⁵opinione celerius confido sceleratissimum latronem pœnas daturum. IIII. Non. Iunias, Pergæ.

5 Ep. 31. lib. 10.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Ciceronis filij indole ad virtutem: versus in malum ciuem à se conscriptos, mittit: petit vt includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

Trebonius Ciceroni S. 16

S.V.B.E.E.V. Athenas veni ad.xi.kal. Iunias atque ibi quod maximè optabã, vidi filium tuum deditũ optimis studijs, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis quanti te faciam, & quam pro nostro veterrimo, verissimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atque adeo nostro (nihil enim mihi à te potest esse seiunctum) aut amabilius ijs, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum. Itaque tibi, quod vere facere possum libenter quoque gratulor: nec minus etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunque esset, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone iniecisset, se velle Asiam visere, non modo inuitatus, sed etiam rogatus est à me. vt id potissimum nobis obtinentibus prouinciam faceret. cui nos & caritate & amore tuum officium præstaturos non debes dubitarè. Illud quoque erit nobis curæ, vt[1] Cratippus vnà cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, vt video, & ingressum pleno[2] gradu, cohortari non intermittemus, quo indies longius discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cùm has literas dabam, non sciebam. audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, vt aliquando otiosa libertate fruamur, quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus nauigatione nostra pusillum

1 Peripatetica doctrina clarus ep. 21. li. 16. de off. li. 1. & 4.

2 Vide Vegetium de pleno gradu militum.

laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versibus si tibi quibusdam verbis ἰσθυρρημονέστερος videbor, turpitudo personæ eius, in quã liberius inuehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines & ciues. Deinde qui magis hoc [3] Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cùm, etiam si odio pari fuerit in nos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit in quos tanta libertate verborũ incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es adiunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid [4] de interitu Cæsaris scribas, nõ patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. D. VIII. kalend Iunias, Athenis.

3 Satyrarum scriptori.

4 Fuit enim Trebonius vnus ex percussoribus Cæsaris.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, de rumoribus è Syria allatis, de vrbis otio, de oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat, vt infra patet.

Cicero Cornificio Collegæ S. D. 17

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam vt conserues (non quod de tua constantia dubitem, sed quia[1] mos est ita rogandi) rogo. ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me caussa magis mouent, quam mea. Romæ summum otium est, sed ita vt magis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id [2] curæ esse Cæsari. Me scito, dũ tu abes, quasi occasionẽ quandam & licentiã nactũ, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes, sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sũ, te à iudicio nostro, sic scilicet

In auguratu.

1 Vide idem ep. 27. lib. 11.

2 Correctionem reip. Cæsar cogitauit.

3 Scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quinct. lib. 3.

vt 3 doctum hominē à non indocto, pullulum dissidere. Huic tu libro maximè velim ex animo, sin minus, gratiæ causa suffragere: dicam tuis, vt eum, si velint, describant, ad teque mittant. puto enim, etiam si rem minus probabis, tamen in ista solicitudine quicquid à me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuā dignitatemq; commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de sūmo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale

3 Scripsit Cornificius de arte rhe torica. Quint. lib. 3.

ARGVMENTVM.

Purgat se de infrequentia litterarum, prudentiam Cornificij, grauitatemque laudat, præsertim reipub. statum accusat, cum cæsaris excusatione.

Cicero Cornificio collegæ S. D. 18

QVod extremum fuit in ea epistola, quam à te proximè accepi, ad id primùm respondebo. animaduerti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas, ego autem nunquam, cùm mihi denuntiatum esset à tuis ire ad te aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quò iste, nescio qui, 1 Cæcilius Bassus erumperet, quicquam certi constituturū: id ego & speratum prudentia tua fretus, & vt considerem, fecerunt tuæ grauissimæ litteræ: idque, vt facias quam sæpissimè, vt & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Et si periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod 2 & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs decedere. Vtrunque contra

1 Dio. lib. 47. & Strabo. lib. 16.

2 Dio. lib. 47.

accidit. istic enim[2] bellum est exortum, hic pax consecuta: sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent: *Bellorum* enim ciuilium ij semper exitus sunt, vt non ea solùm fiant, quæ velit victor, sed etiam vt ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit victoria. Equidem sic iam obdurui, vt ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderim T. [3] Plancum, audirem Laberij & publij poemata. Nihil mihi tam deesse scito quàm qui cum hæc familiariter docteque rideam. Is tu eris, si quamprimùm veneris. quod vt facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

2 Dio lib. 47.

3 Plancum Bursam, à Cæsare restitutum, ep. 2. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Syriç administratione: eamque optat à bello vacuam. quod si bellum sit, consulit quid agendum sit.

Cicero Cornificio. S. D. 19

Libentissime legi tuas literas in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar vt redderentur. Bellum quod est in Syria, Syriamque pronunciam tibi tributum esse à Cæsare, ex tuis literis cognoui. eam rem tibi volo & bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sanè me commouit quantum copiarum haberes, cùm ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognoui. Itaque opto ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducãtur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet vti consilio [1] M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quandiu in Prouincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex te & ex tẽpore constitues. Mihi quidem vsque curæ erit quid agas,

1 Qui dum vllus hospes in Syria fuit. Pedem porta non extulit, ad Att. lib. 6. ep. 8.

gas, dum, quid egeris, sciero. Literas ad te nunquã habui cui darem, quin dederim. à te, vt idem facias, peto: in primisque, vt ita ad tuos scribas, vt me tuũ sciant esse. Vale.

ARGVMENTVM.

Iocatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio vti noluerat: & crebras ab eo literas petit.

Cicero Cornificio collegæ. S. D. 20

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies meque amabis, & scripto aliquo lacesses. ego enim respondere facilius possũ, quàm prouocare. Quod si, vt [1] es, cessabis: lacessam, nec tua ignauia etiam mihi [2] inertiam afferet. Plura otiosus Hæc, cùm essem in senatu, exaraui. Vale.

Eodem modo locutus est ep. 17 lib. 25.

1 Quę tua consuetudo est.
2 Ep. 10. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Commendat Anicium, eiusque negotia & dignitatem.

Cicero Cornificio S. D. 21

CAius Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam, [1] legatione libera. Eũ velim rebus omnibus adiuues, operamque des, vt quàm commodissimè sua negotia conficiat: in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, vt omnibus senatoribus lictores darẽ: quod idem acceperam, & cognoueram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies ceterisque rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, consules, id erit mihi gratissimum. Da operam vt valeas.

1 Quæ senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedebatur. ad Att. lib 2, ep. 18. & ep. 12, lib. 15.

ARGVMENTVM.

Narrat de statu reip. post cæsaris mortem: hortaterque Cornificium, vt prouinciam retineat in potestate reip.

M. T. Cicero S. P. D. Cornificio. 22

NOs hic cum homine gladiatore omnium nequissimo[1] collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur, nec impune. nam sentiet quos lacescierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs: à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique τυραννοκτόνοι[2] longè gentium absunt. Pansa & sentit bene & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius[3] conualescit. Quid futurum sit planè nescio: spes tamen est vna, aliquando populum Ro. maiorum[*] similem fore. ergo certè reipub. non deero: & quicquid accidit, à quo mea culpa absit, animo fortiferam. Illud profectò, quod potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad. XIII. kalend. Ianuarias, senatus frequens mihi est assensus cùm de ceteris rebus magnis & necessarijs, tum de[4] prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquã tradendis, nisi qui ex S. C. successet. hoc ego cum reipub. causa censui, tum mercehercule in primis retinendę dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, vt necui quicquam iuris in tua prouincia esse patiare: atque vt omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam vt necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem, adeptus esse. sed illud & præterijt, & leuius est. Hæc magna res est: fac vt prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro mę velim[5] excuses. Vale.

1 Collega in auguratu, Phil. 2. ad Att. & hic ep. 14 lib. 8.

2 Brutus in Græcia, cassius in Syria, Phil. 14.

3 In tuenda libertate.

4 Infra ep. 25.

5 Ne validior fieret Antonius, prouinciam nactus aliquam.

ARGVMENTVM.

Primum respondit ad ea, quæ de prouincia cornificij à Stratorio cognouerat: deinde quasi formam reip. mittit. & philosophiam laudat.

Cicero Cornificio. S. D. 23

OMnem condicionem imperij tui, statumque prouinciæ mihi demonstrauit [1] Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed quo tua maior dignitas est, eo quæ tibi acciderunt minus ferenda. neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenij moderatè fers, à te nō vlciscenda sūt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum vrbanarum acta tibi mitti certò scio, quod ni ita putarem, ipse perscriberē, in primisque Cæsaris Octauiani conatum: de quo multitudini [2] fictum ab Antonio crimen videtur, vti in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & [3] credunt factum, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. nihil est quod non existimetur laudis & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, cùm interfectores suos domi comprehenderet, rem proferre non audeat. Ad. VII. Id. Octobreis, Brundisium erat profectus obuiā legionibus[4] Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad vrbem adducere, & in [5] ceruicibus nostris collocare. Habes formam reipub. si in castris potest esse respub. in qua tuam vicem sæpe doleo, quòd nullam partem per ætatem sanæ & saluæ reipub gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est. quæ enim spes est, cùm in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se saluo, locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, vt philosophiæ magnā habeam gratiam, quæ me non modò à sollicitudine

1 Puto, Stratorius ex Festo, in Lacus Lucrinus

2 Velleius lib. 2. Plut. Suet. Dio. Senec. in lib. de clementia.

3 credunt Octauianum insidias Antonio struxisse.

4 ex Macedonia profectis.

5 Armis opprimere libertatem cogitabat: sed cum duæ legiones, Martia, & quarta, sequi noluerunt, seque Octauiano tradiderunt. vide Phil. 3.

3 Velleium. li. 2.

abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat: tibique idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quicquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrũ cùm semper probassem, tuum maximè in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamque cognoui. Da operã vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

Statorius à Festo nominatur in verbo Lacus.

ARGVMENTVM.

Hortatur Cornificium, vt omni cura in remp. incumbat; scribit de legatis ad Antonium à senatu missis, Pinarium commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 24

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorum literis, quàm ex meis esse nota. Te tamen hortor, vt omni cura in rempub. incũbas. hoc est animi, hoc ingenij tui, hoc eius spei, quã habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliâs ad te pluribus. cùm enim hæc scribebã, in exspectatione erant omnia. nondum [1] legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum nuntio [2] paruisset. Ego tamen vt primùm occasio data est, meo pristino more rempub. defendi: me principem senatui, populoque Ro. professus sum. nec postea, quàm suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex alijs malo. T. [3] Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, vt maiore non possim: cui cùm propter omneis virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysij nostri, quem & tu multùm amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non debeo commendare

1 Phillippus & Piso ep. 4. lib. 12.
2 Vt mutinæ obsidionem relinqueret.
3 Antiquissimâ familia, ante vrbem conditam. Liuius. lib. 1.

mēdare, sed commendo tamen. Facies igitur vt ex Pinarij gratissimi hominis literis tuum & erga illum, & erg a dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit ex literis Cornificij, S. C. esse factum: hortatur vt reip. causam amplectatur: L ucei se nulla re defuturū pollicetur.

Cicero S. D. Cornificio. 25

Liberalius li teras accepi tuas, quas mihi Cornificius [1] altero vicessimo die, vt dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi non inuita Minerua. Et enim eo ipso die senatus decreuit, vt Minerua nostra, custos vrbis, quam turbo [2] deiecerat, restitueretur. Pansa tuas literas recitauit, magni senatus approbatio consecuta est cū summo gaudio & offensione Minotauri, id est Clauisij & Tauri. Factū de te est S.C. honorificum. Postulabatur, vt etiam illi notarentur. sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sū, & cunctantibus ceteris ad. XIII. kalend. Ianuarias fundamenta reip. ieci: eo ipso die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim est assensus senatus de obtinendis[3] prouincijs. nec verò postea destiti labefactare eum, qui summa cū tua iniuria, contumeliaq; reip. prouinciam[4] absens obtinebit. Itaq; crebras, vel potius quotidianas cōpellationes meas non tuli, seq; in vrbē recepit inuitus: neque solùm spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. Meo iustissimo honestissimoque conuicio te tuā dignitatē summa tua virtute tenuisse, prouinciæque honoribus amplissimis affectū, vehemēter gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem, fuit enim illud quoddā necessarium tempus seruitutis. Ego tuorum consiliorum auctor,

1 Secundopo vicesimum.

2 Quod Tullij mortem portendit. Dio & Obsequens.

3 Supra ep 22.

4 Cum ad vrbem esset cum imperio. reuertit autem in vrbem, de posito imperio.

ctor, dignitatisque fautor, iratus tẽporibus, in[5] Graeciam desperata libertate rapiebar, cùm me Etesiae, quasi boni ciues, relinquentẽ remp. prosequi noluerunt: austerq; aduersus maximo flatu me ad tribules tuos[6] Rhegiũ retulit: atq; inde ventis, remisq; in patriam omni festinatione properauit: postridièque in summa reliquorũ seruitute liber vnus fui. Sic sum in Antonium inuectus, vt ille nõ ferret, omnéque suum vinolentum furorẽ in me vnũ effunderet, meq; cùm eliccere vellet ad caedis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem & nauseantem conieci in Caesaris Octauiani plagas, puer enim egregius praesidium sibi primum, & nobis: deinde[7] summae rei comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundisio pestis patriae fuisset. Quae deinceps acta sint, scire te arbitror, sed redeamus illic, vnde diuertimus. Accipio excusationẽ tuã de Sempronio, neq; enim statuti quid in tãta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitã affert, alios mores postulat, vt[8] ait Terentius. Quemobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidẽ ad puppim. vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus, vtinam prospero cursu: sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non aberit. quid enim praestare aliud virtus potest? tu fac vt magno animo sis & excelso, cogitésq; omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P. [9] Lucceium mihi meum commẽdas, quem quibuscunq; rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Pansam collegas nostros, homines in consulatu resp. salutareis, alieno sane tempore amisimus, rep. Antoniano quidẽ latrocinio liberata, sed nondũ omnino explicata: quam nos, licebit, more nostro tuebimur: quanquã admodum sumus itã defatigati. Sed *nulla* lassitudo impedire officiũ & fidẽ debet. Verùm haec hactenus. ab alijs te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quae maximè vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam

5 Vide epi. 1. li. 10. & Phil. 1. & liq. 3. de offi.

6 Vide Rhegienses suffragium in tribu. Romae tulisse: municipes enim erant legis *Iuliae* beneficio ciuitatem adepti.

7 Substantium vt alibi.

8 *In* Andria.

9 Necesse est, initium esse epistolae. haec scripta sunt mortuo Pansa, superiore viuo.

busdam literis ad cælum laudibus extulisti, rumore duriores erant: id quale sit, omnimòque quid istic agatur, facies me velim certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Hæredes Turij commendat.

Cicero Cornificio. S. 25

Q. [1]Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus &[2] honestus, hæredes fecit similes sui Cn. Saturtium, Sex. Aufidium, Cn. Anneium, Q. Considiũ Gallũ, L. Seruiliũ Postumum, C. Rubelli num. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione, tanta enim liberalitate se tua vsos prædicabant, vt ijs plus à te tributum intelligerẽ, quam ego auderẽ te rogare. Audebo tamen: scio enim quantum ponderis mea cõmendatio sit habitura. Quare à te peto, vt ad eã liberalitatem, qua sine meis literis vsus es, quã maximus his literis cumulus accedat. Caput autẽ est meæ cõmendationis, ne patiare [3]Erotẽ Turiũ, Q. Turij libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: ceterisq; omnibus rebus habeas eos à me cõmendatissimos. Magnam ex eorũ [4] splendore & obseruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

1 Curius habet Sigonij liber.
2 Refertur ad honestatem familiæ, non ad ipsius mores.
3 Liberti nomen retinebãt, quod in seruitute habuerant.
4 Qui magistratus gesserunt, aut claris parentibus nati sunt, à nobilitate laudantur: ceteris vt equitibus Romanis splendor non nobilitas tribuitur: quo significatur species illa, quã rei familiaris copia, & quædã in omni re liberalis animi significatio gignit. vide splendorem equitibus. R. tributum epi. x. lib. 1. & hic ep. sequenti.

ARGVMENTVM.

Aufidij equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. Cicero S. Cornificio. 26

SEx. Aufidius & obseruãtia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendidiore equitis Ro. nemini cedit. Est autẽ ita temperatis, moderatisq; moribus, vt summa seueritas sũma cũ humanitate iungatur. Cuius tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, vt maiore studio, magisq; ex animo commendare

dare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat, meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornifici rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Cornificij facta non probat, quia non animaduerterat in quosdam Lilybæo minantes. studium in remp. laudat. de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia & de rep.

Cicero S. D. *Cornificio*. 27

Cornificij Clementiam in malos ciues non laudat.

ASsentior tibi, eos quos scribis Lilybęo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderere. Metuisti, igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quòd societatem reip. conseruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaret, si absentibus consulibus, vnquam, nisi ad rem nouam, cogeretur. Itaque nec, de *L* L S. xx. nec de L L S. D C C. quicquam agi nunc per senatū potest. Tibi ante [a] ex S. C. impetrandum, mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facilimo, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

Profectis Mutinam ad Brutum liberandum.

a Quoniam tibi in S. C. imperium est datum, potes mutuam sumere pecuniam;

ARGVMENTVM.

Commendat studiose L. Ælij Lamię negotia, eumque suspectum

pectum cornificio, quasi affuisset cuidã S. C. contra dignitatem eius, excusat,

Cicero S. D. *Cornificio.* 28

NOn modò te, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Ro. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L.[1] Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio *cos.* relegatus, quòd liberè & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est, sed quòd erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. Ad hæc officia vel merita potius iucundissima consuetudo accidit, vt nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam spectare, quibus cum tibi verbis cõmendem, causam enim tanti amores intellgis: quæ verba desideret, is me omnibus vsum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, liberos, [4] familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione: quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiosè omnia facturus sis. quanquam erat nobis dictum, te existimare alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiã [5] affuisse: qui omnnio Consulibus illis nunquam affuit scribendo: deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur. nisi fortè etiam illi [6] Semproniano S. C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidem fui, vt tum de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te mi Cornifici, etiã atque etiam rogo, vt omnia Lamiæ negotia, mea putes esse: cures que vt intelligat, hanc commendationem maximo sibi vsui fuisse. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura vt valeas.

1 Vide orationẽ pro Sextio.
2 Quo tempore ordinis equestris princeps erat. nunc senator erat epi. 1. li. 11.
3 Epi. 17. li. 11.
4 Seruos. vide ep. 3. lib. 1.
5 Ergo senator erat.
6 Supra ep. bis. 25.

ARGVMENTVM.

Officium literarum requirenti cornificio se purgat. scribit

de bello Antoniano renouato, de suo studio, in amicitia colendo, alijsque rebus.

Cicero S. D. Cornificio. 29

ITane prӕter litigatores nemo ad te meas literas? multӕ istӕ quidem. tu enim perfecisti, vt nemo sine literis meis tibi se commendatum putaret. Sed quis vnquam tuorũ mihi dixit esse cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cùm coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, vt ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed[1] voluminibus lacesserem, quibus quidem me à te prouocari oportebat. quamuis enim occupatus sis, otij tamen plus habes: aut, si ne tu quidem[2] vacas, noli impudens esse,[3] nec mihi molestiam exhibere, & à me literas crebriores, quum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis remp. mihi tuendam putabam, tum hoc tempore multo distineor vehementius. Vt enim grauius ӕgrotant ij, qui, cũ leuati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui[4] profligato bello, ac pœne sublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed hӕc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac vt persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, vt à te vinci possim aut officijs aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominẽ sẽper illum quidem mihi aptũ, nunc verò etiã suauem. vultus mehercule tuos mihi expressit omneis: non solum animum ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisiui equidem proprias ad me vnum à te literas, sed neque vehementer & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem[11] facere

1 Epi. 7. lib. 3.

2 Epi. 2. lib. 8.

3 Vide ex verbo Noli affirmationem elici. Sic locutus & Horatius.

4 Sin Tusc. 5. dixit: Quӕstio profligata, & pœnè ad exitum adducta.

11 Facere impensam, ep. 2. li. 14.

& fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari, propterea quòd & orbus est senatus,[12] consulibus amissis, & incredibiles augustinæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur vndiq;, vt optime meritis militibus promissa soluantur: quod quidem fieri sine [13] tributo posse nõ arbitror. De Atrio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio nihil tibi concedo, quò studiosior eius sis, quàm ego sum, est enim nobis necessarius. sed à magistris cùm contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent & compromisso et iureiurando impediri. Quare veniendum arbitror Lucceio quanquam si meis literis obtemperauit, cùm tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Cæteris de rebus, maximeque de pecunia, cùm Pansæ mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere. quæ te non fefellissent, si viueret: nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset, non videbamus. De Venulleio, Latino, Horatio valde laudo. illud non nimium probo, quòd scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse.[14] honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S.C. si non decedunt, cogendos vt decedant, existimo. Hæc ferre ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo vellem tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

12 Pansa & Hirtio, sup, ep. 25.

13 Quod impositum non erat post deuictam à Paulo Macedoniam, vide Cic, li 2, de off. & Pli. li, 33, ca. 3, & Plutarchum in Paullo.

14 In honore, in lictoribus.

M. TVLLII

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XIII. AD C. MEMMIVM, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

[1] Memmius lege Pompeia de ambitu, vt Appianus tradit li. 2 de bel. ciu condemnatus. Athenis exful habitabat, ab eo petit Cicero, vt in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eique locum concedat, vbi Epicureus habitauerat. Ibat cicero in prouinciam, cum hæc scripsit.

M. Cicero S. D. C. Memmio. I

Hæc familia à Mnestheo Æneç socio duxit originem, vide Ser. li. 4. Æn. supra illo versu. Mox Italus Mnestheus.

Insinuatio ad captandam beneuolentiam.

1 Idem in extrema epistola

a Cicero enim Academicus.

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliquáne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quòd iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret: sapientia tua qua fers iniuriam, lætitia; tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, non sane multo leuius est, cum te non Video: quod esse potuit voluptatis: certe si vidissem te plus fuisset. Itaq; non dubitabo dare operam vt te videā, cùm id satis commodè facere potero. Interea quod per literas agi tecum, &(vt arbitror) confici potest, agam. Nunc te illud primū rogabo,[1] ne quid inuitus mea causa facias: sed id quod mea intelliges multùm, tua nullā in partem interesse, ita mihi des, si tibi, vt id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia communia sunt, nisi quod in[a] Philosophia vehementer ab eo dissentio. sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omneis obseruabat, me coluit inprimis: & nuper, cùm ea, quæ voluit, de suis commodis & præmijs con-

consecutum esse, me habuisse suorum defensorum & amicorum: vero principem fuisse Phædrum, qui nobis, cùm pueri essemus, antequam [3] Philonem cognouimus, valde, vt Philosophus, postea tamen, vt vir bonus, & suauis, & officiosus probatus, traditus mihi commendatusque est. Is igitur patro, cum ad me Romam literas misisset, vti te sibi placarem, peteremque vt [4] nescioquid illud Epicuri parietinarum sibi concederes, nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, vt veni Athenas, cùm idem, vt ad te scriberem rogasset: ob eam causam impetrauit, quòd te[5] abiecisse illam ædificationem constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, si iam planè tua nihil interest: velim siqua offensiuncula facta est animi tui peruersitate aliquorum (noui enim [6] gentem illam) des te ad lenitatẽ, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei caussa. Equidem si quid ipse sentiam, quæris, nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: [7] nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quàm illi laborare sine caussa: quanquã Patroni [8] & orationem, & caussam tibi cognitam esse certo scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemq;, quam sequitur in philosophia, deridere licet, si hanc eius contentionẽ volumus, reprehendere. Sed mehercules quãdo illi, [9] ceterisq;, quos illa delectant, non valde inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptijs, quam improbitate peccat. Sed, ne plura (dicendũ enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, vt alterũ [10] fratrem, nihil est illo mihi nec carius, nec iucundius. Is, non quòd sit ex istis (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed quia valde diligit Patronem, valde Phædrum amauit: sic à me hoc [11] contendit,

3 Vide ep. 8. 6.

4 Minimã rem a se peti ostendit: quo facilius impetret.

5 Vide ep. 15. l. 9

6 Epicuros.

7 Nisi valet, sed vt ep. 73. h. l & ad Att. ep. 14. l. 5. & 6. & 8 ibid. & in ep. ad Hirtiũ apud Noniũ.

8 Loquitur ex persona Patronis, Epicureos enim significat.

9 Multi enim boni viri Epicurorum dogmata probant, vt Atticus, Papirius, Cassius ad Att. ep. 19. l. 5. & hic ep. 25. l. 9. & ep. 16. l. 15.

10 Lib. 15. de Fin.

11 Ad Atti. ep. 2. & 19. li. 5.

homo minime ambitiosus, minimè in rogitando molestus, vt nihil vnquam magis. nec dubitat, quin ego à te nutu hæc consequi possim, ita etiã, si ædificaturus esses. Nunc vero si audierit, te ædificationẽ [12] deposuisse, neque tamen me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, vt scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quẽ ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius velim tibi persuadeas, vt hoc mea causa libenter facias, quàm vt facias. Sic tamen habeto, si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

12 Abiecisse dixit in hac ipsa epist.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Euandro statuario de sacrarij habitatione accõmodet.

M. T. Cicero S. D. *Memmio.* 2

CAio Auiano Euandro, qui habitat in tuo [1] sacrario, & ipso multum vtor, & patrono eius M. Aemilio familiarissimè. Peto igitur à te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, vt ei de habitatione accommodes. nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei demigrare [2] kalend. Quintilibus. Impedior verecundia ne te pluribus verbis rogem: neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multùm intersit, eo sis animo, quo ego essẽ, si quid tu me rogares; mihi certe gratissimũ feceris. Vale.

1 Puto ædium partem fuisse.

2 Quo die locabantur domus ep. 3. li. 2. ad Q. fratrem.

ARGVMENTVM.

Fusium commendat, quem & ante præsens presenti cõmendarat.

Cicero S. D. *Memmio.* 3

AVlum Fusium vnum ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissi-

Commendat ab amicitia sua, à doctrina, ab humanitate.

dignissimum, velim ita tractes, vt mihi coram recepisti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimũ. Ipsum præterea summo[1] officio & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

1 Qui amicos, & de se bene meritos, omni genere officij colit

ARGVMENTVM.

Volaterranos accurate commendat.

M. T. Cicero. Q. F. Orcæ legato Proprat. S. D. 4

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim à me [1] beneficio affecti, cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in[2] laboribus vnquã defuerunt. Cùm quibus si mihi nulla caussa intercederet, tamen quòd te vehementissimè diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, vt eorum fortunis consuleres; præsertim cùm propè præcipuam caussam haberent ad ius suum obtinendũ: primum quòd Syllani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate[3] subterfugerunt: deinde quòd summo studio populi Ro. à me in cõsulatu meo defensi sunt. cũ enim tribuni pleb. legẽ iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoque Ro. persuasi, vt eos ciueis, quibus fortuna[4] pepercisset, saluos esse vellent. Hãc actionem meam C. Cæsar primo consulatu in lege [5] agraria comprobauit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam atque imperium sũma cũ tua dignitate secutus es aut certe illi integrã omnẽ causã reseruare. Illud verò dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi suo sommo beneficio in perpetuum obligari

1 De quo proximè subiungit.
2 Ep. 29. huius li. & 8. & 9. li. 15.
3 Ne agri eorum diuiderentur.
4 Temporibus Syllanis.
5 Quam tulit de agro Campano & Stellati diuidundo. Suet.

ligari velis. Sed hæc, quæ scripta sunt suprà, eò spectant, vt te hortet & tibi suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: vt non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere & rogare. Gratissimum igitùr mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorũ ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à dijs immortalibus & a [1] præstantissimis in nostra repub. ciuibus summo senatus, populique Ro. studio conseruatæ sunt tuæ fidei, iustitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatẽ mihi res hoc tempore daretur vt ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consueui tueri meos: nullum officium, nullum denique [2] certamen, in quo illis prodesse possẽ, prętermitterẽ; sed quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omneis: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare, vt existiment eum quasi diuino consilio isti [3] negotio præpositum esse, apud quem vnum nos eorum perpetui defensores plurimum possemus. Vale.

1 Cæsarem significat, de quo proximè locutus est.

2 Epist. 6. li. 2. dixit: Omni non modo contentione, sed etiam dimicatione.

3 Agrorum diuisioni.

ARGVMENTVM.

Rogat, ne Curtij ager diuidatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. Cicero Q. Valerio Q. F. Orcæ
Legato propræt. S. D.

NOn molestè fero, eam [1] necessitudinem quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neq; tamen ob eam causam, quòd tu optimè existimare potes, te impedio, quó minus susceptum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rẽ magnam, difficilemq; commisit, agere possis. [2] Nã cum multi à me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent: non committo, vt ambitione

1 Plus, quàm amicitia, significat.

2 Captat beneuolentiã a modestia.

ne

ne mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissimè sum vsus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & cū ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium cōcedi videretur, adiutor incolumnitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eā, tanquā è naufragio reliquias contulisset. Hoc autē tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, [3] tueri vix potest. Grauissimum autem est, cùm superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeque conuenit ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de equitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quā gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, vt Curtij rem meam putes esse: quicquid mea causa faceres, vt C. Curtij causā cùm feceris, meum existimes quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

3 Nemo enim senator esse poterat, nisi possideret D CCC millia. Suetonius in Augusto: nemo eques nisi C C CC. millia, nemo decurio nisi cētum millia, non modo stante rep. verum & imperatorum ætate: quod Plinij docet epistola.

ARGVMENTVM.

Generatim omnes amicos Cuspij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

M. Cicero Q. Valerio Q. F. Orcæ proCos. S. 6

S. V. E. E. Q. V. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cùm te prosequerer [1] paludatum: & idem postea plurimis verbis tecum egisse, vt, quoscunque tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorū. Id tu pro tua summa erga me beneuolentia perpetuaq; obseruantia mihi liberalissimè atque humanissimè recepisti. Cuspius homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur, & diligit, propterea quòd fuit in

1 Paludati ibant in prouincias, ep. 17. lib. 15.

A promissis Valerij.

2 Publicanorum ep. 7.

in Africa bis, cũ maximis[2] societatis negotijs præesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia soleo, quantum possum, adiuuare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putaui. Reliquis epistolis tantum faciam, vt notam apponam eam quæ mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspij amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis consignari volui, scio esse omnium grauissimam.[3] nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, vt tibi quam diligentissimè L. Iulium commendarem. Eius ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si vtar verbis ijs quibus, cum diligentissimè quid agimus, vti solemus. Noua quædam postulat: & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte depromptur ũ mirificũ genus commendationis, Id quando assequi non possum, tu te velim efficias, vt ille genere mearum literarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & potestate tua proficisci poterit, non modò te, sed etiam verbis, fronte, vultu denique expresseris. Quæ quantum in prouincia valeant, vellem[4] expertus esses, sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignũ esse tua amicitia: nec id solùm, quia mihi Cuspius dicit, credo (tametsi id satis esse debebat) sed quia noui eius iudicium in hominibus & amicis diligendis. Harum literarũ vis quanta fuerit, propediem iudicabo, tibique, vt[5] confido, gratias agam. ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Cura vt valeas.

A studio suo.

3 A studio Cuspij.

4 Ergo paulo antè Valerius in prouinciam pergenerat.

5 Ab opinione sua.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cupere, deberemque profectò ex me facilè cognouisti. Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuspius quammaximas, quamprimùm,

mum, quam sæpissimè gratias agat. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Cluuio, ne vectigal, Atellano municipio impositū, exigat, sed integram causam Cæsaris conseruet.

Cicero Cluuio. S. 7

CVm in Galliam proficiscens pro nostra necessitudine tuaque summa in me obseruantia ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia: quantoque opere eius municipij causa laborarē, tibi ostēdi. Post tuam autem profectionem, cùm & maxima res municipij honestissimi, mihique coniunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibique [1] negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium, præclarè intelligo. Quare à te tantum peto, quātum & te facere posse, & [2] libenter mea causa facturum esse arbitror, & primū. velim existimes, quod res est, municipij fortunas omneis in isto vectigali consistere: his autem tēporibus hoc municipiū maximis [3] oneribus pressum, summis affectū esse difficultatibus. Hoc etsi cōmune videtur esse cum multis, tamen mihi crede, singulares huic municipio calamitates accedisse: quas idcirco non commemoro, ne de miserijs meorū necessariorum conquerens, [4] homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipij probaturos, non erat causa cur à te hoc tempore aliquid cōtenderem. sed quia confido, mihique persuasi, illum & [5] dignitatis municipij, & æquitatis, & voluntatis etiā erga se habiturū esse rationem: ideo à te non dubitaui contēdere, vt hanc caussam illi integrā cōseruares. Quod etsi nihilominus à te peterem, si nihil audiuissem, te

Puto esse puteolanum. vide epist. 46.

1 Exigendi vectigalia.

2 Epist. 1. huius lib. bis.

3 A Cæsare dominante impositis.

4 Cæsarem designat.

5 Aduerte ad commendationem tria sumi, dignitatem eius qui commēdatur: rei æquitatem, studium erga illum cui cōmendatur.

tale fecisse: tamen maiorem spem impetrandi nactus sum, posteaquàm mihi dictum est, hoc idem à te Rhegienses impetrauisse. Qui etsi te aliqua necessitudine attingũt: tamẽ tuus amor in me sperare me cogit, te quod tuis necessarijs tribueris, idem esse tributurũ meis: præsertim cum ego pro his vnis petam, habeã autem, qui simili causa laborent, complureis necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror, tamen mihi affirmanti, credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum vnquã fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipij studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam atq; etiam pro nostra summa coniunctione, próque tua in me perpetua & maxima beneuolẽtia maiorem in modũ peto atque contendo, vt, cum fortunas agri eius municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des. Quod erit huiusmodi, vt, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id cõsecutos esse iudicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando à te data sit 8 opera, vt impetraremus. Hoc cùm mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdémque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque deuinxeris. Vale.

6 modestiæ suæ.

7 Et suprà honores, & labores antitheta posuit. epist. 4.

8 Vt voluntas pro re sit.

ARGVMENTVM.

Rogat Rutilium, vt in agrorum diuisione Albini prædia ne attingat.

Cic. Rutilio, S. D. 8

1 Qui tribunus pl. Ciceronem ab exilio reduxit

CVm & mihi conscius essem, quanti te facerem: & tuam erga me beneuolentiam expertus essem, non dubitaui à te petere, quod mihi petendum esset: P. 1 Sextium quanti faciam ipse optimè scio; quanti

autem

autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciũt. Is cùm ex alijs te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit à me, vt ad te quàm accuratissimè scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextij. Hoc idcirco scripsi, vt intelligeres non solùm me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est. A M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat a Cæsare de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è rep. diuidi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cùm Cæsar Syllanas venditiones & assignationes ratas esse velit, quo firmiores existimentur suæ; si ea prædia diuidentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in eius venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia, considerabis. Ego te planè rogo, atque ita vt maiore studio, iustiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, vt Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satis fecerit, cùm ego illi plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

Apparet in oratione pro Sext.

2 i. ex lege Cæsaris de æstimatione lib. 8. comment. de bel. ci.

3 Cum tamen Syllanam sectã oderit.

ARGVMENTVM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque C. Pupium commendat.

Cicero Crassipedi S. 9

QVanquam tibi præsens commendaui, vt potui diligentissimè, socios Bithyniæ, teq; cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses commodare. tamen cùm ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare

Forte hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener, de quo ep. 7. lib. 1.

clarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitaui hæc ad te scribere, volo enim te existimare, me cum vniuerso ordini publicanorum multum semper libentissimè tribuerim, idq; pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tũ in primis amicum esse huic [1]Bithynicæ societati, quæ societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis, constant enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, in primisq; is, cuius præcipuũ officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. An. qui est magister in ea societate. Quæ cùm ita sint, maiorem in modũ à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnib. tuis officijs, atque omni liberalitate tueare: curesq; vt eius[2] operæ (quod tibi facile factu est) quàm gratissimæ sint socijs: remque & vtilitatem sociorum (cuius rei quantã potestatẽ quæstor habeat, non sũ ignarus) per te quã maximè defensam & auctam velis. Id cum mihi gratissimũ feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si ijs commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

Epist. 6.
1 Erant multæ publicanorum societates: ex omnibus Bithynica constabat.

2 ij, qui operam nauabant societati.

ARGVMENTVM.

Terentium Varronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

Cicero Bruto S. D. 10

CVm ad te tuus quæstor M. [1] Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam, satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui, vt te non fugit, hanc quæsturæ coniunctionem [2] liberorum necessitudini proximã voluit esse. Sed cùm sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas literas maximum apud te pondus habituras, à meque contenderet, vt quã diligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familiaris

1 Romanorum doctissimus, cuius hodiéque libri extant de re rust. & de ling. lat.
2 Vide in diuinatione, & hic ep. 26.

miliaris tanti sua interesse arbitraretur. Vt igitur debere me facere hoc intelligas,[3] cùm primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde vt se corroborauit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illam beneuolentiam augerent: vna, quòd versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, vt nosti, nec sine industria: deinde quòd maturè se [4] contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in[5] vtrisque subsellijs optima & fide & fama iam ante hanc commutationem reipub. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimauit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum literis & mandatis profectus est ad Cæsarem. Qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi & fidem in cõficiendo ac renuntiãdo. Videor mihi, cùm separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissẽ, si prius causam, cur eum tantópere diligerẽ, tibi exposuissem. in ipsa causa exponenda satis etiã de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati & vsui. nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & à [6] cupiditate omni remotissimum: præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cùm bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen *In omnibus* nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, amicitiæ quasi fores aperiantur. Quod ego his literis efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud hoc addito. cura igitur si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, vt quam primùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi vtilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

3 Cum primum causas agere cœpit.

4 Vt particeps esse publicanorum conductionum.

5 Et patronus fuit, & iudex. vide orat. pro Roscio Ameriano.

6 Hoc specta in eos qui in prouincijs pecunias contra leges capiebant.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Arpinatis municipij Gallicana vectigalia Bruto, Galliam cisalpinam administranti commendat.

Cicero Bruto S. D. II

QVia semper animaduerti, studiose te operam dare, vt nequid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias non solum cuius municipij sim, sed etiam quàm diligenter soleam [1] meos municipes Arpinateis tueri. Quorum quidẽ omnia commoda, omnesque facultates, quibus & sacra conficere & sarta tecta ædium sacrarum locorumque communium tueri possint, consistant in ijs vectigalibus, quæ habent in prouincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasq; quæ à colonis debẽtur, exigẽdas totamque rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Ro. misimus Q. Fufidiũ Q. F. M. Faucium, M. F. Q. Mamorcium, Q. F. Peto à te maiorem in modum pro nostra necessitudine, vt ea res tibi curæ sit: operam que des vt per te quàm commodissimè negotium munipij administretur, quã primumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, vt quàm honorificentissimè pro tua natura, & quã liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adiunxeris, municipiumque gratissimum beneficio tuo deuinxeris. mihi verò etiam eo gratius feceris, quòd cum semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus præcipuè ad meam curam officiumq; pertinet. Nam constituendi municipij caussa hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium, hominem mihi maximè necessarium; (is enim magistratus in [2] nostro municipio, nec alius vllus creari solet) quos honestatis, in primisq; me, si resp. municipij tuo studio & diligentia bene administrata erit. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

[1] Nemo nescit Arpini natum Ciceronem li. 2. de legibus & Plutarchus.

[2] Alijs in municipijs erat dictator, vt Lanuuij, in alijs consul, vt Tusculi, in alijs IV. viri vt Fregellis, de quo ep. 76. in alijs quæstor Sidicini, & Ferenti.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Q. Fufidium Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

Cicero Bruto S. 12

ALia epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, vt potui diligentissime: Hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi [1] omnes necessitudines sunt, diligentius commendo: non vt aliquid de illa commendatione diminuam, sed vt hanc addam. nam & priuignus est M. Cæsij, mei maximè & familiaris & necessarij: & fuit in Cilicia [2] mecum tribunus mil. quo munere ita se tractauit, vt accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) à nostris studijs non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalissimè complectare: operamque des vt in ea legatione, quam suscepit contra suum cõmodum, secutus auctoritatem meam, quam maximè eius excellat industria. [3] Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi. Quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

1 Non solum amicus, sed etiam necessarius.

2 Cum Ciliciam pro consul administraret.

3 Laudis cupiditas, optimo cuique à natura tributa.

ARGVMENTVM.

Castronium ex Lucensi municipio commendat.

Cicero Bruto S. 13

LVcius Castronius Pætus longè Princeps municipij [1] Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij bonus planè vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, vt nostri ordinis obseruet neminem diligẽtius. Quare & vt meum amicum, & vt tua dignum amicitia tibi commendo.

1 Luca primum Cisalpinæ Galliæ oppidum. Plut. in Cæsare & Pompeio.

cui

cui quibuſcunque rebus cõmodaueris, tibi profectò [2] iucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

2 Ex eius in te officijs.

ARGVMENTVM.

Petit, vt exactionem pecuniæ, qui Straboni Cornelius debebat, pro poteſtate, imperioque curet.

M. T. Cicero Bruto S. *D.* 14

LVcio Titione Strabone, equite Ro. in primis [1] honeſto & ornato, familiariſſimè vtor. Omnia mihi cum eo intercedunt iura ſummæ neceſſitudinis. Huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à [2] Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam eſt. Peto à te hoc diligentius, quàm ſi mea res eſſet, quo eſt honeſtius de amicorũ pecunia laborare, quàm de ſua, vt negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, tranſigas: operamque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, vt quã cõmodiſſima cõdicione libertus Strabonis qui eius rei cauſa miſſus eſt, negotium conficiat, ad numosque perueniat. Id & mihi gratiſſimum erit, & tu ipſe L. Titionem cognoſces amicitia tua digniſſimum. quod vt tibi curæ ſit vt omnia ſolent eſſe, quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Honeſtus ad exiſtimationem, ornatus ad fortunę bona refertur.
2 Prætore vrbano, qui ceteris prætoribus nobilitate Preſtabat. Feſtus.

ARGVMENTVM.

Præcilium adoleſcentem patre natum Cæſari amiciſſimo, commendat.

Cicero C. Cæſari. imp. S. 15

PRæcilium tibi commendo vnicè, [1] tui neceſſarij, mei familiariſſimi, & viri optimi filium, quẽ cùm adoleſcentem ipſum propter eius modeſtiam, humanitatem, animum & amorem erga me ſingularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi & didici mihi fuiſſe ſemper amiciſſimum.

1 Vide quatuor commendationis cauſas.

En

En hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque obiurgare me soliti sunt, quòd me non tecũ, præsertim cum abs te honorificentissimè inuitarer, cõiungerem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθον. audiebam enim nostros proceres clamitãtes, ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, ὣς ἔφατ', αὐτὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. Sed tamẽ ijdem me consolantur: etiam hominem perustum inani gloria volunt incendere, atque ita loquuntur, μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed me minus iam mouent, vt vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου· Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Quem versum senex Præcilius laudat egregiè: & ait posse eundem & ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω videre, & tamẽ nihilominus αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. Sed vt redeam ad id vnde cœpi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id, quo, ipsorum Præciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere [2] nouo sum literarum ad te usus, vt intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.

Ho. Od. H.60. Ho. Od. A.8. & T.21. Hom. Od. Ω.209 Il. X.254.

Hic versus non inuenitur in Euripide.

Il. A.8. & Od. O 212.

Il. Z.67. & A. 127.

2 Ob interpositos Græcos versus.

ARGVMENTVM.

Apollonium, P. Crassi libertum Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

Cicero Cæsari imp. S. 16

PVblium Crassum ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimùm: & de eo cùm ab ineunte eius ætate bene sperauissem, tum optime existimare cœpe exijs, iudicijs quæ de eo fecerã, cognitis. Eius libertum Appollonium iam tum equidem, cùm ille viueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehemẽter aptus. Itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est,

Qui cum M. Crasso patre à Parthis est interfectus.

est, quorum in [1] fidem atque amicitiam meam reciperem, quod eos à se obseruandos & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaque & ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius, & prudentia: & vt opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit: quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam [2] Crassi de tuis vnus esset: et si vti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium mei de eo iudicij, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idque à puero. nam domi meæ cum [3] Diodoto Stoico, homine meo iudicio eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas literas Græcis mandare cupiebat: posse [4] arbitror: valet ingenio: habet vsum: iam pridem in eo genere studij, litterarumque versatur: satis facere [5] immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc familius multo pro tua singulari prudentia iudicabis, & tamen quod negaueram, commendo tibi eum. Quicquid ei commodaueris, erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

1 Epi.17. lib.7. dixit conferre se in fidem & amicitiam.

2 Nam P. Crassus in Gallia, Cæsaris legatus fuerat.

3 Vide ep.4. li 9

4 Similis figura ep 2. lib.16.

5 Quæ nulla ei contingeret.

ARGVMENTVM.

Sulpicio, Achaiæ præfecto, Manium Curium commendat. vide ep.4. & lib.4. & 6. & lib.5. & 29. lib.7. & 50. huius lib. & 1. lib.16.

M. Cicero Ser. Sulpicio 17

M.Curius

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cum eo est, vt primum in forum venit, instituta: & Patris cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserimo [1] bello domus eius tota mihi patuit. Qua, si opus fuisset, tam essem vsus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis, quòd est, Attici nostri familiarissimus, eum que vnum præter ceteros conseruat ac diligit. Quem si tu iam fortè cognouisti, puto, me hoc, quod facio, facere serius. ea enim est humanitate & obseruãtia, vt eum tibi iã ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te quæso, vt ad eam voluntatem, siquam in illum ante has meas literas contulisti, quammaximus postea mea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut nondũ eum satis habes cognitum, aut siqua caussa est cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum cõmendo, vt neque maiore studio quenquã, neq; iustioribus de caussis commendare possim. Faciamq; id, quod debent facere ij, qui religiosè & sine ambitione commẽdant. spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curij mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, vt eum & amicitia tua, & tam accurata cõmendatione, si tibi sit cognitus, dignũ sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebã, apud te pondus habuisse. Vale.

Ab ipso qui cõmendat.

1 Inter Cæsarẽ & pompeium.

A communibus amicis.

Ab eo qui commendatur.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias de optima in Pompeiũ Atticum voluntate: deinde non necessariam cõmendationem addit, vt neq; in Epiroticis negotijs, neque alijs in rebus Attico desit.

Cicero Ser. Sulpicio. S. 18

 Non

NOn concedam vt Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, iucundiores tuæ suauissimè ad eum & humanissimè scriptæ literæ fuerint, quàm mihi. Nam etsi vtrique nóstrum propè æquè gratæ erant, tamen ego admirabar magis, quam si rogatus, aut certè admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) te vltro ad eum scripsisse, eiq; [1] nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detulisse. De quo non modo rogare te, vt eo studiosius mea quoq; caussa facias, non debeo: (nihil enim [2] cumulatius fieri potest, quàm polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id quod fecisti, esse gratissimũ: tale enim tuũ iudicium de homine eo, quẽ ego vnicè diligo, non potest mihi non summè esse iucundum. Quodcùm ita sit: esse gratum necesse est, sed tamen quando mihi pro coniunctione nostra vel peccare apud te in scribendo licet: vtrunq; eorum quæ negaui mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id quod Attici caussà te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teque ita existimare volo, quibuscunque officijs in [3] Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore. Vale.

1 Nunquam apud Ciceronem legas inopinanti, semper nec opinanti, ep. 4. lib. 15.

2 Polliceris te ita cumulate omnia facturum Attici caussa, vt nihil addi possit.

3 Vide Nepotẽ in Attici vita.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt Lysonem, iam ante commendatum, Sulpicius in fidem necessitudinemque suam recipiat.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. D. 19

CVm [1] Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea caussa est etiam cum alijs compluribus:

1 Epi. 1. & 6. & 9. lib. 16.

pluribus : familiaritas tanta nullo cum hopite , & ea cum officijs eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, vt nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cùm Romæ annum propè ita fuisset, vt mecum viueret: et si eramus in magna spe, te meis literis, commendationeq; diligentissimè facturũ id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absétis tuerere: tamé quòd in vnius potestate erant omnia, & quòd Lyso fuerat in [2] nostra caussa. nostrisq; præsidijs, quotidie aliquid timebamus, effectum tamé est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, vt omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelligis ex ijs litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia: sed eo vehementius à te cõtendimus, vt Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam [3] recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes nequid accideret eiusmodi, vt ne tu quidé mederi posses. Explorata verò eius [4] incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo: in his adolescentem filium eius, quem C. Memmius Gemellus cliens meus, cùm in calamitate exsilij sui Patrensis ciuis factus esset, Patrensium legibus adoptauit, vt eius ipsius hæreditatis ius, caussamq; tueare. Caput illud est, vt Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumq; cognoui, recipias in necessitu dinem tuã. quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisq, postea commendando idem quod ego, sis iudi cij & voluntatis habiturus. Quod cùm fieri vehemẽter studeo: tum etiam illum vereor, ne si minus cumu latè videberis fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cùm ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

2 Pompeium secutus erat.

3 supra ep. 6.

4 Cum ei Cæsar ignouerit.

De mutatione ciuitatis, vide ora. pro Balbo.

ARGVMENTVM.

Commendat Asclaponem medicum, vt amicum, vt doctū, vt fidelem.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. 20

ASclapone Patrensi medico vtor valde familiariter: eiusq; tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiā ars, quam sum expertus in valetudine[1] meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, beneuolentiaq; satis fecit. Hunc igitur tibi cōmendo, & à te peto vt des operam, vt intelligat diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem vsui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

1 *Tironis*: quem Patris ægrū reliquit. ep. 1. & 6. & 9. li. 16.

ARGVMENTVM.

Domum, & rem familiarem M. Æmilij, maximeque C. Ammonium, libertum eius, commendat.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. D 21

MArcus Aemilius Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq; dilexit, vir cùm bonus tum perhumanus, & in omni genere officij diligentissimus: quem si arbitrarer esse Sycione, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, vbi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, vt sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quàm & à me, & à ceteris suis familiaribus. Sed cùm illū abesse putem, commendo tibi maiorem in modū domū eius, quæ est Sycione, remq; familiarem maximè C. [1] Auianum Ammonium libertum eius: quem quidē tibi etiam suo nomine commendo. Nam cùm propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio & fide singulari, tum etiā quòd in me ipsum magna

1 De quo, ep. 27

gna

gna officia [a] contulit, mihiq; molestissimis meis tẽporibus ita fideliter beneuoleq; præstò fuit, vt si à me manumissus esset. Itaq; peto à te, vt eum Ammoniũ & in patroni eius negotio sic tueare vt eius procuratorem, quem tibi commendo: & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum. Hominem prudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

a Temporibus exsilij mei.

ARGVMENTVM.

Manlium suo Varronisque nomine commendat.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. D. 22

TItum Manlium, qui negotiatur Thespijs, vehementer diligo. nam & semper me coluit, diligẽtissimeque obseruauit: & a studijs nostris non abhorret. Accidit eò, quòd Varro Murena magnopere eius causa velit omnia. qui ita existimauit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret: tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cùm Manlij familiaritas, tum Varronis studium commouit, vt ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantũ cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quàm maximè, quibuscunque rebus, honestè, ac pro tua dignitate poteris, iuueris atque ornaueris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, eum te, quem soles fructum à bonorum virorum officijs expectatore, esse capturum. Vale.

1 Epist. 7.

ARGVMENTVM.

Cossinium Libertum commendat.

M. Cicero. Ser. Sulpicio. S. D. 23

LVcio Cissinio, amico & tribuli meo, valde familiariter vtor: nam & inter nosmet ipsos vetus vsus

intercedit, & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaq; tota Cossinij domus me diligit, inprimisque libertus eius L. Cossinius Anchialus homo & patrono,& patroni necessarijs,quo in numero ego sum, probatissimus.Hũc tibi ita commendo, vt si meus libertus esset, eodéque apud me loco esset, quo est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem.Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit,iuueris.Id & mihi vehementer gratum erit,& tibi postea iucundum,hominẽ enim summa probitate, humanitate,obseruantiaque cognosces. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias Sulpicio, quòd se totum Lysoni remisisset.deinde rogat vt eundem omnibus officijs, omnique liberalitate complectatur.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. D. 24

CVM antea capiebam ex [1] officio meo voluptatem,quòd memineram quàm tibi diligenter Lysonem hospitem & familiarem meum commendassem:tum verò posteaquam ex litteris eius cognoui, tibi eum falsò suspectum fuisse, vehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse,quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse:tamen primum, vt debeo, tibi maximas gratias ago, cùm tantum literæ meæ potuerunt, vt his lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim,

1 Cum eum cõmendauit ep. 19

me

me hoc non pro Lysone magis, quàm pro omnibus scribere, hominem esse neminem, qui vnquam mentionem tui sine tua summa laude faceret. Lyso verò cùm mecum propè quotidie esset, vnaque viueret, non solùm quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etsi à te ita tractatur, vt iam non desideret commendationē meam vnisque se literis meis omnia consecutum putet: tamen à te peto maiorem in modum, vt eum etiam atque etiam tuis officijs liberalitateq; [2] complectare. Scriberem ad te qualis vir esset, vt superioribus literis feceram, nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

2 Omissa copula, vt ep. 18. & li. 5. ep. 17. & Acad. 1. Sermones Socratis perscripti varie, copiosè sunt. & li. ad Att. ep. 3.

ARGVMENTVM.

Hagesaretum breuiter, sed accurate commendat.

M. Cicero. Ser. Sulpicio. S. D. 25

HAgesaretus Larissæus magnis meis beneficijs ornatus, in consulatu meo memor & gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit, eum tibi magnopere commendo, vt & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale

ARGVMENTVM.

Commendat Messinij Achaica negotia ex fratris hereditate.

M. Cicero. Ser. Sulpicio. S. D. 29

Epist. 20. & 21 li. 5. & 6. li. 16.

LVcius Messinius ea mecum necessitudine coniunctus est quòd mihi questor fuit. sed hanc causam quam ego, vt à maioribus accepi, semper [1] grauem duxi, fecit virtute & humanitate sua iustiorem

1. Supra ep. 10.

rem. Itaque eo sic vtor, vt nec familiarius vllo, nec libentius. Is quanquam confidere videbatur, te sua causa, quæ honestæ posses, libenter esse facturum: magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque literas[2] pondus habituras. id cùm ipse ita iudicabat, tum pro familiari cõsuetudine sæpe ex me audierat, quam suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari, vt eius negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quòd heres est M.[3] Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum iure & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate & consilio tuo. Sic enim præscripsimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam vocarentur, te arbitro, & quod[4] commodo tuo fieri posset, te disceptatore vterentur. id vt honoris mei causa suscipias, vehemẽter te etiam atque etiam rogo. illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum, si qui difficiliores erunt, vt rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te à M. Lepido Cos. non quæ te aliquid iuberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo, & quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem quàm id beneficium bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim velim existimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed cùm illud studeo quàm facillimè ad suum peruenire, tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur. Vale.

2 Absunt ab antiquis aliquot li. hæ duæ dictiones, pondus habituras.

3 De quo lib. 5. epist. quæ vltimã antecedit.

4 Quod sine molestia tua fiat, dixit, ep. 23.

ARGVMENTVM.

Gratias agit Sulpicio, quòd Æmilium Auianum liberaliter honorificeque, tractasset: eundéque denuo commendat: laudat

dat in extremo Seruium filium.

M. Cicero Ser. Sulpicio. S. D. 27

LIcet eodem exemplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cùm gratias agam, quòd meas commendationes tã diligenter obserues: quod feci in alijs, & faciam vt video sæpius: sed tamen non parcam operæ, & vt vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. [1]C. Auianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per literas egit & suo, & Aemilij Auiani patroni sui nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cùm iucundum est eorum causa, quos ego tibi summa necessitudine, summa cõiunctione adductus commendaueram, quòd M. Aemilius vnus est ex meis familiarissimis atq; intimis maximè deuinctis, homoque & magnis meis beneficijs deuinctus, & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali voluntate, vt plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem quid illorum causa facerem, quam tu quid mea, sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, vt illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto atque confirmo. Quare velim, quicquid habent negotij, des operam, quod [2] commodo tuo fiat, vt te obtinente Achaium, conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissimè coniunctissimeque viuo, magnãq; cum ex ingenio eius, singulariq; studio, tum ex[3] virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

1 De quo, ep. 21

2 Epist. 26.

3 Etiam li. 4. ep. 4 disiungit virtutẽ à doctrina.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Messinio humanissimè tractato, rogatq; vt sua in eum beneficia quibus rebus possit, augeat. commendat etiam Lacedemonios.

M. cicero

monius, vt tibi ciuitatem commendarem: etsi memineram me ei ciuitati omnia debere: tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaq; sic velim existimes, me omneis Achaiæ ciuitates arbitrari [5] pro horum temporũ perturbatione feliceis, quòd tu his præsis: eundemq; me ita iudicare, te, quòd vnus optimè nosses nõ nostra solùm, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmonijs & esse & fore. Quare tantùm à te peto, vt cùm ea facies Lacedæmoniorũ causa, quæ tua fides, [6] amplitudo, iusticia postulat, his, si tibi videbitur, significes te non molestè ferre, quòd intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

5 Epist. 2 lib. 6. dixit, pro malis temporum: & vt in malis, ep. 2. li. 11. ad Att.

6 Pro dignitate

ARGVMENTVM.

Diligentissima commendatio Capitonis pro hereditate tistij.

M. Cicero L. Planco S. D. 30

NON dubito quin scias, in ijs necessarijs, qui tibi à patre relicti sunt, me tibi vel coniunctissimum. non his modò caussis, quæ speciem habent magnæ coniunctionis, sed ijs etiam quæ familiaritate & cõsuetudine tenentur, quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo & summam fuisse. Ab his initijs noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eo magis quòd intellexi, vt primũ per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisq; tibi faciendus esset, me à te in primis cœptum esse obseruari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm studiorum, quod ipsum est per se graue: tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longè

Principia longe ducuntur vel in magnis, peroptatisque rebus, vel vbi, quod cupimus non valde speramus.

longè repetita principia quò spectent. Id primùm ergo habeto, non sine magna iustaque causa hac à me commemorationem esse factam. C. Ateio Capitone vtor familiarissimè. Notæ sunt tibi varietates meorum temporum in omni genere & honorum, & [1] laborum meorum, & animus & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Huius propinquus fuit T. Antistius: qui cùm [2] sorte quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompeius in eam prouinciam cum exercitu venit: facere Antistius nihil potuit. nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem vt parentem diligebat, reuerti, præsertim cùm sciret quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset: sed oppressus tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit. Cùm signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde absuit à castris: fugit omne negotium, hoc mihi vt testi velim credas, meã enim ille mæstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quàm potuit longissimè à castris, non modò vt non præesset vlli negotio, sed etiam vt ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithiniam contulit. ibi eum Cæsar cùm vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit: Romam iussit venire. ille in morbum continuò incidit, ex quo non conualuit: æger corcyram venit: ibi est mortuus testamento, quod Romæ Paullo & Marcello coss. fecerat, hæres ex parte dimidia & tertia est Capito. in sextante sunt ij, quorum pars sine vlla cuiusquam querela publica potest esse, ea est ad H-S. XX X C I C. Sed de hoc Cæsar [3] viderit. Te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostræ totius vitæ simillimo rogo, & à te ita peto, vt maiore cura, maiore studio

1 Epist. 4.

2 Questores quoque prouincias sortiebantur ep. vlt. li. 2.

3 Ad quem sextans pertinet. nã videtur Antistius hæredes instituisse ex sextante Pompei. annos nonnullos quorum bona iure belli, ad Cæsarem pertinebant.

dio non possim, vt hanc rem suscipias: meam putes, enitare, contendas, efficias, vt me commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hereditaté propinqui sui C. Capito obtineat, omnia quæ potui in hac summa gratia tua ac potentia à te impetrare, si petiuissem, vltro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. illud fore tibi adiumento spero, cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest. semper Cæsaré Capito & dilexit & coluit. sed ipse huius rei testis est: noui hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis: quam partem in rep. causamq; defenderim, per quos homines ordinesque steterim, quibusque [4] munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas, siquid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scio ipsum Cæsarem, me inuitissimum fecisse: id feci aliorũ cõsilio, hortatu, auctoritate. quòd fuerim moderatior, temperantiorq;, quam in ea parte quisquam, id me fecisse auctoritate Capitonis, cuius similes si reliquos necessarios habuissem, reip. fortasse nonnihil, mihi certe plurimum[5] profuissem. Hanc rem mi Plance si effeceris, meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris, ipsúmque Capitonem gratissimum, officiosissimum, optimum virum ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

4 Suspicor de mendo. & legendum fortasse inimicus vel iunctus.

5 Non nauigassé ad Pompeium quod feci dissuadente Capitone.

ARGVMENTVM.

L. Manlium in hereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

Cicero Acilio procos. S. 31

LVcius Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est, vnà cum reliquis Neapolitanis[1] ciuis Romanus factus, Decurioq; Neapoli. erat enim adscriptus in

1 Lege Iulij quæ belli Italici tempore, ciuitatem Italis cunctis arma deponentibus largita est.

in id municipium ante ciuitatem sosis & Latinis idatam. Eius frater Catinæ nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihique familiarissimum, his studijs literarum, doctrinæq; præditū, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, vt eum, siue aderit, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq; necessarijs scias esse: itaque tractes, vt intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Flauium, Pisonis generi sui, cùm viueret, pernecessarium commendat.

Cicero Acilio procos. S. 32

CAio Flauio, honesto & ornato equite Ro. vtor valde familiariter. fuit enim [1]generi mei C. Pisonis pernecessarius, meque diligentissime obseruat & ipse, & L. Flauius frater eius. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua [2]dignitate poteris quam honorificétissimè & quàm liberalissimè C. Flauium. tractes id mihi sic erit gratū vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate: te ex C. Flauij officio & obseruantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

1 *Tres generos* habuit, Pisonem Crassipedem, Dolabellam.
2 Epist. 32.

ARGVMENTVM.

Commendat duo ospites suos Alesinos.

Cicero

Cicero Acilio procos. S. 33

IN Halesina ciuitate tam lauta, támque nobili, coniunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum & Philonem. sed vereor ne, quia compluresis tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadā cōmendationes meis, quāquam à te quidē cumulate satisfit & mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes hāc familiam, & hos homines mihi maxime esse coniunctos vetustate, officijs, beneuolentia. Quamobrem peto à te maiorum in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque[1] patietur, commodes, id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

1 Epi. 31. dixit, Quibus rebus honestè & pro tua dignitate poteris.

ARGVMENTVM.

Libertos & negotia Nasonis commendat.

Cicero Acilio procos. S. 34

CNæo Otacilio Nasone vtor familiarissimè, ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in cōsuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil iam opus est exspectare te, quibus cum verbis tibi commendā, quo sic vtar, vt scripsi. Habet is in prouincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus, quos tibi, negotiaque ōnia Nasonis non secus cōmendo, ac si mea essent. gratissimū mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

Cicero Acilio procos. S. 35

Auitum

AVitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone Lyſonis filio Lilybætano, valdeque ab eo obſeruor: cognouique dignum & patre & auo. eſt enim nobiliſſima familia. quapropter, commendo tibi maiorem in modum rem, domumque eius: magnoq; opere abs te peto, cures vt is intelligat, meam cõmendationẽ maximo ſibi apud te & adiumento & ornamento fuiſſe. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat hoſpitem & familiarem ſuum Philoxenum.

Cicero Acilio procoſ. S. 36

CAius Auianus Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris: quem Cæſar[1] meo beneficio in [2] Nouocomenſeis retulit. Nomen autẽ Auiani conſecutus eſt, quod homine nullo plus eſt vſus, quam Flacco Auiano, meo, quemadmodũ te ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ ego omni collegi, vt intelligeres non vulgarẽ eſſe cõmendationem hanc meam. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes habeaſque in numero tuorum, perficiaſque, vt intelligat has literas meas magno ſibi vſui fuiſſe. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

1 Me rogante.
2 Omnes tranſpadanæ coloniæ ius Lacij habebant. Pedianus in commentario orationis in Piſonem.

ARGVMENTVM.

Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibuſque in rebus.

Cicero Acilio procoſ. S. 37

CVm Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo, ei Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæſare impetrauit, qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius[1] vocatur, cũque propter quoſdã ſordidos

1 P. Cornelius Dolabella.
2 Ciues R. qui efficiebantur, nomen mutabant.

homines,

homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulã, in qua nomina ciuitatis donatorũ incisa essent, reuelli iussisset: eidẽ Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse quod de Mega vereretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, vt eum in ciuiũ Ro. numero haberes, ceterisq; in rebus tibi eum ita cõmendo, vt maiore studio neminẽ cõmendarim. gratissimũ mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero Acilio procos. S. 38

HIppiam Philoxeni filium, Calactinum, hospitẽ & necessarium meum, tibi commendo maiorẽ in modum. Eius bona quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiã sine mea cõmendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, vt ei subuenias. Quoquo modo autẽ se res habet, peto à te vt honoris mei caussa eum expedias, tantumq; ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq; [1] patientur, id mihi vehementer gratum erit. Vale.

[1] Epist 32.

ARGVMENTVM.

Bruttij negotia, procuratoresque commendat.

Cicero Acilio procos. S.

LVcius Brutius eques Ro. addolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque obseruat diligentissime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à quæstura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Brutius Romæ mecum est. sed tamen

domum eius, & rem familiarem & procuratores tibi sic commendo, vt maiore studio cõmendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, vt intelligat Brutius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Titurnium Rufum.

Cicero Acilio procos. S. 40

CVm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia atq; officio est tuendus. est igitur in tua potestate, vt ille in me satis sibi præsidij putet esse. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum, & abs te peto efficias, vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

L. & C. Aurelios fratres commendat.

M. Cicero Q. Anchario Q. F. procos. S. D. 41

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum viro optimo familiarissimè vtor, commendo tibi maiorem in modum adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc vt valeat rogo. Quod si eos honorificè, liberaliterq; tractaris, & tibi gratissimos, optimósque adolescenteis adiunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

De Ancharia familia Suetonius in Augusto. hic Macedoniã Proprætor administrauit, in Pisonẽ pro Sextio.

ARGVMENTVM.

Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignissimè tractato: eundemque denuò commendat.

M. Cicero L. Culleolo S. D. 42

QVæ fecisti L. Lucceij causa, scire te planè volò, te homini grauissimo commodasse: & cum ipsi, quæ fecisti, pergata sunt, tum Pompeius, quotiescunque me videt (videt autem sæpissimè) gratias tibi agit singulareis: addo etiam illud, quod tibi iucundissimũ esse certò scio, me ipsum ex tua erga Lucceiũ benignitate maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra caussa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, vt ea, quæ initio ostendisti, deinceps fecisti, ad exitum augeri & cumulari per te velis: id & Lucceio & Pompeio valde gratũ fore, teque apud eos præclarè positurũ confirmo & spondeo. De rep. deinde his negotijs, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis antè diebus, easque literas dederam pueris tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Lucceium commendat, iam ante commendatum.

M. Cicero. L. Culleolo procos. S. 43

L. Lucceius meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissimè & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. cùm oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cùm, vt spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bylliones sese Lucceio Pōpeij arbitratu satisfacturos. Sed vehemẽter opus est nobis & voluntatẽ, & auctoritatem, & imperium tuũ accedere: quod vt facias, te etiam atque etiam rogo illudq; mihi gratissimum est, quòd ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex literis tuis, quas ad eũ misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem,

ctoritatem, aut gratiam valere plus, quàm meã. Id vt re experiatur, iterum & sæpius, te rogo. vale.

ARGVMENTVM.

Oppium commendat Gallio ad Ciliciæ administrationem proficiscenti.

M. Cicero Q. Gallio S. D. 44

ETsi plurimis rebus spero fore, vt perspiciã, quod tamen iampridem perspicio me à te amari: tamen nũc ea caussa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam, L. Oppius M.F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi vnicè commendo: eoque magis, quod eũ cùm per seipsum diligo, tum quòd negôtia procurat L. Egnatij Rufi: quo ego vno equite Ro. familiarissimè vtor, & qui tũ consuetudine quotidiana, tum officijs plurimis, maximisq; mihi coniunctus est. Oppiũ igitur præsenté vt diligas, Egnatij absentis ré vt tueare, æq; à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ caussa, des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur, sed ita conscribas vt tum, cùm eas leges, facilè recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. Cicero Q. Gallio S. D. 45

ETsi ex tuis & ex L. Oppij familiarissimi mei literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse, idq; pro tua summa erga me beneuolétia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem & L. Egnatij mei familiarissimi absentis negotia cõmenda-

mendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, vt si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat, me à te tantùm amari, quantùm ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes: idque vt facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Apuleio commendat.

M. Cicero Appuleio Pro Quæs. S. D. 46

LVcio Egnatio vno equite Ro. vel familiarissimè vtor. eius Anchialum seruum, negotiaque quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quàm si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianã consuetudinem summã intercedere, sed etiã officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrẽ etiam atq; etiam peto, vt cures, vt is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nã de tua erga me voluntate non dubitabat. id vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Nostium coheredem suum commendat.

M. Cicero Appuleio pro Quæs. S. D. 47

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autẽ patroni sui. ea re vtrunque scripsi, vt & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse & hominem probũ existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, vt vnum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curabis vt intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Egnatium communem amicum commendat,

M. Cicero Silio. S. D. 48

QVid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, vt scires, eum à me non diligi solum, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, vt sentiat & se à me,& me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiã rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt Vtamur igitur vulgari consolatione. quid,si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, vt me ames,teque amari à me scias. Vale.

ARGVMENTVM.

Omnes Cyprios,maximéque Paphios commendat.

M. Cicero C. Sextilio Rufo Quæs. S. D. 49

OMnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu, quæcunque cõmodaris, erũt mihi gratissima,eoque facio libentius, vt eos tibi cõmendẽ,quod tuæ laudi, cuius ego fautor sũ cõducere arbitror,cùm[1] primũ in eã insulã quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alij. quæ, vt spero,facilius consequere,si & P.Lentuli necessarij tui legẽ, & ea, quæ à me constituta sunt,sequi volueris,quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

1 Nam antea regnum fuerat, non prouincia populi.Ro. de lege Clodia. qua Cyprus Insula publica est,sæpe Cicero in orationibus meminit, præterea omnes historici.

ARGVMENTVM.

Commendat Q.Pompeium.

M. Cicero Curio Procos S. D. 50

Q. pompeius Sext. F. multis & veteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est. Is cum antea meis commendationibus & rem,& gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profectò te

te prouinciam obtinente, meis literis assequi debet, vt nemini se intelligat commendatiorem vnquam fuisse. Quamobrem à te maiorem in modum peto, vt cùm omneis meos æquè ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, vt ipse intelligat, nullam rem sibi maiori vsui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Mannium Curium ab omni incommodo, detrimẽto, molestia integrum conseruet. vide ep. 16.

Cicero Aristo. al. Auflo. al Aucio Procos. S. D. 51

SVmpsi hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitùs perspexi, quandiu Brundisij fuimus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborem. M. [1] Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illũ mea: quodq; maximũ est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cùm ita sint, si vllã in amicitia mea spẽ habes: si ea, quæ in me officia & studia Brũdisij contulisti, vis mihi etiã gratiora efficere, quã quã sunt gratissima: si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atque largire, vt M. Curtium sartum & tectum, vt aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserues. Et ipse spondeo & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructũ summamq; voluptatem esse capturum. Vale.

1 Epist 19. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Messienum commendat.

M. Cicero P. Cæsio S. D. 52

D. Messienum, equitem Ro. omnibus rebus ornatum, meumque persamiliarem tibi commendo

ea

ea commendatione, quę potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusque rem, famámque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihique gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero Regi. S. 53

A. Licinius Aristoteles Mitilensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea mihi coniunctus magno vsu familiaritatis. Hæc cùm ita sint, non dubito quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimùm apud te valere. Hunc ego à Cæsare liberaui, frequẽs enim fuerat [1] nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quàm nos commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur mi Rex, vt intelligat has sibi literas plurimùm profuisse. Vale.

Rex Ma[illegible] tis cognoscendo.

1 In Partibus Pompeianis.

ARGVMENTVM.

Genucilium Curuum Commendat.

M. Cicero Q. Thermo Propræt. S. 54

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissimè vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado: primùm vt omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitásque patietur: patietur autem in omnibus nihil enim abs te vnquam, quod sit alienum tuis aut etiam suis moribus postulabit. Præcipuè autẽ tibi cõmendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto. primũ, vt obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, dedit, & quod sẽper obtinuit sine vlla controuersia: deinde si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiæ, vt in illã διοίκησιν reijcias. Sed non mihi videor, cũ tibi totũ hominẽ diligentissimè commendarim, singulas ad te eius causas perscribere

Q. Thermus Ioniæ præerat, cuius caput est Ephesus ep. 18. lib. 2 & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

re debere. Summa illa sit: quicquid officij, beneficij, honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in meipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Primò agit gratias Thermo, quòd Marcilium liberalissimè tractauisset: deinde petit operã det, ne socrus Marcilij rea fiat.

Cicero Thermo Propræt. S. 55

1 Quæ erat in imperio Ciceronis, ep. 5. li. 3.

CVm multa mihi grata sũt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis quòd M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium liberalissimè tractauisti. Venit enim[1] Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, vt eo libentius his commodes, operamq; des quoad fides tua patietur, vt socrus adolescẽtis rea ne fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quòd in longa[2] apparitione singularem, & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiámque cognoui. Vale.

2 Interprètes igitur præibant in prouincia Procousulibus.

ARGVMENTVM.

Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana.

Cicero Thermo Propræt. S. 56

ETsi mihi videor intellexisse, cùm tecum Ephesi de re M. Anneij legati mei locutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil puté prætermittendum, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, vt non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cùm iamdiu diligerem M. Anneium, déque eo sic existimarem, vt res declrarat, quòd vltrò ei detulerim legationem, quam multis petentibus denegassem, tum verò postquam mecum in[1] bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me beneuolentiam cognoui, vt hominem

1 De quo li. 15. in epi. ad Cat.

minem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coràm facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicis, clarum, & magna cum tua laude notum est. nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. Sed tamen cùm me non fugiat quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq; officijs paribus ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse (quod non dubitat: sæpe enim mecum locutus est) & multo amicioré his meis literis esse factum in tuo toto imperio atq; prouincia: nihil est quod mihi gratius facere possis. Iá apud ipsú gratissimum hominem, atque optimum virum, quàm bene positurus sit studium tuum atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

In prætore oportet esse integritatem grauitatem, clementiã

ARGVMENTVM.

Negotia Cluuij Puteolani commendat.

Cicero Thermo Propræt S. 56

CLuuius Puteolanus valde me obseruat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi te prouinciã obtinente meis cõmendationibus cõfecerit, id se ni perditis & desperatis habiturũ. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen, vt tibi nolim molestus esse. Mylasij & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cùm Ephesi essem, se curaturum,

Vide ep. 7.

vt Ecdici Mylaſij Romam mitterentur. id factum nõ eſt, legatos audio miſſos eſſe: ſed malo Ecdicos, vt aliquid confici poſſit. Quare peto à te, vt eos, & Alabandenſeis iubeas Ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandenſis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ commiſſæ ſunt. Velim cures, vt aut de Hypothecis decedat, eaſq; procuratoribus Cluuij tradat, aut pecuniã ſoluat. Præterea Heracleotæ & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam ſoluant, aut fructibus ſuis ſatisfaciant. Cluuij præterea debent: ſed aiunt, ſe depoſitam pecuniam habuiſſe. Id velim cognoſcas: &, ſi intellexeris, eos neque ex dicto, neq; ex decreto depoſitã habuiſſe. des operã, vt vſuræ Cluuio inſtituto tuo conſeruẽtur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res etiã Cn. Pompeij noſtri neceſſarij: & quòd is magis etiã mihi laborare videtur, quàm ipſe Cluuius: cui ſatis factũ eſſe à nobis valde volo. his de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Thermo, vt Anneium, legatum ſuum remittat, eumque in negotio ſuo commendat.

Cicero Thermo Propræt. S. 56

QVo magis quotidie ex literis, nuntijsque bellum magnum eſſe in Syria cognoſco, eo vehementius à te pro noſtra neceſſitudine contendo, vt mihi M. *A*nneium legatum primo quoque tempore remittas, nam eius opera, conſilio, ſcientia rei militaris vel maximè intelligo me & remp. adiuuari poſſe. Quod niſi tanta res eius ageretur: nec ipſe adduci potuiſſet, vt à me decederet, nec ego vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter kal. Maias ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & coram, & per litteras diligen-

diligentissimè egi, id te nunc etiam atq; etiam rogo, curæ tibi sit, vt suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsum Anneij caussa omnia velle: sed tamen si c velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm, si intellexe oper te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. idq; quamprimum vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat L. Custidium.

M. cicero C. *Titio L. F. Proprat Vrb. S.* 58

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is caussam habet, quam caussam ad te deferet, commendo tibi hominem, sicuti tua fides & meus pudor postulat, tantùm, vt faciles ad te aditus habeat: quæ æqua postulabit, vt iubente te impetret: sentiatque meam sibi amicitiam, etiã cùm longissimè absim, prodesse in primis apud te. Vale.

In mea tribu, suffragium fert.

ARGVMENTVM.

Commendat M. Fabium.

M. Cicero C. Curtio Peduccano prat. S. D. 60

M. Fabium vnicè diligo, summaq; mihi cum eo consuetudo & familiaritas est peruetus. In eius controuersijs vt aliquid decernas, à te non peto (seruabis vt tua fides & dignitas postulat, edictum & institutum tuum) sed vt quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, iubente te impetret. vt meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim prodesse sentiam, præsertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo, Vale.

Puto esse quam commendat Cæl. lio. lib. 2.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Liuineiæ gentis cognomen Regulus fuit. quod argentei nummi testantur.

Commendat Liuineium libertum.

M. Cicero C. Munatio C. S. 61

L. Liuineius Tripho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus, cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum: nã beneuolentior quàm semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillimè beneuolentiam hominum, & bonam fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, vt homines grati & memores benemeritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hieme summa nauigauit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenses debent.

M. T. Cicero P. Silio proprat. S. D. 62

T. Pinnio familiarissimè me vsum esse, scire te arbitror. Quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundũ heredem instituerit: Eius filio mirè studioso & erudito, & modesto pecuniam Nicæenses grandem debent ad I L S [1] octogies: &, vt audio, in primis volunt ei soluere. Pergratum mihi igitur feceris, quando nõ modò reliqui tutores, qui sciunt, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque patietur, vt quamprimùm pecunia Pinnio soluatur

1 Ducenta quadraginta millia scutatorum.

soluatur Nicæensium nomine. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Quintum fratrem commendat.

M.T.Cicero P. Silio Porpræt. S.D. 62

ET in Atilij negotio te amaui: cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Ro. beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter[1] Lamiæ nostri cõiunctionem & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor. sed idem sarciam, te enim semper sic colã & tuebor, vt quam diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

1 epi.16.lib.11. & ea quæ vltimã antecedit.li.12. 2 i.remunerabor

ARGVMENTVM.

Commendat M. Lenium studiosè admodum.

M. T. Cicero P. Silio Propræt. S. D. 63

NON putaui fieri posse, vt mihi verba deessent: sed tamen in C.[1] Lenio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ita tamen vt planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi carissimus est, C. Lenium. id fit cùm plurimis eius officijs, tum summa probitate & singulari modestia. Eum ego à me inuitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem, tum quòd consilio eius fideli ac bono libenter vtebar. sed vereor ne iam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me eum, de quo ea suprà scripserim, debere cõmendare: à teque vehementer etiam atque etiam peto vt quod habet in tua prouincia negotij, expedias:

1 De quo ep. 4. li.14.& in oratione pro Plancio, & Varro li. 3 de re rust. fuit autem equestris ordinis, vt plin. li. 10. ca. 50.

as: quod tibi videbatur rectum esse, ipsi dicas. hominem facilimum, liberalissimumque cognosces. Itaq; te rogo, vt eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te quamprimùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato: eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

M. Cicero P. Silio Propræt. S. D. 64

Puto esse hunc Ti. Claudiũ Neronem, à quo postea Liuium Prægnantem Augustus abduxit.

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibileis, vt nullum honorẽ sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti, plures enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quæ ille per me tecũ agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primùm de Pausania Alabandensi sustentes rem, dum Nero veniat. vehemẽter enim eius causa eũ cupere intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeq; metur ac defendit, habeas tibi commendatissimos, vt intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Seruilium tibi sæpe commendauit. nunc eo facio id pensius, quòd eius causam Nero suscepit. Tantum à te petimus, vt agas eam rem, nec relinquas hominem innocentẽ ad alicuius tui dissimilis quæstum. Id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo te humanitate tua esse vsum. Summa huius epistolæ hæc est, vt ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti atq; fecisti. Magnum [1] theatrum habet ista prouincia, non vt hæc nostra adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam. Quare si te fau-

1 In quo spectari Neronis virtutes possint.

tore

tore vsus erit, sicut & vtetur profectò, & vsus est: amplissimas clientelas acceptas a maioribus confirmare poterit, & beneficijs suis obligare. Hoc in genere si eum adiuueris eo studio, quo ostendisti, apud ipsũ præclarissimè posueris: sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Cupit pactiones per Hisponem cum ciuitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

M. Cicero P. Silio Propræt. S. D. 65

CVM P.[1] Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Eius summa existimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat nõ me præterit, nos eã rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesijs vllo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo tua cum summa integritate, cum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es, vt libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare: peto à te maiorem in modum, vt honoris mei causa hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum socijs[2] scriptura mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quòd ea societas vniuersa in mea fide est, sed etiam quod plerisq; socijs vtor familiarissimè. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi coniunctiorem feceris: tuque ipse & eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex[3] sociorum gratia, hominum amplissimorum maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua prouincia, omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possim. Vale.

1 Ad Att. li. 11.

2 Scriptura quid sit, Pedianus exponit.

3 Publicanorum.

ARGV.

ARGVMENTVM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquijs commendat.

M. Cicero P. Seruilio. S. D. 66

A.[1] Cæcinam maximè proprium clientem familiæ vestræ non commendarem tibi, cùm scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me & patris eius, quo sum familiarissimè vsus, memoria & huius[2] fortuna ita moueret, vt hominis omnibus mecum studijs, officijsque coniunctissimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic vt maiore cura, maiore animi labore petere non possim, vt ad ea quæ tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talē, calamitosum, aliquem afferant cumulū meæ literæ: quo studiosius eum, quibuscunque rebus possis, iuues. Quòd si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus (vt opinio mea fert) per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia[3] collegæ tui, nunc quando iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciā istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo atque oro, vt eum & in reliquijs veteris negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus regas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

1 Hic est, ad quē scribit lib. 6.

2 Exsulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Cæsari maledixerat ep. 7. lib. 6.

3 Cæsaris. nam consulatum simul gesserant lib. 1. comment. de bel. ci. Asiaticæ ep. 8. li. 6.

ARGVMENTVM.

Commendat Andronem, Arthemonis filiū Laodicensem.

M. Cicero P. Seruilio. S. D. 67

EX prouincia mea Ciciliensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις[1] Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius vsus, quàm Androne Arthemonis filio Laodicensi:

1 Videntur hoc tempore Laodicea, non ad Ciliciæ administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiæ enim Seruilius præerat. ep. 68.

censi: cumque habui in ea ciuitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi. non enim te fugit, qui plurimis in ista prouincia benignè fecisti, quàm non multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, & vt me non sine causa laborare intelligeres, & vt tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimũ, si ei declararis quanti me facis, id est, si receperis eũ in fidem tuam, & quibuscunque rebus [a] honestè, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum, idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

a Quantum fides dignitasque tua patitur, ep. 21. 31. & 32.

ARGVMENTVM.

Significat, quam sibi gratum fuerit cursum illius nauigationis cognoscere. petit vt de statu prouinciæ institutisque suis scribat. postremò suum officium ad omnia pollicetur.

M. Cicero P. Seruilio Isaurico procos. Collegæ. S. D. 68

GRatæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum. significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep. id est, de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis literis cognoscam. Ego ad te de re summa quid sentiam, nõ sæpe scribam propter periculum eiusmodi literarũ. Quid agatur autem, scribam sæpius. sperare tamen videor, Cæsari collegæ [1] nostro fore curæ. & esse, vt habeamus aliquam remp. cuius consilijs magni referebat te interesse. Sed si tibi vtilius est, id est, gloriosius

Collega fuit Ciceronis in auguratu.

1 In auguratu. Plut. 2. & Dio li. 42.

sius

ſius, Aſiæ præeſſe, & iſtam partem reip. male affectā tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio, diligentiaque curabo: in primiſque tuebor omni obſeruantia clariſſimum virum 2 patrem tuum: quod & pro vetuſtate neceſſitudinis, & pro beneficijs veſtris, & pro dignitate ipſius facere debeo. Vale.

2 Qui cognomē Iſaurici, capta Iſauro adeptus, filioque tradidit.

ARGVMENTVM.

Petit vt C. Curtium in fidem recipiat, habeatq; in numero ſuorum.

M. Cicero P. Seruilio collegæ. S. D. 69

C. Curtius Mithres eſt ille quidem, vt ſcis, libertus Poſtumi familiariſſimi mei: ſed me colit & obſeruat æquè atque illum ipſum patronum ſuum. Apud eum ego ſic Epheſi fui, quotieſcunq; fui, tanquam domi meæ: multaque acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem. Itaque, ſiquid aut mihi, aut meorum cuipiam in Aſia opus eſt, ad hunc ſcribere cōſueui, huius cùm opera & fide: tum domo, & re vti tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus ſcripſi, vt intelligeres me nō vulgariter, nec ambitioſe, ſed vt pro homine intimo, ac mihi perneceſſario ſcribere. Peto igitur a te, vt in ea cōtrouerſia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quātum fides tua patietur, quātumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei cauſa commodes. etſi, vt eius modeſtiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione & ſua probitate aſſecutus erit, vti de ſe bene exiſtimes, & omnia ſe adeptū arbitrabitur. Vt igitur eum recipias in fidē tuam, habeaſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe, diligenterque curabo. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. Cicero P. Seruilio collegæ S. D. 70

QVia non est obscura tua in me beneuolentia sic sit, vt multi per me tibi velint commendari Ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, sed plerunque necessarijs, vt hoc tẽpore. nam cum T. Ampio[1] Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoq; est. Eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi & modestum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei cõmodaris. Quod vt facias, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Ad quem scribit. l. 6.

ARGVMENTVM.

Commendat T. Agusium, veterem amicum.

M. Cicero P. Seruilio collegæ S. 71

MVltos tibi commendem necesse est, quoniam omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq; erga me beneuolẽtia. Sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserimo[1] tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, vt vnum de meis domesticis & maximè necessarijs. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat, hanc commendationem sibi magno vsui, atque adiumento fuisse. Vale.

1 Tẽpore exsilij

ARGVMENTVM.

Petit à Seruilio, vt omnibus rebus Cærellię benignè fa-

at, quemadmodum receperat.

M. Cicero P. Seruilio Collegæ. S. 72

De hac vide quæ scribit Dio. li. 46.

CÆrelliæ necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis quam potui diligentissimè: tuque mihi pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisq; officijs omnia te facturum liberalissime recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere. sed tamē Cærelliæ procuratores scripserūt, te propter magnitudinē prouinciæ, multitudinēq, nogotiorū etiā atque etiam esse cōmonefaciendum. Peto igitur vt memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidē existimo habere te magnā facultatem (sed hoc tui est consilij & iudicij) ex eo S.C. quod in heredes C. Vennonij factū est, Cærelliæ commodandi: id S.C. tu interpretabere pro tua sapientia, scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscunque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias egit quod īmodo de Egnatio & Oppio: petit vt Antipatri filios sibi cōdonet.

M. Cicero Q. Philippo procos S.D. 73

Hic opinor L. Philippi frater fuit, vitrici Augusti, L.F.Q.N.

1 Nisi pro sed, vt epi. 1.

GRatulor tibi, quòd ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama & rep. Quòd si Romæ te vidissem, coràm gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solùm hospitium, verùm etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succēsuisse audiui & molestè tuli. De re nihil possum iudicare: 1 nisi illud mihi persuadeo, talem virum nihil temerè fecisse. te autem pro vetere nostra necessitudine etiam

am atque etiam peto, vt eius filios, qui in tua potestate sunt mihi potissimum cōdones, nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihiq; tua fama multo antiquior esset, quàm illa necessitudo est, sed mihi ita persuadeo (potest fieri, vt fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm vituperationi fore. quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis (nam quid velis, non dubito) velim si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

ARGVMENTVM.

Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

M. Cicero Q. Philippo procos. S. 74

ETsi non dubito pro tua in me obseruantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & L. Egnatij familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est familiaritasque, vt, si mea res esset, non magis laborarē. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes, idque vt facias, te vehementer rogo. vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Auianum Flaccum.

M. Cicero T. Tutio. T. F. Legato S. D. 75

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo, de quo & præsens tecū egi diligenter, cùm tu mihi humanissimè respōdisti: & scripsi ad te accurate antea, sed putat interesse sua, me ad te quàm sæpissimè scribere.

Quare velim mihi ignoscas, illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. Quorum vtrumque per eundem me obtinuit triennium, dum 1 Pompeius isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris vt Auianus quando se à me amari putat, me à te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.

1 Vide epistolã primam lib.4. ad Atticum.

ARGVMENTVM.

Petit, vt C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunem que habeat.

M. Cicero Quatuoruiris et Decurionibus S. D. 76

TAntæ mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse coniunctius, quã nos inter nos sumus. Quòd nisi ita esset, vterer mea consuetudine, vt vobis nulla in re molestius essem. etenim, vos mihi optimi testes estis, cùm mihi persuasũ esset nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, nunquam me tamen grauem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei causa liberalissimè C. Valgium Hippianũ tractetis, rémque cum eo conficiatis, vt quam possessionem habet in agro Fregellano à vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

Ergo Fregellæ municipium, nõ colonia, nam municipijs quatuor viri, colonijs, duumuiri præerant.

ARGVMENTVM.

Narrat officium suum: commendat M. Bollanum: petit, vt sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

M. Cicero P. Sulpicio Imp. S. D. 77

CUm his temporibus non sanè in senatum ventitarem, tamen vt tuas literas legi, non existimaui me, saluo iure nostræ veteris amicitiæ multorumque

Opinor huic, & P. Vatinio, ad quem sunt ep. li.5. mandatam esse à Cęsare Illyrici curam imperio communi. nã P. Sulpicius, eius in Gallia legatus fuerat. Cæsar l.4. & 7. de bel. Gal.

rumque inter nos officiorum facere posse, vt honori tuo deessem, itaque affui, supplicationémque tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore vllo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuę deero. atque vt hoc tui necessarij sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores, vt, siquid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum & fortem & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo: pergratum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. Ipsum virum optimum gratissimumq; cognosces. promittoque tibi, te ex eius amicitia: magnam voluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio vt in hac re etiam elabores. 1 Ep.9, lib.15.
1Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecā multorum nummorū tractauit, cùm multos libros surripuisset, nec se impunè laturum putaret, aufugit, is est in prouincia tua eum & M. Bolanus familiaris meus, & multi alij Naronæ viderunt. sed cùm se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. vbi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Videtur hic Allienus Siciliæ pręfuisse, vt ex epi. sequēti colligitur: eūque Oppius in Luc bel. A frico modò prætorem, modò proconsulem vocat.

M. C. Allieno procos. S. 78

DEmocritus Sicyonius non solùm hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas & obseruanta: mèque præ ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu non modò suorum ciuium,

 verùm

verum etiam pænè Achaiæ principem cognosces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio, cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tum amicitia atque hospitio iudicabis. Peto igitur à te, vt his literis lectis recipias eum in tuam fidem: pollicceare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id quod confido fore dignum eum tua amicitia, hospitióque cognoueris, peto vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat: alterum præsentem, alterum absentem.

M. C. Allieno procos. S. D. 79

1 Cum Auianæ gentis antea fuisset, in Valeriã, cuius cognomen Flaccus fuit, adoptione trãsijt.

ET te scire arbitror quanti feceram. C.[1] Auianum Flaccum, & ego ex ipso audieram optimo & gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus. eius filios dignissimos illo patre, meósq; necessarios quos ego vnicè diligo, commendo tibi, vt maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Cicilia est. Marcus est nobiscum. vt illius dignitatem præsentis ornes, rem vtriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes, idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. vale.

M.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XIIII. AD TERENTIAM VXOREM ET LIBEROS.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suum suorumque calamitatem, eiusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

M. Cicero Terentiæ, et Tulliolæ, et ciceroni suis S. D. I

ET literis multorum, & sermone omniũ perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse, téque nec animi nec corporis laboribus defatigari. me miserum te ita virtute, fide, probitate, humanitate in tantas ærumnas propter me incidisse, Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus. Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cùm primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit quæ sivt tu scribis, fato facta putarem, ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quod si nostris [1] consilijs vsi essemus, neque apud nos tantùm valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi viueremus. nunc quando sperare nos amici iubent,

Scripta e Pisone & Galbinio cos. cum exsularet.

1 Vt pugnarem potius quam in exilium irem.

bent, dabo operam ne mea valetudo tuo labori desit. res quanta sit intelligo, quantoq; fuerit facilius manere domi, quã redire, sed tamen si omneis tribunos pl. habemus, si [1] Lentulum tam studiosum, quàm videtur, si verò etiam Pompeium & Cæsarem, non est desperandum. de familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco nunc quidem iam abijt pestilentia: sed quandiu fuit, me non attigit. [3] Plancius homo officiosissimus me cupit esse secum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque [4] Hispo veniret, neque milites: sed adhuc Plancius me retinet, sperat posse fieri vt mecum in Italiam [5] decedat. Quem ego diem si vi dero, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & meipsũ recuperaro, satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestræ pietatis & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omneis nos tantus est, vt nihil supra possit. Vtinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidẽ video fore. De Q. fratre nihil ego te accusaui: sed vos cum præsertim tam pauci sitis, volui esse quàm coniunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum esse scripsi.

2 Consulem designatum.

3 Ad Att. ep. 11. lib. 3.

4 Hisponem nominat Quinct. 6. c. de. risu.

5 Erat enim in Macedonia quæstor Plancius: vt in oratione pro eo constat.

Quòd ad me, mea Terentia, scribis te vicum vendituram: quid, obsecro te (me miserum) quid futurum est? & si nos [6] premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam: tantũ scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. [7] Per fortunas miseris nostras, vide ne puerũ perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat, mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, vt cetera cõ sequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, vt scribam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino iam breuis expectatio est. Tulliolæ & Ciceroni salutem dices. Valete. D. ante diem VI. kal. Decemb. Dyrrachij. Dyrrachium veni, quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed si offẽdet me

6 Epist. 2.

7 Semper hæc locutio vsurpatur in re misera. vide ep. 19. lib 8 ad At. ep. 20. 6.

me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribã.

ARGVMENTVM.

Breuitatem suarum literarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat: dolet Terentiæ vicem, rogat, ne suam dotem proijciat & vt valitudini seruiat.

M. Cicero Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni suis S. 2

NOli putare, me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere, nec enim habeo quod scribã: nec hoc tempore quicquã difficilius facio. ad te verò, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas sẽper esse volui. idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissemus, prestitissem. Pisonem[1] nostrum merito eius amo plurimum. eum vt potui, per literas cohortatus sum, gratiasq; egi, vt debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pompeij voluntas erit: sed Crassum tamẽ metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video, nec miror. sed mæreo casum eiusmodi, vt tantis tuis miserijs meæ miseriæ[2] subleuentur: nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quod ego maximo cũ fletu legi, quemadmodum à Vestæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hẽ mea lux, meũ desideriũ, vnde omnes opẽ petere solebant, te nunc mea Terẽtia, sic vexari, sic iacere in lacrymis & sordibus, idq; fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, vt nos periremus? Quod de domo scribis, hoc est de area: ego verò tũ deniq; mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verũ hæc nõ sũt in nostra manu. Illud dolere, quæ impẽsa faciẽda est in eius partẽ te miserã & despoliatã venire: quod si cõficitur negotiũ, õnia cõsequemur. sin eadem nos fortuna

Iisdem consulibus scripta.

1 Generum.

2 Similiter illud, ex meis angustijs illius sustẽto tenuitatem ep. 2. lib. 18.

3 Epist. 18.

fortuna[3] premet, etiamnè reliquas tuas misera proiicies? Obsecro te mea vita, quod ad summũ attinet, siue alios, qui possunt, si modò volunt, sustinere: & valetudinem istam[4] infirmam, si me amas, noli vexare. nã mihi ante oculos dies, noctéisq; versaris. omneis labores te excipere video, timeo vt sustineas: sed video in te esse omnia. Quare vt id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui valetudini. Ego, ad quos scribã nescio, nisi aut ad eos qui ad me scribũt, aut ad eos de quibus ad me vos aliquid scribitis. lõgius. quoniã vobis, ita placet, nõ discedã: sed velim quã sæpissimè literas mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete mea desideria. D. ad III. Non. Octobreis Thessalonicæ.

4 Vixit tamen Terentia vltra annos centum vt ait Plinius li. 7. cap. 48.

ARGVMENTVM.

Queritur, quòd sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet, sed ita dolenter, vt ideo à nonnullis iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

M. T. Cicero Terentiæ suæ, et Tulliolæ, & Ciceroni S. D. 3

ACcepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè deleui. conficior enim mærore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ, quæ, es miserrima, quòd ipsa calamitas cõmunis est vtrisque nostrũ. sed culpa mea propria est, meum fuit officiũ, vel[1] legatione vitare periculum, vel diligentia & copijs resistere, vel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiã pudore, pudet enim me vxori meæ optimæ, suauissimis liberis[2] virtutem & diligentiam non præstitisse, nam mihi ante oculos dies noctéisq; versatur squalor

Iisdem consulibus scripta.

1 Lib. 2. ad Att. ep 8.

2 Copijs enim resistere, aut cadere fortiter meum officium fuit.

lor vester, & meror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur, inimici sunt multi, inuidi pœnè omnes. eijcere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen quandiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Vt tutò sim quòd laboras, id mihi nunc facillimũ est, quem etiam inimici volunt viuere in his tantis miserijs. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Desippo dedi. mèque de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicãt. Dij faxint vt tali ingenio mihi præfecti tecum simul, & cum liberis nostris frui[3] liceat. Nunc spes reliqua est in nouis tribunis pl. in primis quidem diebus. nam si inueterarit, actum est. ea re ad te statim Aristocritũ misi, vt ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotij posses scribere: etsi Desippo quoque ita imperaui, statim vt recurreret. & ad fratrem misi vt crebró tabellarios mitteret. nã ego eo nomine sum Dyrrachij hoc tempore, vt quã celerrime, quid agatur, audiam, & sim tuto. ciuitas enim hæc semper à me defensa est. cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam: ego vero cùm sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo si perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet:[4] sin autẽ. Sed nihil opus reliqua scribere: ex primis, aut ad summũ secundis literis tuis constituere poterimus quod nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissimè perscribas: etsi magis iam rem, quàm litteras, debeo expectare. Cura vt valeas, & ita te persuadeas, mihi tibi carius nihil esse, nec vnquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lachrymis. Vale. Pridie kalend. Decembreis, Dyrrachij.

3 Non licuit. perijt enim ante reditũ Ciceronis.

ARGVMENTVM.

Scripta

ARGVMENTVM.

Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam moliter: argumentum est multiplex, qua respondet ad varia capita literarum Terentiæ.

M. Tullius Terentiæ, & Tulliolæ & Ciceroni suis S. D. 4

Iisdem consulibus scripta.

EGo minus sæpe ad vos literas quàm possum, propterea quòd cùm omnia mihi tempora sunt misera, tum vero cùm aut scribo ad vos, aut vestras literas lego, conficior lacrimis sic, vt ferre non possim. Quod vtinam minus vitæ cupidus fuissem: certe nihil, aut non multũ in vita mali vidissemus. quòd si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit, minus est erratum à nobis. sin hæc mala fixa sunt: ego verò te quã primùm, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori, quando neque dij, quos tu castissimè coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisij apud M.[1] Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui, periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit. neque[2] legis improbissimæ pœna deductus est, quo minus hospitij & amicitiæ ius, officiumque præstaret. Huic vtinam aliquando gratiã referre possimus: habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus ad II. kal. Maias: per Macedoniã Cyzicum petebamus. O me perditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te, vt venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam. Si est spes nostri reditus, eam confirmes: & rem adiuues sin, vt ego metuo, [3] transactum est, quoquo modo potes, ad me fac venias. vnum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor planè perijsse. Sed quid Tulliola mea fiet? iã id vos videte: deest consilium. Sed certè quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio & famæ: seruiendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste vero sit in sinu semper, complexu meo. Non queo iam plura scribere: impedit mæror. Tu quid egeris,

1 Vide epist. 63 lib. 13.

2 Clodia, quæ vetabat Ciceronem tecto recipi inter quadringinta millia passuum ep. 4 li. 3. ad Att & in oratione pro domo.

3 Spes nulla superest actum est:

nescio, verum aliquid teneas, an quod metuo, planè sis spoliata. Pisonē vt scribis, spero fore sēper nostrū. De familia liberata, nihil est quod te moueat. primum tuis ita promissū est, te facturā esse, vt quisque esset meritus. est autē in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo, ceterorū seruorū ea caussa est, vt, si res à nobis abesset, liberti nostri essēt, si obtinere potuissēt: sin ad vos pertinerēt, seruirēt, præter quā oppido pauci. Sed hęc minora sunt. Tu quod me hortaris, vt animo sim magno, & spē habeā recuperandæ salutis: id velim sit eiusmodi, vt rectè sperare possimus. Nunc miser quando tuas iam literas accipiā? quis ad me preferret? quos ego expectassem Brundisij, si esset licitū per nautas, qui 4 tempestatē prætermittere noluerunt. Quod reliquū est, sustenta te mea Terentia, vt potes. honestissimè viximus, floruimus: nō vitiū nostrū, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum nisi quòd non vnà animam cū ornamētis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos viuere: cetera quanquā fereda nō sunt, feramus. Atq; ego, qui te confirmo, ipse me non possim. Claudium Philetærum, quod valitudine oculorum impediebatur, hominem fidalem, remisi. Sallustius officio vincet omneis spes. Pescennius est perbeneuolus nobis: quē semper spero tui fore obseruātē. Sicca dixerat se mecū fore: sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, vt valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quàm mea cōmoueri. Mea Terentia, fidissima atque optima vxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Prid. Kalen. Maias, Brundisio.

4 Facultatē nauigandi.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc aliquotiennis post superiores L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romā rediret, significat de nauigatione sua, de literis acceptis, de hereditate Ectiana.

M. Tullius Terentiæ, & Tulliolę Suæ. S. 4

SI tu & Tullia nostra valetis, ego & suauissimus Cicero valemus. Prid. id. Octobreis, Athenas venimus, cum sane aduersis ventis vsi essemus, tardáq;

&

& incommodè nauigassemus. De naui exeũtibus nobis[1] Acastus cum literis præstò fuit, vno & vicesimo die, sane[2] strenuè. Accepi tuas literas: quibus intellexi te vereri, ne superiores mihi redditæ nõ essẽt omnes sunt redditæ: diligentissimè q; à te perscripta sunt omnia: idq; mihi gratissimũ fuit. Neq; sum miratus, hanc epistolã, quam Acastus attulit, breuẽ fuisse. iã enim me ipsum expectas, siue [3] nos ipsos: qui quidẽ quamprimùm ad vos venire cupimus: etsi in quam remp. veniamus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum literis quas attulit Acastus, ad[4] arma rem spectare vt mihi, cũ venero, dissimulare non liceat quid sentiã. Sed quando subeũda fortuna est, eo citius dabimus operã, vt veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quàm longissimè poteris, obuiã nobis prodeas. De hereditate Prætiana, quæ quidẽ mihi magno dolori est (valde enim illũ amaui) hoc velim cures: si auctio ante meũ aduentum fiet, vt Põponius, aut si is minus poterit, [5] Camillus nostrũ negotiũ curet. nos, cùm venerimus, reliqua per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis, hoc ita fiat nos si dij adiuuabunt, circiter Idib. Nouemb. in Italia speramus fore. Vos mea suauissima & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate vt valeatis, Athenis, ad xv. Kalend. Nouembris.

1 Vide ad Att. epi 9. lib. 6.
2 Celeriter ep. 10 lib. 14. ad Att
3 Erat enim cum ipso, & filius, & fratre & fratris filius.
4 Bellum imminere inter Cæsarem & Pompeium.
5 Is de quo ep. 20. lib. 5. & ad Att. ep. 23. lib. 13

ARGVMENTVM.

Scripta est Lentulo & Marcello cos. cum iam in Græciam Pompeius transisset.

Excusat infrequentiam literarum: mandat, vt creditoribus satisfiat: gratias actas à nescio qua, non miratur. Pollicem expectat.

M. Tullius Terentiæ Suæ & Tulliolæ S. D.

NEc sæpe est cui literas demus: nec rem habemus vllam, quã scribere velimus. Ex tuis literis quas proximè accepi, cognoui prædium nullum venire

quas proximè accepi, cognoui prædium nullum venire potuisse. quare videas velim quomodo satisfiat ei, cui scis me satis fieri velle. Quòd nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quam primum fac extrudas. Cura vt valeas. Idib. Quinctilibus. Vale.

ARGVMENTVM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum caussa, quoquo modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad pompeium nauigatione.

M. Tullius Terentiæ suæ, & Tulliolæ S. D. 7

OMneis molestias & solicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est. Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & ieci. quid caussæ autem fuerit, postridie intellexi, quàm à vobis discessi, χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus, vt mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. cui quidem tu deo, quémadmodum soles, piè & castè satisfacias velim. [1] Nauim spero nos valde bonam habere, in eam simulatque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolā nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quàm quenquam virum. Et tamen eiusmodi spero negotia esse, vt & vos istic commodissimè sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis ijs vtare, quæ longissimè aberunt a militibus. fundo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutē plurimā dicit. Etiam atque etiam vale. D. vij. Id. Iun.

Lentulo & Marcello cos.

1 Quia in Græciam ad Pompeium transmitteret.

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem, vt valitudinem curet: laudat eius diligentiam, eaque vt deinceps vtatur, mandat.

M. Tullius Terentiæ suæ. S. D. 8

Lentulo & Marcello cos.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. item post hac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt valeas. D. iiij. Non. Iunias.

ARGVMENTVM.

Significat dolorem suum ex Dolabellæ, generi sui, Tulliolæque filiæ valetudine.

M. Tullius Terentiæ suæ. S. *D.* 9

Iisdem consulibus opinor.

AD ceteras meas miserias accesset dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciā, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt cum Attico colloquatur, literas mittat.

M. Tullius Terentiæ suæ. S. D. 10

Iisdem consulibus, antequam ad pompeium in Greciam nauigaret.

QVid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quàm oportuit, cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim: apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re & de ceteris rebus quam primùm velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. vij Id. Quinctiles.

ARGVMENTVM.

Tulliam ad se venisse dicit, sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

M. Tullius Terentiæ suæ. S. D. 11

S. V. B. E. E. V. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Iunias: cuius summa virtute, & singulari humanitate,

tate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, vt longè alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. xvij. Kalend. Quinctileis.

Scripta videtur post victū Pompeium, vt etiam ex ep. 15. cognoscitur.

1 Epist. 17. li. 11 ad Atticum.

ARGVMENTVM.

Ferè consilium suum reprehendit, quòd victo in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet vxorē, ne ad ipsum eat.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 12

QVod nos in Italiam saluos venisse gaudes, perpetuò gaudens velim. sed perturbati dolore animi, magnisque iniurijs, metuo ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare, quantum potes, adiuua, quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore nihil est, & longum est iter, & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. Nonas Nou. Brundisio.

Cæsare & Seruilio cos.

ARGVMENTVM.

Permittit vxori vt de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

Tullius Terentiæ suæ. S.D. 13

QVod scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, non ignoras. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum iudicabis quale sit, & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. vj. Id. Quinctileis.

Iisdem consulibus. Diuortium ad dotem conseruandam, simulare cogitabat.

ARGVMENTVM.

Rogat vxrem & filiam, consulerent & ipsæ, & cum amicis a vrbe discedant, necne aduentu Cæsaris.

Lentulo et Marcello cos.

Tullius Terentiæ suæ pater Tulliolæ, duabus animis suis: Cicero matri optimæ, & suauissimæ sorori. S. P. D. 14

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum iam consiliũ est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est, rectè in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam vrbem daturus est, vereor vt [1] Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne iam intercludamini, vt cùm velitis, exire non liceat. Reliquum est quod ipsæ optimè considerabitis, vestri [2] similes fæminæ sint ne Romæ. si enim non sunt, verendum est vt honestè vos esse possitis. Quomodocunq; nunc si res habet, modo vt hæc vobis lòca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris prædijs esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne breui tempore fames in vrbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. [3] Labienus rem meliorem fecit, adiuuat etiam Piso, quòd ab vrbe discedit, & sceleris condemnat [4] generum suum. Vos meæ carissimæ animæ, quàm sæpissimè ad me scribite et vos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. viij. kalend. Quinctileis. Minturnis.

1 Gener Ciceronis qui cum Cæsare erat ad Att. epi. 13. li. 6.
2 Epist. 18. isto loco fæminæ, dixit. vide epist. 14 lib. 7. ad att.
3 Qui à Cæsare discesserat ep. 11 lib. 16
4 Cæsarem, qui arma inferat patriæ.

ARGVMENTVM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio. hæc autem epistola videtur scripta post eam quæ xi. loco impressa est.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 15

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, vt ad te antea scripseram, obuiam Ciceronẽ Cæsari mittere: sed mutauimus consiliũ, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere.

[1] Tulliam

[1] Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. xij. kalend. Quinctileis. — 1 Epist. xi.

ARGVMENTVM.

Argumentum est de liberis, & de Volumnia.

M. Tullius Terentiæ suæ S. D. 16

SI vales, bene est: ego valeo. Et si eiusmodi tempora nostra sunt, vt nihil habeam, quod aut à te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam, tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras exspecto, & scribo ad vos, cùm habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit: & id ipsum, quod fecit potuit diligentius facere & cautius: quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, vt ij voluerunt, [1] qui me de mea sententia detruserunt. Cura vt valeas. Pridie Nonas Ianuarias.

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

1 Quorum consilio in Italiam, post deuictum Pompeium reuertit.

ARGVMENTVM.

Doloris index Epistola.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 17

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius. nunc quæ sint negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac vt tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

Scripta post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

ARGVMENTVM.

Monet vxorem & filiam, vt mature considerent, num Romæ tutò esse possint, & cum dignitate.

Tullius Terentiæ, pater suauissimæ filiæ, Cicero matri & sorori. S. D. P. 18

COnsiderandum vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis, Romæ ne si-

Lentulo & Marcello cos.

tis, an mecum in alio tuo loco. id non solùm meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniant in mentem hæc, Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam, eamq; rem posse nobis adiumento esse, siqua vis aut siquæ rapinæ fieri cœperint. sed rursus illud me mouet, quòd video, omneis bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem [1] regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum, vt & multùm esse mecum, & cum abieritis, commode etiã in nostris prædijs esse possitis. Mihi planè nõ satis constat adhuc, vtrum sit melius. Vos videte quid aliæ faciant [2] isto loco fœminæ, & ne, cùm velitis, exire non liceat. Id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus vt propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, vt quotidie aliquas à vobis literas accipiã. Maximè autem date operam, vt valeatis, si nos vultis valere. viij. kalend. Februarias, Formijs.

1 Campana epi. 11. li. 16.

2 i. ista dignitate qua vos estis epi. 14.

ARGVMENTVM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultaté, quo minus possit propius accedere.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ. de qua nihil est quòd ad te plura scribam: tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. sed à Pomponio exspecto litteras, quas ad me quamprimùm perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

Scripta vt opinor, post reditũ eius in Italiam, superato in Pharsalia Pompeio.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt in Tusculano omnia sint parata ad hospites excipiendos.

Tullius

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 20

IN Tusculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut postridie. Ibi fac vt sint omnia parata. plures enim fortasse nobiscum erunt:&, vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Libum si in balneo non est, fac vt sit: item cetera, quæ sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale. v. kal. Octob. de Venusino.

Post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

ARGVMENTVM.

Scribit, vt, quæ tempus postulabit, prouideat, sibique absenti administret, literasquè mittat.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 21

Eodem tempore

SI vales, bene est ego valeo. Da operam vt conualescas: quod opus erit, vt res, tempusque postulat, prouideas atque administres, & ad me de omnibus rebus quam sæpissimè litteras mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Dicit se tabellarios expectare: vt consilium capere possit.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 22

Eodem tempore

SI vales, bene est, ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores quid nobis faciendũ sit, faciemusq; te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale kalend Septembribus.

ARGVMENTVM.

Scribit de literis à Cæsare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

Tullius Terentiæ suæ. D. 23

SI vales, bene est: ego valeo. Redditæ mihi iam tãdem sunt à Cæsare litteræ satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui vtrùm obuiam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim

Eodem tempore ad Att. 11 lib. 11. 1. Epi. 15. li. 12.

quamprimùm remittas. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Id. Sextileis.

ARGVMENTVM.

Nondum se neque de Cæsaris aduentu, neque de eius literis quidquam scire dicit.

Tullius Terentiæ suæ. S. D. 24

SI vales, bene est, ego valeo. Nos neque de Cæsaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Siquid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac cures. Vale. iij. Id. Sextileis.

Eodem tempore Pharnace deuicto, redeunte ad vrbem Cæsare.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XV. AD CONSVLES, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, solicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abessent, monet vt maiores exercitus summittantur.

M. Tullius M. F. Cicero procos. S. P. D. cos. Prat. Trib. pl. S. Q. R. 1

Sulpicio & Mercello cos.

1 Terminum imperij Romani

SI vos valetis, bene est : ego quidem valeo. Et si nō dudū mihi nuntiabatur Parthos transisse Euphratē cum omnibus ferè suis copijs: tamē quòd arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publicè scribere ea, quæ de alterius prouincia nuntiarentur. postea verò quam certissimis auctoribus, legatis, nuntijs, literis sū certior factus, vel quod tanta res erat, vel quòd nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pænè est communis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos puta

ui

ui. Regis Antiochi [2] Commagini legati mihi primi nuntiarunt, Parthorum magnas copias[3] Euphratē transire cæpisse: quo nuntio allato, cùm essent nonnulli qui ei regi minorem fidem habendā putarent: statui expectandum esse, siquid certius afferretur. Ad XIII. Kalend. Octob. cùm exercitum in Ciliciā ducerē, in finib. Lycaoniæ & Capadociæ mihi literæ redditæ sunt à [4] Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusq; populi Ro. existimatur: [5] Pacorum Orodi regis Parthorum filium cū permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ: magnumque tūmultum esse in prouincia Syriæ excitatum. Eodē die ab [6] Iamblico phylarcho Arabum, quē homines opinantur bene sentire, amicúmq; esse reip, nostræ literæ de ijsdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intellegebam socios infirmè animatos esse & nouarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamen, eos ad quos iam accesseram, quique nostrā mansuetudiuem integritatemque perspexerant, amiciores populo Ro. esse factos. [7] Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostæ particeps facta esset. & ob eā caussam, & vt opprimerentur ij, qui ex Cilicum gente in armis essent, & vt hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum populi Rom. non modò non cedere his nuntijs allatis, sed etiam propius accedere, exercitū ad Taurū institui ducere. Sed siquid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in ijs præsertim rebus, quas vos audistis ego penè cerno: magnopere vos & hortor, & moneo, vt his prouincijs serius vos quidē, quàm decuit, sed aliquādo tamen cōsulatis. [8] Nos quemadmodū instructos, & quibus præsidijs [9] munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stulticia obsecratus, sed verecundia deterritus non recusaui neque enim vnquam vllum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallem, quàm vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore

res

2 Epist. 3. & 4
3 *Iustinus* li. 3.
4 Strabo lib. 14. Dio lib. 41. 50. & 54.
5 Epist 18: lib. 5. ad Att. Iustinus lib. 42. cæsum à Ventidio Pacorum cum vniuerso exercitu tradit.
6 Tarcondimoti filio Srabo. lib. 16.
7 In quam non dum peruenerat, cum tamen esset in prouinciasua, vide ep. 67. li. 13.
8 Ep. sequenti.
9 Epist, 5. lib, 1

res sese sic haber, vt nisi exercitum tantum quantũ ad maximũ bellum mittere soletis, maturè in has prouincias miseritis, summũ periculum sit, ne amittẽdæ sint omnes hæc prouinciæ, quibus vectigalia populi Rom. continentur. Quamobrem autem in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est. neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militũ sit, iudicauit vir fortissimus, M. Bibulus in Asia, qui, cum ei permisissetis delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia, propter acerbitatem atq; iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, vt nõ multùm nos iuuare possint: aut ita alienata à nobis, vt neque expectandum ab ijs, neque committendum ijs quicquã esse videatur. Regis Deiotari & voluntatẽ, & copias, quantæcunq; sũt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyranniq; neq; opibus satis firmi, neq; voluntate sũt. Mihi in hac [10] paucitate militum, animus certe non deerit. spero, ne consiliũ quidem. quid casurum sit, incertum est. Vtinã saluti nostræ consulere possimus: dignitati certè consulemus, Valete.

10 Duas legiones habebat ep. 15 lib. 5. ad Att.

ARGVMENTVM.

Sulpicio & Marcellos cos.

Exponit, quid in prouincia, audito Parthorũ aduentu egerit ad tuendam prouinciam & socijs in fide continendos: & de Ariobarzane rege ab insidijs liberato.

M. Tullius M. F. Cicero procos S. D. cos. præt. trib. pl. S. P. Q. R 2

SI. V. V. B. E. E. Q. V. Cum prid. kal. Sextileis in prouinciam [1] venissem, neque maturius propter itinerũ & nauigationum difficultatem venire potuissem: maximè conuenire officio meo, reique publicæ conducere putaui, parare ea quæ [1] ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cũ essẽt à me cura magis, & diligentia, quam [2] facultate & copia constituta, nuntijque & literæ de bello à Parthis

1 Ep. 6. lib. 3. & ad At. ep. 13. lib. 5.

2 De hoc mopestè queritur ep. antecedenti.

this in prouinciam Syriam illato. quotidie fere afferentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum. erat enim magna suspicio Parthos, si ex Syria egredi atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam quòd ea maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per[3] Cappadociæ partem eam quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraq; ad Cibystra, quod oppidum est ad mōtem Taurum, locaui: vt[4] Artuasdes Rex Armenius, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi Romani esse: & Deiotarū fidelissimum regem, atque amicissimum reip. nostræ maximè coniunctum, haberem hominem, cuius & consilio & opibus adiuuari posset resp. Quo cùm in loco castra haberem,[5] equitatumque in Ciliciā misissem, & vt meus aduentus ijs ciuitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret: & ego maturè, quid agerentur in Syria, scire possem: tempus eius tridui, quod in his castris morabar in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, vt ego regem Ariobarzanem, Euseben, Philorhomæum tuerer, eiusque regis salutem & incolumitatem regni defenderem, regi, regnoque præsidio essem adiunxissetisque, salutem eius regis populo, senatuiq; magnæ curæ esse, quod nullo vnquam de rege decretum esset à nostro ordine: existimaui me iudiciū vestrum ad regem deferre debere, atque presidiū meū, & fidem, & diligentiam polliceri: vt, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vellet. Quod cùm essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, vt debuit, deinde etiam mihi gratias egit, quòd ei per magnum & per honorificū videbetur, senatui populoque Ro. tantæ curæ esse salutem suam, meque tantam diligentiam adhibere, vt & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas per-

spici

3 Idem scribit ad appium ep. 6. lib. 3.

4 Cuius soror nupta erat Pacoro regis Parthorum filio. Appianus in Parthico. Infra ep. 3.

5 Vide infra ep. 4.

6 Sic appellabatur à Romanis Græcis nominibus ad Latinam consuetudinem traductis: i pius & amicus Romanorum. vide ep. 17. lib. 2.

ſpici poſſet. Atque ille primò, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus eſt, vt nullas inſidias neq; vitæ ſuæ, neq; regno diceret ſe aut intelligere fieri, aut etiam ſuſpicari. Cum ego ei gratulatus eſſē, idque me gaudere dixiſſem, cohortatus vt recordaretur caſum illũ interitus [7] paterni, & vigilanter ſe tueretur, atque admonitu ſenatus cōſuleret ſaluti ſuæ: tũ à me diſceſſit in oppidum Cibyſtra. Poſtero autē die cum Ariarathe fratre ſuo, & cum paternis amicis maioribus natu ad me in caſtra venit: perturbatuſq; & flens, cum idē & frater faceret, & amici, meā fidem, veſtrā commendatione implorare cœpit. Cùm admirarer quid accidiſſet noui: dixit, ad ſe indicia manifeſtarum inſidiarum eſſe delata, quæ eſſent ante aduentum meum occultata: quòd ij, qui ea patefacere poſſent, propter mètum reticuiſſent: eo autem tempore ſpe mei præſidij complures ea, quæ ſcirent, audacter ad ſe detuliſſe: in his amantiſſimum ſui, ſumma pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, ſe ſollicitatum eſſe, vt regnare vellet: id, viuo fratre ſuo, accidere non potuiſſe. ſe tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protuliſſe. Quæ cum eſſet locutus, monui regē, vt omnem diligentiam ad ſe conſeruandum adhiberet: amicoſq; iam patris eius iudicio probatos hortatus ſum, regis ſuam vitam, docti caſu acerbiſſimo patris eius, omni cura, cuſtodiaque defenderent. Cum rex à me equitatum, cohorteiſq; de exercitu meo poſtularet: etſi intelligebam veſtros c. non modò poſſe me id facere, ſed etiam debere: tamē cum reſp. poſtularet propter quotidianos ex Syria nuntios, vt quàmprimum exercitum ad Ciliciæ fineis adducerem: cumq; mihi rex patefactis iam inſidijs non egere exercitu populi Ro. ſed poſſe ſe ſuis opibus defendere videretur: illum cohortatus ſum, vt in ſua vita conſeruanda primum regnare[8] diſceret: à quibus perſpexiſſet ſibi inſidias, in eos vteretur iure

7 Videtur Ariobarzanes rex, cui ſenatus Cappadociæ regnum largitus erat inſidijs interfectus, de quo Iuſtinus lib. 38. & hic ep. 17. li. 2.

8 Erat enim adoleſcens appellatus a ſenatu rex Cicerone conſule ep. 17. lib. 2.

regio, pœna afficeret eos, quos necesse esset, reli quos metu liberaret. præsidio exercitus mei ad eorũ, qui in culpa essent, timoré potius, quàm ad contentioné vteretur. fore autem vt omnes, quando s.c. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestro præsidio futurum. Ita cõfirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter Ciliciã facere institui: cùm hac opinione è Cappadocia discederé, vt[9] consilio vestro, casu incredibili, ac pæne diuino regem, qué nos honorificétissimè appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei commédassetis, & cuius salutem magnæ vobis curæ esse decreuissetis, meus aduentus præsentibus insidijs liberasset. Quod ad vos à me scribi non alienum putaui, vt intelligeretis ex ijs, quæ pænè acciderũt, vos multo ante, ne ea acciderent, prouidisse: eoq; vos studiosius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenij, fidei beneuolentiæq; erga vos perspexisse, vt non sine caussa tantã curã, diligentiamq; in eius vos salutem videamini contulisse. Valete.

9 Qui prouidistis multo ante, ne acciderent, ea quæ pænè acciderunt, facto S. C. de Ariobarxane.

Dequo decreuistis, quod nullo vnquam de rege

ARGVMENTVM.

Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publice non scripserat.

M. Cicero imp. S. D. M. Catoni. 3

CVm ad me legati missi ab Antiocho[1] Commageno, venisset in castra ad Iconium ante diem III. Non. Septembreis, ijque mihi nunciassent[2] regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad[4] Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq; præterea[3] gentium magna manu venisse, [4] Euphratemque iã transire cœpisse, dicique Armenium regem in Cappadociã impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas

1 Ep. 1. & 4.
2 Artuasdis ep. 3
3 Arrabum ep. 4.
4 Euphrates erat ter minus Parthicæ prouinciæ.

9 Quo cum nupta erat filia Catonis Plut. in Bruto.

9 Quia[1] Syria, Bibuli prouincia Parthis finitima.

duas causas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios litterasque misisse: & existimabam M.[a] Bibulum procos. qui circiter Id. Sextileis, ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quòd secundos ventos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius litteris omnia[b] certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, vt in huiusmodi re, tantóque bello, maximæ curæ est. vt quæ copijs & opibus vix tenere possumus, ea mansuetudine & continentia nostra sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, vt consuesti nos absentes diligas & defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat quæ in prouincia gesserit: pro quibus rebus à Catone petit, vt in senatu supplicationes sibi decernat.

M. Cicero imp. S. D. M. Catoni. 4

SVmma tua auctoritas fecit, meúmque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, vt magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer socios, prouinciámque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in prouinciā prid. kal. Sextileis venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderem, biduum[1] Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduū, triduum Synnadis, todidem dies Philomeli. Quibus in opidis cùm magni conuentus fuissent, multas ciuitates acerbissimis[2] tributis, & grauissimis vsuris, & falso ære alieno liberaui. Cumque ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque[3] cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione vllo apud Philomelum consedissent: reliquus exercitus esset in Lycaonia, M. Anneio legato imperaui, vt eas quinque cohor-

1 Ad Att. ep. 9. ll. 5. & hic ep. 8. lib 3.

2 Vide 7. 8. & 10. lib. 3.

3 Puto significari eas de quibus ad Appium scribit ep. 6. lib. 3.

teis

teis ad reliquum exercitum duceret: coactóque in vnum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset auctum, ego in castra ad. VII. kalend. Sept. veni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manum & equitatum satis idoneum, & populorum, liberorum regúmsque sociorum auxilia voluntaria comparauissem. interim cùm exercitu lustrato iter in Siliciā facere cœpissem kalendas Sep. legati a Rege[4] Commageno ad me missi, pertumultuosè, neque tamen non verè, Parthos in Syriā transisse nuntiauerunt. Quo audito, vehementer sum cōmotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionē eā, quæ Ciliciā attingeret, putaui. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter mōtis Amani naturam facilè tenuissem (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorū vterq; paruis præsidijs propter angustias percludi potest: nec est quicquā Cilicia contra Syriam munitius) sed (me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, regesque habet finitimos, qui etiam si sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud oppidum Cybistra castra feci, vt & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, noua finitimorum consilia impedirem Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & senatus iudicio tributum est, vir cum beneuolentia & fide erga populum Romanū singulari, tum præstanti magnitudine & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis[5] copijs in mea castra esse venturum. Cuius ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque vt maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius salutē à senatu te auctore

4 Ep. 1. & 3.

5 Cohortes xxx equitum M, M. vide Ad Att. ep 18. lib. 5 & 1. li. 6.

6 Ep.38,lib.13. auctore cõmendatam habebam,præsentibus insidijs [6] nec opinantem liberaui:neque solum ei saluti fui, sed etiam curaui vt cum anctoritate regnaret. Metram & eum, quem tu diligenter mihi comendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & omnino ijs, qui nouari aliquid volebant perfeci vt è regno illi discederet, rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum litteris atque nuntijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse,magnumq; eorum equitatũ, qui in Ciliciam transisset,ab[7] equitum meorũ turmis & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaniæ præsidij caussa, occidione occisum Quare cum viderem à Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe à finibus esse Ciliciæ: quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi .Quò vt veni,hostem ab Antiochia[8] recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui, Deiotarumque confestim iam ad me, venientem cũ magno & firmo equitatu & peditatu & cum omnibus suis copijs, certiorem feci,non videri esse causam, cur abesset à regno[9] méque ad eum, siquid noui forte accidisset, statim literas, nuntiosque missurum esse.Cúmque eo animo venissem, vt vtrique prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id,quodiam ante statueram vehemẽter interesse vtriusq; prouinciæ,pacare [10] Amanum, & perpetuum hosté ex eo monte tollere, agere perrexi.Cumque me decedere ab eo monte simulassem & alias parteis Ciliciæ petere,abessemque ab Amano iter vnius diei, & castra apud Epiphaniam fecissem: ad. IIII. Id. Octobreis, cum aduesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci ,vt ad III Idus

7 Quos in Ciliciam præmiseret. vide supra ep.2.

8 Cassio insequẽte. vide epi. 10.

9 Gallatia.

10 Epist 10.l.2.

dus Octob. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus & auxilijs, cū alijs Quintus frater legatus mecum simul, alijs C. Pomptinus legatus, reliquis M. Anneius, & L.[11] Tulleius legati præessent, plerósque nec opinanteis oppressimus. qui occisi, captique sunt intercluſi fuga. Eranā autem quæ fuit non vici instar, sed vrbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram & Commorim, acriter & diu pugnantibus, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore vsque ad horā diei decimam, magna multitudine hostiū occisa, cepimus. castellaq; sex capta, complura incēdimus. His rebus ita gestis castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquis Amani[11] delendis, agrisq; vastandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ est, id tempus omne cō sumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicū Pindenissum exercitū adduxi. Quod cum esset altissimo & munitissimo loco, ab ijsq; incoleretur, qui ne regibus quidē vnquam paruissent, cùm & fugitiuos reciperent, & Parthorū aduentum acerrimè expectarent, ad existimationē imperij pertinere arbitratus sum, cōprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circundedi: sex castellis castrisq; maximis sepsi aggere vineis[12] turribus oppugnaui. vsusq; tormētis multis, multis sagitarijs, magno labore meo sine vlla molestia, sumptúve sociorū, septimo quinquagesimo die rē cōfeci, vt omnibus partibus vrbis disturbatis aut incēsis cōpulsi in potestatē meam peruenerint. His erāt finitimi pari scelere & audacia Tiberani. ab his Pindenisso capto, obsides accepi, exercitū in hiberna dimisi. Quinctum fratrē negotio præposui, vt in vicis aut captis, aut[14] male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum[14] relatum sit me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia

Ad Att. ep. 20. lib. 5.

11 Cuius aua riciam carpit ep. vltima. lib. 5. ad Att.

11 Vide ep. 10. lib. 2 & ad Att. ep. 20. lib. 5.

12 Vnicæ turri. epi. 20. lib. 3. ad Att.

13 Epist. 20. li 5. ad Att.

14 Vt mihi subplicationes decernantur.

15 Rogamus enim quorū volūtati non valde confidimus: admonemus quos optimè animatos erga nos credimus. lib. 1. ep. 9. pæne in extremo.

16 Opinor C. Antonio: cui detracta supplicatio. Dio, lib. 37 Ob extinctam coniurationem, Quinct. in Pisonem Phil. 14. Si armis contra Clodium certare voluisse. Vide Pedianum.

Græce etiam Cicero scripsit vt commentarium de consulatu suo. epist. 2. lib. 2. ad Att.

tua comprobaris: idq; etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio: tamen admonendū potius te à me, quàm[15] rogandum puto. Tu es enim is qui me tuis sententijs sæpissimè ornasti, qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in cōcionibus ad cælum extulisti: cuius ego sēper tanta esse verborū pondera putaui, vt vno verbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia assequi me arbitrarer. Te denique memini,[16] cū cuidā clarissimo, atq; optimo viro supplicationē nō decerneres, dicere te decreturū, si referretur ob eas res, quas is consul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non vt multis, per bene gesta, sed vt nemini, rep. conseruata. Mitto quòd inuidiā, quod pericula, quod omnes meas tēpestates & subieris, & multo etiā magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris. quod denique inimicū meū, tuum inimicum putaris: cuius etiā interitum, vt facile intelligerem mihi quantū tribueres, Milonis caussa in senatu defēdenda approbaris: A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco non pono, sed in veri testimonij atq; iudicij: non vt præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer (quis enim in te id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, caussis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni deniq; varietate litterarum mearum te non modò ijs, quos vidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrē. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu tanti æstimē. Agam iam tecum familiariter, vt est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignū, & necessitudine etiam paterna: Si quisquam fuit vnquā remotus & natura, & magis etiā (vt mihi quidē sentire videor) ratione atq; doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi: ego profecto is sum. Testis est cōsulatus meus: in quo sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset:

possset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putaui expetendam. Itaque &[17] prouinciam ornatam, & spem non dubiam [18] triumphi neglexi. sacerdotium denique, cùm (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillimè consequi possem, non appetiui. Idem post [19] iniuriam acceptam, quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modò non calamitatem, sed etiam gloriam, studui quam ornatissima senatus, populiq; Ro. de me iudicia intercedere. Itaque & [20] augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honoré, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendũ puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderij ad sanandum vulnus iniuriæ, vt faueas, adiutorque sis, quod paullo ante me negarã rogaturum, vehementer te rogo: sed ita si non ieiunũ hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale atque tantum, vt multi nequaquã paribus rebus [21] honores summos à senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse videor (scis enim quàm attentè te audire soleã) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, [22] atq; vitam imperatorum spectare solere in habendis aut non habẽdis hominibus. Quodsi in mea causa considerabis, reperies me exercitu [23] imbecillo contra metum maximi belli firmissimũ præsidium habuisse, æquitaté & continentiam. His ego subsidijs ea sũ cósecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: vt ex alienissimis socijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderé, animosq; nouarũ rerũ expectatione suspensos, ad veteris imperij beneuolentiã traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo vno omnino sociorũ querelæ audiuntur. Cognosces ex ijs, qui meis institutis se [24] recreatos putãt. Cùmq; omnes vno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sũt, prædicabunt: tũ quæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum,

17 Epist. 2. li. 5.
18 Si in prouinciam irem.
19 Exilium suum significat.
20 Vide orationem in Antoniũ & in principio de claris orat. Plut.
21 Triumphum
22 Cum in senatu sententiam dicis.
23 Duabus legionibus ep. 15. lib. 6. ad At. & hic ep. 6. li. 3. & 1 huius libri.
24 Cum Appij institutis afflicti essent, ad At. lib. 5. ep. 6. & lib. ep. 1.

num,tecũ de me loquentur:puto etiam regem Deiotarũ,qui vni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam maiora sunt,& in omnibus seculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias vincerẽt est profectò tuum, cum ad res bellicas hæc quæ rariora & difficiliora sunt, genera virtutis adiunxeris, ipsas etiã illas res gestas[25] iustiores esse et maiores putare. Extremum illud est, vt quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegẽ: qua nec mihi carior vlla vnquã res in vita fuit, nec hominum generi maius à deis munus vllum est datum. Hæc igitur,quæ mihi tecũ communis est societas studiorum atq; artium nostrarũ,quibus à pueritia dediti ac deuincti, soli[26] propemodum nos philosophiam illam veram & antiquam quæ quibusdam otij esse ac delidiæ videtur,in forum atque in remp. atque in ipsam aciem pæne deduximus, tecum agit de mea laude cui[27] negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum cũ auctoritate tua,cum beneuolentia erga me mihi,quod maximè cupierim,cõtigisse. Vale.

25 Magis placeret, illustriores.

26 Vide Proœmium para doxorum.

27 Negauit tamen, vt patet in ep. sequenti, & 11. lib. 8. & 1. & 2. li. 7. ad Att.

ARGVMENTVM.

Excusat se quòd Ciceroni supplicationẽ non decreuerit; & tamen decretam gaudet: seque de illo honorificentius dicit sensisse, quàm eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. Cato M. Ciceroni Imp. S. P. D. 5

QVod & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuam virtutem,[1] innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia consilioque tuo defensam prouinciã, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorũ reuocatam ad studium imperij nostri, voluntatem,

1 Hoc addidi, quia non potest esse virtus sine innocentia: nec desunt exempla.

sententia

sententia mea & decreto laudarem, feci: [2] supplicationem decretā. si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione & continentia reipub., prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos quàm tibi referre acceptum mauis, gaudeo. Quod si triumphi prærogatiuam putas esse supplicationem, & idcirco casum potius, quam te, laudari vis: neque supplicationē sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine & innocentia imperatoris prouinciam, quàm vi militum aut benignitate deorum retentam atq; conseruatā esse, quod ego mea sententia censebā. Atq; hæc ego idcirco ad te contra consuetudinē meam pluribus scripsi, vt quod maximè volo, existimes me laborare vt tibi persuadeam, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimū sum arbitratus, & quod tu maluisti factū esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatē, diligentiamq; socijs, & reip. pręsta.

2 Vide ad Att. ep. 1. & 2. li 7.

Excusat se, quod supplicationem non decreuerit, ep. 11. lib. 8.

3 Stoicorum enim breuis oratio.

4 Stoicus autem Cato in orat. pro Murena.

ARGVMENTVM.

Exponit, eximia cū Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum. petitque vt sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut ..., si adipiscatur, gaudeat.

M. Cicero M. Catoni S. D. 6

LÆtus sum laudari me (inquit Hector, [1] opinor apud Næuium) abs te, pater laudato viro. ea est enim profectò iucunda laus, quæ ab illis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione literarum tuarum, vel testimonijs sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido veritati dares: quod si non modò omnes, verùm etiā multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua vnum extitisse mira-

1 Opinor, ait videatur homo consularis & pene sexagenarius poetas lectitare.

Plures erant Catones, sed vnus vere Cato nominatur enim C. Cato ep. 2. 4. 5. 6. lib. 1.

bile est, quem ego currum, aut quã lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile iudicium, nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessarijs. Sed caussam meæ voluntatis; (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiã si[2] parum iusta tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non vt nimis concupiscendus sit honos, sed vt, si deferatur a senatu, minimè aspernandus esse videatur. Spero autẽ, illũ ordinem pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignũ[3] honore, vsitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum te peto, quod amicissimè scribis, vt, cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: resq; ipsa declarat, tibi illum honorẽ nostrum supplicationis fuisse iucundum, quòd scribendo[4] affuisti. Hæc enim s.c. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, vt spero, te propediem videbo, atque vtinam rep. meliore, quam[5] timeo. Vale.

2 Quia supplicationem non decreuit.

3 Triumpho.

4 Ad Att. ep. 1. lib. 7.

5 Iam immergebat in Cæsarem & Pompeium discordia.

ARGVMENTVM.

Marcello de consulatu gratulatur: suamque illi dignitatem commendat.

M. Cicero Procos. M. Marcello cos. Des. S. D. 7

MAxima sum lætitia affectus, cùm audiui, te consulem factum esse: cumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua, parentisq; tui dignitate administrari. Nam cùm te semper dilexi, amauique, quod mei amantissimum cognoui in omni[1] varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficijs, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est vt sim totus vester, & esse debeam

Hic est qui ex Octauia, Augusti sorore, Marcellum genuit, de quo Virg. l. 6. 1 in honoribus. & laboribus, dixit. ep 4. lib. 15. & ep. 4 eiusdem lib & hic in ea, quæ sequitur. proxima.

beam: cùm præsertim matris tuæ, gratissimæ, atque optimæ fœminæ, maiora erga salutem dignitatemq; meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto maiorem in modum vt me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur C. Marcello de filio consule facto, erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoq; de iure augurali composuit. l. 1. de Diuin. & Caricius.

M. Cicero procos. C. Marcello Collegæ S. D. 8

MArcellum[1] tuum consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maximè optasti, mirum in modum gaudeo: idq; cùm ipsius caussa, tum quòd te omnibus secundissimis rebus dignissimũ iudico: cuius erga me singularem beneuolentiam vel in[2] labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamquæ, cognoui. Quare gratum mihi feceris, si vxori tuæ[3] Iuniæ, grauissimæ atquæ optimæ fœminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod cousueuisti, peto, vt me absentem diligas, atque defendas. Vale.

1 Filium.

2 Epist. 4. & 2 lib. 13.

3 Matri consulis designati.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato, petitq; ab eo, vt sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

M. Cicero procos S. D. Marcello. cos 9

1 Epist. 4. lib. 8.

TE & pietatis in tuos & animi in repub. & clarissimi atque optimi cõsulatus C. Marcello[1] consule facto fructum cepisse vehementer gaudeo Non dubito quid præsentes sentiant. nos quidem longinqui, & à te ipso missi in [2] vltimas genteis ad cælum mehercule te tollimus verissimis ac iustissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua vnicè dilexerim, tuq;

2 Vltimas non orbis terræ, sed imperij Romani

3 Eius gratia consulem factū C. Marcellum, significat.

4 Idem in lib. de claris orat.

5 Marcello enim & supplicio cos. iuit in prouinciam,

6 Nondū enim satis certa.

me in omni genere semper amplissimum esse & volueris & iudicaris. tamen hoc vel[3] tuo facto, vel populi Ro. de te iudicio, multo acrius, vehementerq; diligo: maximaque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis virisque optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis, vel me tui [4] similem esse audio, vel te mei. Vnum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimùm aliquis: aut nequid accedat temporis ad id, quod [5] tu mihi & S. C. & lege finisti omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas, & me absentem diligas atque defendas.

Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt: quia non putabam à me [6] etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidē nostra volui ad te scribere: ne, cùm ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse, Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosè suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. Marcello C. F. cos. S. D. 10

Marcellus & Marcellinos gentiles fuisse, Pedianus scribit

1 Erga me.

2 Vt laudari, & honorari, te cōsule possent, supplicatione decernenda.

QVoniam id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, vt omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quoniam ergo ita accidit, vt omnium vestrum [1] studio tuus consulatus satisfacere posset, in quē meæ res gestæ [2] lausque & honor earum potissimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, vt confido, senatu, vt honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest.

potest [3] frater tuus quanti me faciat, semperque fecerit esse hominem qui ignoret arbitror neminem. domus tua denique tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est. neque vero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quàm ornatissimũ velis esse meamq; & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus[4] existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

3 Patruelis M. Marcellus, Suetonius in Iulio.

4 Ep. 1. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerat.

M. Cicero imp. C. Marcello Cos. S. D. 11

QVantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quã idem extiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etsi res [1] ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium literis. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cum studiosè tum libenter. Nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quã tibi, cui mecum studia communia, beneficia paterna, tuáque iam antè cõiunxerant: tum accedit, mea quidem sententia maximũ vinculum, quod ita remp. geris atque gessisti, qua mihi carius nihil est, vt quãtum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundẽ ego vnus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ij sint[2] exitus, quos mereris, & quos fore cõfido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, vt spero, videbo. Vale.

1 Cum decretã mihi supplicationem audirẽ.

2 Eum honorem tibi deos fortunare volo, dixit, ep. 8. & 12.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de consulatu, petitque vt operam det, nequid sibi

sibi temporis ad suum annuum prouinciale munus addatur.

M. Cicero Imp. L. Paullo cos. des. S. 12

Qui Catilinam lege Plancia interrogarat. Sallustius.
1 Erat enim Æmilia gens patricia.

ETsi mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Ro. pro tuis summis in remp. meritis, & pro[1] amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cùm id mihi nuntiatum est: eũque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, maiorumque tuorum dignitate administrari. Atque vtinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proq; tuis amlipssimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiumque nauare. Quam mihi facultatem quando hic[2] necopinatus, & improuisus prouinciæ casus eripuit: tamen vt te consulem remp. pro tua dignitate gerentem[3] videre possim, magnopere à te peto, vt operã des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriæ, neque quid tẽporis ad meum annuum munus accedat. quod si feceris, magnus ad tua prӕstina erga me studia cumulus accedet. Vale.

2 Acad. 1. sic locutus, alibi tamen dixit, inopinatum.

ARGVMENTVM.

Petit vt de suis rebus gestis quam honorificentissimè decernendum curet: suamque illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.

M. Cicero Imp. L. Paulo cos. S. D. 13

MAximè mihi[1] fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob caussas, sed præcipuè vt in petendo, & in gerendo consulatu, meum tibi debitum studium perspicere posses. 1 Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam volebam. In consulatu vero cupio equidẽ te minus habere negotij. sed molestè fero, me consulem

1 Correctio ad id quod dixerat, in petendo.

tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cùm id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, vt tibi ad me ornandum semper detur facultas: mihi ad renumerandū nihil supetat præter voluntatem. [2] Ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cùm & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, vt à te pluribus verbis contendam ac petam, vt[3] quàm honorificentissimum S. C. de meis rebus[4] gestis faciendum cures: non audeo vehemēter à te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitū putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes [5] gentes sciunt de me optimè meritum, breuiter petam. Si alij consules essent, ad te potissimum Paulle mitterem, vt eos mihi quàm amicissimos redderes: nunc cùm tua summa potestas summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, vt & quam honorificentissimè cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrimè, dignas res esse & honore & gratulatione cognosces ex ijs literis, quas ad te, & [6] collegam, & senatum publicè misi, omniumque mearum reliquarum rerum, maximéque existimationis meæ procurationem [7] susceptam velim habeas: in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre omniáque, quæ spero, [8] cùm, absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

2 Studijs & officijs tuis.

3 In Amano.
4 Epist. ✝.

5 Significat prædicari a se etiam in prouincia, quantum Paulo debeat.

6 C. Marcellum eæ literæ non extant.
7 Quem antea suscepisti.

8 Absens supplicationes, præsens triumphum

ARGVMENTVM.

Significat se ea facturum Fabij causa, quæ Cassius rogarat: dolet, se Cassium non vidisse ad vrbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuā prouinciā

temporis prorogetur.

M. T. Cicero C. Cassio proquæs. S. D. 14

Quæstor erat M. Crasso in Syriã ierat.
1 Puto esse quẽ lib. 1. commendat Cælio, & Papirio Pæto. ep. 25. lib. 9.

M. Fabium quòd mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum, multi enim anni sunt, cùm ille in ære meo est, & à me [1] diligitur propter summam suam humanitatem & obseruantiam. Sed tamen, quód te ab eo egregiè diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quanquã profecerunt litteræ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quæ rogas. Tu multis de caussis vellé, me conuenire potuisses. primum vt te, quem iam diu plurimi facio, tanto interuallo viderem: deinde vt tibi, quod feci per literas, possem præsens gratulari: tum vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis inter nos communicaremus: postremò vt amicitia nostra, quæ summis officijs ab vtroque culta est, sed longis [2] interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, vtemur bono literarum, & eadem ferè absentes, quæ si coràm essemus, consequemur. Vnus scilicet ille fructus, qui in videndo est, percipi literis non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quàm si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen & feci antè, & facio nunc, tibique cùm pro rerum magnitudine, quas gessistis, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de prouincia decedentem summa laus, & supra gratia prouinciæ prosecuta est. Tertium est, vt id, quod de nostris rebus coràm cõmunicassemus inter nos cõficiamus idem literis. Ego ceterarum rerum caussa tibi Romam properandam magnopere censeo. nam & ea quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. Sed siqua sunt onera tuorum, si tanta sunt

2 Triennio enim ante in Syriam quæstor Cassius ierat, cum M. Crasso, L. Domitio, & Ap. Claudio cos.

Partho, post necem Crassi, deuicerat. Iustinus lib. 42. Velleius. li. 2.

vt

vtea sustinere possis, propterea nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora, considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis quid sustinere posis. Si potes, laudabile atque populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De mea autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, vt omneis tuos neruos in ea contendas, neque mihi ad hanc prouinciam, quam & [3] senatus, & populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Habes [4] Paulum nostrum nostri cupidissimum, est Curio, est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti, ego autem semper ornamento te mihi fore duxi fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. Accessit post tuum discessũ familiaritas mihi cum Bruto [5] tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu vt tuo studio confirmes, te vehementer rogo: literasque ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam sæpissimè Vale.

3 Idem dixi ep. 8 & 5 C. & lege

4 Paulum consulem designatũ, Curionem tribunum pl designatum. item Furnium. ep 28. lib 5. ad Atticum.

5 Cuius soror, vxor erat Cassij. Plut. in Brut.

ARGVMENTVM.

Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

M. Cicero S. D. C Cassio. 15

ET si [1] vterque nostrum spe pacis, & odio ciuilis sanguinis abesse à belli pertinacia voluit: tamẽ quando eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam à te expectare. etsi vt sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & idem mecũ tuus adduxit vtrũque

1 Vterque enim victo in Thessalia Pompeio se Cæsari tradidit.

que nostrum ad id consilium, vt vno prælio putaremus, si non totam causam, at certè nostrum[2] iudicium definiri conuenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè vnquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp quàm imminutam, & debilitatam manere. Ego autē ex interitu eius nullam spem[3] scilicet mihi proponebam, ex reliquijs magnam. sed ea sunt consecuta, vt magis mirum sit accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura, nec, cùm homines essemus, diuinare potuisse. Equidem fateor meam coniecturā hanc fuisse, vt [4]illo quasi quodā fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ. vtrumque autem positū esse arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset [5] Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, vt opinor, ipso legato ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, vt victoriam sperarent [6] alios vt ipsum, vinci, contemnerent. Atque horum malorū omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut [7] nescio quem istum Pharnacē Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili vsi sumus. tu enim eam partem petisti, vt & consilijs interesses, & quod maximè curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui vt Cæsarē in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumq; multis honestissimis viris conseruatis redeuntem, ad pacem currentem, vt aiunt, citarē, ab illo longissimè & absum, & absui. Versor autem in gemitu Italiæ, & in vrbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua beneuolentia scribas ad me. quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes

2 Vt statueremus deponendane essent arma, an retinenda.

3 Eleganter vsurpatum pro nimirum ep. 6. lib. 1.

4 Pharsalico.

5 Quæ tum bellum Scipione duce reparabat.

6 Cæsarem reliquias Pompeianorum contemnentem.

7 Mithridatis filium, quē mox Cæsar vnica pugna profligauit, vnde illud, Veni vidi, vici.

mes. magni erunt mihi tuæ litteræ. Atque vtinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem. [10] sine vlla enim molestia dignitatem meã retinuissẽ. vale.

10 Suadebas enim vt armis abstinerem.

ARGVMENTVM.

Iocatur in opiniones Epicureorum, id est, in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi cæperat.

15 Scripta videtur gerente bellum Cæsare in Hispania contra Pompeij liberos, quod indicat ep. 17.

M. Cicero C. Cassio S. D.

PVto te iam suppudere, quod hæc te tertia iam epistola ante oppressit, quam tu syllabam, aut litteram: sed non vrgeo, longiores enim expectabo, vel potius[1] exigam. Ego si semper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. fit enim nescio quo modo, vt quasi coràm adesse videare, cum scribo ad te, neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας vt dicunt tui[2] amici noui, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας spectris[3] Catianis excitari. nam te fugiat, Catius. Insuper Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille[4] Gargetteus, etiam ante Democritus εἴδωλα, hic spectra nominat. His autem spectris etiam si oculi possent feriri, quod cum velis ipsa accurrunt: animus quî possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cum saluus veneris, in meáne potestate sit spectrum tuum, vt, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud accurrat: neque solum de te, qui mihi hæres in medullis: sed, si insulã Britanniam cœpero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolet ad pectus? Sed hæc posterius. tẽto enim te, quo animo accipias, si enim [5] stomachabere, & molestè feres plura dicemus, postulabimusque, ex qua hæresi vi hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. Quare si iam biennium aut triennium est, cum[6] virtuti nuntiũ remisisti, delenitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. quanquam quicum loquor? cum vno fortissimo

1 Quasi debitas
2 Epicureci ep. 19
3 Scripsit quædam Quinct. lib. 10 capit 1. & Horat.
4 Epicurus à Gargetto patria Gargettius appellatus, ex pago de quo Laertius.
5 Quod irridere vide ar Epicureorum sententias
6 Perfecta Metaphora, nuntiũ remisisti, delenitus illecebris voluptatis.

viro: qui postea quam forum attigisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. in ista ipsa ἀ[illegible] metuo ne plus neruorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu plus probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? Quia nihil habeam aliud, quod scriberem de rep. enim nihil scribere possũ. neque enim quod sentio, libet scribere. Vale.

Cæsarianis omnia ex libidine administrātibus.

ARGVMENTVM.

Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassij cōmemoratione Brundicina.

M. Cicero D. S. C. *Cassio.* II

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen cùm à me discedunt, flagitant literas: cum ad me veniunt, nullas afferũt. atque idipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent. sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignosces: alteras habebis has breueis: sed expecte πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cùm tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis reuertantur? Nos hic (tanta ad te scribam aliquid) D.[1] Syllam patrem mortuum, habebamus: alij à latronibus, alij cruditate dicebant. populus non curabat, combustum enim esse constabat, hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo. quanquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabam moleste laturum, verentem ne[2] hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius Valde gaudebant se aduersariũ perdidisse. De Hispania noui nihil: sed expectatio valde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster[3] paludatus ad. [illegible] kalendas Ian. Profectus est, vt quiuis intelligere possit, id tu,[4] nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse. nam quòd multos

Ep. 10. lib. 11.

1 Vide ep 18. huius lib. & 10 lib. 9. & l. b. 2. de officijs.

2 Ad quem emebat: Sylla Pompeianorum bona ep. 9.

3 Phillip. 5. & Festus.

4 Quia nuper Epicurius factus est.

multos miserijs leuauit, & quòd se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundisij moratus es, valde probo & gaudeo, & me hercule puto te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris nobis quidem qui te amamus, erit gratum. & amabo te, cum dabis posthac aliquid domum literarum mei memineris. Ego nunquam quendã ad te, cum sciam, sine meis literis ire patiar.

ARGVMENTVM.

Excusat breuitatem epistolæ, festinatione tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

M. Cicero C. Cassio. S.D. 18

LOngior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me cùm iam iretur ad te. longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus. Non mehercule facillimè: veruntamen aliam aberrationem à molestijs nullã habemus. Vbi igitur inquies, philosophia; tua quidẽ in culina, mea molesta est: pudet enim seruire. Itaque facio, me alias res agere, ne conuiciũ Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui, Te abesse, mea causa molestè fero: tua gaudeo. sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, vt à [a] pucro fecisti, amabis.

[1] Cur à philosophia solatium, & oblectationem non petis.
[a] Epist. 14.

ARGVMENTVM.

Respondet ad duas epistolas quæ ante proximam superiorẽ leguntur, maximè autem Epicurum, & Epicuros, quorũ ipse in numero erat, à studio virtutis & iustitiæ laudat.

C. Cassius S. D. M. Ciceroni 19

1 Epist,16, 2 Phil.l.13,ca.15

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quicquã libentius facio, quàm scribo ad te. videor enim cum præsente loqui, & iocari. Nec tamẽ hoc vsu venit propter spectra [1] Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos [2] regeram, vt Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate. hominum [3] paludatum ex vrbe exisse, cùm ipsius caussà gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum. spero enim homines intellecturos, quanta sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas & clementia: atque ea, quæ maximè mali petant & concupiscant, ad bonos peruenire: difficile est enim hominibus persuadere τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν verò, καὶ ἀταραξίαν & virtute, iustitia, & καλῷ parari, & verũ, & probabile est. ipse enim Epicurus, à quo omnes Catij & Amasinij, mali [4] verborum interpretes proficiscuntur, dicit. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. Itaque & Pansa qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ij, qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι καὶ φιλοδίκαιοι omneisque virtutes & colunt & retinent: Itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cùm dissentire philosophos videret, non quæsiuit quid bonum esset, sed omnia bona [5] coemit: cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cũ filium viderit. Nunc, vt ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. Peream, nisi solicitus sum ac malo [6] veterem & clementem dominum habere, quàm nouũ & crudelem experire. Scis Cneus quàm sit fatuus, scis quomodo [7] crudelitatem virtutem putet: scis quàm se semper à nobis derisum putet. Vereor ne nos rusticè gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat si me diligas, rescribe. Hui quàm velim scire vtrum ista solicito animo, an [8] soluto legas, sciam enim eodem tempore quid me facere oportcerat. Ne longior sim, vale: & me, vt facis, ama. Si Cæsar vicit,

2 Festus in dictione Paludati.

4 Epicuri: cuius verba ab honesto & iusto detorquent,

5 Enim in ductione, quidquid potuit, de bonis proscriptorum ciuium dominãtibus primum Syllæ, deinde Cæsare. ep. 17.

6 Cæsarem potius quam Cn. Pompeium, Magni filium.

7 Epist. 14. lib. 4. & 3 lib. 7.

8 Hilari, tristis enim curis detinentur.

cit, celeriter me expecta.

ARGVMENTVM.

Scribit se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberimas literas.

M. Cicero C. Trebonio S. D. 20

ORatorem 1 meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, vt ei rectè putarem: nisi fortè candidatorum licentia hic quoque vsus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius vultus, sermoque constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti, quo tolerantius feramus igniculũ desiderij tui, crebris nos literis appellato: atque ita, si idem fiet à nobis: quanquã duæ causæ sunt cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quã nos: primum quod olim solebant, qui Romæ erant, ad prouincialeis amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet, res enim publica istic est, deinde quòd nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi literis, nõ video quare alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. nunc hæc primò cupio cognoscere, iter tuũ cuiusmodi sit vbi 2 Brutũ nostrũ videris, quandiu simul fueris, deinde, cũ processeris longius, de bellicis rebus de toto negotio vt existimare possimus quo statu simus. ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura vt valeas, meque ames amore illo tuo singulari. Vale.

1 Cum rogo publo ad magistratus petitionem, quæsita fictis cognominibus gratia commendant.

Ibat Trebonius in Asiam eia senatu decretam ep. 16. lib. 12.

2 Qui, metu plebis ab Antonio concitatæ, militumque veteranorum vrbe excesserat.

ARGVMENTVM.

Rogat vt sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat. enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat. perijsse enim Caluum ante quã hæc epistola scriberetur, id est, ante Cæsaris necẽ, patet ex libro, qui, Brutus, inscriptus est.

M. Cicero Trebonio S. P. D. 21

1 De quo vide ep. 16 lib. 12.

2 Accessisse tamen aliquid in proxima superiore epistola dixit.

3 P. Clodio.

Cum post Pharsalicam pugnam in Italiam rediijt ep. 33. lib. 10.

ET epistolam tuam legi libenter, & [1] librum libentissimè. Sed tamen in ea voluptate hunc cepi dolorem, quòd, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ (nam ad amorē quidem nihil poterat [2] accedere) tum discedis à nobis, meq; tanto desiderio afficis, vt vnā mihi consolationem relinquas, fore vt vtriusq; nostrum absentis desiderium crebris & longis epistolis leniatur, quod ego non modò de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi, nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam vt illa omittam, quæ ciuitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea atq; in publica caussa consulū parteis suscepisti, cum [3] tribuno pl. quæstor nō paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: vt hæc recentia quæ meminero semper, obliuiscar: quæ tua solicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu quæ cura, qui dolor, cū, ad te curæ & dolores mei perferrentur; Brundisiū deniq; te ad me venturum fuisse, nisi subito in hispaniā missus esses? vt hæc igitur omittā, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitā æstimo, & salutem meam: liber iste, quē mihi misisti, quantā habet declarationem amoris tui? Primum, quòd tibi facetum videtur quicquid ego dixi, quod alijs fortasse non itē: deinde, quod illa siue secus, fiunt, narrante te, venustissima: quinetiam antè quā ad me veniatur, risus omneis pæne consumitur. Quòd si in his scribendis nihil aliud nisi quod necesse fuit, de vno me tandiu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. Cùm verò ea, quæ scriptura persecutus es, si sine summo amore cogitare non potueris: nō possum existimare, plus tuendam à seipso quàm me à te amari. Cui quidem ego amori, vtinam ceteris rebus possem, amore certè

certè respondebo: quo tamen ipso tibi confido facturum satis. nunc ad epistolam venio: cui copiose & suauiter scriptæ, nihil est quòd multa respondeam. primum enim ego illas [4] Caluo literas misi non plus quam has, quas nunc legis, existimans exituras, aliter enim scribimus, quòd eos solos, quibus mittimus: aliter quòd multos lecturos putamus: deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus, quã tu id verè potuisse fieri putas. Primùm quòd ita iudicabam, accutè mouebatur. genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur quod probaret. multæ erant & reconditæ [5] literę: vis non erat. ad eam igitur hortabar. In excitando autem & in acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium & cõsilium meum. quòd hortandi caussa laudaui: iudicium, quòd de ingenio eius valde existimaui bene. Reditum est, vt tuam profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium literis mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia & officia multùm tecum recordere, quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci, non modò virum bonum me existimabis, verũ etiam te à me amari plurimum [6] iudicabis. Vale.

4 Vide Tacitum in dialogo de orationibus.

5 In libro de claris oratoribus. Id facit ep. 1. li. 2 & ep. 8. li. 12. & alibi sæpißimè

6 Si tua in me officia tecum recordabere.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XVI. AD TIRONEM.

ARGVMENTVM.

Suum Tironis desiderium significat.

Tullius & Cicero, & Q. Q. & Tironi Humaniss. & optimo S. P. D.

Aulo facilius putaui posse me ferre desiderium tui: sed planè non fero: & quanquã magni ad [1] honorem nostrũ interest: tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus, nisi confirmato corpore, noles nauigare, approbaui tuum consilium: neque nunc muto, si tu in eadem es sententia, sin, postea quam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret: aut si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi perswade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelliges opus esse te Patris conualescendi causa paulum commorari: nihil me malle, quàm te valere. Si statim nauigas, nos Leucade cõsequere, sin te confirmare vis: & comites, & tempestates & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis. Vnũ illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis aduentus & hæ literæ moueant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo [2] ingenio considera, nos ita te desideramus, vt amœnus amor, vt valenté videamus hor-

[1] Triumphum cogitabat: sed cum ne discordiæ ciuilis impedirent, verebatur, id quod euenit.

[2] Vt tibi faciendum vi debitur, ita facies.

hortatur : desiderium, vt quamprimùm. Illud igitur potius. Cura ergo potissimum, vt valeas, de tuis ¹innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimū III. Nonas Nou. Vale. 1 Epist. 6.

ARGVMENTVM.

Scribit de sua solicitudine, suo que ad Aliziam accessu rogat, vt valetudinem diligenter curet.

Tullius Tironi. S. 2

NOn queo ad te, nec libet scribere quo animo sim ¹ affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maxime voluptati fore, si te firmum quam primùm videro. Tertio die abs te ad Aliziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia c x x. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me acceptur um. Quantū me diligis, tantum fac vt valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Nou. Alizia. 1 Quia sine te sum.

ARGVMENTVM.

Rogat vt omni cura valetudini seruiat.

Tullius & Cicero Tironi suo S. *D*. P. & Q.
Pater & Filius: 3

NOs apud Alyziam, ex quo loco ad te literas ante dederamus, vnum diem commorati sumus, quod Quintus nos consecutus non erat: is dies fuit Non. Nou. inde ante lucem proficiscentes, ante diē VII I. Idus Nou. has literas dedimus. Tu, si nos omneis amas, & præcipuè me magistrum tuū, confirma te. Ego valde suspenso animo expecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego inprimis, quam primum te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris, satis quo-

tidie te videro, si valebis vtilitatibus tuis possum carere: te valere tua caussa primum volo, tuum mea mi Tiro. Vale.

ARGVMENTVM.

Ferè tota est hortatio ad curandam valitudinem.

Tullius Tironi suo S. P. D. & Cicero F. & Q. Pater & Q. F. 4

VAriè sum affectus tuis literis, valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque nauigationi, neque vitæ committas. satis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu bene existimare scribis, & ego sic audio. Sed plane curationes eius non probo, ius etiam dandum tibi non fuit, cúm κακοστόμαχος esses. Sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad[1] Lysonem. Ad Curium verò suauissimum hominem, & sũmi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi: in his etiam, vt, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster vereor ne negligentior sit: primũ, quia omnes Græci: deinde, quòd cum à me literas accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. tu igitur quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas vlla in re, qua ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, [2] daret, medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, vrbana, prouincialia, in re priuata, in publica, in studijs, in literis nostris. omnia viceris, si, vt spero, te validum videro. Ego puto te bellissimè, si rectè erit, cum quæstore Mescinio decursurum. non inhumanus est, téque, ut mihi visus est, diligit. Et cum valetudini tuæ diligentissimè consulueris, tum mihi Tiro consulito nauigationi. nulla

1 Epist. 10. li. 13. & 2. & 9. huius lib.

2 Epist & ad At. ep. 5. & 6 l. 8. L. Messinio, de quo epi. 20. & 21. lib. 5. ep. 21. lib. 13. habuit & alterum quæstorem. C. Cælium, de quo li. 2 epist vltima.

nulla in re iam te festinare volo, nihil laboro, nisi vt saluus sis. Sic habeto mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet & cum tua, & mea maximè intereſt te valere, tum multis eſt curæ. adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, nunquam te confirmare potuisti, nunc te nihil Impedit: omnia depone: corpori serui. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale mi Tiro, vale, vale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale, VII. Idus Non. Leucade.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia ægrum Tironem libertum Patris reliquit, quem his ferè omnibus epistolis rogat, vt valetudinem curet.

Tullius & Cicero & Q. Q. Tironi humaniss. & opt. S.P.D. 5

VIde quanta in te sit suauitas, duas horas [1] Thyrei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit quam si vixerit tecum, is omnia policitus est, quæ tibi essent opus: [2] facturum puto. mihi placebat, si firmior esses, vt te Leucadem deportares, vt ibi te planè confirmares, videbis quid [3] Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem, cùm meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui, vnas literas Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, vt quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libenter perferāt. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in 4 Curio habeo, nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius. Ei te totū trade. malo te paulo poſt valentem, quàm ſtatim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi vt valeas:

1 Oppidum fuit Messeniorum.

2 Similis figura ep. 16 lib. 12.

3 Ep. 19. li. 7. & ep. 17. li. 13. Asclaponi ep. 29 li. 13. & 9. h li.

4 Attici amicissimo. & 17. li. 13 & ad Att. ep. 5. 6. lib. 8.

valeas:cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale: Leucade proficiscens, VII. Id Nou.

ARGVMENTVM.

Idem argumentum, vt Tiro valetudinem curet.

M. Tullius M. Cicero Pater & Fil. Q. Q. Tironi. S.P.D. 6

TErtiã ad te hanc epistolã scripsi eadem die magis instituti mei tenendi, causa quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quod scriberem. Igitur illa; quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cùm valetudinis rationem, vt spero, habueris, habeto etiam nauigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, vt ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te mi Tiro. Quando non contigit, vt simul nauigares, nihil est quòd festines. nec quòd quicquam cures nisi vt valeas. Etiam atque etiam Vale. VII. Idus Nou.[1] Actio vesperi.

1 Ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritime pugna victus est.

ARGVMENTVM.

Scribit se aduersis ventis Corcyræ teneri, hortaturque Tironem, vt se curet, nec nisi confirmatus nauiget.

Tullius & Cicero S.D. Tironi suo. 7

SEptimum iam diem Corcyræ tenebamur. Quintus autem pater, & filius Buthroti, solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te litterarum. ijs enim ventis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non [1] sederemus. Cura igitur te & confirma: & cum commodè, & per valetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amãtissimos tui veni. Nemo nos amat qui te non diligat. Carus omnibus expectatúsq; venies,

1 Nihil agentes sic Terent. Sed re domi virginem tã grandẽ.

nies. Cura vt valeas etiam atque etiam Tiro noster. Vale. xv. kalendas Decembreis. Corcyræ.

ARGVMENTVM.

Etiam Q. Cicero significat, quantæ curæ sibi *Tironis* valetudo sit.

Q. Cicero Tironi. S.D. 8

MAgnæ nobis est sollicitudini veletudo tua: nam tametsi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nũtiant, tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis absuturus est is, cuius vsũ & suauitatem desiderando sentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi & viæ per hiemem, nisi bene firmum committas: néue nauiges, nisi exploratè. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via sit facilè abesse ab iniuria temporis. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, inquit Euripides: cui tu quantum credas, nescio: ego certè singulos eius versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quamprimùm venias. Ama nos, & Vale. Q.F. tibi salutem plurimam dicet.

Hic versus in Euripidis tragœdijs, quæ nunc extant, non reperitur. multas nominant, quæ desiderantur, Athenæus, & Suidas, ep. 15. li. 13 fortasse ab Hippocrate sumpsit,

ARGVMENTVM.

Nauigationis descriptio, & ad curandam valetudinem beneuolentiæ plena cohortatio.

Tullius & Cicero Tironi suo S. P.D. 9

NOs à te, vt scis, discessimus ad. IIII. Nonas Nou. Leucadem venimus. ad. VIII. Idus Nou. ad. VII. Actium. ibi propter tempestatem ad. VI. id. morati sumus. Inde ad. V. Idus Corcyram bellissimè nauigauimus. Corcyræ fuimus vsque ad XVI. kalendas. Decem. tempestatibus retenti. Ad. XV. kalendas à portu.

portu Corcyræorum ad [1] Cassiopen stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus vsque ad IX. kalendas. Interea qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cenati soluimus. Inde austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodémque vento postridie (id erat Ad. VII. kalendas Dec.) hora quarta Brundisium venimus: eodemq; tempore simul nobiscum in opidum introijt Terentia quæ te facit plurimi. Ad. v. kalendas Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi à te exspectatissimas literas reddidit, datas Idibus No. quæ me molestia valde leuarunt: vtinam omnino liberassent. Sed tamen [2] Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. Tuam prudentiam, temperantiã, amorem erga me noui: scio, te omnia facturum, vt nobiscum quamprimum sis, sed tamen ita velim, vt nequid properes Symphoniam [3] Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomadã incides. Sed quãdo pudori tuo maluisti obsequi, quàm valetudini, reliqua cura, Curio misi, vt medico [4] honos haberetur, & tibi daret, quod opus essent: me, cui iussisset, curaturum. Equum & mulum Brundisij tibi reliqui. Romæ vereor ne ex kalendis Ian. magni tumultus sint: nos agemus omnia modicè. Reliquum est, vt te hoc rogem, à te petam, ne temere nauiges. solent nautæ festinare quæstus sui causa. cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat, si poteris, cum Mescinio: cautè is solet nauigare, sin minus cũ [5] honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, téque nobis incolumẽ præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale. salue.

1 De qua Plinius & Strabo.

2 Epist. 10. li. 16.

3 Epi. 19. lib. 13 item 1 & 6. huius lib.

4 De pecunia intellige, non de honore, & honorarium, præmiũ honoris causa datum, vide supra, epi. 6.

5 Honesto, hic non ad mores sed ad dignitatem referetur.

ARGVMENTVM.

Narrat

Narrat, quàm periculoſum ſit Tironi poſt morbum in viam ſe dare: exigitque ſolitam eius operam in ſtudijs.

Tullius Tironi. S. 10

EGo vero cupio te ad me venire: ſed viam timeo. Grauiſſimè ægrotaſti inedia & purgationibus, & vi ipſius morbi conſumptus es. Graues ſolent offenſiones eſſe ex grauibus morbis, ſiqua culpa commiſſa eſt. Iam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent cōtinuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III kalend. eſſe volo. Ibi te vt firmum offendam, mi Tiro, effice. Literulæ meæ, ſiue noſtræ tui deſiderio oblanguerūt. Hac tamen epiſtola, quam Acaſtus attulit, oculos paullum ſuſtulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc ſcribebam. hilare & libenter ei cupienti audire noſtra, dixi, ſine te omnia mea muta eſſe. Tu muſis noſtris para vt operas reddas. [1] Noſtra ad diem dictam fient. docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè vt valeas: nos adſumus. Vale. XIII. kalendas Ianuar.

[1] Promiſſam manumiſſionem intelligit. ep. 11.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt præter valetudinem nihil curet: addit de aduentu ſuo ad vrbem. de ſtatu reip. ciuilibus diſcordiis perturbato, de triumpho ſuo, de præfectura Campana.

Tullius & Cicero, Terentia, Tullia, Q. Q. Tironi. S. P. D. 11

ETſi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero: tamen non tam mea, quàm tua cauſſa doleo te non valere. Sed quando in quartanam cō uerſa vis eſt morbi (ſic enim ſcribit Curius) ſpero, te diligentia adhibita, etiam [1] firmiorem fore. Modo fac id quod humanitatis tuæ eſt, nequid aliud cures hoc tempore niſi vt quam commodiſſimè conualeſcas. Non ignoro quantū ex deſiderio labores: ſed

erunt

[1] Quia pituitam & melancholicum humorem quartana conſtat exſiccari, Galenus in 1. de arte curat. ad Glauconem.

erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiā suscipias æger, & periculosè hieme nauiges. Ego ad vrbem accessi prid. Nonas Ian. Obuiam mihi sic est proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiæ, vel potius belli. cui cum cuperem mederi, &, vt arbitror possem, cupiditates[2] certorum hominum (nam ex vtraque parte sunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaceis ad senatum, & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitū & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat[3] Antonius quidē noster, & Q.[4] Cassius nulla vi*expulsi, ad Cæsarem cū Curione profecti erant, posteaquam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis qui pro cons. sumus, negotium dederit, vt curaremus,[5] nequid resp. detrimenti caperet. Nunquam maiore in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducē. Omnino ex hac quoq; parte diligētissimè bellum comparatur. id fit auctoritate & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed [6] Lentulus cos. quo maius suum beneficium faceret: simul atque expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum. nos agimus nihil cupide: eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem[7] tueretur: nos Capuā sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas, litterasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam Vale. D. prid. Idus Ian.

2 Ep. 1. l. 4. & 11. huius lib.

3 Tribuni pl. Cæsaris com. de be. ci. li. 1. & pro Deiotaro.

5 Quò vno versiculo summa in ciues potestas committebatur Sall. in Catil. & Cæsar. li De bel. ci. & Ph. l 5.

6 Crusceclus, dè quo epi. 4. lib. 8

7 Aduersus Cæsarem ep. sequē.

ARGVMENTVM.

Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: suam simul in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius S. D. Tironi. 12

QVod in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium atque vniuersæ reip. ex eo scire potes, quòd domos nostras, & patriam ipsam vel[1] diripiendam, vel inflammandam reliquimus, in eum locum res deducta est, vt nisi quis deus vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. Equidem vt veni ad vrbem, nō destiti omnia & sentire & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent, sed mirus inuaserat furor non solum improbis, sed etiam ijs, qui boni habentur, vt pugnare cuperent me clamāte nihil esse bello ciuili miserius. Itaque cùm Cæsar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset, vrbem [2] reliquimus: quam sapienter, aut quam fortiter nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hispaniam. delectus, qui sunt habiti, & presidia nostra dimittantur: sed vlteriorem Galliam Domitio,[3] citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum ad consulatus petitionem se venturum: neque iam velle [4] absentis rationem habere sui: se præsentem trinundium petiturum. Accepimus condiciones, sed ita vt remoueat præsidia ex ijs locis, quæ occupauit, vt sine metu de ijs ipsis conditionibus Romę senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis non honestæ, leges enim imponuntur, sed quiduis est melius, quàm sic esse, vt sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit, bellum paratum est, eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit: tantūmodo vt eum intercludamus, ne ad vrbē possit accedere: quod sperabamus fieri posse. delectus enim magnos habebamus: putabamusq; illum metuere, si ad vrbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret quas ambas habet inimicissimas, præter [5] transpadanos;

1 Epist. 1. lib. 4

2 Hoc sæpe in Pompeio reprehendit in epi. ad Atticum.

3 Prætoria igitur facta.

4 Quod ei lege permissum erat, ipso Pompeio consule pugnante epi. 5. lib. 6.

5 Quibus cum antea ius Latij Pompeius Strabo consul dedisset, postea Cæsar & ædilis, & consul de communicanda ijs ciuitate laborauit: quod postremo dictator effecit Sueton.
6 Ad At. ep. 10 lib. 7.
7 Gener epi. 16. lib. 3.

5 transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio ducibus, habet à tergo. videtur si insaniet posse opprimi, modo vt vrbe salua. maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritaté in illius exercitu habebat, T. labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illũ, & nobiscum est, multíque idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formiis. nullum maius [6] negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video, me castris & certis legionibus præfuturũ. Habeo etiam illam molestiam, quòd [7] Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui, quæ caue te perturbét & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem tum amantissimum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendaui, vt & valetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suauissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo tempore ego maximè operam & fidelitatem desideraui tuam, caue festines aut committas, vt aut æger, aut hieme nauiges. Nũquam ego serò te venisse putabo, si saluus veneris. adhuc neminem viderã, qui te postea vidisset, quàm M. volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te literas tanta hieme perferri. Sed da operam valeas: & si valebis, cùm rectè nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romæ. Cura vt valeas. IIII. kalendas Febr. Capua.

ARGVMENTVM.

Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius Tironi S. 13

OMnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura expectabam aduentum Menandri,

nandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, vt valeas: & cùm te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IIII. Idus April.

ARGVMENTVM.

Tirone ægrotante, literarum suauitate, & fructu se carere dicit: eumque rogat, vt omnem curam ad conualescẽdum adhibeat.

Tullius Tironi. S. 14

ANdricus postridie ad me venit, quàm expectaram. Itaque habui noctem plenam timoris ac miserijs: tuis literis nihilo sum certior quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, literisque omnibus careo, quas antè, quàm te videro, attingere non possum. [1] Medico mercedis quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Vmmium. Audio te animo angi, & medicũ dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. Nunc opus est te animo valere, vt corpore possis. id cum tua, tum mea caussa facias, à te peto. Acastrũ retine, quo cõmodius tibi ministretur. cõserua te mihi. dies promissorum adest quẽ etiã [2] repræsentabo, si adueneris. Etiam atque etiã, vale. III. Idus April. hora III.

1 Asclaponi ep. 20. lib. 13.

Vide epist. 10. Manumittam te etiam ante promissam diem.

ARGVMENTVM.

Suam de Tironis valetudine solicitudinem significat.

Tullius Tironi. S. 15

AEgipta ad me venit pridie Idus April. is etsi mihi nuntiauit, te planè febri carere, & bellè habere: tamen, quòd negauit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum solicitudine de tua valetudine. qua

*i. manumittā ep. 12. & 14.

si me liberaris, ego te omni cura * liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse, ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conseruandum. Cura te etiam atq; etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo.) Ego ad te Ægyptam remisi, quòd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere: vt is tecum esset: & cum eo cocum, quo vterere. Iterum vale.

ARGVMENTVM.

Gratias agit & gratulatur de Tirone manumisso,

Quintius Marco Fratri. S. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filiũ videam, vt mihi gratissimum fecisti, cùm eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quam seruum esse maluisti. Mihi crede, tuis & illius literis perlectis, exsilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor, si enim mihi Statij fidelitas, & frugalitas, est tantæ voluptati, quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis literis, sermonibus, humanitate, quæ sunt in his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de caussis, verùm etiam propter hanc * vel quòd mihi sic, vt debuisti, nũtiasti, te totũ in literis vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciã. vale.

Indignum qui seruiret.

* Hoc etiam nomine sic locutus ep. 13. lib. 2. & 24. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat valetudini fideliter inseruiendo, eumque rogat, vt omnino valetudini inseruiat.

Tullius Tironi. S. 17

VIdeo quid agas: tuas quoque epistolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, vnde & illud tamen ἄκυρον, *valetudini* fideliter inseruiendo? Vnde in istum

locum, *fideliter* venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: vt sit, quomodo Theophrasto placet, [1] verecundia tralatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur. non ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde solicitat: sed ei inserui, & fac omnia: tum te mecum esse, tum mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est. Valde enim eius caussa volo. Vale.

1 Vt in suum locum verba immigrasse non in alienum irruisse videantur. de orat. lib. 3.

ARGVMENTVM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ Tullius Tullio, Tironi, quod Tiro omittendum rescripsit. ad inuidiam vitandam. de hoc alijsque de rebus scripta est hæc epistola.

Tullius Tironi, S. 18

QVid igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic addendum etiam, *Suo*, sed si placet inuidia vitetur: quam quidem ego sæpe contempsi. Tibi *διαφόρησιν* gaudeo profuisse: si verò etiam Tusculanũ, dij boni, quanto mihi illud erit amabilius! sed si me amas, quod quidem aut facis aut perbellè simulas: quod tamen mirum in modum procedit, sed vt est, indulge valetudini tuæ. cui quidem tu adhuc dum mihi deseruis, seruisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τρῖψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus reuertare. non modò te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parrhedum excita, vt horum ipse conducat: sic [1] olitorem ipsum commouebis. Salico nequissimus HS CIↃ, dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tãta impensa derideat? calface hominem, vt ego M. Othonem. itaq; abutor coronis. De [2] Cabra quid agatur, etsi nunc quidẽ etiam

1 Epist. 20

2 Aqua, in agro Tusculano, de qua in oratione vltima in Rullum, & Frontinus de aquæ ductibus.

 nimium

nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologiũ mittam & libros, si erit sudum. sed tu nullosne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocléum? fac opus appareat. A. Ligurius Cæsaris familiaris mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac vt sciam. Cura te diligenter. Vale.

ARGVMENTVM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Epist. 32. lib. 7. EXpecto tuas litteas de multis rebus, te ipsũ multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud siquid potest boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor. scio tibi curę esse: sed confice. & si ob eam rem miraris, accipio caussam: si te id non tenet, aduola. Litteras tuas valde expecto. Vale.

ARGVMENTVM.

Tullius Tironi. S. 19

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius Tironi. S. 20

SOllicitat, ita viuam, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. libros compone: indicem, cum Metrodoro lubebit, quando eius arbitratu viuendum est. Cum olitore, vt videtur. Tu potes kalẽdis spectare gladiatores, postridie redire & ita censeo. Verùm vt videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

1 Epist. 17.

ARGVMENTVM

Proposionem animi, studiumque ad virtutem significat: & de prædio empto gratulatur.

Cicero F. Tironi suo Dulciss. S. P. D. 21

CVm vehementer tabellarios expectarem quotidie,

tidie, aliquando venerunt: post diem XI; & VI. quam à vobis descesserant: quorum mihi fuit aduẽtus optatissimus. nam cum maximam cepissem lætitiam ex humanissimi & carissimi patris epistola: tũ verò iucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaque me iam non pœnitebat intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar. fructum enim magnũ humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearũ litterarũ. Vehementer igitur gaudeo te meã sine dubitatione accepisse excusationẽ. Gratos tibi optatosque esse, qui de me rumores afferũtur non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboq; & enitar, vt in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare quòd polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id, constantiq; animo facias licet: tantũ enim mihi dolorẽ, cruciatumq; attulerũt errata ætatis meæ, vt non solùm animus à factis, sed aures quoq; à cõmemoratione abhorreant. cuius te solicitudinis & doloris participẽ fuisse, notũ exploratũque est mihi: nec id mirũ: nam cùm omnia mea caussã velles, tum etiã tua. socium enim te meorũ cõmodorum sẽper esse volui. Quãdo igitur tum ex me doluisti, nunc vt duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non vt discipulum, sed vt filium esse coniunctissimum: nam cum audio illum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisque sæpenumero partẽ. exoro enim, vt mecũ quã sæpissimè cœnet. hac introducta cõsuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cenãtibus obrepit, sublataq; seueritate philosophiæ, humanissimè nobiscum iocatur. Quare da operã vt hanc talẽ, tam iucundum, tã excellentem virum videas, quãprimùm. Nam quid ego de Bruto dicam? quem nullo tempore à me patior discedere, cuius tùm frugi seueraque est vita, tum etiam iucundissima conuictio non est enim seiunctus iocus à philologia & quotidiana συζητήσει huic ego locum in proximo conduxi, & vt

Epist 16. lib. 1. erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica de offi. lib. 1. & 3

possum, ex meis angustijs, illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latinè apud Bruttium exerceri volo. Vtor familiaribus & quotidianis conuictoribus, quos secum Mytilenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multùm etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horũ ceteri similes τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε. De Gorgia autẽ quod mihi scribis erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis, sed omnia postposui,[2] dummodo præceptis patris parerem διαρρήδην enim scripserat vt eum dimitterem statim. tergiuirsari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen studium & consilium, gratum acceptumque est mihi. Excusationẽ angustiarum tui temporis accipio. scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium vehemẽter gaudeo, feliciterque tibi rem istam euenire cupio. hoc[3] loco me tibi gratulari, noli mirari: eodẽ enim ferè loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem. Habes deponendæ tibi sunt vrbanitates, rusticus Rõ. factus es cum ego mihi nunc an te oculos tuũ iucundiss. conspectum propono, videor videre emẽtem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè ac tu, doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me, præsertim cùm sciã communem nobis emptum esse istũ fundũ. De mãdatis, quod tibi curæ fuerunt, est mihi gratum. sed peto a te vt quãcelerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidẽ Græcus: multùm enim mihi eripitur operæ in exscribendis[4] hypomnematis. Tu velim in primis cures vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

[1] Plutarcus epist. 1. lib. 7.

[3] Locus enim gratulationis in principio literarum solet esse.

[4] Poematorum. dixit Cicero pro Gellio. Caritius ὑπόμνημα est, quod extempore & sine cura, σύνταγμα autem quod adhibita industria scribitur.

ARGVMENTVM.

Prima pars huius epistolæ est de valetudine curanda, reliqua varijs de rebus.

Tullius Tironi S. 22

SPero ex tuis literis tibi melius esse: cupio quidem certè, cui quidem rei omni ratione cura vt inseruias & caue suspiceris contra voluntatem meã te facere, quòd non sis mecum: mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ seruire, quam meis oculis & auribus. etsi enim & audio te, & video libenter, tamen hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo, lego autem libentissime. Tu istic siquid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidẽ facilè legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, vt facis. Tertia adderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalerius fuit: sed nunc planè Bilienus est. Itaque te do vicarium. In eum obseruabis. Etsi, Veruntamen de illis, nosti cetera; sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum, & vt tuas quam longissimas literas legam. Cura mi Tiro, vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur vt professionem conficiat, scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

Tullius Tironi suo. S. 23

TV verò confice professionem, si potes. etsi hęc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit liceat modò rusticari. [1] Ad Bithinicũ scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutẽ non contemnis, etsi Atticus noster, quia quondã me com-

1 Epist. 17. li. 9.

commoueri, φανικοῖς intellexit, idem semper putat nec videt quibus præsidijs philosophiæ septus sim: & hercule, quòd timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla [a] offensione amicitiam retinere sanè volo, scribamque ad eum, sed non antè quam te videro. nec tamen te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras expecto Leptam: etenim ad cuius ruptam pulegio mihi tui sermonis vtendũ est. Vale.

a Videtur esse scripta post Cæsaris mortem. Adagium, propius est genu, quam tibi a: id est, tua potius quã mea tibi curanda Theocrit idyl. 15.

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus

Tullius Tironi S. 24

ETsi manè Harpalum miseram: tamen cùm haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil erat, ijsdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ, sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit à me tui dimittendi, vt rationes nostras explicares. Offilio & Aurelio vtique satisfiet. A Flamma, si non potes omnẽ, partem aliquam velim extorqueas: in primisque vt expedita sit pensio kalendis Ian. De attributione conficies, de repræsentatione, videbis de domesticis rebus hactenus. De publicis, omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix teneor quin accurram. sed scilicet litteras tuas expecto: & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrunque ad aquas. emas quid egerint. Dolabellæ procuratores fac vt [a] admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.

est Flamminius Flamma. de quo ep. ad At.

a De pecunia mihi debita dotem filiæ, cum qua diuortium fecerat.

ARGVMENTVM.

Litteras à Tirone quam crebérrimas requirit.

Cicero F. Tironi suo.

ETsi iusta & idonea vsus es excusatione intermissionis literarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo. nam etsi de reip. rumoribus & nuntijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad mè perscribit pater: tamē de quauis minima re scripta àte ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cū in primis tuas desiderem literas, noli committere vt excusatione potius expleas officium scribendi, quā assiduitate literarum. Vale.

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accusat, quia literas non miserat: rogatque vt omnino etiam sine argumento scribat.

Q. Cicero Tironi suo S. 26

VErberaui te cogitationis tacito duntaxat conuicio, quòd fasciculus alter ad me iā sine tuis litteris perlatus est, non potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus: isq; diu, & multis lucubrationibus cōmentata oratione, vide, vt probare possit, te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini quæ lagenas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes, aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ. sic tu, etiā si, quod scribas, non habebis, scribo tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse videaris. valde enim mihi sēper & vera & dulcia tuis epistolis nūtiātur. Ama nos, & vale.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in consules designatos Hirtium, & Pansam, beneuolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero Tironi suo. 27

Mirificam

MIrificam mihi verberationem cessationis epistolæ dedisti, nam quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione, vt erant, ad me scripsisti, & maximè de consulibus dess. quos ego penitus noui libidinum & languoris effæminatissimi animi plenos. nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab vniuerso naufragio periculum est. Incredibile est, quæ [1] ego illos scio oppossitis Gallorum castris in æstiuis fecisse: quos ille [2] latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum dileniet. Res est aut tribunitijs, aut priuatis consilijs munienda, nam isti duo vix sunt digni quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundaméta credas. Te, vt dixi, [3] fero oculis, ego vos ad III. kal. videbo, tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissuauiabor. Me ama. Vale.

Cum Cesaris essent legati.
1 M. Antonius
2 ep. 15. li. 10.
3 vnicè diligo

FINIS.

DIONYSII LAMBINI monstroliensis emendationum rationes in lib. 1. *Epistolarum M. T. Ciceronis ad* Familiareis.

In Epistolam Primam.

LIN. 7. *nisi perfecta re de me* (sic distinguendam, non vt vulgo, *nisi perfecta re, de me non conquiesti.* sic enim loquitur. li. 6. epistolarum ad Ampium Balbum, *neque vllo modo diuulgatum: de te iam esse perfectũ.* li. 12. *per eosdem creditores*) quidã libri manuscripti habent, *per eosdem competitores:* quod non placet. pag. 2 lin. 3. *nec admonitionibus reliquit locum*) legendum puto, *nec admonitionibus.* Nam supra non dixit, *admonere,* sed monere. admonere certè videtur idẽ ferè valere, quod ὑπομιμνήσκειν: quod est in memoriam redigere: monere autem aliud est.

In epist. 2. li. 15. *cui quidem rei tam obsisti non poterat*) secutus sum libros manuscriptos, nisi quod ex *que feci quidem.* pag. 3. li. 31. *intendere cepit*) libri veteres ferè omnes habent, *intendere cæpit,* quod quamobrem reijciam, caussam non video: vulgati autem partim *cõtendere,* partim intercedere. Omnino *contendere* malim, quã *intercedere.* pag. 4. li. 1. *nam ei Bibuli sententiam*) ei idem valet quod ij. sic autem habent tres libri veteres Memmiani, & Clericanus. paulo post vocem, *primus* quæ est ante *honestissimus* eorundem librorum veterum auctoritatẽ secuti sustulimus. li. 26. *& vt quam rectissimè agatur, omni mea cura, &c.* Hic discrepant inter se libri manuscr. & hi à vulgatis. Nam quidem scripti manu sic habent, *agantur omnia, mea cura, &c. quidam* sic, *& vt quàm rectissime agatur, omni mea, &c.* alij sic, vt edidimus.

In epist. 3. In quibusdam libris manusc. hæc epistola cum superiore cohæret. pag. 5. li. 4. *gratiosissimus in prouincia fuit*) sic reposui, codicem vnum manusc. secutus: atque ita sine dubio legendum, etiam si nulli codices hanc lectionem confirmarent. Nam ceteri omnes habent *gratissimus.*

In epist. 4. pag. 5. li. 24. *vnum certamen esse relictum sententia Vulcatij*) legendum fortasse est, *cum sententia Volcatij.* li. 27. *magna inuidia*) coniunctionem *que*: quæ erat in vulg. sustuli, fretus veteribus codicibus. li. 6. *alio transferebant*) sic habent omnes libri manuscripti.

In epist. 5. pag. 7. li. 25. *neque fide maiore*) libri scripti nonnulli habent, *neque fide maiorem*: quos non sequor: Alij *neque fide meliorem*: vnde iudico, *fide meliore esse* legendum, paullo ante hac eadem pag. versu sexto, duæ illæ voces, *causa regia*, superuacaneæ videntur: quæ tamen reperiuntur in libris manuscriptis. li. 33. *omnium magno silentio*) omnes fermè libri manuscripti habent, *nim um magno silentio.*

In epist. 7. pag. 9. li. 38. *& animo in te singulari*) nulli veteres libri habent *in te*: quæ tamen mihi necessaria videntur. pag. 11. li. 7. *cuius propè in conspectu*) multos abhinc annos. Memmius coniecerat sic esse legendum eiusque coniecturam probaueramus, quod multo fecimus impensius, posteaquam eam omnium veterum

terum librorum authoritate videmus confirmatam. Pag. 11. lin. 20 *qui per prouinciam tuam, atque imperij tui prouincias pecunias ex cred.*) secutus sum codices manuscr. in quibus ita scriptum est, quemadmodum edendum curauimus. Neque est quod cuiquam hæc scriptura absurda videatur. Nam aliquando plures prouinciæ vni attribuebantur, quemadmodum prouinciæ Ciliciæ tres διοικήσεις Asiaticæ erant attributæ. Sic igitur Ægyptio prouinciæ, aliæ prouinciæ erant attributæ, fortasse Cilicia & Cyprus, cui rei argumento sunt verba illa, supra hac eadem epist,. *qui Ciliciam, Cyprumque teneas, &c.* pag. 12. lin. 14. *quàm demptum de fortuna*) sic emendaueram decem ab hinc annis in meo codice: cuius mei iudicij tuli fructum, cùm ita scriptum esse in omnibus libris manusc. comperi, *demptum* autem, id est detractum. quod opponitur illi *additum*. Aliud porrò est *adimere*, aliquid *demere*.

IN EPIST. 8.

Pag. 14. lin. 6. *vt me dignitas vtilitasque cogit.*) P. Victorius ex suo cod. manusc. edendum curauit, *vt me pietas vtilitasq; cogit.* Quam scripturam confirmant Memmiani: in quibus est *deitas d.* enim est *p.* inuersum. In alium librum item scriptum manu incidi, in quo scriptum est: *& vt commoditas, vtilitasque me cogit.* lin. 34. *si quidem homines*) sic habent nonnulli libri, & manuscr. & vulgati. alij *si quidam*. pag. 15. lin. 18. *nostrum studium exstabit*) libri duo Memm. habent, *nostrum studium excitabunt.*

In epist. 9. pag, 16. lin, 14. *vberiores & præstantiores præsens*) sic habent omnes codices Memmiani, præter vnum, in quo est *præsentiores*, quo modo P. Victorius in suo manuscriptum reperit. Pag. 18, lin, 21. *vt integram mihi de causa Camp. ad. s. red rem seruarem*) sic hunc locum restitui, leui immutatione facta: nempe ex *integrum* feci *integram*, ex *reseruarem* autem *rem seruarem*, sic autem loquitur Brutus. lib. 11. totamque vobis integram seruaui al. reseruaui. quidam tamen ita legendum censent, *vt integrum te caussa Camp. ad. s. r. seruarem*. quibuscum non pugnabo. Sic enim loquitur lib. 7. epist ad At. *Quod me amicissime admones, vt me integrum quoad possim, seruem, gratum est.* Pag. 20. lin. 28. *non dicam quid acciderit*) sic habent omnes libri. sed legendum videtur *non dicam per quos acciderit*, vel *qui acciderit*. lin. 29. *tantum dicam breui, &c.*) legendum videtur, *breuiter*. Nam cum dicimus *breui*, subintelligitur, *tempore*, Carisius tamen notat dictum esse à M. Tullio *breui*, pro *breuiter*, lib. 1. de oratore ad Q. Fra. *Ac ne plura, quæ sunt innumerabilia consecter, comprehendam breui:* Vbi tamen quidam legunt *breuiter*. Lin. 36 *qui meos ciueis & à me conseruatos*) Sic habent omnes codices Memmiani, & item Clericanus, & ita edendum curauit P. Victorius, neque verò est quòd cuiquam durum videatur hoc loquendi genus, *nostrum consilium, qui noluerim*, nam *nostrum* positum pro *meum*. in meum autem inest *ego*. pag. 21, lin. 18. *primum illa furia, &c*) Clodius significatur. Itaque sequitur. *qui non pluris, &c & assecutas* non, *quæ neque assecuta*, paulo post, *impunitatem scelerum*, edendum curaui codices Memmianos secutus, quibuscum consentiunt nonnulli vulgati. pag. 22. li. 6. *egregia animi alacritate afuerit*) sic edidit P. Victorius, sic habent codices Memmiani, & item Clericanus. paullo post, vbi vulgati habent, *ridere curarit*, illi habent curaret. lin. 18. *cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus*) libri manuscr. non habent copulam post *hominibus*, cetera cum vulgatis

vulgatis consentiunt: vnde ego legendum puto, *cunctis ordinibus, dijs, hominibus incumbentibus*. pag. 23. li. 10. *tum eum nec persuadendo, &c.* sic hunc locum emendandum esse arbitror, leui immutatione facta, alij autem sic, *cum eum non persuadendo, sed cogendo, &c.* alij hunc locum non tangentes, neque quicquam in eo mutantes, legent paullo post, *quem persuaderi*, pro *cum persuaderi*, pag. 24. lin. 35. *me facere quidam, quod in Eunu.*) legendum fortasse est, *me facere idem, quod, &c.* pag. 24. lin. 11. *Tu par pari referto*) sic est legendum, non vt vulgo, *par pro pari, &c.* Nam primum lib. nulli veteres habent *pro*: deinde nonnulli sic habent, vt nos edidimus: postremo latini sermonis lex postulat vt ita legatur, *par pari referto*. pag. 26. lin. 32. *neque ita multæ vt pertimescas*) sic habent omnes codices Memmi. sed P. Victorius edendum curauit, *ne pertimescas*. Lin. 37. *treis libros in disputatione ac dialogo de oratore*) hoc totum, *in disputatione ac dialogo*, alienum videtur & subdititium. pag. 28. lin. 10. *dignitatem, liberalitatem*) sic habent codices Memmiani, nisi quòd in vno cum scriptum sit, *libertatem*, adiectæ sunt eadem manu, supra tres hæ litteræ, *ali*, quæ adiectio, significat scriptorum voluisse legi *liberalitatem*. Omnino ego malo *liberalitatem*. cum propter alias causas, tum quia paullo post dicit, non posse Lentulum sine suspicione cupiditatis prouinciam retinere. Lin. 17. *facilitate autem, quod vellem, &c*) sic legendum & ita habent codices Memmiani & vulgati. P. autem Victorius edidit, *felicitate quidem*: cuius scripturæ quamuis rationem videam, (significat enim fortunæ beneficio Lentulū consequi potuisse, vt ne publicanos offenderet, idque se optare:) tamen hanc receptam facillimè tueri possum, vt dicamus, *facilitatem*, significare equitatem quandam & lenitatem & iuris remissionem, iuri summo contrariam: sententiam non acrem, neque seueram, neque omni ex parte cum summo iure consentaneam: quemadmodum vsurpauit Philip. IX. sub extremum. *Itaque quæ proficiscebantur à legibus, & à iure ciuili, semper ad facilitatem, æquitatemque referebat.* Malim tamen hic legi *facilitate tamen, &c.*

IN EPIST. I. LIB. II.

Pag. 30. lin. 16. *sic ad nos confirmatus reuertare*) legendum fortasse est, *confirmatus*.

In epist, 4. pag. 32. lin. 28. *quarum laudū gloriam adamaris*) sic edididit P. Victorius: sic habent codices Memmiani. vulgati autem, quibuscū cōsentiunt tamen nonnulli veteres, *admiraris*. Lin. 29. erratum corrige, & scribes *in ijs esse elaborandum*, vbi est, *id ijs, &c.* pag. 38. lin. 28. *Ego voluptatem animi nimiam*) Versus Trabeæ. *Ego voluptatem animi nimiam summum errorem esse puto.* Errat autem Riuius, qui ex nescio quo vetere codice sic legendum censet. *Ago voluptatem hominum nimiam*: quamuis me quoque in vno codice Memmiano ita scriptum reperisse non negem, *hominum*, in quam, pro *animi*. In epist, 11, pag. 40 lin. 35. *Scripsi enim hæc ipsis Megalesijs*) sic reposui libris omnibus repugnantibus atque inuitis, sola ratione & veritate fretus. Nam Magalenses & Megalensibus, neque Græcè, neque Latinè dici potest.

In epist, 13, pag, 42, lin, 12. quoniā *κώμικος μάρτυς*, *vt opinor, accidit Phania*) secutus sum codices quosdam vulgatos, in his, Lugdunenseis. Nam omnes manus. quos quidem viderim, habent, *accidit*, præter vnum, in quo scriptum est, *occidit* & supra scriptum, *id est mortuus est*: sed ita vt facilè appareat

pareat

pareat ex *a* vocali, factum esse *o*, recentiore manu. Erat autem sic Phania Appij libertus, vt intelligere licet epist, 1. & 5. lib. 3. lin. 33. *Quid tu? Cæsarem nunc defendit Curio?*) secutus sum libros vulgatos, & historiæ rationem. Nam ex libro octauo epist. licet intelligere Curionem defendisse Cęsarem, & ijs acriter restitisse, qui Cęsarem ex prouincia retrahere conarentur.

In epist. 15. pag. 44. lin. 7. *Cæsari honestissime cupio*) Quidam libri habent, *Cæsarem honestum esse cupio*: quæ scriptura non est reijcienda: sed *Cæsari honestissime cupio*, magis probo: mendose autem operæ fecerunt, *honestissime esse cupio*, cùm in exemplo esset *honestissime cupio*, sine verbo esse. lin. 14. *neque erat superiore honore vsus*) sic habent omnes libri veteres, quos quidem viderim: nisi quod in nonnullis legitur *vllus*, vnde conijcere quis possit, legendum esse, *neque erat superior honore vllus, &c.* quomodo locutus est epist, 18. eiusdem libri *Habes enim neminem honoris gradu superiorem*. lin. 25. *omnes Cassios*) quidam legunt, *iuuenes Cassios*.

In epist. 16. pag. 45. lin. 22. *eo si onere carere*) duo libri Memm. habent, *eo si honore carerem*. li. 29. *Quod autem in maritimu sum, facile moueo*) codices tres Memm. habent. *Quod autem in Marsus, submoueo facile non. susp. &c.* Victorius edidit, *Quod autem in Mar. sum facillime, moueo nonnullis susp. &c.* in quo mutata duntaxat distinctio est pag. 46. lin. 2. *nonne omnia potius cur in sent.*) sic legendum, *cur in sent. perm.* non, *vt in sent.* quamuis omnes libri reclament. sic enim loquimur: omnia acciderunt, cur hoc vel illud facerem. Et supra proximè sic loquitur: *quod ergo accidit, cur consil. Mut?* lin. 20. *satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei*) omnes fere libri m. s. habent *in memoria*. Vnde fortasse P. Victorius edidit *in memoria*, ego nihil muto. lin. 27. *hac tamen oblectabar specula*) sic habent codices Memm. & recte quamuis aliter ediderit P. Victorius lin. 29 *quas libertate sua contraxerat*) sic legendum censent viri docti, reiecta, vulgata lectione, *liberalitate*, referentes hoc ad accusationem Appij, qua Dolabella eius accusator Pompeium, Brutum, Lentulum offenderat. pag. 47. lin. 10. *Te tamen oramus*) codex vnus Memm. habet, *te tantum oramus*, quæ scriptura non respuenda.

In epist. 17. pag. 48. lin. 6. *nec tum erant confictæ*) omnes libri veteres habent, *nec tamen erant confectæ*: atque ita edidit P. Victorius. Porro non celabo lectorem, principium huius epistolæ mihi non videri integrum, nam cùm infra versu. 6. pag. 46. dicat se vni epistolæ respondisse, venit ad alteram, videtur esse legendum, *Binas litteras*, seu *litteras binas*.

In epist. 19. pag. 51. lin. 19. *ornamenta in te proficiscentur*) omnes libri Manuscrip. Memi. & alij nostri habent *ad te proficiscentur*. nihil muto tamen. Nam sic locutus est ep. 1. lib. 3. *intellexi o omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima*. Præterea nulli habent *elaborabo*, nec vllum aliud verbum in eius locum: inde suspicor legendum *quæque* pro *quæcunque*.

IN EPIST. I. LIB. III.

Lin 5. *verum etiam quod tituet, curiosus*) sic habent omnes ferè libri manuscr. atque hanc scripturam pluribus verbis confirmat P. Victorius, vulgari autem *quod vidi* In ep. 3. pag. 54 li. 34. *pro nostra constantissima voluntate*) codices Memm. habent *consociatissima*. & ita P. Victorius edidit: nos nihil mutauimus: neque tamen antiquã scripturam damnamus.

In ep.4.pag.56. lin.1. *duos enim duarum ætatum*) P. Victorius ex Florétino cod. edendum curauit, *duo enim*, quod probo. sic enim sæpè veteres loquebantur. In epist. 5. lin.34. *restituere(sque & præparares*] legendum fortasse est *& reparares*. in ep.6. pag. 59. li.4. *quas quidem ex tuis intellexi*, *&c.*] vocem *litteris*, & quia eam non habent codices Memm. & quia superuacanea videtur, sustuli, quamuis eam P. Victorius retinuerit. pag. 59. li.37. *ne litteras quidem vnas accepi*] sic reposuimus libris omnibus inuitis leui immutatione facta, cum in illis legatur *vllas*, planè mendosè. Quin doctus quidam existimat ita esse legendum, & ait lectionem longè fore venustiorem, *ne vnam quidem litterarum accepi, quæ me doceret*, *&c.* Ego non sum ausus ita excudi iubere, tametsi non improbem. Sed vellem tamen excusum esset, ordine mutato, *ne vnas quidem litteras*.

In ep.7. pag.60. lin.32. *legati Apameam*) sic legendum est libris quibusdam manuscriptis inuitis vulgatis approbantibus pag. 66. li 8. *vt quid sit* ἐξοχὴ, quid sit εὐγένεια, &c.) nihil muto: quamuis in editione Florentina non sit hoc membrum, quid sit ἐξοχή: quod puto esse necessarium: & credibile est ab operis esse prætermissum. In epist 8. pag. 65. lin.37. *Quid potest esse callidius*] sic habent omnes libri manuscripti, & nonnulli vulgati. Quidam legi volunt *incallidius*, quo modo scriptum est in alijs vulgatis. ego nihil muto, & sic accipio, vt sit εἰρωνεία. Pag.66. lin.5. *quod te putem non nolle dici*) sic legendum esse declarat quod sequitur versu. 11. *nos ego sermones, quod & multi sunt & tuam existimationem*, *vt ego sentio*, *non offendunt*, *lacessiui nunquam*, *&c.* Nam hæc verba, *quod te putem non nolle dici*, hanc vim habent, *de quo te putem non laborare si dicatur*, quia scilicet existimationem tuam non lædat. *Lin.* 19. *lædi se putat*) sic habent omnes libri & manuscr. & vulgati. puto autem obscure, & (vt ita dicam (oblique significari Appium ipsum. Veruntamen quidem legendum putant, *lædi te putat*, quæ lectio multo planior, ac facilior esset. Lin.22. *vt hominis nobilissimi*) codex vnus Memm. habet post vocem *nobilissimi*, *liberalissimi* sine copulatione. Vnde quidam suspicantur eiecta voce *nobilissimi* legendum, *vt hominis liberalissimi*.

In ep.10. pag.70. lin.15. *Si vero effeceris*, *vt censor creeris*] libri manuscripti habent *si vero effeceris*, *vt censores creentur*, *&c.* quo modo P. Victorius edendum curauit, non probo. Neque vero vllo modo ferri potest, vt declarant ea quæ sunt in epistola extrema & in 16, & 17. supra autem vbi *inuitissimo*, corrige *inuitissime*, vt habent omnes libri & vulgati & manuscripti.

In epist. 11. pag. 74. l.27. *Ad te nihil alterum enim*, *&c.*) sic proposui libris omnibus reclamantibus. Hoc enim significat, quod ad Appiũ attinet nihil referre vtrum sit absolutus maiestatis, an de ambitu: quia vtrunque crimen æquè falso ei illatum sit, cum maiestatem populi Ro. auxerit, crimen ambitus non attigerit: sed quod ad rem & crimina ipsa attinet interesse, quia crimen maiestatis sit obscurum: ambitus vero ita apertum, vt aut accusatum reus improbè, aut defendatur. Pagina præcedenti, versu.27 deleto duas voces temerè eò coniectas, *est ille*. Li. 29. *Veruntamen ea maiestas*, (*vt Sylla voluit*) *vt*, *&c.*) maiestatis crimen (inquit) ita obscurum est, vt cuiuis liceat alterum quasi declamandi, & exercendi ingenij caussa, accusare, impunè id est, si-

ne

ne metu pœnæ, pag. 75. lin. 16. *Et maiora præsidia*) videtur hic aliquid deesse, quod respondeat superiori illi, *quam timebam*: vt hoc totum sic legi debere videatur, *video enim & pericula leuiora, quam timebam & maiora præsidia, quam sperabam*. In epist. 3, pag. 73. lin. 3. *propter quæ hæc elaborantur.*] codices veteres habent, *laborantur*, & ita P. Victorius edendum curauit.

IN EPIST. 4. LIB. 4.

Pag 84. lin. 27. *dixit se senatui roganti de Marcello. ne hominis quidem causa negaturum*) sic edidit P. Victorius, eamque editionem secuti sumus, ne optimo codici, quem ille secutus est, fidem derogasse videamur. Sed quamuis & ea omnia probemus, quæ scribuntur à viro illo doctissimo, & ita habeant libri aliquot manuscripti, vt edidimus, hanc lectionem tamen non probo, cum multas alias ob causas: tum maximè quòd ea sententia, quæ huic loco accommodata est, ex his verbis elici atque exprimi non potest. dicebat enim Cæsar senatui pro Marcello deprecanti non negaturum, non solum ne negando Marcellum patria priuaret, sed ne male ominaretur. Quare sic potius legendum videtur, *dixit se senatui roganti de Marcello, ne omnis quidem causa non negaturum* quomodo loquitur in orat. pro Roscio. Am. *Nolo in eos grauius quicquam ne omnino quidem causa dicere.* lin. 33. *& ad Cæsarem supplex accederet,*) quidam legi volunt *accideret*, quod probo. In epist. 5. pag. 86. lin. 12. *decreui breui ad te perscribere*, vel ponendum, *breuiter*: vel subintelligendum, *sermone*, aut *oratione*, aut tale quiddam quod mihi durum videtur, tametsi Carisius doceat ita locutos esse veteres. Lin. 13. *at illius vicem, credo, doles*) sic est legendum, vel omnibus libris aduersantibus, in quo Manutio assentior.

Pag, 87. lin. 9. *si quis nostrum interijt*) legendum fortasse est *nostrorum*. lin. 25. *vna cum rep fuisse*) quidam legi volunt. *vna cum resp. floruisse*. pag 91. lin. 5. *Hic pro te vnius solicitudine*) sic esse legendum intelliget, qui hæc attentè leget. Hoc enim dicit M. Tullius, C. Marcellum fratrem, & se pro M. Marcello deprecari, non autem precibus à M. Marcello contendere vt aliquid agat. Quod ita esse argumento est id quod proximè sequitur *Nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, nos habemus.*

In ep. 8. lin. 3. *vtrumque fortissimum*) P. Victorius edidit: *vtrum fortissimum.*

In epist. 9. lin. 19. *Jisdem igitur te de rebus*] cùm in vno codice manusc. reperissem scriptum: *iisdem igitur de te rebus*, ego *te de rebus*, legendum esse iudicaui. lin. 33. *ne suo quidem, sed suorum*) legendum, *ne suorum quidem sed suo*: vt habent omnes libri Quod autem aliter editum est, mea nonnulla culpa est, qui cum amici cuiusdam mei viri docti, coniecturam adscripsissem ad marginem exempli quòd typographus secutus esset; operis ansam precandi præbuerim. Docti quidam tamen hanc lectionem probant me dissentiente. Pag. 93. lin. 36. *cum omnium nostrum coniunctum esse periculum suo cerneret, &c.*] Riuius sic legendum censet, ex quodam codice manusc. *cum omnium nostrum coniunctum esset periculum, certorum hominum, &c.* Quo quidem modo ego in duobus etiam libris Memm. scriptum vidi. pag. 94. li. 1. *quam incertis in rebus fuisset*: sic emendauit P. Victori, cùm ante à vulgò legeretur: *quàm in ceteris rebus fuisset*: quæ tamen lectio reperitur in vno cod. Memmiano. Alij cum editione Florentina & Victoriana consentiunt, habentque *incertis in rebus*;

rebus: nisi quòd in vno hoc dissimilitudinis inesse animaduerti, quòd habet, *ceteris in rebus dubijs fuisset*. In ep. 11. pag. 96. lin. 10. *Itaque hoc ego mihi gratulor*) libri manusc. habent. *Itaque in hoc ego mihi gratulor*, & rectè.

In epist. 12. lin. 4. *vos certiores vt facerem*) secutus sum libros vulgatos: nam scripti omnes habent: *vos certiores facere*: quomodo edidit P. Victorius. Sed hoc loquendi genus ferri non potest, meo quidem iudicio, *visum est faciendum, vos facere certiores*. Itaque vel ita legendum, vt habent vulgati libri, vel sic *vos certiores facere*, legi volumus, delenda vox *faciendum*, ita vt legatur *visum est, quoquo modo res se haberet certiores vos facere*. In epist. 13. pag. 99. lin. 18. *fortasse semper fore*) In vno cod. manusc. reperi scriptum, *fortasse non semper fore*. Quod siquis probabit, intelligemus M. Tullium vaticinari, & prædicere interitum Cæsaris. pag. 100. lin. 9. *vt te horter & obsecrem*) Victorius mauult legi, *vt te orem & obsecrem*: cuius lectionis nullum reperi in nostris libris manusc. vestigium.

IN EPIST. II. LIB. V.

Pag 104. lin 20. *de sortitione vestra*) quidam libri veteres habent, *nostra*, & paullo post, *nolo*, vbi alij *volo*. Ego nihil mutandum censeo. pag. 105. lin. 14. *quod audisse certè scio*) legendum, *quod te audisse credo*, vt habent omnes libri veteres: & ita excudi iusseram. Lin. 15. *qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu*) Paulus Manutius, seu Vbaldinus Baldinellus legendum putat *in minimo magistratu*, & rectè. pag. 106. li. 5. *vi atque impressione euertere*.) Quidam Legendum putant, *vi atque oppressione euertere*. In ep. 4. pag. 108. li. 1. *qua vt ad te scriberem sum inductus*) cum in libris manusc pro *sum coactus*, quod est in vulgatis, scriptũ reperissem, *sum commotus* in vno, neque *coactus*, neque *commotum* suspicatus sum vtramque vocem esse alienam, & subdititiam. Omnino duo illa participia sic posita, vt leguntur in libris vulg. *qua inductus, coactus sum*, aures nostræ respuebant. Paullo pòst omnes libri habent, *Tu tuas inimicitias vt rep. donares, te vicisti*: quidam viri docti legi volunt, *vt reip. condonares*. pag. 105. lin. 16. *quod aiunt falsò à me solere proferri*) libri vulgati sic habent: *quod abs te aiunt falsò in me solere conferri*. Siquis locus est in epistolarum libris difficilis & obscurus, & meo quidem iudicio corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te aiunt, &c.* quæ planè deprauata sunt. Quod igitur ad verbum *comperisse* attinet, constat sæpe obiectum fuisse Ciceroni, iuratum dixisse se comperisse & patefecisse; conspirationem, coniurationemque illam Catilinariam. lib. 1. epistolar. ad Atticum, epist. cuius initium est, *Vereor ne putidum &c.* Sic Cicero, *Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem Messallam cos. contumeliosè lædebat: me, tantum comperisse omnia criminabatur.* Sallustius, aut quisquis auctor fuit illius oratiunculæ in M. Tull. *Qui verò nihil poterat, is erat calumniæ proximus: is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat: denique de eo tibi compertum erat.* Huc pertinet etiam illud, quod est in Lucullo: *An tu cum res occultissimas aperueris, in lucemque protuleris, iuratusque dixeris, eas te comperisse, &c.* Et quod est in orat. Pro Sylla: *Exclusus hac criminatione Torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter, ac dictum est, in tabulas publicas retulisse.* Ex his igitur & similibus locis, ne longior sim, puto hunc locum primum esse corruptum, deinde sic emendandum: *nam*

comperiße me, non audeo dicere, ne forte id verbum ponam, quod aiunt falso a me solere proferri.

In epist, 10. pag. 115. lin. 5. *actione expostulant*] P. Victorius edidit, *actiones expostulant*: quomodo & nonnull. cod. Memm. habent. Ego lectionem receptam retinui, quæ & in alijs quibusdam scriptis manu libris reperitur. Actionem autem interpretor, actionem legis: qualis est actio furti, actio serui corrupti, & similes. In epist. 12. pag. 117. lin. 15. *cum ceteris rebus nostra contexere*] malim legi *nostras*. Lin. 31. *ornes me, postulem*] legendum censeo: *vt ornes mea*. lin. vlt. *à qua te affici non magis potuisse demonstras*) P. Victorius edidit, *a qua te flectis*. Ego vulgatam lectionem, quia eam aliquot veterum librorum authoritate confirmatam animaduerti, ferri ac retineri posse existimaui. Pag. 119. lin. 12. *qui quid sis nescias*) sic habent omnes libri vulgati, & ita edidit P. Victorius. nonnulli tamen libri manuscripti habent, *qui, qui sis, nescias*. In epist, 14. pag. 122. li. 29. *quam à me discesseras*) secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo manuscr. Et ita Paulus Manutius edidit. P. Victorius autem, *quam discesserat*, vt subintelligatur Cæsar. Lin. 32. *eorum quorum consuesti)* genus loquendi Græcis vsitatum: apud quos relatiuum quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominatur. In epist, 15 pag. 123. lin. *vlt. Tecum viuere possem equidem, & maxime vellem*) paullo aliter habent codices, Mem. nempe hoc modo *tecum equidem viuere possem & maxime vellem*. Quæ scriptura nihil videtur facilior: quanquam non admodum discrepat vt vulgata, quam secutus sum, cum qua congruit Florentina editionis postremæ: quæ talis est: *tecum viuere possem, equidem & maxime vellem*. Sed mihi tamen quod sentio dicere liceat, neutrum harum lectionum rectam esse puto. Videtur autem mihi legendum: *tecum viuere posse equidem maxime vellem*.

In epist, 17. pag, 127. lin. 5. *tuum crimen coniungeretur*) sic habent codices Memmiani, & ita edidit P. Victorius. Quidam tamen habent *tuum nomen coniungeretur*. li. 24. *Taleu casum accidisse*) sic scriptum reperi in vno cod. manuscr. ceteris omnibus dissentientibus: in quibus est *incidisse*, quod minus probo. Li. 29. *Debitum eius virt. vid. testim. non dedisse*, libris omnibus veterib. inuitis, sic edendum curaui. Nam quod illi habent *cepisse*, natum ex dedisse, cum pro eo *depisse*, esset scriptum, oberrante librario, deinde ab alio ex *depisse factum cepisse*. pag. 128. lin. 35. *vt quod vna sententia, &c.*) sic edidit Manutius. Alij fere omnes libri vulgati habent, *idque vna sententia, &c.* cum quibus consentiunt quidam lib. manusc. Vnde quidam docti legi volunt R. *quodque vna sententia, &c.*

In epist. 20, pag. 131. lin, 3. *Non habuit, cui potius id negotij dare, quam M. Tullio Laurea)* Hæc verba *M. Tullio Laurea*, nulli cod. manusc. habent, quemadmodum nec illa, quæ reperiuntur in alijs vulgatis: *quam scriba meo*: nisi quod hæc quæ edenda curaui, ad vnius libri veteris oram adscripta reperi, idque aliena manusc. Et vero licet illa tollamus. Nam his deletis sententia est integra & aperta. Facile enim subintelligitur. Et credibile est ex annotatiuncula esse nata, vel ab aliquo coniectore, qui deesse putaret, addita. 7. *rationes confectas & consolidatas*) sic habent omnes libri veteres, & ita edidit. P. Victorius, vulgati alij *consignatas*, alij *consolutas*. Li. 12. *De Volusio quod scribis*] vocem, seu tres voces *quam*

ob

ob rem aliunde huc illatas, & ex verbo *haberem* quod proximè antecedit natas sustuli. lin. 29. *non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes)* secutus eram initio libros quosdam vulgatos, qui sic habent: *non insipienter actum, ne cogitatam quidem putes.* sed victorio malui tandem assentire, qui sequitur optimum illum codicem florentinum manuscriptum. Nam manuscriptorum nostrorum alij habent: *cum rem à me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes.* & ita edidit P. Victorius, quam scripturam nos secuti. Alij, *cum rem a me non insipienter cogitatam quidem*, planè mendose. Ego P. Victorij, & Florentinam editionem solam veram & rectam iudico, vulgatam tamen tolerabilem & probabilem esse puto. *Li. 31. & vt multa tam grauu. valer. pr. ipsique T. Mario.*] videtur legendum. *& vt multa tam grauu à Valerianis pradibus ipsoque T. Mario depelleretur, &c.* pag. 132. li. 18. *Sed si quid est, quan lo de logeo parum gratum est)* Ego quam proximè potui accessi ad scripturam antiquam. Nam libri manuscrip hoc loco sunt corrupti, sed tamen partim sic habent, *quando de logeo parum gratiosum est*, partim *grauissimum est*: vulgatis autem *parum promissum est*, quæ lectio tollerabilis est: nec eam damnamus. Præterea quod ad vocem *logeum*, nos putauimus vtrobique, & supra ibi: *nam de logeo ita est actum, &c.* & hic, quando *de logeo, &c*, eandem rem agi, ideoque idem nomen intercedere oportere. *logeum* autem, seu *logium* vox Græca est, quæ significat, præter alia locum vbi rationes referuntur, & vbi deponuntur. lin. 22 *Te certæ pecuniæ abs te exactæ, rationem referre, ex meis rationibus relatis)* Etiam hoc loco scripturæ veteris vestigia secutus sum. Nam cùm in veteribus libris partim hoc modo scriptum reperissem, *te certe in pecunia exacta ista referre, ex meis &c.* partim sic, *te certæ pecuniæ exactionem ista referre, &c.* ego ex voce *exactionem* feci, *exacta rationem, ex ista abs te*: quas voculas operæ per imprudentiam omiserunt. Cetera integra & immota seruaui.

IN EPIST. I. LIB. VI.

Pag. 136. *Nam etsi quocunque loco quisquis est)* sic habent omnes libri manuscripti: *quisquis* autem positum pro *quisque*: vt *quidquid* sæpe ab eodē, & à Lucretio, Terentio, Plauto, pro *quidque* vsurpatū esse alias docuimus.

Lin. 30. *vereor ne consolatio nulla)* sic legendum est: vel vt quidam alij libri habent, *vereor vt consolatia, &c.* quorum verborum eadem sententia, atque eorum, quæ in hac editione posita sunt. pag. 137 lin. 7. *quam ratio & veritas*] quidam libri veteres habent, *& res veritas.* nonnulli, *ratio & virtus, &c.* pag. 142, lin. 16. *vt impudentiæ videatur)* videtur legendum *vt impudentiæ videatur.*

In epist. 5. pa. 143, li. 14. *ita educatus, ita doctus es,*] sic habent omnes libri vulgati: neque aliter edidit, P. Victorius. Sed cod. Memmiani tres, & alij nonnulli habent *ita eductus*: quod probo. In epist. 6 pag. 146. li. vlt. *rerum hoc natura, et ciuilium temporum, et.* videtur legendum: *rerum hoc natura non patiatur: ciuilium temporum nec manens, nec mutata ratio feret, et.* In epist. 7. li. 1. *Quod tibi non tam celeriter liber est traditus)* quidam legi volunt, *liber est traditus.* pag. 149. lin 9. *cum porro non offendam: quid si non vult?* sic esse legendum intelligent qui & attentè legent, & non erunt tardissimi: Hoc enim sentit M. Tullius. Age, laudo aliquem? sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius laudatione? Sed finge me non offendere: Quid si non vult illum laudari? fieri enim

nim poteſt vt facto aliquo aliquis non offendatur, neque lædatur : id factum tamen non probet, aut id factum nolit. lin, 13. *vbi hoc tu omnium patronus facis*] ſecutus ſum libros vul. Nam manuſcr. habent. *vbi hoc omnium patronus facis.* & ita edidit P. Victorius Lin. 33. *apud eius omneis plurimum potes*) P. Faber Toloſan putat legendum : *apud eius homines* à quo diſſentio. Ita enim ſæpe loquitur M. Tull. *mei omnes : tui omnes* : vbi ſubintelligitur, *familiares*, ſeu *domestici*, ſeu *comites*.

In epiſt, 8. pag, 150. li. 25. *Hunc mea actioni, ſeu rogationi potius*) ſic legendũ eſt: quamuis aliter ediderit P. Victorius. li. 29. *Nihil ex eo te offenſionis habiturum*) docti quidam legi volunt : *offenſionis aditurum.* In epi, 10. Cicero Trebatio) legendum Trebiano) Et item epiſt. proxima, alias Torquato. In epiſt, 13. pag. 155. lin. 8. *fortuna ipſa, debilitaſque gratia nostra*) Sic emendaui coniectura proximè ad ſcripturam antiquam, ſententiamque accedens : cùm in vno codice manuſc. reperiſſem ſcriptum : *debilitas-ce* : in alio *debilitare.* Nam *debilitas-ce* valet *debilitaſque.* Neque verò me fugit in quibuſdam libris vulgatis impreſſum eſſe *debilitate.* Quæ lectio quanquam tolerabilis videri poteſt, non æquè placet tamen, vt hæc, quam repoſuimus. pag. 156. lin, 10. *quam vt exploratam ſpem ſalutis oſtenderem, niſi eius, quam, &c.* Sic emendaui. Nam quis non videt hunc eſſe verborum ordinem, eamque ſententiam : *magis vt conſolarer fortem virum atque ſapientem, quam vt exploratam ſpem ſalutis oſtendere, niſi eius ſalutis, quam ſperaris, &c.*

In epiſt, 20. pag. 161. li 33. *De curatione aliqua munerum regiorum*) ſic habent omnes libri manuſcripti, quos quidẽ viderim, etiam is quo vſus eſt. P. Victorius : præterquam quod in vno eſt *munerum regionis* : cuius authoritate defendi poteſt Manutij coniectura qui vult legi *munerum regionum.*

Pag. 162. lin, 5. *Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes)* libros vulgatos ſecuti ſumus, quibuſcum conſentiunt tres manuſcripti. P. Victorius manult legi : *in quo ſit ſpecies* quo modo dicit eſſe ſcriptum in codi. manuſcripto antiquiſſimo.

In epiſt 21. li. 22. *ne illud quidem negligendum, quamuis ſubito*) ſecutus ſum libros vulgatos : nam manuſcripti Memmiani habent : *ne illud quidem non negligendum, &c.* planè mendoſè. Vnde in hanc opinionem veni, verbũ *negligendum* eſſe alienum, & foris pro fectum : eamque ſolam eſſe rectam & veram ſcripturam, quam P. Victorius ex illo optimo codice hauſit : *ne illud quidem non quantiuis, ſubito cum certi aliquid, &c.* Ne illud quidem *non quantiuis* autem, id eſt, illud eſt plurimi faciendum, illud eſt quantiuis æſtimandum poſſe ſubitò, &c. Vulgata tamen lectio tolerabilis eſt : & ſententiam continet planam & facilem. Verum quid tum poſtea, ſi non eſt Ciceronis oratio, ſed aliena ? Omninò igitur Florentinam ſcripturam cenſeo eſſe amplectendam, & vulgatam reſpuendam, in qua, *quamuis ſubito*, intelligendum, pro *quantumuis ſubito.*

IN EPIST. I. LIB. VII.

Pag. 165. lin. vlt. *Et patefeciſti Seianum*) alij legunt : *patefeciſti ſcenam.*

Pag, 166. li, 4. *quas tibi ipſe ad arbitrium tuum*) ſic reperi ſcriptum in codicibus Memmianis : cum vulgati habeant : *quas tibi ipſi.* Li. 14. *Quid quod ne id quidem leporis habuerunt, &c.* ſic emendauit Riuius multis ab hinc annis, cuius iudicium probamus. Pa. 167 lin. 8. *ſed nec liber omnino f.*) ſic legendum, non vt vulgo, *ſed ne liber, &c.*

nisi

nisi quis malit ita legi, *sed ne liber quidem omnino fuisse*: vel sic, *sed liber omnino non fuisse*: hic operæ omiserunt particulam *nec*. In epist, 2, pag 169. lin.4. *Vos hic multitudine & celebritate*) legendum fortasse est *Nos hic multit. & celebritate, &c.* In epist. 5. pag,170, lin,17. *vel regem Galliæ faciam vel Leptæ legatum*) ita discrepant hoc loco inter exemplaria vetusta, & ea ipsa à libris vulgatis, vt putem mihi licere, vel vnam aliquam scripturam probare, vel vnam fingere. Cùm igitur ex manu scriptis alij habeant: *vel Leptæ delegem*, alij *delegam* alij *delega*: vulgati partim, *vel certè legatum*, partim, *vel Leptæ legatum*: ego, *vel Leptæ delegabo*, qui eum ornet & locupletet: non repugnaturus si quis acutior meliorem lectionem reperiat. Quidam docti volunt legi: *vel certe prorege*, Manutius, *vel tertiæ legionis legatum*. Turnebus scripturam in vno cod. vetere repertam integram retinens legit, *vel Leptæ delega*, lib. XII. aduersar. cap. XVIII. quam minus probo. In epist, 10. pag. 174 lin, 4. *quem antea ne Atanabatum quidem*) Antanabatæ non populi fuerunt, sed gladiatores, seu certatores, qui ex equis pugnabant: idque oculis clausis, aut capite operto, nam cernere aliter alterum posset. Dicti autem sunt Atanabatæ à præpositione ἀντὶ & ἀναβάτης: quæ vox significat eum, qui equum conscendit: quiue in equo redit: Ita Atanabatæ sunt, qui ex equis inter se certant: seu qui in equis sedentes inter se aduersantur & pugnant. In epist, 12. pag. 175. lin. 30. *Iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare &c.*) quid si legamus *cum idem tuebare, &c.*

In epist. 13. pag. 176. lin. 31. *Et tu non soles ad vim faciendam &c.* sic esse legendum sententia ipsa clamat, hoc enim significat Cicero: vereor ne artificium tuum tibi parum prosit, quia istic non est opus iurisconsulto, cum arma valeant. Nam tu quidem qui iurisconsultus es, non soles ad vim faciendam adhiberi. Sequitur deinceps: neque est quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas *Quod tu prior, &c.* id est, nemo te agentem hac exceptione repellet: *rectè ageres nisi prior vi, hominibus armatis venisses*. Nunquam enim vim cuiquam prior inferes, neque quenquam hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio conuenit in eos, qui priores alteri vim intulerunt, qui alterum lacessiuerunt. Sic puto hunc locum & legendum esse & intelligendum. Negatio scilicet quæ debebat locari ante verbum, *soles*, fuerat in alienum locum translata, & ante verbum *veneris* collocata.

In epist, 16, pag, 178 lin, 19. *Nunc verò in hibernis vinctus mihi videris*) sic legendum est, non *iniectus*: sic autem reposui ab vno codice manuscripto, adiutus, & quasi manu ad hanc coniecturam ductus, in quo scriptum est, *innectus*. Omnia prior lectio mendosa est, neque ferri potest. Non enim dici potest Latinè *iniectus in hibernis*, sed in hiberna *iniectus*, dicendum.

In epist, 19 pag, 181 lin. *vlt. doctorem tamen nonnunquam desiderant*) P. Victorius suum: nos nostros, hoc est, Memmiano codices secuti sumus in quibus omnibus, preterquam in vno, qui congruens cum vulgatis, habet *lumenque*, scriptum est *nonnunquã*. quod nobis videtur probabilius, quã, quod Victorius reposuit, *vnumque*. Quod si coniecturæ locus daretur ego magnopere probarem Manutij coniecturam, qui legit *doctorem vsumque desiderant*. Interea hanc lectionem quam reposui, censeo retinendam, longeque illis, *lumenque & vnumque* anteponendam, pag. 182.

 lin. 24

lin, 24. *Habet lucum*] P. Victorius edidit *locum*: Manutius *lucum*: vt habent omnes libri vul. In epist, 21. lin, 3, *Ni bonorum Turpiliæ poss*. sic esse legendum declarat formula sponsionis, quæ concipiebantur, per *ni*. Hæc autem erat controuersia. Turpilia testamentum fecerat, eoque testamento Silium hæredem, siue ex asse, siue ex aliqua parte fecerat. Silius bonorum possessionem secundum tabulas, ex edicto prætoris potuerat, seu potius prætor edixerat se bonorum possessionem secundum tabulas testamenti Silio. Silius cum cognati bona ad se pertinere diceret, quia Turbilia testamenti factionem non habuisset, & ita testamentum non esse iure factum: edicto prætoris fretus sponsionem facere cum eis cogitabat, huiusmodi, Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit, centum dare spondes? Sed Cicero Silij patronus, priusquam hanc sponsionem Silius faceret Trebatium cõsuluerat, possitne hanc sponsionem facere sine periculo. respõderat Trebatius, posse. Seruius autem Sulpicius item consultus, negabat, rationẽque hanc afferebat, quia tabulæ testamenti non essent eæ, quas instituisset is, qui testamenti factionem non haberet. Omnino Trebatius bene responderat. Satis erat enim esse tabulas testamenti, secundũ quas bonorum possessio peteretur, non enim quæritur, testamentum sit ratum, an irritum, firmum, an infirmum, sed sit ne factum testamentum. Itaq; sine periculo poterat illa sponsio fieri.

In epist, 23, Pag 185. lin, 20. *Per Licinium se ecisse dicebat*) P. Victorius edidit, *per licinium*: quomodo scriptum est in omnibus libris manuscriptis Memmianis. Idem Victorius edidit *Dexium*, pro quo nostri libri habeur *Decius*, & item vulgati. Ego *Decemum* legendum puto. In epist, 24, lin, 4. *Cipius* [*opinor*) *olimnon omnibus &c.* sic legendum censet Antonius Augustinus, non *Cepius*, neque *Capius* quã uis ita ediderit P. Victorius. Nostri quidem codices, (Memmianos, dico) partim sic habent, partim *Citius*. Sed omnem dubitationem tollit Sex. Pompeium in prouerbio: *Non omnibus dormio*, vnde docet prouerbium videri natum à Cipio quodam, qui pararenchon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunius vxor eius mœcharetur. Eundem commemorat & Plutarchus in ἐρωτικῷ. Vbi tamen κώβας nominatur, si locus emendatus est. pa, 186, lin, 13. *nullo modo me facere posse cum vellem &c.*) libri vulgati, & nonnulli scripti habent, *quem velles alium diem si sustulisset, &c* Nos P. Victorij emendationem secuti sumus. Li. 21. *Et sat bonum vnctorem*) quidam legendum putant *& sat bonum cantorem*; quibus assentior. In epist. 25. lin. 7. *Vereor ne in Catonium Catonios*) locus est valde obscurus, & fortasse corruptus. Ego quidem antiquam scripturam religiose secutus sum. Videtur autem significare metuendum esse ne Cæsar, quem magistrum dicit, eos, qui laudes Catonis scripserunt, ad inferos præcipiteis agat. Vox *Catonem*, à Laberio vsurpata est, vt refert Gellius lib, 16, cap, 7. *Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium*. Quanquam doctissimi quidam viri legunt *Catonũ* & hic & apud Laberium, interpretãturque *Catenam*, ita P. Victorius edidit.

In epist 29. pag. 190. lin, 22. *Teque ad ver libenter &c.*) sic habent libri fere omnes manuscripti, quibus vsi sumus. lin, 13. *Et nostra refigere, deportare quæ tuto possimus*) videtur legẽ dum

dum *& nostra deferre*, vel potius refigere. id est; auferre : non vt est in libris vulg. *defigere*. Veruntamen iudicent lectores. Ead. lin. *Sed amice magne*] amicum magnum appellat, quem Horatius, amicum potentem, in epistolis. *Tu crede potentu amici, lenibus imperijs*. Et item alibi paulo antè in quibusdā libris scriptum est, *Sulpicio successori*: vbi alij habent *Sulpicij successori*: quos secuti sumus.

In epist. 31. lin. 14. *Ergo is tibi, nō ei succedimus*.) secutus sum editionem Florentinam postremam. Nam alij libri habent *nos ei succedamus* : alij *succedemus*. In epist. 32. Pag. 192 lin. 30. *Per Antonij personam disputata*] immo per Iulij personam. Itaque vel μνημονικὸν ἁμάρτημα est: vel hoc totū non est Ciceronis, sed ab aliquo parum attento, aut memori huc illa situm. In epist. vltimam, p. 194. li. 3. *cōmunibus nostris amatoribus*) quidam legi volunt *nostri amatoribus*. Lin 6. *& illis interioribus literis, eis quibus*] sic est legendum vel reclamantibus libris omnibus.

IN EPIST. I. LIB. VIII.

Pag. 195. lin. 3. *quod opinor certè factum esse*) quidam legi volunt *fictum*' à quibus dissentio. Nam videtur Cælius significare se existimare rumores illos de Cæsare veros esse. Denique in omnibus libris manuscriptis, quos vidi, scriptum est, aut *factum est*, aut *factum esse*. Pag 196. lin. 5. *Q. Pompeius Baulis embaeniticam facere*, sic omnes quidem habent, quos vidi, libri, sed assentior doctis viro Turnebo col legæ meo, qui coniecit legendum, *empineticam facere*, vt intelligamus ludere & iocari Ciceronem, in voce empineticæ. quæ oritur à verbo πεινᾶ *retur*. quod valet *esurire* : qua si dixisset artem esuriendi facere, seu exercere : vt dicimus nauiculariam, & argentariam facere.

In epist, 2, lin, 1. *me presente pronuntiatum est*) secutus sum libros vulga. Nam manuscripti habent partim, *me representare*, partim *repræsentante*, partim *me prahensante*. lin. 4. *Vide modò inquis* (secutus sum libros omnes manuscriptos. Nam vulgati habēt *rides? rogo? inquis*. p. 196. l. 36. *& rudēti sibilus*) sic mihi legendum videtur. Est autem *rudentisibilus* nomen cōpositum, seu iunctum *ex rudente & sibilo*, quo vsus est Pacuuius teste Varrone lib. de lingua Latina. Quod autem Riuius putauit legendum *rudentum similis sibulus*, mera diuinatio est. Pag. 198. lin. 5. *quæ per multa sunt*) legendum fortasse est, *qui permulti* sunt. In epist 4. lin. 5. *à gallis duabus*) legendum *à gallijs duobus*. significanturenim M. & Q. Gallij. p. 199. l. 4. *totus, vt nunc est, hic senaturit*) sic restitui, cum & veritas hanc scripturam postularet, & liber vnus manuscrip. me admonuisset, in quo scriptum est *sentiret* : pro eo quod est in vulgatis *scaturit*. senaturit autem ita dictum est vt syllaturit. Lin. 13. *Lalios & Antonios*) legendum *Lollios*, vt emendauit Manutius: itaque excudi iussẽram. Lin 25. *Inde A. Hirrum cunctiam ad non faciendum*) sic reperi scriptum in duobus cod. Memmianis: vt non dubitem de veritate huius scripturæ, quamuis aliter ediderit victorius, lin, 33. *Quo numero esset, quo appellaretur*) locus corruptus. vt & multi sunt alij in hoc libro. libri vulgati habent, *quo appeteretur*. Quidam legunt, *quo appellaretur*. A numero enim appellabantur legiones : legio prima, secunda, tertia, &c. Alij volunt legi: *quando repeteretur*. Deinceps libri manuscripti habent, *cum Pompeius esset in Gallia, coactus est dicere, Pompeium, &c*. Meo iudicio mendosè quidam pro *coactus* legunt, *conatus*. Lin, 37. *hoc est de pronuncu*

uinctus) hoc totum alienum puto, & idcirco delendum. in parte extrema epist. 5. vbi vulgo legitur: *& quàm hoc Cæsari, & ijs, qui suam caussam non reip. curent, suppetat, non te fallit*: manuscripti habent, *& quam hoc Cæsari, qui sua causa remp. non curent, superet, non te fallit.* Ego nihil muto.

In epist 1. Pag. 201. lin. 37. *nunc si ad illam summam seueritatem*) nonnulli libri manuscripti habent: *ad illam summam veritatem.* P. 202. Lin. 2 *nequa inuidiosum tibi sit*) libri manuscripti habent, *denique inuidiosum &c.* ego vulgatos sequor. Lin, 21. *confecta omnia fœde & inhoneste sunt*) alij libri habent: *confecta, omnia fœda & inhonesta sunt*: quibuscum manuscripti quidã consentiunt: alij *concepta omnia fœdera & honesta* sunt, mendosè, opinor, Lin. 33. *bellissime enim, quia &c.*) secutus sum etiam hic cod. vulgatos: quibuscum congruunt & nonnulli manuscripti. Alij autem habent *lenissime*, quod magis probo: & ita Victorius edidit. Paulò post quidam docti legendum censent, *legemque vinariam*: vbi vulgati & scripti manu habent, *legemqua viariã.* Et paullò post libri Memmiani habent, *ponito me in gratia*, non vt alij, *in gratiã*

In epist, 7, lin, 12. *nondum retulerat.*) sic habent omnes libri veteres. Quidam legi volunt. *mundum retulerat*: In epist, 8. Pag. 204 lin. 33. *& ad extremum, vt solent, non redigam*) sic omnes habent libri manuscr. Mem & ita P. Victorius edidit. Vulgati quidam *& ad extremum, vt solet, ait referam.* pa. 205. lin. 7. *a quodã emissario suo, Titio*) hic idem est P. Titius, quem commemorat epist. ad Plancum lib. 10. ibi rogatu Seruilij intercessit, &c. lin. 22. D. E. R. I. C.) id est, *de eare ita censuerunt*. Et supra, V. F. id est, *fecit*. *Et. S. Q.* (id est *senatusq; consultum* p. 206. l. 1. *ad senatum, populumque referri*) omnes libri veteres habent, *ad hunc ordinem referri*: quomodo P. Victorius eddidit, & ego sic edi iusseram.

In epist. 9. p. 208. lin 2. *Curionẽ prorsus non mediocriter obiurgat, scilicet hac repulsa*) sic conieci: esse legendum P. Manutius, cui difficile fuit non assentiri. Verũ tamen non displicet mihi Passeratij coniectura, *non mediocriter obiurgat* is *hac repulsa, &c.* In epist. 10. p. 209. l 29 *Quam paratus &c.*) vel legẽdũ *imparatus*, vel hoc, *paratus*, accipiendũ ἀντιφραστικῶς.

In epist. 11. lin. 29. pa. 211. *Sed cum hostibus ageretur*) codices Mẽmiani præter vnum & alterum habent *de hostijs ageretur*. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in alijs est *de hostibus*, natum erratũ putat ex antiqua scriptura *hostis*, pro *hostius*. Nos tamen *de hostibus* edendũ curauimus, vt & Manutius: non pugnaturi, siquid *de hostiis* malit Paullo post, vbi omnes emẽdati libri habent *numerarentur*, quidã non indoctus existimat esse legendũ, *numerus daretur*.

In epist, 12, lin, 23. *arcessere Polam Seruium accus*) sic legendum non *arcessere &c.* Confirmat hanc emendationem quod sequitur: *vix hoc erat Pola elocutus, &c.* Erat autem Pola cognomentum horum Seruiorum.

In epist, 13. p. 214. li. 24. *stomacho est Magnus &c.* hoc totum, *scilicet Pompeius*, quod reperitur in omnibus libris vulgatis, & nonnullis calamo exaratis, deleui vt alienum & ex annotatione profectum: quod iam olim Paulo Manutio venerat in mentem. Atque vt intelligas ita esse, incidi in vnum codicem manusc, in quo non erat vox *Magnus* sed hoc tantum, *Cn. Pompeius.* cùm videlicet scriptor librarius errans, id quod esset Ciceronis eiecisset: quod alienum & subdi titiũ retinuisset: Li, 26.

vt ratio esset eius habenda) sic ediderunt P. Victorius, & P. Manutius: & ita habent aliquot libri veteres: alij, *vt ratione eßet eius, &c.* planè mendosè: vnde nata fortasse est illa vulgata lectio, *vt nec ratio esset eius, &c.* quam nullo modo probo. Pompeius, enim nolebat eius rationem haberi, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet.

In epist. 14. pa. 215, lin. 12. *Nam Cn. Saturnium adolescentem, &c.*] Quidam legi volunt, *Nam Cn. Saturnium adolescen. ipse Domitius, &c.* vt intelligatur Domitij filius.

In epist. 15. pag. 217. lin. 1. *idque celeriter fore spero*) legendum fortasse est *id quod celeriter fore spero*. Lin, ead. *nam mecum expulisset* legendum videtur, *Nam me cum Cæsar expulißet. &c.* Lin. 20. *quantum Psecade natus*) secuti sumus P. Victorij coniecturam, quam & Manutius probat, & veteres codices adiuuant.

In epist, 16. pag, 218. lin. 8. *caræ sunt*) nonnulli codices habent, *curæ sunt*: *caræ sunt* tamen magis probamus. In epist 17. p. 219. lin. 19 *iracundiæ tumore ablatam*) Negare equidē nō possum hanc esse antiquam scripturā quam & Riuius se in vno cod. perantiquo reperisse testatur. Sed ego vulgatam, *iracundia & amore ablatam*, magis probo, atque ita edi iusseram, si mihi typographus obtemperare voluisset. Nam hoc dicit Cælius, se odio Appij compulsum & amore Curionis adductum esse, vt parteis Cæsaris sequeretur, fuit autem Appius Pompeianus, Curio Cæsarianus. lin, 29, *vt maximè plebs. &c.*) quidam libri manuscripti habent *vt maxime partes etc.* Vnde docti quid in suspicantur legendum, *vt maxime patres*, &c. Lin 32. *ne hac adhuc* &c. quidam delent pronomen *hac*.

IN EPIST. II. LIB. IX.

Pag 222. lin, 3. *Sed calumniabar ipse*) videtur desiderari, *me*, vt sit, *calumniabar ipse me.* lin. 30. *nauare operam reip.*) alij aliter: ego sic hunc locum restituendum censeo: nam quod in libris manuscriptis plerisque legitur, *nauare remp.* erratum est librarij scriptoris, qui cum scribere deberet, *nauare operam reip.* scripserit *nauareram reip.* vel *nauaram reip.*

In epist. 3. lin 1. *tamen amico ad te eunti &c.*) Sic habent omnes fere libri veteres, & aliquot vulgati. Alij, tamen Caninio ad te, &c.

In epist 6, lin. 16. *si quid ferendū est*) Videretur legendum *si quid ferendum non est*.

In epist. 7 pa. 226. li. 34. *prope alicubi esse* legendum fortasse est *esses*. li. 36. *dubitandum non est quin equis, velis*) secutus sum libros vulgatos. nam manuscripti habent *equis viris*. Ego puto M Tullium significare, iam fugiendum esse omni contentione terra marique p. 227. l. 2. *Sed ridicula missa faciamus*, verbum *faciamus* ne quis putet à nobis de nostro adiectum reperimus in duobus libris manuscriptis.

In epist, 9. Pag. 229. lin. 6. *circumuallato nunc denique*) legendū fortasse est, *nunc vndique*. In epist, 10, p. 230 li. 12. *& ingentium gallinarum*) codices vulgati, quibuscum tamen consentiunt nonnulli manuscripti, quos & P. Victorius secutus est, habent *culinarum*: alij partim *ingentium cularum*, partim *ingentium gularum*. partim *ingentium cochlearum*, partim *ingentium farculorum*, partim *ingentium gallinarum*, quam scripturā probaui.

In epist, 12. lin, 10. *Munusculū leuidense crasso filo*] secutus sum lib. manuscriptos, non damnata Octauij Panthagatij, viri doctiss. coniectura, existimantis legendum, *leuidense*, quam adiuuat vetus codex Mem.

in quo est *leui dense*, disiunctim scriptum & *dense* sine dipthongo. *Leui dense* autem est leui pectine. Isidorus autem docet *leuidensem* Vestem dictam raro filo leuiterque densatam: Contra pauidensem seu pauitensem, quasi grauiter pressam.

In epist 15. pag. 236. lin. 23. *ponor affuisse scribendo*) sic est legendum libris omnibus inuitis.

In Epist. 16. pag. 240. lin. 20. *satis enim satis est, sanionum parum*) in non nullis libris scriptum est, *sanonum parum*. In Epist 19. lin. 2. *tenuiculo apparatu significas &c.*) Nonnulli libri manusc. habent *tenuissimo*, P. Victorius edidit *tenuiculo*. In epist. 20. pag 243. l. 24. *solitus est promulside cōficere*) amicus quidam meus legendum censet, *conferre*. li. 35. *in Epicuri nos aduersarij nostri castra coniecimus*) assentior Victorio, existimant mendū subesse in voce *castra* pro qua nonnulli codices manusc. habent cassatra. p. 244. l. 5. *nos tā areis*. An. Turnebus. legendum censet *ex arcu*. alij *ex areis* alij, *tantum ex te artu*. In Epist. 2. li. 1. *Amo verecundiam, tu potius libertatē*) sic est legendum reclamant omnes libri licet. Pag. 247. lin. 24. *suppedit*) alij libri habent *suppellit*. alij, *suppellitre*. In Epist. 26. pag. 251. lin. 4 *Miraris tam exhilaratam esse seueritatem nostram*: cod Memm. aliquot habent *seruitutem nostram*: Clericanus, *senectutem nostram*: ego *seruitutem* legendum esse puto. Lin. 27. *cum ille Varro*) omnes ferè lib. manusc. habēt *vero*. Vnde Adr. Turnebus collega & amicus noster legendum esse existimat, *cum ille Varo*. de quo loco lege eius aduersaria. li 30. *ibi presertim*) quidam lib. habent, *tibi præsertim*. lin. 34. *sed etiam intra legem*) legendam *infra legem*, recte iudicat Ioan. Passeratius.

IN EPIST. VIII. LIB. X.

Pa. 260. l. 8. *magna mihi ipse ad perficiēdū*) sic videtur legendum potius, quam quomodo alij lib. habent, *magna in spe ad perficiendum*. li. 16. *sed aliquantum nobis temporis*) videtetur legendū *aliquantis*. lin. 31. *cum pauc. sum. orbi. ter vict. partiremur*.) secutus sum P. Victorij coniecturam, qui ex *pateremur, & patiremur*: fecit *partiremur*. Nonnulli tamen cod. manusc. habent *pararemur*, quomodo & aliquot vulgati. Alij quidam *pareremus* quod postremum magis probo.

In ep. 9. lin. 1. *Nihil me tibi tenere aut te ceteris, &c.*) Verbum *scripsisse*, quod fuerat interiectum inter temere & disiunct. *aut*, ego fretus manusc. lib. auctoritate deleui. Nam verbum *recepisse* etiam huc pertinet, & est commune: quod non intelligentes indo. verbum *scripsisse* adiecerunt de suo. In ep. 12. pag. 266. lin. 29. *quæ habent speciem gloriæ collectam, ex inanissimis splendoris insignibus*] sic habent duo codices Memmiani, neque video cur hanc scripturā reijcere debeamus. Lin. 31. *Breuia, fugatia, caduca*) sic habent omnes fere lib. vulg. sed videtur P. Victorio legendū *fucata* & item Manutio, cum neuter vt arbitror, de alterius sententia quicquā audisset. Testatur autem P. Victorius in optimo illo, quo vsus est codice, scriptum fuisse, quanquam literis obscurioribus *fugata*, *fugatia* tamen, quod est in vulg. lib. non videtur reijiciendum. Pag. 267. l. 29. *Appellauit* πτολίπορθον) Quidam lib. manuscr. habent πτολίπορθον atque ita edidit P. Victorius.

In Epistol. 16. p. 269. l. 26. *tum erant grauissimis verbis & sententiis perscriptæ* Cum anteà vulgo legeretur *& sententiis plenæ*, Victorius ex auctoritate quorundam librorum vocem *plenæ* deleuit, & recte. Ego autem cū in vno atque altero reperissem vocem

perscriptæ,

perscripta , quamuis non ausim asseuerare Ciceronis esse, sed suspicor esse subdititiam , tamen non putaui mihi negligendam , aut reijciendam.

In Epist. 17. pag. 270. lin 34. *quo ob fide fidei illius*) Iampridem sic mihi visum erat hoc loco legendum. Aliquot post annis cognoui, Arrico Stephano, viro doctiss. idem videri: alij retinent lectionem vulgatam *fide illius &c.* & tamen *fide* pro *fidei* positum esse volunt, vt sit antiquus generandi casus, li. 36. Sex. *Gratiano prolauit*) hunc commemorat in orat. pro Sextio M. Tullius.

In Epist. 18, p. 272. lin. 28. *Etsi cautius ilud erat consilium &c*) Multa hic immutata sunt, partim coniectura, partim ex auctoritate codicum manusc. primum *etsi cautius &c.* pro, *& cautius.* ex vetere codice edendum curaui: deinde totum illud, *sicut milites faciunt*, pro meo iure deleui, quia clamant non esse Ciceronis: postremo illa *exercitu concordi, & bene de rep. sentiente*: sunt item à vetere codice. Iam, verbum *videbam*, tametsi superuacaneum videatur, cum verbum *sciebam* satis superque sit, tamen non sustuli: quia credibile est à M. Tullio esse positum, propterea quod multa sunt interposita, inter verbum *sciebam*, & illud. *hoc omne assignatum iri*, Propter Hyperbatum scilicet, ita posuit verbum *videbam* , quasi verbum *sciebam* non sit initio positum, vt consulat memoriæ lectoris. Si quis tamen delere volet, per me licebit , neque repugnabo.

In Epist. 20 pag. 273, lin, 26. *verum vt errare mi Plance potuisti, &c.*) negare non possum, eam esse scripturā antiquam, quam defendit P. Victorius: *Verum vt errarem, id Plance voluisti.* Sic enim habent & Memmiani codices. Veruntatem vulgatam lectionem amplector, vt valde probabilem, & cum ijs quæ sequuntur, congruentem & consentaneam. pag. 374, li. 26. *nec de laude tecum hominis delibrare quicquam*) si nostri omnes codices manuscript habent *deliberare*, vt habent. si semper, vbicunque vulgati libri habent *delibare*, in manuscrip. scriptum est *delibrare*, aut *delimare*, quod admonui in scholijs Lucretianis: nunquámne intelligent homines , in omnibus lib. talibus locis esse reponendum *delibare* pro *delibrare*? In Epist. 23. pag. 277. lin. 27. *aut ab illis feruentib. latron*) Sic habent ferè omnes manusc. *furentibus*, tamen non damno, quod est in vulg. præsertim cum sequatur non longo post intervallo, *veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati.* lin. 36. *magno cum dolore paricidarum elapsus sum his*) sic legit Paulus Manut. quanquam libri omnes habent *elapsus sum iis*, aut certè *his*. In ep. 276. pag, 20, lin, 30 *aliquanto illum propius esse, è rep videbamus*) sic mihi visus est hic locus esse restituendus, cum esset corruptissimus. Nam primum hoc totum, *quod ad Cæsarem attinet*, fuerat frustra & temere inculcatū, quod conieci ex vnius cod. antiqui scriptura, quæ est talis, *aliquāto illum propius esse*. Nam pronomen *illum* satis demonstrat & significat, Cæsarem sine illa accessione: deinde verbum *videbamus*, facile indicat aliquid deesse. Quid autem aliud deesse dici possit, quam quod reposuimus? quod scilicet eiectum fuerat receptis illis verbis, *quod ad Cæsarem attinet*, quæ nata fortasse sunt vel ex ijs, quæ sequuntur, *quod ad Cæsaris amorem attinet*: vel ex eo quod pronomen *illum*, quod reperimus in duobus codicibus antiq; sublatum esset: vel ex annotatione ad vocem *illum*, ascripta, cum lector aliquis ascripsisset

fiſſet Cæſarem: doctus quidam tamen ſic hunc locum legendum exiſtimat, *aliquanto autem propius eſſe Cæſarem volebamus.* In Epiſt, 31, Pag, 288 lin, 14, *quod, cum Lep. con. a. off. a. c. c. Ant. maxime contrarium fuit*) ſi hoc ſignificat Aſinius, hoc ſibi maximè obfuiſſe, maximéque aduerſarium fuiſſe, inſolens locutio eſt: ſin aliud, quæro quid. Ego putabam locum eſſe mendoſum, & ita corrigendum. cui *quod Lep. concion: atque omn. ſcr. ſe conſ cum Ant. m. c. f.* Lin. 25. *quantas habuerim contentiones.* Sic emendauit Paullus Manutius, cui aſſentior.

In Epiſt. 32, pag. 290, lin. 2. *gladiatoribus autem Fadium*) præpoſitionem *ob*, alieno loco ab operarijs poſitam, reſtitue in ſuum ordinem, hoc modo *gladiatoribus autem ob Fad. q. mil. Pomp. quia cum &c.* Lin. 10. *Cuius Romanus ſum*) P. Victorius edidit, *ciuis Rom. natus ſum*: quo modo & aliquot Memmiani codices habent. Lin 16. *Nunc quod reſtat*) libri aliquot veteres habent, *quod præſtat,* & ita multa exempla vulgata. In epiſt. 33, pag, 291. li. 27. *& robur & ſuboles militum interijt*) quamuis iampridem admonuerim ſcribendum eſſe *ſubolei*, non *ſoboles*: admoneo tamen iterum hoc loco, tum quia ita ſcribitur in duobus libris manuſcr, tum quia ita edidit P. Victorius.

IN EPIST. I. LIB. XI. P. 295 l. vlt. *nullæ partes ſibi in rep*) legendũ videtur *nullæ partes ſibi in rep. &c.*

In ep. 2. pag. 297. lin 27. *ea re denuntiatum eſſe veteranis, quod de, &c.*) videtur aliquid deeſſe poſt vocem *veteranis*, nempe tale quiddam, *vt venirent*. In ep. 3, pag, 298, lin, 8 *Nam de delectibus habitu*] hæc eſt antiqua ſcriptura, atque ita ſine dubio legendum. Mendoſe autem hic opera fecerunt *delictibus*. In ep. 10. lin. 4 *malim meherculè tuum iudicium,* &c. ſecutus ſum libros vul. Nam manuſcr. aliquot habent, *Malle me tuum iudicium quam ex,* &c. Et ſic reſtituit P. Manutius multis abhi[n]c annis ſiue coniectura ductus, ſiue codicis alicuius veteris auctoritate fretus. Sic poſtea edidit & P. Victorius, optimum illũ codicem & antiquiſſimum Florentinam ſecutus. Ego tamen ſcripturam vulgatam probo: quam & nonulli veteres confirmant. In ep. 20. pag. 314. lin. 21. *Agrariam curationem ligurient,*) ſic habent omnes libri veteres. Quidam tamen legendum cenſent. *Agrariam rogationem.*

In epiſt. 21. lin, 5. *qua plurimum valet*) quidam legi volunt, *qua plurimum vales.* In epiſt, 26, pag. 319, lin, 11 *contra inimicos meos ſolers defendi*) quãuis ſciã P. Victorium edidiſſe, *iniquos meos*, vt eſt in vulgatis, ego tamen ſecutus libros manuſcri. Memm. *inimicos* repoſui. Neque tamen aut nego aut neſcio, *iniquos* interdum vſurpatum eſſe à Cicerone pro inimicis. In epiſt. 27. p. 321. lin. 15. *Aiunt enim patriam amicitiæ præponendã eſſe*) ſecutus ſum libros vulgatos, præſertim, quibuſcum conſentiunt nonnulli. manuſcripti: atque ita locutus eſt oratione pro Rab. perduel. reo: *vt amicitiam patriæ præponeret.* Nã quod P, Victorius ex antiquis codici. reponit *aiunt enim patriæ amicitiam præponendam eſſe* hac ſententia, *aiunt amicitiam patriæ præponendam eſſe amicitiæ amicorum*, probare non poſſum. Sic potius exiſtimarim eſſe legendum. ſi quid ſit mutandum, *aiunt enim patriæ libertatem amicitiæ præponendam eſſe.*

Pag, 321, lin, 9. *At debeo pro ciuili parte.* Quidam putant legendum *pro virili parte.* Sed ego nihil mutandum cenſeo. Nam quemadmodum dicimus *pro virili parte*, ita & *pro ciuili parte.* In epiſt. 28, p. 322, lin. 30. *ſuique admiratus fidem tuã & in conſ.*) Videtur legendũ

gendum quibusdam, *sumque admiratus & fidem tuam in consilio dando & religionem.*

IN EPIST. I. LIB. XII.

Pag. 324. Lin. 2 *ab illo duntaxat sordidissimo periculo tuti*) Quidam legi volunt *fœdissimo periculo*. Lin 11. *pecuniæ maximæ describuntur*) sic legendum, nō *describuntur*. In ep. 2. pag 325. lin. 15 *ad quam paratus venerat*) sic est legendum, & ita habent duo codices manuscripti. vnde tamen quidam legendum putant, *at quam &c.* nam *ad* valet *at* Ego puto *ad quam*, rectam esse scripturam, vt subintelligamus *eadem*. In epist. 5, pag 328, lin, 22. *ex dilectu Jtaliæ comparat.*) legendum *compararat.* & ita habent omnes codices, erratum est operarum. In ep, 12, pag, 335. lin, 17. *non subita, nec inconuenienter* P. Victorius testatur esse in optimo illo libro scriptum, *nec conuenientia*: & vult *nec conuenientia* accipi pro *non conuenientia*. quasi dictum sit, *non subita & non conuenientia*. Manutius testatur in nonnullis libris veteribus legi, *nec inconuenientia*, in vno *disconuenientia*. Nostri omnes habent *inconuenientia*. Pag. 336, lin 21. *a commynacride*) alij legi volunt *Acammantide*.

In epist. 14, pag, 337, lin, 23, *eadem superbia in prauitate vtuntur*) nihil e quidem varietatis in libris manuscr. reperi: sed tamen quidam legi volunt, *eadem superbia, & prauitate*: alij *eadem superbiæ importunitate, &c.* alij *eadem superbia. & importunitate.*

In epist, 15, pag, 341, lin, 2, *tenta prauitate esse animaduertis.*) Quidam libri veteres habent, *tanta importunitate, &c.* Lin, 20. *nullo exemplo neque nostræ partis*) Quidam legi volunt: *neque vlla ex parte*: & interpretantur: *ne vlla quidem ex parte.* Ego ex antiquæ scripturæ vestigijs repono, *neque nostra partis*, subintellige, *periculo seu repete* ἀπὸ κοινοῦ.

In epist. 22, lin, 2 *collega nostro Antonio*) P. Victorius edidit: *collega vestro*, Sed *collega nostro*, probo, Fuit enim collega Ciceronis Antonius in auguratu. In epist. 25, pag, 351, li. vlt. *fuit enim quoddam necessarium tempus seruitutis.*) sic restituit Paulus Manutius, cum antea vulgo legeretur. *Gracum tempus*: planè inepte: paulo post vbi omnes libri habent *vinolentum furorem*, legendum videtur quibusdam, *violentum furorem*, violentum tamen retinendum videtur propter ea quæ sequuntur: *quem ego rudiatem & nauseantem, &c.* P. 352, l. 15 *pestis patriæ fuisset*) putarim legendu *pesti*. Sic enim dicimus: *ea res fuit patriæ saluti, fuit exitio, fuit calamitati &*

In epist. 25, verbo primo, *Q. Tursius*) hæc epistola ordine est vicesima sexta: itaque corrige errata operarum & ab hac epistola initium faciens Vsque ad vltimam huius libri, scribe 26. 27, 28, 29, 30.

IN EPST. I. LIB, XIII.

Pag, 358, lin, 33 *Cum patrono Epicureo mihi omnia communia sunt.*) Vocem *communia*, quæ est post *omnia*, quamque P. Victorius quorundam veterum codicum auctoritatem secutus, deleuit, ego in vno reperi. Veruntamen assentiatur Victorio, licet, si quis volet, & sequatur plurium codicum auctoritatem: non repugnabo. Sed audebo dicere, esse à librario omissam, & esse necessariam In epist, 9, pag, 368, lin, 7 *ordine ipso, hominum genere*) Videtur sic potius distinguendum, *ordine ipso hominum genere, &c.* In epist. 10. pag, 369, lin, 11. *sed tamen caussa communis ordinis*) Cum P. Victorius in optimo illo codice, quem tantopere probat, non reperisset vocem *caussa*, quæ est in lib. vulgatis omnibus, coniecerat legendum esse *communis*

ordinis

ordinis: neque tamen ausus erat vt est religiosus, ἀκριβὴς, ita edere. Nec ego quidem igitur audere debui, quã uis eius coniecturam vnius codicis Memmiani testimonio confirmatã reperissem. l. 23, *& prudentem, & a cupiditate*) legendum forsasse est, *pudentem*.

In epist, 15. p. 373 lin, 4. ἐπὶ στάθεσιν ἱστᾶσιν) post verbum ἱστᾶσιν, debent sequi, deinceps ea, quæ culpa operarum posita sunt non suo loco, lin ὡς πολλὰς κάλυψε μολάστα.

In epist, 17, lin, 16. *quammaximum post mea commendatione.*) sic reposueram coniectura ductus: quia hæc lectio mihi multo videbatur & certior, & ad sententiam huius loci accommodatior quam quæ dicitur esse Faerni, & Manutij: *quã maximus potest mea commendatione, &c.* nam vulgata, *quam maximus postea com. &c.* ferri non poterat. Et credibile est ex *post mea* factum esse à liberario, *postea*. Sed nunc qui ita legi posse contendunt, *quam maximus postea, mea commendatione* quę mihi magis probatur tametsi parum intersit. Atque ita operæ fecerunt, meo iniussu. In ep, 30. pag, 386, lin. 19. *id feci aliorũ consilio &c.*) legendum censeo, *id fecisse, &c.* In epist, 58, pag 401 lin. 5. *quę æqua postulabit, vt iubente te impetres*) sequor codices vulgatos: cur sequar caussa hæc est scribit Cicero ad prætorem vrb. ei commendat Custidij caussam, petitque ab eo, vt *quæ æqua postulabit, eo iubente impetret*. At prætoris est decernere & iubere. Licet tamen & legere, vt est in libris manuscriptis *te lubente, seu libente*: id est, te volente tua voluptate. Ac, ne quid dissimulem, mihi hoc modo legi placet: & itẽ in epistola proxima.

IN EPIST. II. LIB. XIIII

Pag. 417, lin. 28. *quemadmodum à Vestæ*) Docti quidam legi volunt, *à Vesta*: id est à lare & foco. In epist. 4, pag, 420. lin. 25. *Brundisio profecti sumus a d 11. Calend Maias,*) Sic edidimus Otomani coniecturam & veritatem ipsam secuti. p. 421, lin. 7, *si res à nobis abesset*) amicus quidam meus legendum censet: *à nobis abiret*. In ep, 1. lin. 3 *si metuendus iratus est: quies tamen ab illo fortaße nascetur*) secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt nonnulli Memmiani. P. Victorius secutus suum illum codicem antiquissimum, edidit, *quiesces tamen, &c.* cuius sui facti nullam prætera rationem affert, Ego scripturam illam plane mendosam esse puto: & treis illas literas postremas, *ces*, ex annotatione natas suspicor, cum aliquis ascripsisset è regione horum verborum: *si metuendus iratus est. ces* seu cęs. id est Cæsar: quod postea translatum à librario est in contextum verborum Ciceronis, & adiunctum nomini quies: quæ mea suspicio sicui forte non videbitur probabilis, videat num dici possit, has litteras, *ces*. esse & transpositas & corruptas, & sic deberi scribi, *scil.* vel *sc.* tantum: vt hoc totum ita sit legendum: quies *scil.* id est scilicet. Ego tamen priorem meam coniecturam, veriorem existimo. Pag 425. lin 13. *verendum est vt honestè*) sic est legendum, libris omnibus inuitis. hoc enim significat, si aliæ matronæ nobiles, & honoratæ non sunt Romæ, vix Terentiam & Tulliam honestè esse posse. Sic autem loquitur, *verendum est vt vos honestè esse possitis* id est *verendum est, ne non possitis esse honestè*, Confirmat meam cõiecturam Verbum *verendum*, quod mox iteratur, quasi iam semel ante positum: *etiam illud verendum est*, inquit, &c.

IN EPIST. I. LIB. XV.

P, 430 lin. 14, *ab Iamblico Phylarcho Arabum*

Arabum) ego, legendum puto *Pharario Arabum*. Est autem Pharar-hus is, qui præest turribus ijs, vnde lumen sublatum significat nauigantibus vbi loci sint, & vnde, si quid sit quod scire opus sit sublatis ignibus longo ordine, & immenso spatio, dum turris turri vicinæ signū dat, res in distinctissimis locis gestæ cognoscuntur.

Lin. 31, *serius vos quidem, quam decuit.*) Quidam legi volunt, *debuit*, impersonaliter. In epist, 3, P. 436, lin, 9. *vt quæ copijs & opibus vix tenere possumus*) Nonius Marcell. legit: *ferre vix possumus.* In epist, 4 pag. 437, lin, 32, *tum præstanti magnitudine.*) secutus sum codices Memm. reiecta & vulgata lectione *præsenti magnit.* & florentina, *præsentia magnitudine, &c.* Li, 10, *& omnino ijs, qui noua ri aliquid, &c,*) cum & in vulgatis libris, & manuscriptis legeretur, *& toto ijs*: Ranconetus coniectura ductus legendum putabat, *extorta ijs, qui, &c.* Sed Victorius melius, *& omnino ijs, qui, &c.* Alij *& socijs, qui, &c.*

Pag, 438, 29 *si ita tempus ferret*) Duo codices Memmiani habent: *si ita opus foret.* p. 439, li, 9. *acriter & diu repugnantibus*) Videtur legendum *repugnantes*. In epist, 6, pag. 442, lin, 8. *non vt nimis concupiscendus honos*) Sic haebnt tres codices, Memmiani, & Huraltinus, & Clericanus. In epist 13, pag, 447. lin 4. *mihi ad remunerandum*) legendum censeo, *ad te remunerandum.* In epist. 14, lin. 24. *Vnus scilicet ille fructus*) secutus sum libros vulgatos. Nam manuscripti alij habent, *vnus ille fructus*: alij, *vnus scilicet fructus*: alij, *vnus scilicet vnus fructus*. In epist, 16, lin 2. *quam tu Syllabam, aut litteram*) sic potius putaui esse legendum, quemadmodum reperi scriptū in cod, Memm. & Clerican. quam vel vt habent excusi *scedulam*, vel vt P. Victorius edidit, *scidam*, quod Carsius interpretatur chartam. Nam præter horum librorum auctoritatē quam non puto contemnendam præ aliorum auctoritate, longe meo quidem iudicio, concinnius & elegantius est ita loqui: hæc epistola te oppressit ante quam tu ad me syllabam aut litteram ad me miseris, quam sic ante quam tu ad me chartam aut literam. Supra autem legendum fortasse est, *oppresseris*, vbi est, *oppressit*, pro *operiu sit*, quod est in libris manuscriptis, lin 13. *quod cum velis, ipsa accurrunt.*) sic restitui coniectura ductus. dicebat enim Epicurus, imagines seu simulacra ad arbitrium nostrum ad nos aduolare, siue ea quibus cerneremus, siue quibus cogitaremus. Præterea quæ sequuntur, meam coniecturam confirmant, ibi, *in meáne potestate sit spectrum tuū &c.* Postremo *accurrunt* nō *occurrunt*. Sic enim Lucr. et. lib, 4. *Anne voluntatē nostra simulacra tuentur. Et simulac volumus, nobis accurrit imago?* Et M. Tullius, li, 2. de diuin. *Quid? Ergo istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt: vt, si simulatque velimus, accurrant.*

IN epist, 18. li. 8. *mea molesta est*) habent omnes lib. sed assentior P. Manutio, qui locum corruptū ac mendosum esse putat. Quod autem legendū existimat *mea in palæstra est.* vt opponatur illi superiori membro: *tua quidem in culina est*: nondum constitui apud me probare debeā, nécne. Quidam amicus meus, vir doctus, legi potius putat oportere. *mea in molestia est*, cui assentior: Sic autem loquitur lib, 4. epist. ad P. Nigidium Figulum: *id tibi affirmo, te in istis molestiis in quibus es hoc tempore, non diutius futurum.* paullo ante hac eadem epistola videtur legendum, si φλυαρὶν aliquem habuissem. IN epist 19. pag, 454. li, 26. *Nam habet damnatos*) P. Manutius

in

in prima editione edidit *dominatos*.

Pag. 457. lin. 1. *quo tamen ipso, me facturum satis*) vel sic legendum, vt edi iussi, *confido me facturum satis*: vel *quod tamen ipsum tibi confido futurum satis*. Lin. 28. *absentem memoria colam*) malim legi, *absentiam, &c.*

IN EPIST. 3. LIB. 16.

Epist. 7. lin. 2. & C. *Filius*) legendum & Q. Filius: erratum est, operarum. in epist. 12. lin. 9. *non solum improbis sed etiam ijs qui*) secutus sum codicum manuscriptorum auctoritatem: qui omnes ferè sic habent: atque ita edidit P. Victorius. Vulgati autem habent, *non solum improbos, sed etiam eos, &c.* In epist. 14. lin. 2. *plenam timoris: ac miseriis, tuis litteris nihilo sum, &c.*) sic edidit P. Victorius: quorum verborum negare non possum sententiam facilem esse ac planam. *miseriis* enim tantundem ferè valet quantum *quod miserim*. Sed non videtur codicum Memmian. scriptura esse repudianda, *plenam timoris ac miseriæ. Tuis litteris, &c.*

In ep. 17. lin. 10. *quo quidem comitatu* [ἀπομάλλων]) locus est obscurus & suspectus. ego nihil varietatis in libris veteribus reperi. Licet dicere hanc esse sententiam, ego me ab hoc comitatu abstraxi, ac remoui, neque cum eo congressus aut collocutus sum.

In epist. 18. lin. 3. *Tibi διαφόρησιν gaudeo*) ἀναφόρησιν habent nonnulli codices veteres: quam lectionem si probabimus, vocis contentionem & exercitationem intelligimus Tironi profuisse. Ep. 18. lin. 5. τρίψιν, πολυοσίαν &c. τρίψιν habent ijdem & libri quod probo. τρίψις autem id est frictio.

Pag. 472. lin. 5. *bonus homo*) obseruatum est à studiosis Ciceronis nunquã fere ab eo dictũ esse *bonus homo*: semper *bonus vir*. Itaque legendũ hic fortasse est *bellus*. in ep. 21. lin. 23 *Nam cum omnia mea causa velles tum etiam tua*) Duas has voces, *mihi successia*, quæ fuerant interiectæ, deleui. Erant enim superuacaneæ, & solœcismum gignebant. *Ita enim Latini loquuntur, omnia tua causa volo*: neque addunt hæc *mihi successia*. pag. 474 lin. 33. *Multum enim mibi eripitur operæ*. legendum censeo *deripitur*, quod valet detrahitur. *In* epist. 24. pa. 476 lin. 30. *emas quod egerint*:) Sic legendum putat hunc locum And. Turnebus in aduersar. Vbi libri vulgati habent, *sciemus quid egerint*. *In* epist. 26. li. 6. *Vide vt probare possit: te non peccasse*.] legendum fortasse est, *Vereor vt probare possit te non peccasse*.

FINIS.

